

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi queda condicionat a l'acceptació de les condicions d'ús establertes per la següent llicència Creative Commons: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=ca>

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis queda condicionado a la aceptación de las condiciones de uso establecidas por la siguiente licencia Creative Commons: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=es>

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis it is limited to the acceptance of the use conditions set by the following Creative Commons license: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=en>

TESI DOCTORAL

EL NAIXEMENT DE CATALUNYA RÀDIO: GÈNESI, CRISI I REORIENTACIÓ DEL PRIMER PROJECTE DE RÀDIO DE LA GENERALITAT (1975-1985)

Autor: MARC VIDAL JUANOLA

Director de la investigació: JOSEP MARIA MARTÍ MARTÍ

Tutora acadèmica: MARÍA GUTIÉRREZ GARCÍA

Programa de Doctorat en Comunicació Audiovisual i Publicitat

Universitat Autònoma de Barcelona

15 de setembre de 2023

Als pioners i pioneres de Catalunya Ràdio, per la perseverança;
al doctor Josep Maria Martí i Martí, pel seu mestratge;
als companys i companyes de Catalunya Ràdio, que tantíssim mhan ajudat;
al personal de l'arxiu de la CCMA, per la paciència;
a la Laia, el Bernat i la Montse, per tanta comprensió.

“Estàvem començant una cosa que podia ser molt gran o molt efímera”.

De les entrevistes per a aquesta recerca.

0. Índex

1. Introducció.....	6
2. Objecte d'estudi.....	7
3. Objectius.....	8
4. Marc teòric.....	10
5. Preguntes d'investigació.....	11
6. Metodologia.....	12
7. El naixement de Catalunya Ràdio: gènesi, crisi i reorientació del primer projecte de ràdio de la Generalitat (1975-1985).....	15
7.1. Catalunya i la ràdio a principis dels anys 80: una societat i un dial en ebullició.	15
7.2. El dial a Catalunya el 1983.....	22
7.3. El debat sobre la necessitat d'un espai de radiodifusió en català.....	33
7.4. A la recerca de la fórmula per sustentar la creació de la ràdio i la televisió pública catalana. El primer estudi formal sobre la matèria.....	50
7.5. La creació de Catalunya Ràdio: del model innovador de Jordi Costa a la crisi i reorientació del projecte.....	72
7.5.1. Primera etapa: la posada en marxa dirigida per Jordi Costa i Josep Maria Francino.....	72
7.5.2. Segona etapa: la fórmula modular, la consolidació dels serveis informatius i els primers programa insígnia.....	108
7.5.3. Tercera etapa: crisi i reorientació del projecte.....	129
8. Conclusions.....	140
8.1. Les tres dificultats per la posada en marxa d'una ràdio en català.....	141
8.2. La banda freqüència i el gèneres dominants a la ràdio catalana el 1983.....	142
8.3. Les opcions i les iniciatives per una ràdio catalana als anys 1975-1983.....	144
8.4. Els polítics fan seva la idea d'una ràdio catalana.....	151
8.5. Els tres primers passos per crear la ràdio i la televisió de la Generalitat.....	157
8.6. Característiques del projecte de ràdio de la Generalitat de Jordi Costa.....	162
8.7. Catalunya Ràdio: una posada en marxa improvisada i sense planificació que culminen amb la dimissió de Jordi Costa.....	171
8.8. La posada en marxa (amb retard) de la programació regular.....	178
8.9. La reorientació del projecte: una ràdio d'estrelles de la mà de Josep Cuní.....	183
9. Bibliografia i fonts consultades.....	193
9.1. Llibres i articles.....	193
9.2. Revistes i publicacions periòdiques.....	201
9.3. Entrevistes personals.....	202
9.4. Arxius consultats.....	203
10. Annexos.....	204

1. Introducció

Mai com ara s'havia escoltat tanta ràdio en català. La llengua va desaparèixer de les ones hertzianes amb el final de la Guerra Civil (FRANQUET, 1986) i no va ser fins a la transició democràtica (1975-1977) i el reconeixement de català com a oficial a l'Estatut de Catalunya (1979) que la ràdio en aquesta llengua va començar una lenta recuperació de la seva presència al dial (COROMINAS, 2006). Un procés que s'ha anat consolidant amb el temps fins al punt que, actualment, els estudis d'audiència mostren com les emissores que usen en català guanyen cada cop més adeptes. Segons dades del 2019 de l'Estudi General de Mitjans, un 63% dels oients de ràdio a Catalunya l'escolten en català (ESPINOSA-MIRABET I MARTÍ, 2022). I aquesta és una dada que no ha parat de créixer.

La ràdio en català gaudeix ara d'una gran vitalitat però el 1983, l'any del naixement de Catalunya Ràdio, la situació era tota la contrària. La presència de la llengua a les ones era residual després del franquisme. Imperava a Catalunya la ràdio en castellà com a herència dels llargs decennis de la dictadura. I només l'emissora Ràdio 4, pertanyent a l'ens Radiotelevisión Española, emetia en català des de la seva creació l'any 1976. Ho feia, però, en Freqüència Modulada –una banda poc escoltada en aquells moments ja que el gruix de l'audiència estava a l'Ona Mitjana– i amb una cobertura limitada a l'àrea de Barcelona. Les demandes i les iniciatives per augmentar les hores d'emissió en català a la ràdio es van multiplicar i el govern de la Generalitat va acabar per donar un impuls polític al projecte per crear una ràdio pròpia que va culminar el 1983 quan va néixer Catalunya Ràdio. Amb aquesta emissora, la ràdio en català va fer un salt endavant i, molt lentament, es va anar consolidant. Ho va fer, però, amb certes dificultats i després d'una primera etapa en què Catalunya Ràdio no va donar els resultats –en audiència i en notorietat– que s'esperava.

L'etapa fundacional de la ràdio de la Generalitat va estar marcada per les ganes i la il·lusió d'estar construint una nova emissora en català –de titularitat pública– que “podia ser molt gran o molt efímera”, com ho recorden encara alguns dels primers professionals de l'emissora. Es tractava, conjuntament amb la televisió, d'una de les primeres estructures del govern de la Generalitat acabada de recuperar, al costat d'altres grans projectes del nou executiu autonòmic com un sistema sanitari o un sistema educatiu propi. Una estructura que naixia del no res, sense models previs, que només el temps podia determinar si es consolidaria o fracassaria.

La incògnita es va anar resolent amb els anys i ara és objecte d'aquesta recerca centrada en l'etapa inicial de la ràdio de la Generalitat. D'aquesta manera, es vol determinar quin era el panorama radiofònic en el moment de la creació de Catalunya Ràdio, quin va ser el primer projecte que es va dibuixar de la ràdio de la Generalitat i com la iniciativa va evolucionar. Però el naixement de Catalunya Ràdio no el podem concebre com el d'un mitjà més. Ho farem determinant fins a quin punt aquella era una demanda social i periodística, analitzant l'impuls polític que va tenir, i amb quins mecanismes legals va comptar. Tota aquesta dissecció del context social, polític i mediàtic ens ajudaran en el camí de resoldre els interrogants que plantegem sobre el naixement de l'emissora.

Els meus interessos personals com a apassionat de la ràdio, es conjuminen amb la meua voluntat investigadora i la meua relació professional amb Catalunya Ràdio per sentar les bases d'aquesta investigació. En efecte, la ràdio ha estat sempre el meu camp d'investigació i des del moment en què vaig obtenir la meua llicenciatura en Ciències de la Informació (Secció Periodisme) i posteriorment vaig fer els Cursos de Doctorat –amb un treball de 9 crèdits sobre Catalunya Informació (VIDAL, 1997)– he volgut aprofundir sobre aquest mitjà. A tot això cal afegir que fer-ho sobre l'emissora a la qual estic vinculat personalment em permet una aproximació directa i inestimable sobre testimonis i fons documentals que seran bàsics per al meu treball de camp.

2. Objecte d'estudi

Aquesta investigació vol estudiar la gènesi, el naixement i els primers mesos de funcionament de Catalunya Ràdio, l'emissora pública creada pel govern de la Generalitat el 1983, i determinar en quin context es va fer la posada en marxa i quins resultats va tenir.

Catalunya Ràdio era un projecte d'una importància cabdal en el marc institucional que es va configurar amb el nou govern de la Generalitat nascut amb la recuperació de les llibertats després del franquisme. La ràdio –i la televisió– tenien el doble objectiu de treballar per la recuperació de l'ús de català i per la creació d'un imaginari mediàtic nacional català a través de programes, informatius i espais de ficció pensats i fets en aquesta llengua. Es tractava, a més, dels primers mitjans de comunicació institucionals catalans creats amb l'arribada de la democràcia que van trencar un silenci en aquest camp de més de quatre dècades.

Per resseguir la història –prèvia i posterior– a la posada en marxa de Catalunya Ràdio, aquesta recerca vol determinar quines demandes hi havia per a la creació d'una ràdio

institucional en català, quines iniciatives es van posar en marxa en el camp de la radiodifusió per impulsar-la, quin era el panorama radiofònic a principis dels anys 80, quan es va posar en marxa Catalunya Ràdio, i sobre quina base legal es va engegar la iniciativa.

A més, s'estudiarà quin projecte d'emissora tenien els seus primers directius, de quins recursos tècnics, humans i econòmics es disposava i com era la primera graella de programació que es va dissenyar. També quin impacte va tenir entre l'audiència i com el primer model de Catalunya Ràdio va entrar en una crisi que va culminar amb la dimissió del seu director i el retard en la posada en marxa de la programació regular. A partir d'aquest moment, es tracta de determinar com es va reorientar l'emissora, quin nou model programàtic es va adoptar, diferent del plantejat en l'etapa fundacional, i com –aquest cop sí– Catalunya Ràdio va tenir una resposta exitosa d'audiència.

3. Objectius

Catalunya Ràdio celebra aquest 2023 els seus 40 primers anys de vida però no existeix encara cap recerca científica sobre la seva posada en marxa i els primers anys de funcionament. Justament aquesta recerca es vol centrar sobre aquesta part de la història de l'emissora que és la més singular i convulsa.

D'entrada, **el primer objectiu de la recerca** és determinar quins condicionants polítics i socials es vivien a Catalunya entre finals dels anys 70 i principi dels anys 80, el moment del naixement de Catalunya Ràdio. En paral·lel, també es vol descriure el context mediàtic català i determinar quines característiques tenia la ràdio que es feia a Barcelona –la que s'escoltava majoritàriament a tot Catalunya– el 1983, l'any de la posada en marxa de Catalunya Ràdio. En concret, s'investigarà quina banda de freqüència s'utilitzava, quins gèneres eren dominants i fins a quin punt tot plegat va influir en la primera programació de l'emissora de la Generalitat.

Un cop dibuixat el panorama polític, social i radiofònic del moment del naixement de Catalunya Ràdio, **el segon gran objectiu de la recerca** serà singularitzar les primeres demandes per crear una ràdio en català que van sorgir del Congrés de Cultura Catalana (1975) i del Congrés de Periodistes Catalans (1977). En els dos casos es tracta d'iniciatives de la societat civil que, desafiant encara la cotilla imposada durant la dictadura, reivindicaven la necessitat que el català tornés a les ones radiofòniques. Però la petició d'una ràdio en català superava les entitats socials i professionals més o menys vinculades a

la recuperació de la llengua i la llibertat informativa. Per estimular la presència del català a les ones radiofòniques, es van llançar iniciatives –ja durant els anys 80– com “Ona Cultural” que produïa programes en català. Altres iniciatives van ser el relançament de Ràdio Associació de Catalunya, el fenomen de les emissores municipals que emetien majoritàriament en català i una inèdita campanya de recollida de signatures reclamant “una ràdio i una televisió catalana, ara”. L’èxit va sorprendre, fins i tot, als propis organitzadors.

El tercer objectiu de la recerca és determinar quins mecanismes legals es van utilitzar per sustentar el naixement de Catalunya Ràdio. L’anàlisi es farà sobre la Constitució espanyola, l’Estatut de Catalunya, la llei coneguda com a Estatuto de Radio y Televisión i, finalment, la llei de creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV). Serà objecte d’estudi les negociacions polítiques que va produir com a resultat aquestes normes, quines posicions de partida hi havia i com van influir tant els partits al govern com els de l’oposició. També en aquest marc de la recerca de la cobertura legal necessària per la ràdio de la Generalitat, serà determinant veure com va maniobrar el govern de la Generalitat, presidit per Jordi Pujol i Soley, per tirar endavant el projecte de crear la seva ràdio i televisió. En un primer moment, a través del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, però posteriorment, quan el projecte ja va entrar en una fase decisiva, a través del Departament de Presidència.

El quart objectiu és la dissecció del procés de creació de Catalunya Ràdio. Aquí, la intenció és veure quin perfil tenia Jordi Costa i Riera, el primer director i ànima de l’inici de la ràdio de la Generalitat, i per què va rebre ell l’encàrrec de muntar-la. També analitzarem quins posicionaments públics han quedat recollits del mateix Costa sobre com s’imaginava el projecte que volia impulsar. I com de les seves intencions es va passar a la realitat, amb la compra d’una seu per a l’emissora, la selecció de personal o el disseny de la infraestructura tècnica necessària per fer arribar la ràdio a tot Catalunya. També voldrem recollir com l’emissora es va presentar en públic en la seva primera emissió i en les campanyes de comunicació. I quin va ser l’origen de la crisi que va viure a l’inici i que va provocar la dimissió de Jordi Costa, l’únic dels directors de Catalunya Ràdio ha marxat voluntàriament de l’emissora.

La recerca també reconstruirà el model innovador de primera programació que va idear Jordi Costa amb els seus col·laboradors al capdavant de l’emissora. Quins exemples es van seguir, quina graella de continguts, quins gèneres i fins a quin punt es diferenciava de la resta d’emissores del dial barceloní. I si es va posar en marxa segons el calendari que s’havia fixat en un principi o hi va haver retards i a quines circumstàncies es poden atribuir.

També analitzarem si la primera crisi de Catalunya Ràdio –la dimissió de Costa– va tenir alguna influència en la segona que va esclatar quan, pocs mesos després i enmig de la tensió creada per les obres de la seu de l'emissora, el segon director, Josep Maria Francino, va caure malalt i va deixar vacant –de nou– el lideratge del projecte de Catalunya Ràdio.

Finalment, la recerca mirarà establir **els criteris que van culminar amb la reorientació del projecte de ràdio** que va significar el final definitiu del primer model de programació ideat per Costa i Francino. Serà moment aleshores d'analitzar la tipologia i el pes dels gèneres en la nova graella així com les orientacions i estratègies que es van prendre, quines diferències tenia aquest segon model amb el primer i quina va ser la resposta de l'audiència.

4. Marc teòric

A Catalunya hi arrelen les grans obres de recerca historiogràfica sobre la ràdio que s'han fet a Espanya. És de destacar, en aquest sentit, el treball dels doctors Rosa Franquet i Calvet (FRANQUET, 1986) (FRANQUET 2001) i Armand Balsebre Torroja (BALSEBRE, 2002). Més allunyat de l'àmbit científic però també amb un pes testimonial destacat hi ha els llibres sobre la història de la ràdio a Espanya de Juan Munsó Cabús (MUNSÓ, 1980), Lorenzo Díaz (DÍAZ, 1992), Ángel Faus Belau (FAUS, 1981) o Juan Castelló Rovira (CASTELLÓ, 1977). També és important en el context d'aquesta recerca el treball de la doctora Carmen Peñafiel Sáiz (PEÑAFIEL, 1994) sobre el naixement de les ràdios autonòmiques a Espanya.

Si encarem l'etapa de gènesi i naixement de Catalunya Ràdio, a principis dels anys 80, destaquen les aportacions per escrit –ponències o actes de congressos– que ens han arribat de diferents debats celebrats sobre la cultura, els mitjans de comunicació o el periodisme des del 1975. El primer va ser el Congrés de Cultura Catalana –que va comptar amb un debat específic sobre la ràdio– i poc després va ser el Congrés de Periodistes Catalans. A això cal sumar les jornades que va organitzar l'Institut de Ciències Socials de la Diputació de Barcelona (DIVERSOS AUTORS, 1981a) i el centre a Barcelona de l'Instituto Oficial de la Radio y la Televisión (DIVERSOS AUTORS, 1981b). Bona part de les conclusions d'aquests treballs –documentades per escrit– han estat vitals per resseguir el fil de la història de la ràdio objecte d'aquesta recerca.

A tot això cal afegir, a principis dels anys 80, el debat obert a l'acadèmia amb l'eclosió del català com a llengua dels mitjans de comunicació. Així, són de destacar les investigacions sobre la matèria del doctor Josep Gifreu (GIFREU, 1986). I més concretament sobre la

història de Catalunya Ràdio s'han localitzat alguns articles periodístics (SARSANEDAS, 1993) sense vocació acadèmica, així com llibres amb entrevistes o monografies sobre programes de l'emissora (BARNILS I ALTRES, 1987) i una àmplia recerca científica sobre el model lingüístic del doctor Daniel Casals (CASALS, 2003) (CASALS, 2007). Però malgrat això, es constata l'absència d'una recerca amb antecedents i context sobre el naixement de Catalunya Ràdio i els seus primers anys de vida.

Més enllà de la ràdio a Catalunya i a Espanya, les polítiques comunicatives dels governs de Jordi Pujol i Soley han estat investigades recentment amb l'aportació feta per Josep Àngel Guimerà i Orts (GUIMERÀ, 2014) que ha analitzat el pensament i les decisions polítiques que van portar a la creació –i impuls– de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV). De la mateixa manera, la televisió autonòmica catalana ha estat objecte de recerca a través d'estudiosos del mitjà a Espanya com Josep Maria Baget i Herms que va publicar, entre altres, un estudi sobre els vint anys de TV3 (BAGET, 2003). Amb anterioritat, la investigadora Elisabeth Garcia Altadill va basar la seva tesi doctoral sobre TV3 i va teoritzar sobre el naixement i la consolidació posterior del canal, pocs anys després de la seva creació (GARCIA ALTADILL, 1989).

Més recentment, el periodista Salvador Alsius ha publicat un testimoni personal que explica en primera persona el naixement de Televisió de Catalunya (ALSIUS, 2021), mentre que el també periodista Àlex Gutiérrez ha portat a terme una àmplia descripció de la història de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) –que posteriorment va esdevenir la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA)– on es recullen alguns passatges sobre el naixement de Catalunya Ràdio (GUTIÉRREZ, 2021).

Aquest marc ens porta a concloure que la recerca sobre la història de la ràdio està molt consolidada a Catalunya però que, malgrat això, encara hi ha camps inexplorats. I entre ells, destaca el de la creació de Catalunya Ràdio, la ràdio pública del govern de la Generalitat, a principis dels anys 80. Aquí és on aquesta recerca centra la seva atenció ja que els estudis existents fins ara són incomplets o aborden la qüestió des de perspectives que no abarquen globalment tota la iniciativa.

5. Preguntes d'investigació

Fruit d'una llarga reflexió i d'un acurat treball acadèmic, documental i testimonial, les incògnites que aquesta recerca vol respondre sobre l'origen i els primers anys de vida de

Catalunya Ràdio –i el context que envolta la seva posada en marxa– són les que a continuació deixem plantejades:

- Quines característiques tenia la ràdio que es podia escoltar a Catalunya entre els anys 1975 i 1985?
- Hi havia alguna mena de demanda o iniciatives per la creació d'una ràdio en català abans del naixement de Catalunya Ràdio?
- Aquesta demanda o iniciatives estaven vinculades al poder polític o sorgien de la societat civil o professional?
- Quines intencions tenia i quines actuacions va fer el primer govern de la Generalitat sobre les demandes per crear una ràdio en català?
- Com van coexistir el projecte de ràdio i el de televisió de la Generalitat? Fins a quin punt la prioritat va ser per la televisió?
- Es va planificar l'execució del projecte de ràdio de la Generalitat amb previsió de recursos i un calendari clar sobre la seva implementació?
- Com era la primera graella de programació de Catalunya Ràdio? Què la distingia i quins programes destacaven? Quin pes hi tenia cada gènere?
- Per què es va decidir un canvi d'orientació?
- Com era la segona graella de programació de Catalunya Ràdio? Què la distingia i quins programes destacaven? Quin pes hi tenia cada gènere?
- Quina va ser l'evolució de l'audiència de Catalunya Ràdio des del seu naixement?

6. Metodologia

En aproximar-nos a la recerca científica sobre l'objecte d'estudi se'ns van obrir diferents camps d'experimentació i obtenció de dades.

En primer lloc, teníem la recerca a les fonts documentals relatives als primers anys de vida de Catalunya Ràdio. En aquest apartat hi vam situar els llibres, les investigacions i els articles sobre la matèria i altres documents com ara les publicacions oficials i les no oficials –internes de la pròpia dinàmica del projecte– que, en molts casos, mai havien aparegut a la llum pública. També el seguiment del que es va publicar a la premsa relacionat amb Catalunya Ràdio entre els anys 1980 i 1985.

En un segon apartat hi vam situar la recerca a l'arxiu corporatiu de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals i a l'Arxiu Nacional de Catalunya sobre documents relacionats amb Catalunya Ràdio i les persones que van impulsar el projecte.

En tercer lloc, la recerca a l'arxiu sonor de la pròpia emissora per localitzar els missatges llançats durant les primeres emissions.

I, finalment, en un quart apartat hi vam situar les entrevistes a les persones que van participar en l'etapa prèvia i en el primer període de funcionament de l'emissora.

A través de totes aquestes fonts, l'objectiu era obtenir dades i relats sobre el context del naixement de Catalunya Ràdio, els preparatius, el llançament, la primera graella de programa i l'evolució de l'emissora durant els primers anys de vida per respondre a les preguntes plantejades en la recerca.

A partir d'aquí es va produir una primera constatació: l'absència de cap arxiu sonor sistematitzat que reculli els primers anys d'emissió de Catalunya Ràdio. Només s'han conservat algunes hores de programació disperses, sense connexió entre elles, que fan inviable una recerca científica d'anàlisi de continguts. Les fites històriques de l'emissora, com ara la posada en marxa, el primer programa especial de presentació o la roda de premsa sobre la primera graella de programes sí que s'han conservat i han estat –com es veurà– objecte d'aquesta recerca. Però no existeix un arxiu sonor complet dels primers anys d'emissió de Catalunya Ràdio.

Sense fonts sonores sistemàtiques, s'ha donat més pes a les fonts documentals i hemerogràfiques, a la recerca en arxius i a les entrevistes personals. Un dels primers passos del treball de camp ha estat determinar les publicacions existents sobre la història de la ràdio i, més concretament, sobre la història de la ràdio i la televisió del govern de la Generalitat. A tot això s'hi ha sumat les publicacions sobre la història de la transició i els moviments polítics que es van produir al voltant de la negociació de la Constitució, l'Estatut i altres lleis relacionades amb l'univers comunicatiu. Una segona etapa ha estat la recerca en arxius especialitzats en comunicació per localitzar documentació sobre la creació de la ràdio de la Generalitat. Així, més enllà del fons de la pròpia Biblioteca de Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona, s'ha consultat el Centre de Documentació Montserrat Roig del Col·legi de Periodistes de Catalunya on s'ha localitzat, per exemple, una còpia de les actes dels debats que van tenir lloc amb motiu del Congrés de Periodistes Catalans el 1977. També s'ha consultat a l'Arxiu Nacional de Catalunya el fons personal de Jaume

Casajoana que va ser al darrere de la creació de la ràdio i la televisió de la Generalitat. A l'arxiu digital del Parlament de Catalunya i del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya s'han fet recerques per localitzar transcripcions de debats en comissió o en ple o bé documentació oficial sobre la creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. S'ha posat especialment atenció a les primeres compareixences dels directors de Catalunya Ràdio en comissió parlamentària per explicar el projecte i la seva posada en marxa. I també s'ha treballat per a aquesta recerca sobre el debat de la llei per la creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. En aquest marc, s'ha tractat estadísticament les esmenes presentades per cada grup polític per veure quines van tirar endavant i quines no i quins canvis van significar.

Finalment, el gran fons de documentació inèdita ha estat localitzat a l'arxiu de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals on es conserven les actes dels primers consells d'administració (tot i que incompletes), la primera memòria de Catalunya Ràdio i documentació diversa entre la qual els primers estudis d'audiència de l'emissora.

En paral·lel, per a aquesta investigació s'ha fet un exhaustiu buidat hemerogràfic sobre l'arxiu del diari Avui on s'ha fet una recerca activa –als PDF digitalitzats i cercables– de les paraules “ràdio”, “Generalitat” i “Catalunya Ràdio” als exemplars entre els anys 1980 i 1984. Així, s'ha localitzat i tractat totes les notícies aparegudes al voltant del projecte de ràdio de la Generalitat i s'ha pogut reconstruir la línia del temps de les iniciatives per posar en marxa l'emissora i les reflexions i debats que es van generar. La recerca hemerogràfica s'ha completat amb el buidat del diari La Vanguardia del mes de juny de 1983 –el de la posada en marxa de Catalunya Ràdio– on diàriament una secció recollia la programació de les emissores de ràdio de Barcelona. També hem localitzat com el 31 de maig de 1983, poques setmanes abans de l'inici de les emissions en proves de Catalunya Ràdio, el diari Avui va començar a publicar a les seves pàgines per primer cop la secció “Tria de ràdios”, un espai dedicat específicament al dial dins d'una renovada secció batejada com a “Televisió/Ràdio”. És així com s'ha pogut reconstruir les graelles d'aquestes ràdios i analitzar els gèneres imperants al dial aquell juny de 1983 per contraposar-los al model que va posar en marxa Catalunya Ràdio. Aquestes dades s'han tractat estadísticament per veure quin era el pes dels gèneres o a través de quina banda de freqüència emetien les emissores. Un tractament similar també s'ha fet per determinar els gèneres a la primera graella de Catalunya Ràdio.

La recerca s'ha completat amb una vintena d'entrevistes a persones directament vinculades al context d'aquesta investigació. Es tracta de polítics i activistes, acadèmics que han estudiat aquella època i també personal de l'emissora que va participar en la posada en

marxa de Catalunya Ràdio. En aquest últim cas, l'entrevista s'ha estructurat en una primera part dedicada al què es recorda d'aquella etapa, quina va ser l'aportació que es va fer i una segona dedicada a contraposar opinions divergents que s'han anat donant al llarg dels cinc anys de recerca. Els seus testimonis han estat clau per aclarir els fets analitzats i s'han recollit al llarg de la investigació.

Finalment, la pròpia emissora Catalunya Ràdio ha posat en marxa fa uns anys un procés de recuperació de la seva història. Així, es va crear fa uns anys el programa "Dies de Ràdio" en el qual s'ha entrevistat moltes de les persones que també han donat el seu testimoni a aquesta investigació. El programa va posar en marxa també una pàgina web amb informació sonora i documental sobre el passat de l'emissora. L'ànima d'aquest programa és el periodista Santi Carreras que ha donat una empenta inestimable a aquesta recerca.

7.El naixement de Catalunya Ràdio: gènesi, crisi i reorientació del primer projecte de ràdio de la Generalitat (1975-1985)

7.1. Catalunya i la ràdio a principis dels anys 80: una societat i un dial en ebullició

Catalunya bullia a principis dels 80, el moment de la creació de les emissores de ràdio i televisió de la Generalitat. Amb la fi del franquisme, es van deixar enrere 45 anys de dictadura i va començar l'aventura de la llibertat i la democràcia. El dictador Francisco Franco havia mort el 20 de novembre de 1975 i el rei Joan Carles l'havia rellevat al poder. S'iniciava un període d'incertesa, amb la incògnita dels canvis que faria el nou cap d'estat en el camí d'una transició política que, finalment, va conduir el país cap a la democràcia i la recuperació de les llibertats. Sota l'amenaça constant d'una involució instigada per les restes de l'antic règim dictatorial, l'objectiu era la redacció d'una Constitució que garantís la pluralitat i la participació política, l'emancipació social, la diversitat cultural i lingüística i el traspàs de poder cap a unes noves entitats polítiques regionals. Així van néixer les comunitats autònomes i, en cas de Catalunya, es va recuperar la Generalitat.

Catalunya va ser pionera durant el franquisme en la lluita per la recuperació de les llibertats i de l'autonomia. Ja el 1971 es va constituir l'Assemblea de Catalunya, un òrgan transversal que va arribar a aplegar –en la il·legalitat– més d'un centenar d'entitats entre partits polítics,

sindicats, col·lectius professionals i associacions de tota mena. Els seus quatre objectius fundacionals eren clars: l'amnistia per als presos i exiliats polítics, l'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals, el restabliment de les institucions pròpies de Catalunya i els principis de l'Estatut de 1932 com a via per al dret a l'autodeterminació i la coordinació de tots els pobles peninsulars en la lluita per la democràcia (MOLINERO i YSÀS, 2014).

Efectivament, l'anel de llibertat a Catalunya es va traduir en la reivindicació de l'anomenada autonomia política, un autogovern català amb àmplies atribucions que, en concòrdia i cooperació amb l'estat, tingués capacitat decisòria sobre diferents àmbits de competències (FONTANA, 2014). Les reivindicacions de recuperar l'autonomia política perduda el 1932 van cristalitzar en un primer moment amb el retorn, l'octubre de 1977, de Josep Tarradellas, el president de la Generalitat que mantenia viva la legitimitat del govern català de l'etapa republicana i que va haver de fugir després de la Guerra Civil.

Finalment, l'octubre de 1978 es va aprovar la Constitució al Congrés dels Diputats i al Senat i es va sotmetre a referèndum el 6 de desembre d'aquell mateix any. Pocs dies després, l'Estatut de Catalunya va entrar en tramitació a les Corts Espanyoles i van començar les negociacions de l'última peça legislativa –en clau catalana– del nou marc institucional que s'estava creant a Catalunya. Després de dures negociacions entre partits polítics, espanyols i catalans, i d'aquests amb el president Suárez, l'entesa va arribar l'agost de 1979. La pràctica unanimitat de partits catalans van demanar el sí a l'Estatut en el referèndum que es va fer el 25 d'octubre de 1979.

L'últim pas per la plena recuperació de la llibertat i l'autonomia a Catalunya, després de més de 45 anys de dictadura, va ser la celebració de les primeres eleccions lliures al Parlament de Catalunya, les que havien de culminar amb l'elecció del substitut de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat. Durant la campanya es van sentir ja propostes per a la creació d'una ràdio i una televisió de la Generalitat, com a culminació d'un procés de reivindicació d'uns mitjans de comunicació propis en llengua catalana.

Les eleccions es van fer el 20 de març de 1980 i el triomfador va ser Jordi Pujol i Soley, líder de la coalició Convergència i Unió (CiU), molt per davant del Partit dels Socialistes de Catalunya a qui tothom donava com a guanyador seguint el pas marcat per les eleccions generals de 1977 i 1979. Jordi Pujol necessitava el suport d'algun altre grup del Parlament per ser investit i va oferir un govern de coalició al PSC que aquest va rebutjar. Els historiadors consideren que aquesta negativa dels socialistes catalans va deixar en mans d'un cercle reduït de persones, totes elles afins a CiU, la construcció de la nova

administració catalana, inclosos els mitjans de comunicació públics, que havien de néixer en aquells moments.

"Un un cop les urnes havien parlat, Reventós [líder del Partit dels Socialistes] no va acceptar l'oferta de Pujol de participar en un govern de coalició, decisió que, anys més tard, molts han considerat un error perquè va deixar a les mans de CiU la construcció de la nova administració autonòmica, així com l'impuls de les polítiques de la Generalitat, que eren emblemàtiques pel fet d'estrenar-se enmig d'unes grans expectatives sobre el paper de la nova institució". (ÁLVARO, 2008)

Els mitjans de comunicació de la Generalitat van ser modelats, doncs, pel president Pujol. En el seu discurs d'investidura –el 24 d'abril de 1980– Pujol va anticipar la seva política decidida per crear uns mitjans públics, amb especial atenció a la televisió, per avançar en el camí de la recuperació de la llengua després de més de 40 anys de prohibició de l'ús públic del català. I més enllà, va apuntar també la idea que calia aturar el que ell definia com a “desnacionalització” que duia a terme la televisió pública espanyola –l'única existent en aquell moment– respecte la identitat i la cultura catalanes.

“Aprofitarem al màxim les possibilitats de l'Estatut tant en la creació d'una ràdio i d'una televisió pròpies (...). Però és en el camp de la televisió on durem a terme una de les accions més enèrgiques del nostre govern, perquè és en aquest punt on més que en cap altre ens juguem el nostre ésser com a catalans”.¹

La ràdio i la televisió eren els mitjans de comunicació hegemònics a Espanya fruit de l'efervescència de la transició política. De televisió només n'hi havia una, en un règim que podríem definir de monopoli i era de titularitat pública sota l'ens Radiotelevisión Española (RTVE). I pel que fa a la ràdio, coexistien les de titularitat pública i privada amb una penetració creixent afavorida pel context polític: el 1976 es calcula que el 35% dels espanyols escoltava la ràdio mentre que un any després, el 1977, el percentatge va pujar fins al 50-60% (MÉNDEZ, 1989).

En aquest marc, l'únic precedent d'emissora pública que emetia íntegrament en català després de la dictadura era Ràdio 4 que havia nascut el 13 de desembre de 1976. Estava integrada a l'ens Radiotelevisió Espanyola (RTVE) i tenia adscripció estatal a diferència de la nova ràdio de la Generalitat que, quan veiés la llum, tindria adscripció autonòmica. El repte de recuperar la identitat i la llengua catalana van marcar els primers passos dels nous mitjans de comunicació fets i pensats a Catalunya que es van crear durant aquest període. Així, pocs mesos abans de Ràdio 4, també va veure la llum el primer diari només en català,

¹ Diari AVUI 23/04/1983

el diari Avui que va sortir als quioscos el 23 d'abril de 1976, enmig d'una gran expectació social i cultural i una exitosa campanya de micromecenatge.

Amb la creació de Ràdio 4, la intenció del govern espanyol presidit per Adolfo Suárez va ser fer un gest d'acostament cap a Catalunya en plena transició política. L'origen del projecte es pot situar a l'estiu de 1976 quan, en un dinar a Barcelona amb l'aleshores director general de RTVE, Rafel Ansón, el director de RTVE a Catalunya, Jorge Arandes, i altres professionals de l'ens a Barcelona li van plantejar la possibilitat d'obrir una emissora íntegrament en català. Després d'una trucada amb el ministeri i el mateix president del govern espanyol, Ansón va donar la sorpresa amb l'anunci que el projecte podia tirar endavant i començar el dilluns següent (MUNSÓ, 1993). Segons aquest relat, tothom es va posar de seguida mans a la feina i en poc temps la nova emissora va ser una realitat. La voluntat dels seus professionals va aconseguir que Ràdio 4 fos més que una operació política i esdevingués un pal de paller de la radiodifusió a Catalunya durant la transició.

“Ràdio 4 va néixer amb la voluntat de ser un instrument al servei de la transició i, molt especialment, durant l'etapa del governamental del senyor Suárez, sense que això, però, es reflectís de manera contundent en la programació de l'emissora perquè també és just remarcar que aquesta sorgia a l'aire o a l'antena sense un projecte clarament definit de programació global, sino la de ser només la primera en català. Això i el caràcter catalanista de la immensa majoria dels professionals que hi treballaven van ser els elements que la van anar conformant al llarg dels seus primers anys d'existència. Donant-li, en altres paraules, personalitat radiofònica i periodística catalana. No solament, en català. Aquesta ha estat, fonamentalment, la gran virtut de Ràdio 4.” (MINOBIS, 1993)

Tot i néixer com una operació política pilotada pel partit que aglutinava el centre polític espanyol, l'esperit de l'emissora va anar virant amb el temps com explica el mateix Enric Frigola, un dels professionals que va treballar en l'equip fundacional que recorda com després de la posada en marxa de l'emissora, *“de seguida van veure que aquella idea que naixia com un cop d'efecte per sumar vots cap a la UCD es decantava cap a un catalanisme més pròxim a Convergència i Unió, traspassava la frontera d'una opció cap a l'altra. Sobretot perquè els que estàvem allà dins érem com érem i pensàvem com pensàvem i allò se'ls va escapar de les mans”².*

“El nacimiento de Ràdio-4 supuso la aparición de una plataforma que no tenía espacio simplemente para folklorismos, sino que estaba llamada a constituirse en el fiel reflejo de una sociedad que, durante cuarenta años, se había visto obligada a arrinconar una parte de su propia identidad. De esta forma, lo que en principio fue fidelidad de una audiencia que únicamente deseaba escuchar una emisora que

² Entrevista personal a Enric Frigola per a aquesta recerca 25/02/2019

hablase en catalán, se convirtió en la necesidad de poder contar con un medio de comunicación que se identificase realmente con la idiosincrasia y manera de ser propia de un pueblo". (ALGARRA, 1988)

Ràdio 4 va prendre el seu nom pel fet de ser un quart canal de ràdio dins del grup de ràdio pública espanyola Radio Nacional de España (RNE). Amb Radio 1 com la principal emissora i Radio 2 i Radio 3 especialitzades en música, Ràdio 4 va néixer només per a Catalunya aprofitant la infraestructura i la implantació i influència que aquest grup d'emissores tenia a Barcelona. L'emissora en català de RNE va tenir una bona acollida, en especial pel que representava de recuperació d'un espai públic per a una llengua proscrita fins aquell moment. I també va ser important la seva aportació en el camí d'una radiodifusió en català que renaixia sense cap referent clar.

"Sobretot per la gent gran va ser emocionalment molt important sentir una ràdio tota ella en català després de 45 anys de silenci. Recordo que trucava la gent plorant, emocionada. Però el gran mèrit de Ràdio 4 va ser que va obrir camí, va crear uns models que no existien. Per exemple, no s'havien fet mai esports en català cada dia, no hi havia llenguatge esportiu".³

La gran assignatura pendent de Ràdio 4 van ser les dificultats de cobertura que van acompanyar el seu naixement. D'entrada, l'emissora emetia només en Freqüència Modulada, en un moment en què el gruix dels radiooients estava a l'Ona Mitjana. La mateixa rapidesa amb la que es va posar en marxa va provocar que la programació engegés amb una emissora provisional de poca potència –se'n va aprofitar una que ja hi havia a les instal·lacions de RNE a Barcelona– de manera que només es podia escoltar a la capital i la seva àrea, el que en va limitar enormement la seva penetració a la resta de territori de Catalunya.

Deu mesos després del naixement de Ràdio 4, el panorama radiofònic espanyol va entrar en una nova dimensió quan el govern d'Adolfo Suárez va suprimir per sempre l'obligatorietat que tenien les emissores de connectar amb Radio Nacional de España (RNE) per oferir els seus noticiaris. Va néixer la llibertat informativa i les pulsions del mitjà radiofònic es van disparar. La possibilitat d'emetre informacions lliurement va obrir un nou horitzó per un mitjà com el radiofònic on, per la seva naturalesa, la informació i l'entreteniment n'eren els eixos principals. Acabava l'era en que estava permès només l'entreteniment i la informació es va convertir en un tret distintiu, de qualitat, de les emissores. Més en un moment de màxim canvi a Espanya, amb l'obertura de la transició política i l'alliberament en el camp social.

³ Entrevista personal a Enric Frigola per a aquesta recerca 25/02/2019

“La llibertat d’informació és l’espina dorsal sobre la qual es configura la nova imatge de la ràdio en la transició. Els programes informatius es converteixen en la novetat en les graelles de les emissores catalanes i totes les xarxes preparen els nous equips de professionals que formaran les redaccions dels serveis informatius un cop la ràdio pot emetre informació sense cap restricció”. (FRANQUET, 2001)

Des d’aquell moment, la ràdio va poder informar de qüestions que fins aleshores tenia vetades. La més destacada era la informació política, en un moment de màxima efervescència entre els referèndums del procés de reforma política (1976) i el de la nova Constitució (1978), però també hi havia camps informatius on encara estava tot per explorar, com el laboral-sindical (MUNSO, 1980). Fer bona informació a la ràdio havia estat fins aquell moment, gairebé dos anys després de la mort del dictador, una proesa militant. Algunes emissores ja havien anat experimentant fórmules imaginatives per posar informació en antena sense violar l’estricta legislació que ho prohibia (FOZ, 1993).

La ràdio es va convertir així en el que algun autor ha definit com el “Parlament invisible” on, a falta d’una autèntica cambra representativa, es desenvolupaven debats polítics i socials més o menys camuflats. I les emissores que van arriscar amb aquests nous formats d’informació van ser les primeres que es van poder llançar a emetre informatius l’endemà mateix del dia que es va permetre fer-ho. En aquests casos no es va partir de zero, l’experiència acumulada els últims mesos –i anys– ho va fer possible. El cas més paradigmàtic és el de l’informatiu Hora XXV de la Cadena SER (DÍAZ, 1997).

La llibertat es va imposar a la ràdio i es van multiplicar així els programes informatius i la participació dels oients a les emissores, sense limitacions. Es van constituir les primeres redaccions realment periodístiques de les emissores i es van apropar els micròfons al carrer per copsar les impressions i els estats d’ànim de la població (FRANQUET I MARTÍ MARTÍ, 1989). L’audiència es va disparar, els anunciants hi volien invertir i va néixer la competència entre les emissores per veure qui oferia la millor informació, la més completa i la de més qualitat. La ràdio va viure un boom informatiu que la va portar a pensar i repensar graelles i formats. Incorporant la informació com un atractiu més, la ràdio es va consolidar com el mitjà on ja no només hi havia entreteniment com, per imposició del franquisme, havia passat els últims decennis. Es va obrir així un camí inèdit que es va consolidar amb el temps: el triangle diaris-ràdio-televisió va esdevenir el vèrtex de la dieta mediàtica de la societat espanyola i catalana. La ràdio va passar així a assumir el rol de referència informativa que fins aquell moment estava reservat als diaris i que molt més tard, també, assumiria la televisió.

Una altra de les grans fites del dial radiofònic entre finals dels anys 70 i principis dels 80 és el fenomen de les emissores municipals. Els aires de llibertat que havien arribat als primers ajuntaments plenament democràtics després de la dictadura, amb les eleccions municipals de 1977, van omplir l'espai públic comunicatiu més pròxim als ciutadans. Això i l'entusiasme de molts aficionats i apassionats de la ràdio, amb el suport també d'associacions diverses de cada municipi, va fer néixer desenes d'emissores municipals arreu de Catalunya. També hi va fer l'abaratiment dels mitjans de producció i emissió, que van fer que la fundació d'una emissora en FM estigués a l'abast de molts pressupostos municipals, fins i tot dels més modestos. Així, el 1979 van començar les emissions de Ràdio Arenys de Mar, la pionera, i des d'aquell moment, les ràdios municipals es van estendre com una taca d'oli. El 1980 eren 11 emissores i el 1986 ja sumaven 126 (MORAGAS, 1988). El gran boom va ser l'any 1981 quan es calcula que gairebé cada 15 dies naixia una nova ràdio municipal (ESTEVE, 1982).

La falta d'una regulació clara per al sector de la comunicació pública en l'àmbit local va fer que el desenvolupament de les emissores municipals es fes fora d'un marc legal establert, una qüestió que no es va resoldre fins l'any 1991. Però les demandes per fixar les regles de joc d'aquestes ràdios, en la majoria de casos voluntàries i participatives, venien de lluny.

“Cal una reglamentació imaginativa que, responant al principi que a cada àmbit de participació política li ha de correspondre un recurs comunicatiu com a servei públic, no sols permeti l'existència d'emissores municipals, sinó que les potenciï, afavoreixi el seu desenvolupament coherent i faciliti l'experimentació social per treure'n les conseqüències que se'n derivin tant en el terreny tecnològic, comunicatiu o cultural com en el de la participació ciutadana en la vida política i de les institucions” (PRADO, 1986)

Les emissores municipals van omplir un buit comunicatiu en l'àmbit local: el de la programació i la informació de proximitat. Es vivia un moment de gran avidesa radiofònica instigada pels canvis polítics i socials, alguns d'ells fins i tot accelerats, que passaven a la societat catalana. L'espai comunicatiu estava centrat en l'àmbit de Barcelona i les emissores locals van omplir el buit que hi havia fora de la capital. Però, tot i les experiències incipients en aquells anys d'agrupació entre elles, no van ser capaces d'abastar un àmbit territorial superior –l'autonòmic– que va continuar quedant en mans d'iniciatives com la de Ràdio 4, tot i la seva difusió limitada, o les emissores privades que emetien en xarxa.

Mentre la ràdio anava guanyant penetració i notorietat, el cop d'estat que va viure Espanya la nit del 23 de febrer de 1981 va mostrar amb tota la cruïlla la potència que havia aconseguit el mitjà aquells últims anys. Mentre la ràdio retransmetia en directe el ple d'investidura de Leopoldo Calvo Sotelo, un tinent coronel de la Guàrdia Civil va irrompre al

Congrés dels Diputats de Madrid i va segrestar els polítics presents a l'hemicicle. El directe es va imposar a les emissores de ràdio a la vista que la televisió, també segrestada, es va veure obligada a deixar d'informar. El minut a minut del que passava al país va fer treure fum, metafòricament, als transistors. És el que diferents autors han batejat com "la nit dels transistors". La ràdio informativa, com a gènere, va assolir la majoria d'edat.

"La nit del 23-F la ràdio es va encarregar de mantenir obert el canal comunicatiu entre la societat i les institucions democràtiques, utilitzant la informació com a valor en si mateixa, signe de que el cop no triomfava. El paper del mitjà aquella nit va ser el de mantenir el contacte comunicatiu social (funció fàctica), i omplir l'espai de la confusió i el desconcert amb informació i esperança". (GÓMEZ i GONZÀLEZ, 1981)

El cop d'estat va acabar fracassant però el que va suposar d'impacte en l'espectre mediàtic va tenir conseqüències molts anys després. D'entrada perquè es va entronitzar la ràdio com a mitjà de referència informativa al nostre país i algunes de les grans cadenes privades, entre elles la Cadena SER, van aconseguir demostrar el seu potencial després de molts anys de censura informativa.

7.2. El dial a Catalunya el 1983

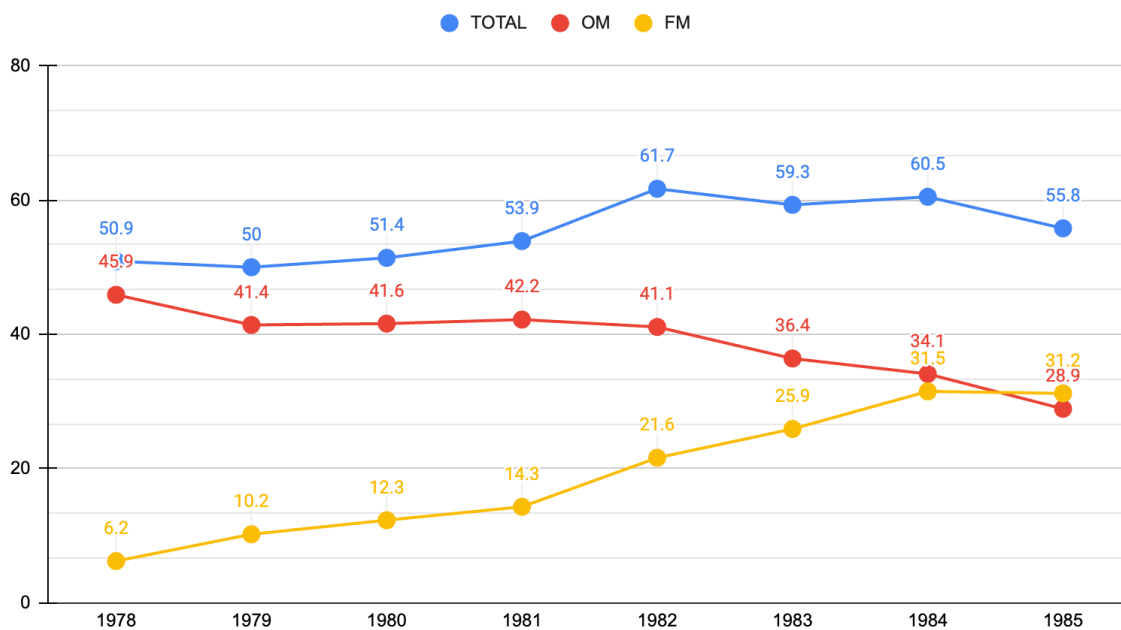
A principis de la dècada dels 80, en el moment del naixement de la ràdio de la Generalitat, la ràdio se sentia a Espanya, gairebé en exclusiva, a través de la banda de freqüència d'Ona Mitjana (OM). És on hi havia el gruix de l'audiència, on inverteien els anunciants i on es lliurava la batalla entre els grans grups de comunicació. La Freqüència Modulada (FM) tenia en aquells moments una implantació residual i, de fet, va ser un decret del franquisme de l'any 1963 el que va obligar les emissores que ja tenien una concessió d'OM a emetre també en FM per forçar el desenvolupament d'aquesta banda i, el més important, incentivar la comercialització d'aquest tipus de receptors (GUTIÉRREZ MONTES, 1991) (MADINAVIEITIA, 1991). La gran majoria d'emissores van optar, davant d'un parc de receptors reduït i una propagació molt més limitada que l'OM, per fer programació bàsicament musical aprofitant, també, l'alta qualitat de so que ofería l'FM. Justament aquesta qualitat de so la va anar fent atractiva i les emissores amb més vocació innovadora s'hi van llançar amb un resultat molt exitós com és el cas de Radio Juventud de Barcelona (SURROCA, 1999).

Amb l'inici de la dècada dels 80, el panorama va començar a canviar i ho va fer amb una rapidesa més gran del que es podia haver esperat. El catalitzador del canvi va ser la concessió de les primeres emissores de ràdio en FM al sector privat des del franquisme, en total unes 300 a tot l'estat (GUTIÉRREZ MONTES, 1991). Així, van néixer nous projectes

com el d'Antena 3 o Radio 80 i a Catalunya, una mica més tard, la Cadena 13. El transvasament d'audiència –i d'anunciants– cap a l'FM va ser imparable des d'aquell moment.

El primer semestre de 1985 la ràdio en FM va superar en oients l'OM, una banda de freqüència que ja mai més tornaria a tenir el nivell d'audiència i de penetració de la qual havia gaudit fins a aquell moment.

OIENTS DE RÀDIO A ESPANYA (EN PERCENTATGE)

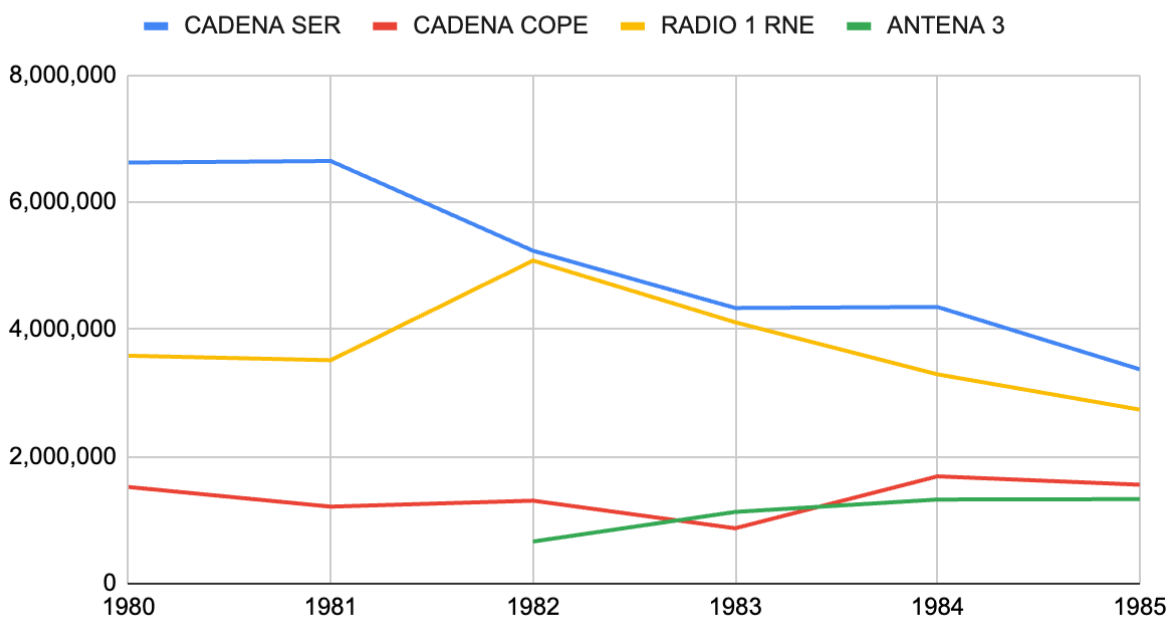

FONT: MÉNDEZ, 1989

L'Ona Mitjana va entrar en decadència i va passar a ser, amb els anys, una banda de freqüència abandonada per l'audiència. A més, aquestes noves emissores en FM que van créixer com l'escuma van aconseguir atreure un públic nou: els joves (GUTIÉRREZ MONTES, 1991).

Les noves concessions en FM, a més, van aconseguir aportar aire fresc a un dial controlat en aquell moment, gairebé en exclusiva, per les emissions de Radio Nacional de España i la Cadena SER. En efecte, amb el nou repartiment de freqüències, es va reequilibrar el dial espanyol entre 1980 i 1985 amb la potenciació d'emissores fins aleshores amb menys presència (Cadena Cope o Cadena Rato) i el naixement d'altres (Antena 3).

AUDIÈNCIA DE RÀDIO A ESPANYA (EGM)

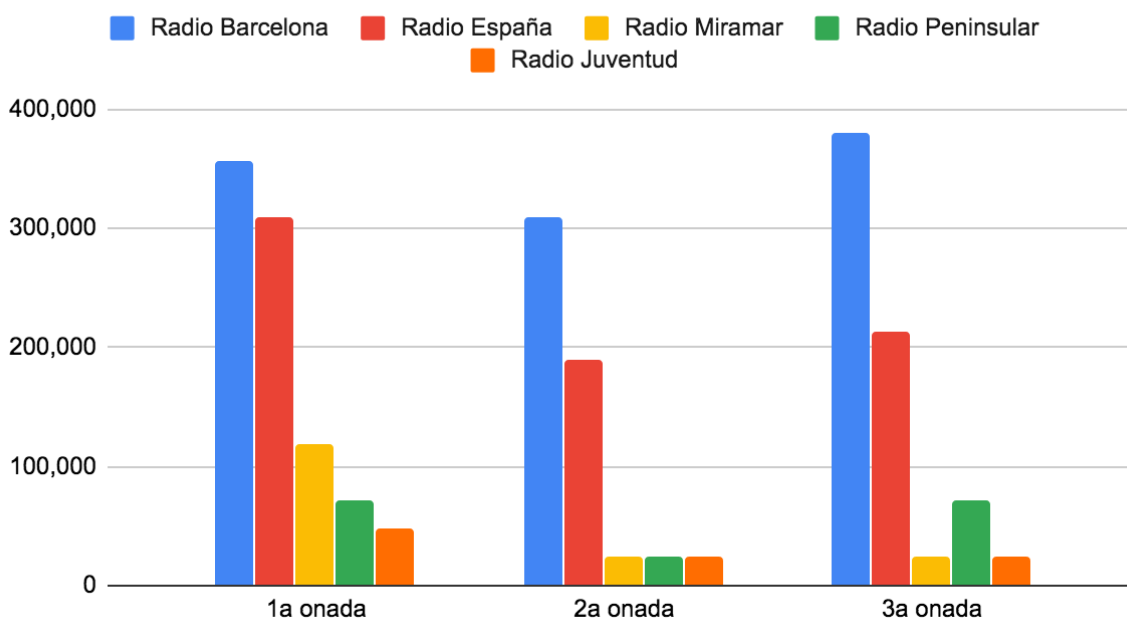
FONT: DÍAZ, 1997

A Catalunya, l'any 1983, el de l'inici de les emissions de Catalunya Ràdio, el gruix dels oients de ràdio el localitzem a les emissores –bàsicament privades– que emetien des de la ciutat de Barcelona i en Ona Mitjana.

“L’atracció de l’àrea metropolitana és decisiva, deixant, en canvi, una amplíssima franja de comarques desproveïdes d’assistència o influència radiofònica. (...) Ho fan, evidentment, pels interessos comercials implícits en les possibilitats publicitàries que ofereix aquella concentració de població” (MORAGAS i GIFREU, 1981)

Una primera aproximació al dial d’aquell principi de de la dècada dels 80 ens la donen els estudis d’audiència (EGM) d’aquell moment.

AUDIÈNCIA RÀDIO A BARCELONA EGM 1980

FONT: GIFREU, 1983

Així doncs, al dial barceloní hi havia 9 grans emissores⁴ amb programació majoritàriament de format convencional. És el que es defineix (MARTÍ, 1990) per la seva “varietat de gèneres i de continguts” a la recerca de “diferents audiències que s’aliïn en l’escolta dels espais”. Són emissores que, a més, estan clarament diferenciades, com a format, de la ràdio especialitzada. Aquestes emissores són:

- Radio Nacional de España Radio-1
- Radio-2
- Radio-3
- Ràdio 4
- Radio-5
- Radio Barcelona
- Radio España de Barcelona
- Radiocadena
- Radio Miramar
- Antena 3

Radio Nacional de España (RNE), el servei públic de radiodifusió del govern espanyol dominava el dial català a principis dels 80 pel que fa al nombre de canals. La seva

⁴ Diari La Vanguardia 17/06/1983

diversificació abastava gèneres i públics diferents. El seu predomini per desplegament i potència d'emissió a Catalunya era indiscutible (GIFREU, 1986). L'oferta de ràdio de l'ens públic espanyol presentava ja una diversificació temàtica que va perdurar en el temps. Així, Radio 1 era una cadena generalista on els noticiaris hi tenien una rellevància especial ja que eren els espais als quals la resta d'emissores de ràdio hi estaven, fins feia pocs anys, obligades a connectar.

De la graella de Radio-1 el juny de 1983⁵ en destaca justament una absència, la del periodista Luis Del Olmo, una de les estrelles del panorama radiofònic del moment que acabava d'abandonar l'exitós magazine matinal de RNE per incorporar-se a Radio Miramar de Barcelona, que a nivell de cadena espanyola rebia el nom de Radio Popular-Cadena COPE. El lloc de Luis Del Olmo e va ocupar el periodista Alejo García. És el locutor que es va fer famós per la difusió –amb la veu entretallada– de la notícia de la legalització del Partit Comunista d'Espanya (PCE) a través de les ones d'aquesta emissora el 1977. A la graella hi destacaven també alguns grans noms del periodisme radiofònic espanyol com ara Luis de Benito, Andrés Aberasturi o Julio César Iglesias a Madrid i Àngel Casas a Barcelona. Eren apostes per joves informadors que volien desmantellar l'associació entre RNE i la cotilla informativa imposada durant el franquisme.

L'arribada el 1982 del PSOE al poder, amb Felipe González com a president, va ser clau en l'entrada d'aquest aire nou a l'emissora pública espanyola sota la direcció de Fernando G. Delgado. Ell mateix s'explicava en aquell temps al diari El País: *"Yo quisiera hacer hincapié en el hecho de que durante 1983 nos hemos enfrentado con muchísimos retos. Hemos tenido que sustituir a gente muy importante de la noche a la mañana y la competencia de un número tan grande de emisoras es dura, aunque positiva"*⁶.

Pel que fa a la resta de canals de RNE, en Freqüència Modulada (FM) hi havia Radio 2 de RNE que era ja una cadena especialitzada en la música clàssica seguint el model de diversificació de canals de les grans corporacions de ràdio europees. I Radio 3⁷ que, també en FM, va iniciar les seves emissions l'1 de juliol de 1979. Es tractava d'una emissora amb programació mixta centrada en la música, el contingut educatiu i l'experimental. L'emissora estava caracteritzada per un estil jove i inconformista que marcava la generació a cavall entre el franquisme i la democràcia a Espanya. Va ser impulsada per l'aleshores jove periodista Fernando G. Delgado.

⁵ Veieu annex 1

⁶ Diari El País 10/02/1984

⁷ Veieu annex 2

De Ràdio 4 ja n'hem parlat anteriorment i tenia una programació diversificada⁸ que mantenia un equilibri gairebé perfecte entre gèneres, amb una aposta clara pel mixte, amb Enric Frigola i Maria Matilde Almendros al capdavant del magazine matinal o Maria Gorgues amb un innovador magazine cultural nocturn, al costat del gènere musical (Àngel Casas, Xavier Sardà) i el gènere informatiu amb tres grans serveis de radionotícies.

Finalment, Radio 5⁹ era un canal que d'Ona Mitjana on s'alternaven programes informatius, musicals i mixtes, alguns elaborats des del centre territorial de Barcelona.

Al conglomerat de ràdio pública estatal hi hem d'afegir Radiocadena Española¹⁰ que va absorbir a finals de 1981 Radio Juventud, una emissora pertanyent a la Cadena Azul de Radiodifusión, un canal d'emissores creat durant el franquisme de caràcter més local i amb vocació de ràdio-escola, sempre sota un estricte control del règim. Radio Juventud de Barcelona va aconseguir quotes de popularitat molt àmplies per l'època.

Radiocadena va ser dirigida pel radiofonista Josep Maria Surroca, un apassionat del mitjà que va aconseguir bastir Radio Juventud a partir de dues emissores de caràcter més local, la de Sant Just Desvern, que ell mateix va crear, i la d'Esplugues de Llobregat. Surroca, que va obtenir el Premi Ondas el 1968 per "la gran labor efectuada por la Escuela Regional de Radio Radio Juventud-Barcelona"¹¹, era el pare de Florenci Surroca, el primer cap de programes de Catalunya Ràdio del qual en parlarem més endavant en aquesta investigació. A més, Josep Maria Surroca va treballar durant una època colze a colze a la mateixa Radio Juventud amb el publicista Víctor Sagi, els locals de l'empresa del qual van ser adquirits per instal·lar la seu de Catalunya Ràdio¹². Per Radio Juventud hi van passar professionals que més tard despuntarien en el panorama radiofònic català com ara els periodistes Jordi Basté, Antoni Bassas, Pilar Morales, Jordi Estadella, Àngel Casas, Josep Maria Bachs, Eduard Boet i Jordi Hurtado, alguns dels quals van estar vinculats amb posterioritat a la creació de Catalunya Ràdio¹³.

La degana de les emissores de tot Espanya, Radio Barcelona era l'emissora més escoltada a Barcelona a principis dels anys 80¹⁴. En les seves emissions en Ona Mitjana, la gran

⁸ Veieu annex 3

⁹ Veieu annex 4

¹⁰ Veieu annex 5

¹¹ https://www.premiosondas.com/historia_1969-1960-68.php

¹² Diari Ara 09/07/2018

¹³ http://arec.es/radiojuventud/car/Radio_Juventud_de_Barcelona_EFJ-15/paginas/EFJ-15_historia.html

¹⁴ Diari Avui 24/06/1983

aposta de Radio Barcelona era la informació. De fet, com hem apuntat anteriorment, la Cadena SER va ser la ràdio que va emetre els primers informatius 'lliures' de la ràdio espanyola el mateix dia que es va suprimir l'obligació de connectar amb els noticiaris de Radio Nacional de España (TERÁN, 1993).

Efectivament, a la graella de Ràdio Barcelona¹⁵ hi veiem com predominen els programes fets des de Barcelona, per l'antena local o en cadena per tot Espanya, amb noms tan destacats per al panorama radiofònic català –que després tindrien un rol rellevant a Catalunya Ràdio– com el de Josep Cuní o Joaquim Maria Puyal, encarregat de les retransmissions esportives del FC Barcelona en català. I en l'àmbit espanyol, professionals com Iñaki Gabilondo, Jesús Quintero o Isabel Gemio.

La segona emissora privada més escoltada de Barcelona era Radio España de Barcelona (OM). Es tracta d'una emissora que, confiscada pel franquisme als cooperativistes que posseïen Ràdio Associació de Catalunya, va canviar de nom a l'inici de la dictadura i posteriorment va incorporar la marca Cadena Catalana que integrava altres emissores repartides pel territori català. En l'època d'estudi, els accionistes majoritaris de l'emissora eren Ramón de Rato Rodríguez San Pedro i, el seu fill, Ramón de Rato Figaredo. La programació¹⁶ es basava en el gènere mixte amb *"l'observança d'un bilingüisme possibilista –cadascú parlà en la llengua que li resultava més familiar, incloses les veus de la casa– i en la creació d'uns informatius sòlids, potents –oberts, a més, a tots els aires"* (MUNSÓ, 2006). L'aposta informativa de l'emissora, a partir del 1977 quan les ràdios van poder informar amb llibertat, va estar liderada pels periodistes Paco Lobatón, Enric Sopena i Eladio Gutiérrez.

Pel que fa a Radio Miramar, era propietat en aquells anys 80 del radiofonista i empresari Josep Maria Ballvé. Apassionat de la ràdio, Ballvé va bastir un imperi radiofònic i publicitari a Barcelona els anys 70 que va culminar amb la compra d'aquesta emissora el 1977. Després d'una dificultosa reconversió tecnològica de l'emissora, Ballvé va posar l'ull en l'acabada de crear Cadena COPE. Es tractava d'una cadena d'emissores sorgida de les emissores parroquials creades durant el franquisme que van ser agrupades a finals dels anys 70 a l'ens Radio Popular S.A. i que controlava principalment la Conferència Episcopal Espanyola. Aquest grup d'emissores dels bisbes espanyols no tenia una referència a Barcelona i l'empresari Josep Maria Ballvé va idear una operació per fitxar el popular locutor Luis del Olmo per incorporar-lo a Radio Miramar i oferir aquest producte en cadena per Radio Popular-Cadena COPE.

¹⁵ Veieu annex 6

¹⁶ Veieu annex 7

*“Con la ocasión de unos Premios Ondas conecté con José Luis Gago, en aquellos momentos director general de la COPE, y le propuse que ya que él tenía una cadena a la que le faltaba emisora en Barcelona, y yo tenía una emisora en Barcelona a la que le faltaba una cadena, por qué no unir las fuerzas y colaborar juntos”.*¹⁷

El fenomen Luis del Olmo s’havia forjat a principis dels 70, en ple final de la dictadura, a Radio Nacional de España. Amb talent i molts esforços, Del Olmo havia capgirat el que en un principi era un programa matinal destinat al que aleshores s’entenia com un públic femení –metresses de casa–, allunyat de l’actualitat, en un referent de l’incipient debat polític i social que s’obre durant el tardofranquisme. I l’havia convertit en el més escoltat d’Espanya a principis dels 80.

“Luis del Olmo cambió toda la estructura del Protagonistas paternalista, con espacios relativamente femeninos, y lo convirtió en barómetro de una sociedad civil emergente que tenía una cultura que discrepaba con la de la España oficial. (...) Una de las batallas más apasionantes que ha conocido la radio pública a lo largo de su historia la libró ese leonés llamado Luis del Olmo con las superestructuras de la emisora, a las que día a día iba arrebatándoles territorio de libertades”. (DÍAZ 1993)

Luis del Olmo va aterrar a Radio Miramar després de ser acomiadat de Radio Nacional de España, oficialment, per una qüestió d’incompatibilitats dels sous que cobrava de dues de les emissores de l’ens.

“Al perder Radio Nacional, lo más querido para mí, perdía también su incalculable cobertura y su potencia de emisión, que llegaba a todos los rincones de España. A cambio me iba a la COPE, una cadena que, por aquel entonces técnicamente deficiente, con poquísima audiencia en Madrid, sin emisora en Barcelona, y con bastantes problemas de cobertura en muchas regiones. (...) Era una apuesta, un riesgo, un empezar de nuevo y casi de cero”. (ROURA/DEL OLMO, 1993)

El canvi d’emissora va propiciar un desplaçament de l’audiència gairebé inèdit en la ràdio espanyola d’aquells anys. Així, Luis del Olmo es va emportar els oients de Radio Nacional d’Espanya cap a Radio Miramar i la Cadena COPE en un fenomen que es repetiria anys després i que ha portat a alguns historiadors radiofonistes a batejar-lo com el “flautista de Hamelín” del dial español (DÍAZ, 1992).

A la graella de Radio Miramar del juny de 1983¹⁸ hi destaca, doncs, el recent aterratge de Luis del Olmo i també el programa Encara de noche, de la també exitosa Encarna Sánchez. El programa va arrencar el 1978 i ja el 1981 va obtenir un premi Ondas per la seva

¹⁷ Entrevista a l’autor al web de Radio Salud, emissora que ell també va ajudar a crear. Consultat el 13/07/2020 a l’adreça: http://www.radiosalut.com/jose_maria_ballve/

¹⁸ Veieu annex 8

popularitat. El seu era un programa de caire purament social, on es donava veu directa als oients que plantejaven els seus problemes i les seves preocupacions reals. Allunyats de la política, en un moment de plena efervescència, el programa recollia des de diners per ajudar famílies que ho necessitaven a consells per evitar un suïcidi imminent. *“En su programa Encarna de noche, ciudadanos de la madrugada, como taxistas, camioneros y amas de casa, se expresaban sobre todo tipo de temas. Encarna de Noche era más que un programa de radio, un servicio público porque no solo se abordaban temas políticos en un nuevo tiempo en España, tras la llegada del Partido Socialista de Felipe González, sino que la periodista era una apasionada de los temas sociales y de las causas que abanderaba”*.¹⁹ Allunyada sempre de la política, en el moment de la plena efervescència de la transició, omplia un buit que la convertia en pròxima de molts nostàlgics del franquisme.

La programació de Radio Miramar es completava amb el debut d'una jove Julia Otero al capdavant de l'informatiu matinal o el duet que formaven Carlos Herrera y José Manuel Parada amb el musical Caperucita y el Lobo. En comú tenien tots ells, com Luis del Olmo, que formaven part del gran moviment migratori dels anys 70 des de regions com Galícia, Lleó o Andalusia cap a Catalunya.

L'últim actor en incorporar-se al dial barceloní en aquell principi dels anys 80 va ser l'emissora de ràdio Antena 3. Es tractava d'una iniciativa sorgida d'algunes grans editores de premsa que va veure en la ràdio un oportunitat per expandir el seu negoci cap a altres camps i posicionar-se de cara a les futures concessions de televisió privada. L'objectiu final, crear els primers grans grups multimèdia d'Espanya (BALSEBRE, 2002).

És de destacar que les empreses editores aportaven prestigi informatiu al mitjà ràdio que, en aquell finals dels 70 i principis dels 80, bullia de notícies, reportatges, tertúlies i entrevistes. Era un fenomen recíproc, les ones i els diaris s'aportaven credibilitat mútuament i es complementaven en aquell despertar de la ràdio informativa. A tot això cal sumar que Antena 3 emetia en Frenquència Modulada on va apostar per una programació de caràcter generalista, un fet fins aleshores reservat a l'Ona Mitjana (DÍAZ, 1997).

“Las emisiones de Antena 3, basadas principalmente en magazines informativos, radiodiaros y talk-shows, pertenecientes al llamado formato convencional, acabarían con la asociación imperante hasta entonces, que entendía la banda de la FM como un territorio exclusivamente reservado a la música, y que tendrá también en los 80 un desarrollo cuantitativo extraordinario de emisoras abonadas a los distintos formatos de la radiofórmula musical. Y desde esta banda de frecuencias,

¹⁹ Diari ABC 27/07/2016

aparentemente menor cobertura territorial pero de mejor calidad sonora, la cadena Antena 3 conseguirá en la década de los 80 un importante liderazgo en la radio española, en competencia con la cadena SER". (BALSEBRE, 2002)

Antena 3 era una alenada d'aire fresc en un mitjà en plena reconversió i efervescència. Enrere quedaven la censura informativa, les cotilles per radiar notícies i entrevistes d'actualitat. Enrere començaven a quedar també les veus impostades, les sintonies orquestrades i la barrera entre locutors i periodistes radiofònics. Començaven a caure alguns mites que, més endavant, veurem com també van caure amb el naixement de Catalunya Ràdio. El lideratge d'Antena 3 va ser una qüestió de temps.

La programació d'Antena 3²⁰ es va construir, com determina el nostre anàlisi, sobre el pilar de la informació. Era la columna vertebral d'una programació que incloïa grans àrees informatives i també dos magazines, un de matí amb José Antonio Plaza i Mayra Gómez Kemp i un de tarda amb Felipe Navarro *Yale*, y Jesús María *Amilibia*. També destacava José María García al capdavant d'un gran programa esportiu que s'emetia a la mitjanit com a marca de la casa.

Aquest era el panorama complet del dial barceloní el juny de 1983, però també és important destacar aquell principi dels anys 80 la fortalesa del que alguns autors van batejar com "Les emissores comarcals de Catalunya".

"La ràdio comarcal és la gran desconeguda del conjunt de la radiodifusió catalana. Dissortadament, quan es parla d'emissores, es fa més sovint de les de Barcelona que no pas les d'altres indrets del Principat. El paper d'aquestes darreres resta esquifit davant la prepotència de les que són dotades de més recursos i mitjans". (MARTÍ, 1982)

En efecte, de resultes del propi entusiasme de molts aficionats i la falta de regulació i autarquia del franquisme va proliferar una constel·lació de petites emissores, pertanyents al mateix Movimiento, FET-JONS, a parròquies o altres estructures privades en diferents ciutats catalanes. No va ser fins al Pla Transitori d'Ona Mitjana de l'any 1964 que es va fixar per llei quines emissores, totes afins a l'estructura franquista, podien continuar emetent a través d'aquesta banda i quines ho havien de fer només per la –aleshores desconeguda– Freqüència Modulada. Amb aquesta base i sobre regulacions posteriors, a Catalunya hi havia, un cop acabat el franquisme i iniciada la transició cap a la democràcia, una vintena d'emissores de titularitat privada repartides irregularment pel territori a les principals capitals de comarca –Girona, Lleida, Reus, Tarragona, Tortosa, Manresa, Igualada, Olot o Figueres,

²⁰ Veieu annex 9

entre altres– moltes de les quals emetien simultàniament en Ona Mitjana (20 en total) i en Freqüència Modulada (27 en total).

“De forma majoritària operen a Catalunya dues xarxes: la SER (amb una llarga tradició en aquesta qüestió) i Radio Cadena Española, que ha relançat la programació conjunta en els darrers mesos. (...) En to menor destaquen la COPE, només amb tres emissores i amb molt pocs programes, i la Cadena Catalana, el pes de la qual es deixa sentir bàsicament en els canals d’FM de les emissores RATO i REPSA”. (MARTÍ, 1982)

Segons un estudi de les emissores comarcals d’aquella època, la inversió i els recursos esmerçats per fer-les funcionar localment eren realment limitats pel que fa a mitjans humans o tècnics. De manera que la producció pròpia era més aviat reduïda i durant àmplies franges horàries es connectava amb l’emissora central, majoritàriament a Madrid, per oferir els programes en cadena per tot Espanya. Es tractava d’estructures empresarials molt dèbils i diferents que vivien bàsicament del mercat publicitari local que, amb prou feines, cobria les necessitats real de funcionament d’una emissora autènticament professional (DIVERSOS AUTORS, 1981b).

També és de destacar, d’aquest fenomen de les ràdios privades comarcals, que són emissores que en el seu àmbit local utilitzaven en català, gairebé en exclusiva en algun cas, una qüestió que no era menor en un moment de recuperació de les llibertats. Un repte encara més ingent per la manca de capacitació professional en català que existia en aquell moment i la sensació d’impàs que es vivia a l’espera, segurament, de la implantació de l’autogovern i el desenvolupament, per llei, de la normalització lingüística.

“Els homes de la ràdio comarcal creuen que l’avenç en el procés de normalització ha de ser realitzat pels mitjans massius i per tots aquells elements bàsics d’una societat moderna com és el cas de l’escola. Com a qüestions pròpies del sector parlen de la resistència publicitària, que s’expressa en el baix ús que fa del català, de la fragilitat de la indústria fonogràfica catalana i també del fet de poder disposar de professionals més preparats”. (MARTÍ, 1982)

S’albiren ja algunes primeres idees sobre com la recuperació del català s’haurà d’articular a través d’uns mitjans de comunicació de gran abast, inexistents en aquell moment en el camp radiofònic, i l’escola. Dues reivindicacions que obren la porta a les demandes que hi havia per la creació d’una ràdio en català, de titularitat de l’autogovern recuperat.

7.3. El debat sobre la necessitat d'un espai de radiodifusió en català

Sense institucions polítiques catalanes, liquidades amb l'arribada del franquisme després de la Guerra Civil (1936-1939), la dictadura va desplegar una potent estratègia per apartar el català de l'esfera pública. Aquesta política decidida contra la llengua catalana, i especialment la seva absència del sistema educatiu i els mitjans de comunicació, va arribar a comprometre la supervivència de l'idioma un cop acabada la dictadura.

“Durant el franquisme, la confluència de diversos factors, com la dura i sistemàtica repressió del règim contra la llengua catalana, la progressiva i persistent lluita del poble català contra la repressió lingüística i l'arribada a Catalunya de centenars de milers d'immigrants de parla majoritàriament castellana, comportà una situació totalment nova, des del punt de vista sociolingüístic, sobretot a partir dels anys 60. (...) En aquest context, la castellanització gairebé absoluta del sistema escolar i del puixant sistema de comunicació de masses fou determinant envers la creació d'un estat permanent de conflicte lingüístic a Catalunya que, lògicament, va situar el Català en una profunda crisi d'identitat i de subsistència”. (GIFREU, 1983)

Amb la fi de la dictadura, va arrencar el debat sobre com reintroduir el català a l'esfera pública i es va prioritzar la normalització de l'idioma per l'escola i els mitjans de comunicació a l'espera del dotar el país d'un autogovern amb capacitat –i recursos– per impulsar l'ús de la llengua.

El gener de 1975, quan la mort del dictador ja s'entreveia, es va celebrar el Congrés de Cultura Catalana promogut oficialment per Col·legi d'Advocats de Barcelona i en el qual s'hi van inscriure més de 12.000 persones i es va fer *“en el marco de la movilización a favor del catalán en la escuela y de defensa de la cultura catalana”* (MOLINERO i YSÀS, 2014). Amb la vocació d'arribar a tots els territoris de parla catalana, va ser la primera iniciativa pública en més de 40 anys on es va poder diagnosticar el mal fet a la llengua i la cultura per la repressió i el silenci imposat pel franquisme i es van apuntar els vies per resarcir els danys.

“Ya antes de la muerte de Franco, el Congreso de Cultura Catalana se había convertido en una de las grandes plataformas cívicas, con una gran incidencia tanto cultural como social y política. Así, en 1976 se fueron creando estructuras locales y comarcales para dinamizar el debate en torno a veinticinco grandes ámbitos de trabajo del Congreso. Esas estructuras, junto a las existentes de la Asamblea de Catalunya, implicaron la movilización de decenas de miles de personas que participaron activamente en debates y resoluciones, percibiéndose a si mismas como protagonistas de un gran proyecto colectivo. La dinamización política y cultural fue paralela además a un alud de resoluciones que se convirtieron en la base de las políticas aplicadas en la etapa democrática posterior”. (MOLINERO i YSÀS, 2014)

Oficialment, el Congrés de Cultura Catalana tenia com a objectius²¹:

1. Detectar els defectes d'estructura i les llacunes que havien conduït a una situació anormal dins de cada àmbit de la cultura catalana.
2. Definir les línies d'actuació per aconseguir la normalització cultural dins el marc de llibertat d'una societat catalana democràtica, tot coincidint en un moment d'esclat de la reivindicació de l'ús públic i escolar del català.

Per tirar endavant les reflexions i els debats, es van crear 25 àmbits de treball que van anar fent trobades entre els anys 1975 i 1977 i que van culminar amb la redacció d'unes resolucions, la primera de les quals –i la que podem considerar la més destacada– referent a l'àmbit de la llengua. El diagnòstic era la situació de diglòssia que patia el català, usat en l'àmbit domèstic i informal, davant del castellà que era la llengua dominant en l'àmbit públic i escrit.

Per capgirar aquesta situació, que amenaçava la pervivència de la llengua, es va apuntar la necessitat d'iniciar un “procés de normalització lingüística” que havia de posar especial èmfasi en l'àmbit dels mitjans de comunicació. Quan es parlava de les dificultats per fer arribar el català als mitjans de comunicació, aquesta resolució sobre la llengua apuntaven alguns factors comuns: *“la falta de normalització a altres usos públics, les limitacions de part dels organismes de poder quant a temàtica i/o duració de les emissions en català, la manca d'un nivell de llenguatge apropiat al mitjà, i el coneixement deficient de la llengua de bona part dels professionals. S'hi ha d'afegir el fet que no hi ha pràcticament publicitat en català; s'ha pres el costum de fer-la en castellà, i aquesta inèrcia és molt difícil de trencar”.* (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978)

Pel que fa a les qüestions específiques que afecten el mitjà ràdio, es parla de la naturalesa empresarial de les emissores i la falta de tradició del català a les ones.

“La ràdio és controlada en gran part per cadenes d'àmbit estatal que produeixen bona part de la programació total i ho fan en castellà. D'altra banda, molts dels qui estan al front d'emissores estan poc conscienciats de cara a emetre en català”. (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978)

Aquest resolució del Congrés exposava mesures concretes “per a la normalització lingüística als mitjans de comunicació” i en el cas de la ràdio apostava per una ràdio plenament catalana.

²¹ <https://fundaciocongres.cat/la-fundacio/>

“Cal un conjunt d'emissores que cobreixin tot el territori de la llengua catalana amb emissions pròpies i en català”. (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978)

Més en general, s'indicava també que quan el català es normalitzés als usos públics, “tothom coneixerà la llengua i molts problemes quedaran solucionats”. També es proposava l’*“ensenyament de la llengua a tots els professionals que actualment exerceixen (...) i la llengua i la cultura catalanes als centres de formació dels futurs professionals d'aquests mitjans”*. I s'afegeix encara la necessitat d'eliminar “tota mena de limitacions administratives a l'ús del català en els mitjans audiovisuals” i de *“donar a les seccions de català dels diversos mitjans la mateixa categoria i remuneració que a les altres”*.²²

A l'apartat de conclusions d'aquesta primera resolució sobre la llengua del Congrés de Cultura Catalana s'hi reclama explícitament una ràdio en català.

“S'haurà de propulsar l'estructuració d'una xarxa de televisió i ràdio en llengua catalana per tot el territori on és parlada”. (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978)

I entre les propostes d'actuació s'exigeix que *“es doni als espais en català la mateixa categoria i remuneració que als altres”*, que s'organitzin *“de forma sistemàtica cursos de català per a l'ensenyament del català als professionals dels mitjans de comunicació”* així com que es pressioni *“per aconseguir emissions de TV en català a hores de més audiència i que s'estenguin a tots els Països Catalans”* i que es busqui *“la manera que hi hagi més emissions de ràdio en català arreu dels Països Catalans”*.²³

També en les resolucions de l'àmbit anomenat d’*“Institucions”* del Congrés de Cultura hi va aparèixer de nou la radiodifusió. Ho va fer quan es parlava de les *“Bases per a l'autonomia de Catalunya”*, és a dir, els punts principals que hauria de tenir la norma reguladora del futur autogovern, el que ja es reivindicava com l'Estatut d'Autonomia. Allà, quan es parlava de les competències que hauria de tenir el govern de la Generalitat, s'inscrivien la *“informació, premsa, ràdio, televisió i espectacles”* com a matèries sobre les quals *“quedaran reservades a la Generalitat de Catalunya la legislació exclusiva i l'execució”*. Veurem més endavant en aquesta recerca quin va ser el debat que va culminar amb l'Estatut d'Autonomia.²⁴

²² CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978

²³ CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978

²⁴ Veieu apartat 7.4: A la recerca de la fórmula per sustentar la creació de la ràdio i la televisió pública catalana. El primer estudi de la Generalitat sobre la matèria

L'àmbit XXIII del Congrés de Cultura Catalana es va dedicar als "Mitjans de Comunicació" i un dels apartats específics es va dedicar a la "Ràdio". Els debats presencials sobre aquest àmbit es van celebrar entre el 29 d'octubre i l'1 de novembre de 1977 a la ciutat de Figueres. Segons els mateixos organitzadors, la cita va ser rebuda *"amb un cert desinterès per part dels professionals de la premsa escrita i sense gaire èxit, ja que nombrosos professionals de l'àmbit estaven centrats en la idea de realitzar un Congrés de Periodistes Catalans"*²⁵, una iniciativa que es va celebrar pocs mesos després, com veurem més endavant. Sense grans professionals del periodisme al darrere i sense cap gran estructura professional de ràdio en català, els que finalment van liderar aquest debat sobre la ràdio en el marc del Congrés de Cultura Catalana van ser dos històrics radiofonistes: Teodor Garriga –que va ser locutor de la històrica Ràdio Associació de Catalunya fins el 1939 quan les tropes franquistes van confiscar l'emissora– i Salvador Escamilla –actor, cantant i impulsor de la radiodifusió en català durant la dictadura–.

A la resolució del Congrés sobre la "Ràdio", es va fer d'entrada un exercici històric, d'anàlisi del moment que es vivia (1977) i de projecció de futur del mitjà, amb una sèrie de recomanacions sobre el que es considerava que havia de ser el futur de la ràdio en català. La ponència assegurava que –en el moment de la redacció l'any 1977– hi havia 49 emissores en funcionament a Catalunya²⁶, i *"de la seva relació detallada se'n desprén les que són controlades per l'Estat, pel Movimiento, pels Sindicats i pels Bisbats"*.

La resolució del Congrés admetia que qualsevol projecció sobre el futur de la ràdio a Catalunya estava condicionada per la situació política que vivia el país i, en especial, per la "gran incertesa" respecte l'Estatut. En efecte, les negociacions sobre aquest text legislatiu tot just començaven i encara no hi havia res decidit sobre el model de ràdio que s'hi havia de recollir. És en aquest sentit que, des del Congrés de Cultura Catalana, es va recordar que l'Estatut de 1932 –un dels models d'organització de l'autogovern que es debat– era limitador per a la ràdio en català ja que *"la possibilitat d'una Ràdio eminentment catalana serà ben minsa, car l'article 11 diu que l'Estat central traspasarà els serveis de Radiodifusió a la Generalitat, però que l'Estat espanyol es reserva el dret de coordinar la Radiodifusió a tot Espanya, i el d'inspeccionar les emissores concedides per la Generalitat. Es reserva també el dret d'instal·lar a Catalunya les emissores que cregui convenient"*. Vist això, el text de la resolució del Congrés continua l'anàlisi: *"Si aquell article 11 persisteix, poca cosa es podrà fer per a una Ràdio catalana davant la competència que mirarà d'entaular l'Estat espanyol per no perdre la seva influència en aquest poderós mitjà de comunicació, sobretot*

²⁵ <https://fundaciocongres.cat/la-fundacio/>

²⁶ Veieu annex 10

amb el pretext que no es pot deixar desatesa una gran part de la població castellanoparlant”.

A banda, la resolució sobre ràdio del Congrés de Cultura Catalana entrava en la qüestió de l'adaptació del dial espanyol a l'ordenament fixat pels organismes europeus reguladors de l'espectre radioelèctric. En un moment en que Espanya mostrava interès per adaptar-se a la realitat europea i integrar-se als organismes de radiodifusió continentals, el text de la resolució apuntava que el govern espanyol havia suspès *“la concessió de qualsevol llicència i la transacció o compra o venda d'emissores en funcionament”*. I continuava: *“Espanya vol anar a una organització formal de la Radiodifusió, i és aquí on veiem també el perill a què queda exposada la Ràdio catalana”*.

“¿És que la nova organització de la Ràdio a Espanya, i els acords que forçosament haurà de concloure l'Estat espanyol amb els organismes internacionals, no seran un pretext per a suprimir les longituds d'ona tradicionals i reconegudes per Ginebra –com foren Ràdio Associació de Catalunya i Ràdio Barcelona– per a imposar la sola existència a la Ciutat Comtal de Radio Nacional i Radio Peninsular?”. (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978)

I encara sobre aquest punt, la resolució sobre ràdio del Congrés de Cultura apuntava les dificultats que es pot trobar el mitjà en el futur: *“l'ordenació de la Ràdio a Catalunya serà molt difícil, per la forta oposició que trobarem per part de l'Estat central, i també pel interessos creats de les emissores comercials”*.

Finalment, i ja entrant de ple en el debat sobre com hauria de ser una ràdio pública depenent del govern de la Generalitat –un poder acabat de restaurar– aquest text del Congrés de Cultura Catalana admetia que un dels grans obstacles seria el finançament del nou mitjà. Fugint de la comercialització de l'emissora, el text recuperava la idea que la inversió es fes amb un cànon aplicat sobre els receptors, a l'estil del que es va voler abans de la Guerra Civil i del sistema vigent en països com el Regne Unit.

Tota la feina del Congrés de Cultura van culminar amb la redacció d'un Manifest de la Cultura Catalana on es parlava obertament, per primer cop des del franquisme, de la necessitat de dotar els territoris de parla catalana d'uns mitjans de comunicació amb aquestes característiques:

“Volem uns mitjans de comunicació que siguin:

- Lliures*
- Democràtics*

- *Al servei del poble i controlats pel poble*
- *No alienants*
- *Amb una gestió en mans dels qui hi treballen*
- *Autònoms dintre d'una nació autònoma i solidaris amb les altres nacionalitats d'Espanya*

Perquè això sigui possible ens cal:

- *La desaparició de totes les lleis repressores que actuen sobre els mitjans de comunicació*
- *La desaparició dels seus càrrecs de tots aquells que han actuat en organismes creats per combatre la llibertat d'expressió*
- *Un debat democràtic sobre l'actual sistema de formació i reconeixement professional que ens replantegi la seva validesa*
- *El control parlamentari dels mitjans en règim de monopoli estatal*
- *La creació d'una legislació que afavoreixi la participació dels treballadors en la gestió i la propietat de l'empresa.*
- *Que, ja que els mitjans de comunicació són un servei, els governs autònoms dels Països Catalans es responsabilitzin del manteniment d'aquells mitjans que són forçosament deficitaris.*
- *La creació d'un Institut Català de la Comunicació, adscrit a la Generalitat".*
(CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978)

El Congrés va culminar doncs amb una reivindicació transversal, arrelada en diferents sectors socials –de l'ensenyament a l'economia passant per la recerca i els mitjans de comunicació– per recuperar l'ús públic de la llengua catalana com a base de la reconstrucció de la identitat i la nació que havien resistit el franquisme. En l'àmbit dels mitjans de comunicació, i més concretament a la ràdio, l'aposta era per la llibertat i la introducció del català a les emissions amb el benentès que seria un procés que no naixeria ni de la iniciativa empresarial que controlava el dial, ni del govern espanyol que també estava al càrrec de les emissores més potents a Catalunya. Per això s'apuntava la necessitat de crear una xarxa d'emissores, descentralitzades, que usessin només el català i tinguessin el control parlamentari corresponent per garantir-ne la llibertat i la pluralitat.

Com a continuació dels debats oberts pel Congrés de Cultura Catalana, entre el 17 i el 19 de febrer de 1978 es va celebrar al Palau de Congressos de Montjuïc, a Barcelona, el primer Congrés de Periodistes Catalans²⁷. En la difusió d'aquest Congrés quedaven clars els objectius d'una trobada que, amb certa polèmica, es va obrir no només als posseïdors del carnet de periodista –atorgat durant la dictadura a les escoles oficials controlades pel règim– i als inscrits als registres oficials sinó també als que, sense títol ni formació, exercien la professió –de manera més o menys regular– en un mitjà de comunicació. Un debat intens en aquell moment quan encara les facultats de periodisme tot just arrencaven i les obscures associacions de periodistes (vinculades a les estructures franquistes) encara no havien cedit

²⁷ Diari El País 18/02/1978

pas a estructures més democràtiques i transparents com el Col·legi de Periodistes de Catalunya, que va ser el pioner a tot l'estat.

*“Avui més que mai, en un moment de canvi polític i de transformacions socials, es fa d'una urgència inexcusable revisar a fons tots els problemes que ens afecten, totes aquelles qüestions que la dictadura no va permetre de debatre lliurement. La nostra relació laboral amb les empreses, la clàusula de consciència, la formació i titulació, el redreçament de la premsa a Catalunya (sigui quina sigui la seva llengua d'expressió, però especialment l'escripta en català, que tant ha sofert durant aquests quaranta anys), la premsa comarcal, els impressionants instruments que són la ràdio i la televisió, l'orientació que ha de prendre una acció de govern a favor dels mitjans informatius en el marc de l'autonomia, són, entre molts altres, temes que hem d'abordar sense dilacions”.*²⁸

Segons Jaume Fabre²⁹, aquest primer Congrés de Periodistes Catalans va ser hereu del Congrés de Cultura Catalana (CCC). Ho fou, segons explica, perquè no hi havia cap organització professional deslligada de l'època franquista i es va recórrer per organitzar-lo *“als comptats periodistes que, entre 1975 i 1977, havíem format part de l'àmbit dels mitjans de comunicació del Congrés de Cultura Catalana i [això va fer] que fos presentat com una continuació de les activitats d'aquest àmbit, un cop acabat el CCC”*. Per això, algunes de les ponències que es van utilitzar com a marc de discussió van coincidir en autoria i plantejaments al que va apuntar el CCC.

Els treballs del Congrés de Periodistes es van partir en diferents àmbits: des del laboral a altres qüestions més concretes com la premsa comarcal o la formació del periodista. Entre les ponències que van incidir més directament en el debat i les perspectives sobre una ràdio pública en català destaca la que es va dedicar concretament a aquest mitjà que va coordinar Montserrat Minobis i que portava per títol *“Mitjans audiovisuals: Ràdio”*. Un capítol d'aquesta ponència aborda la qüestió de la informació a la ràdio, just dos anys després del final de l'obligatorietat de connectar amb Radio Nacional de España per emetre els informatius. I s'apuntaven dos obstacles, de tipus legals i humans per fer aflorar les potencialitats de la ràdio informativa.

“No caldrà recordar que a la ràdio li manca una ordenació o llei que assenyali quins són els seus límits en matèria informativa. Els periodistes radiofònics o els radiofonistes, no tenim una llei que ens marqui allò que els professionals continuem assenyalant com “el sostre informatiu”. (...) A la pràctica, aquesta mancança ha acabat d'entrebancar i dificultar la missió informativa dels professionals del periodisme radiofònic. Això ha estat degut a diverses causes: control ideològic, repressió, censura i silenci a càrrec del propi Estat -és a dir, del govern- i fins i tot en

²⁸ Opuscle original conservat al Centre de Documentació Montserrat Roig del Col·legi de Periodistes de Catalunya

²⁹ Revista Serra d'Or, número 718

moltes ocasions de les pròpies persones que tenien cura de les seccions o dels programes informatius de la ràdio". (MINOBIS, 1978)

Un altre dels grans reptes apuntats per aquesta ponència va ser la necessitat de formar professionals capaços de treballar en el camp informatiu en plena llibertat i fer-ho, a més, en català. Es tracta de dues habilitats imprescindibles per exercir l'ofici de periodista en català per a les quals ningú no s'havia pogut formar els últims decennis. El repte d'assumir el reciclatge, o la formació, d'aquests professionals que els nous temps demanaven era ingent i veurem més endavant com molts periodistes i radiofonistes es van llançar a les noves aventures radiofòniques molt joves i amb molt poca experiència prèvia. I com a conclusió, a la ponència es recomanava la creació d'organismes representatius que fixessin les regles de joc de la –tot just estrenada– llibertat informativa a la ràdio, en un moment en que encara no s'expressien totes les possibilitats d'aquesta finestra d'aire fresc (MINOBIS, 1978).

Després de diferents reflexions que recullen les aportacions sobre la ràdio fetes al debat sectorial del Congrés de Cultura Catalana, la ponència sobre el mitjà del Congrés de Periodistes de Catalunya va apostar per una ràdio "al servei del poble de Catalunya" sota la tutela d'un Consell Superior de la Ràdio a Catalunya i la supervisió del futur Parlament.

Dit això, la mateixa ponència reconeixia que per adaptar a la nova proposta l'actual model de ràdio vigent a Catalunya amb una estructura públic-privada feia falta que les competències passessin de l'administració central a l'autonòmica través del futur Estatut de Catalunya que encara s'estava redactant. En tot cas, es referia al Consell Superior de la Ràdio a Catalunya com l'espai "*on es tinguin en compte les necessitats i les mancances de la ràdio, on s'estructuri, ordeni tot el que fa referència a aquest mitjà de comunicació*"³⁰.

És de destacar que ja es parlava en aquesta ponència d'un cert control governamental i parlamentari de la ràdio a Catalunya. I just és el punt d'intervenció del futur govern català sobre l'espai comunicatiu el que va recollir una ponència titulada "Elements per a una política d'informació de la Generalitat" que van coordinar Lluís Bassets i Rafael Pradas. Era un detallat anàlisi de les perspectives que s'obrien en l'espai comunicatiu català amb la reinstauració del govern de la Generalitat i com aquest nou govern autonòmic podia estimular la normalització del català, la llibertat d'informació i la pluralitat d'opinions.

"És tasca indefugible de la Generalitat de Catalunya adoptar, en el mateix moment que les circumstàncies ho permetin, una sèrie de mesures de govern, en l'ordre

³⁰ Opuscle original conservat al Centre de Documentació Montserrat Roig del Col·legi de Periodistes de Catalunya.

polític i econòmic per a la protecció i estímul de la premsa, ràdio i TV en llengua catalana". (BASSETS i PRADAS, 1978)

Després de 45 anys de dictadura, la prioritat de la Generalitat que s'estava recuperant –segons els autors de la ponència– havia de ser fer ecllosionar els nombre de publicacions o emissions en català i garantir la llibertat d'expressió.

"Caldria que una política d'informació de la Generalitat de Catalunya tendís a donar suport a iniciatives en dues direccions clarament interrelacionades:

- *augmentar el nombre de publicacions, emissions i programes en llengua catalana, conservant les publicacions i espais avui en dia existents, i*
- *garantir la independència informativa dels mitjans ja existents, amb l'adopció, o promoció, d'una sèrie de mesures legals encaminades a aprofundir cada cop més en la defensa de la llibertat d'expressió". (BASSETS i PRADAS, 1978)*

En un moment en què l'espai comunicatiu català, com hem vist, estava dominat pels canals de RTVE, la ponència apostava per una transferència de poder sobre aquest mitjans cap a Catalunya així com el desenvolupament de subvencions a mitjans privats per garantir l'ús del català. En aquest sentit, proposava que la Generalitat, els partits i les organitzacions polítiques i socials treballessin en aquest doble objectiu.

- *"Assegurar el control democràtic de la premsa ràdio i televisió estatals a Catalunya, subjectes a un règim especial, en el marc de l'autonomia de Catalunya, tendint a la seva catalanització i reconversió.*
- *desenvolupar una política de subvencions cap a la premsa en llengua catalana, canalitzades mitjançant un patronat, o formula semblant, que representant totes les parts interessades fos garantia de respecte de la línia ideològica del mitjà". (BASSETS i PRADAS, 1978)*

Finalment, en l'apartat de "propostes concretes" la ponència també proposava la creació d'un "Institut Català de la Informació" que havia de tenir com a objectiu la tutela en el camí cap a la maduresa informativa del mitjà del procés de recuperació de les llibertats. Aquest organisme, que mai no va veure la llum, havia de ser un projecte ambiciós que incidís en camps tan diferents com el reciclatge professional, la promoció de la llengua, l'assessorament polític, l'estudi de l'opinió pública, les qüestions laborals i l'estructuració pròpia dels mitjans de comunicació a Catalunya, a més de la creació d'una "agència catalana d'informació". A l'espera de la creació d'aquest institut, la ponència proposava transitòriament tirar endavant algunes iniciatives per trencar el monopoli que sobre els

mitjans de comunicació catalans ostentava el govern espanyol. Una mesura possible en plena negociació de l'Estatut, el nou marc normatiu de l'autogovern català.

El Congrés de Periodistes Catalans va culminar amb la publicació d'un manifest de 15 punts que recollia diferents propostes en el camí cap a la recuperació de les llibertats. Entre ells hi destacava la petició del traspàs de l'estat a la Generalitat dels antics diaris del Movimiento, bàsicament premsa de comarques, per posar-los *“al servei d'una informació independent per a la reconstrucció nacional de Catalunya i d'una política de recuperació de l'ús normal de la llengua catalana”* (BASSETS i PRADAS, 1978). És de destacar com aquests dos conceptes, el de la reconstrucció nacional i el de la normalització de la llengua, serien arguments recurrents per la reclamació d'uns mitjans de comunicació públics dependents del govern de la Generalitat.

En el manifest, l'aposta per aquesta ràdio i televisió públiques catalanes passava per demanar el traspàs a la Generalitat, d'acord amb el que fixaria l'Estatut, de les competències en matèria de ràdio i televisió.

Un parell d'anys després del Congrés de Periodistes Catalans, el 27 d'abril de 1980, poques setmanes després de la constitució del nou govern de Pujol, el diari Avui va anunciar que Ràdio Associació de Catalunya volia tornar a emetre. Es tractava de l'emissora en català que el franquisme havia confiscat a la Generalitat en la seva entrada a Barcelona al final de la Guerra Civil que antics cooperativistes i treballadors de l'empresa volien fer renéixer. Entre els promotors del projecte hi havia empresaris i promotors culturals com el mateix Amadeu Bagués i Cerqueda, que es va posar al capdavant de la iniciativa com la cara més visible, Josep Espar i Ticó o Ignasi Ponti i Grau. També radiofonistes com Salvador Escamilla i Gómez o Teodor Garriga i Osca, l'home que va assumir l'herència de l'antiga Ràdio Associació de Catalunya fins al moment que va ser desmantellada per la dictadura i que va treballar incansablement per restituir-la. Aquesta intenció el va portar a reunir-se ja amb el president Tarradellas el desembre de 1977 per exposar-li la iniciativa de recuperar Ràdio Associació de Catalunya però, com hem vist anteriorment, la provisionalitat de la Generalitat en aquell moment va fer que el projecte no fructifiqués.

“Aquella no-intervenció del senyor Tarradellas no va fer minvar els nostres entusiasmes per continuar lluitant per la recuperació de Ràdio Associació. (...) Decidírem crear una nova cooperativa d'acord amb les lleis vigents i que fos continuadora de l'antiga RAC. (...) La nova cooperativa era una feble arma, hipotèticament legal, per a reclamar, en cas que el govern central es decidís un dia a tornar als seus legítims propietaris les cooperatives, cofradies i mutualitats incautades pel franquisme. Tanmateix no disposàvem de cap llicència per a instal·lar

una nova emissora, perquè aquestes llicències només les podia lliurar el govern de Madrid". (GARRIGA, 1998)

En aquest punt doncs, Ràdio Associació de Catalunya ja era una cooperativa a la recerca d'una freqüència d'emissió i es pot considerar, per tant, la primera ràdio privada amb vocació plenament catalana que volia sortir a l'aire tot i les dificultats que trobava per fer-ho. En una entrevista al diari Avui, l'empersari Amadeu Bagués i Cerqueda va explicar els motius que va inspirar la iniciativa de restituir Ràdio Associació de Catalunya que, veurem, són també a l'origen de les reclamacions per una ràdio pública de la Generalitat que es començaven a popularitzar en aquells moments.

"Cal pensar seriosament a posar en marxa de nou el màxim d'institucions possible que assegurin la normalització del nostre país. Ràdio Associació de Catalunya fou una emissora eminentment catalana i popular, i precisament per aquestes dues condicions va desaparèixer al final de la malaurada guerra civil. Ara caldria que la seva veu tornés a arribar a totes les llars catalanes.

(...)

El problema que té plantejat Catalunya quant als mitjans de comunicació audiovisuals és greu –tothom qui és conscient ho veu– per les dificultats i resistències que es trobaran en les altures governamentals. No hi ha dubte que es necessitaran molts esforços per aconseguir que l'Estat cedeixi sense recança les instal·lacions que controla, per tal que la Generalitat pugui organitzar la desballestada televisió i la ràdio, i posar-les al servei del país".³¹

En paral·lel a aquesta iniciativa, el 16 de juny de 1980 va tenir lloc a Barcelona, organitzat pel Club Ramon Muntaner, un "Debat per una TV nacional catalana" que va marcar el tret de sortida de la major mobilització social mai viscuda a Catalunya per demanar una ràdio i una televisió pensades i fetes des de Catalunya. Al debat, que es va fer a la sala d'actes del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya a Barcelona, hi van participar, segons explica el diari Avui, destacats líders polítics i socials de l'època com Josep Benet, Jordi Solé Tura, Alexandre Cirici, Pere Portabella i Marta Mata. També va comptar amb la presència de l'Associació de la Premsa de Barcelona (en plena reconversió encara a Col·legi de Periodistes), de la Facultat de Ciències de la Informació de la UAB, de sindicats com Unió de Pagesos i de destacats professionals de RTVE a Catalunya que hi van presentar un informe sobre la situació de la delegació catalana de l'ens públic espanyol conegut com l'"Informe Miramar".

Segons el diari AVUI, durant la trobada es va parlar de qüestions com a la necessitat d'introduir el català a la televisió com a eina de transmissió de la llengua entre els infants

³¹ Diari AVUI 29/05/1980

més enllà de l'escola, també es va tractar del model de llengua que caldria emprar en aquests mitjans, de la conveniència de fer arribar les emissions del nou canal a tots els territoris de parla catalana i, fins i tot, de com les noves tecnologies que s'alibaven podria ajudar en la distribució del senyal.

La mobilització que propugnava el Club Ramon Muntaner es va traduir en el llançament d'una campanya de recollida de signatures que es va iniciar aquell mateix estiu de 1980 i que, en poques setmanes, va recollir 30.000 adhesions³² i va superar totes les expectatives que tenien els mateixos organitzadors. La campanya es basava en un manifest que demanava complir la legislació en matèria de cessió d'un tercer canal a la Generalitat, que a TVE hi tingués més presència el català –també en hores de màxima audiència– i que el Parlament català legislés sobre com havien de ser la ràdio i la televisió a Catalunya.

Passat l'estiu, la campanya per una ràdio i una televisió catalanes es va intensificar coincidint amb la Diada quan un dels impulsors de la campanya, Miquel Sellarès, va fer una crida des de les pàgines del diari Avui per portar a l'espai públic el lema de "Ràdio i TV catalanes ARA" i demanava adhesions d'ajuntament i entitats a l'estil del que va passar amb la campanya del català a l'escola que en va sumar 1.500.³³

A finals de setembre, el diari Avui va publicar –en format d'anunci³⁴– una "Crida al Parlament de Catalunya" sota l'eslògan de "Volem una ràdio i una televisió catalanes... ARA –1980–" que va incloure el manifest fet públic mesos enrere quan la iniciativa es va posar en marxa i es conclouia que "Sense la ràdio i la televisió no refarem el país". Es va fixar com a objectiu recollir 100.000 signatures i per això, hi havia sis espais previstos per signar (amb nom, cognoms i DNI) i es va demanar a tothom que fes arribar aquesta mateixa butlleta a cinc persones més per aconseguir un efecte multiplicador.

El 20 d'octubre de 1980 el nombre de signatures va arribar a les 58.700, el 16 de novembre era ja de 75.000 i 150 adhesions d'entitats i organitzacions, el 18 de desembre es van superar les 100.000 signatures i hi havia més de 300 adhesions. Aquell dia, es va celebrar al Palau Mornau de Barcelona, la seu en aquell moment de l'entitat Xarxa Cultural, una assemblea on es va anunciar que s'iniciaria una ronda de contactes polítics per fer realitat el clam del carrer. La campanya va entrar, per tant, en una nova etapa molt més política, i no tant social, amb l'objectiu de fer arribar la reivindicació als principals dirigents polítics del

³² Diari Avui 13/08/1980

³³ Diari Avui 11/09/1980

³⁴ Veieu annex 11

país. L'any 1980 es va tancar amb 112.000 signatures recollides i la campanya no s'aturava. En un article al diari Avui el 29 de gener de 1981, Miquel Quintana, de la "Comissió Cívica d'Entitats per la Ràdio i la Televisió catalanes" i president del Grup d'Ajut a la Llengua Catalana (GALLCA), van anunciar que s'havien superat les 128.000 signatures i ja es tenia l'adhesió de 88 ajuntaments i 380 entitats i associacions. Miquel Quintana va desvincular la campanya de cap iniciativa relacionada amb "cap empresa comercial" i va reclamar el suport dels partits polítics per mobilitzar la ciutadania i també als líders d'opinió que s'impliquessin en la campanya. L'objectiu era recuperar la llengua pròpia, posant-la a l'abast de les noves generacions i els nouvinguts i fixant-ne el vocabulari.

*"No n'hi ha prou amb l'escola. Els nostres fills juguen i canten en castellà. El vocabulari que empren està farcit de castellanismes, sobretot quan s'aplica a àmbits no tradicionals i que, per tant, no hem rebut oralment. Com el món del motor i de l'automòbil, dels electrodomèstics, de l'oficina, etc. Els castellanoparlants que volen integrar-se, ensopeguen amb greus dificultats. I, per a tots, el castellà continua sent més còmode"*³⁵

Al març es va arribar a les 140.000 signatures i 110 ajuntaments que van donar suport a la campanya adherint-s'hi. La culminació de tot plegat es va fer coincidir amb la Diada de Sant Jordi, el 23 de d'abril de 1981, amb l'entrega de 150.000 signatures i el suport recollit de 500 entitats i 141 ajuntaments al president del Parlament i de la Generalitat.

En paral·lel a la campanya "Volem una ràdio i una televisió catalanes... ARA", hi havia un altre projecte radiofònic que es posava en marxa a finals dels anys 80 i que marcava la pulsó que hi havia al país per la radiodifusió en català. Es tracta de la iniciativa Ona Cultural³⁶ que trobem citada per primer cop al diari Avui el dia 3 de novembre de 1980 i que volia augmentar, per la via dels fets, les hores d'emissió en llengua catalana a la ràdio del moment. Sobretot a la vista de la resistència de les grans empreses radiofòniques privades del país a fer-ho i tenint en compte que bona part de les que ho feien eren emissores d'abast comarcal, amb recursos molt limitats.

Al capdavant de l'entitat que promovia Ona Cultural hi havia l'aleshores rector de la Universitat de Barcelona, el lingüista Antoni Badia i Margarit. Com a vicepresidents hi havia un dels homes forts de l'entitat Banca Catalana (vinculada fins aleshores a Jordi Pujol), Jaume Carner i Suñol i el notari i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Josep M. Puig i Salellas. Com a secretari actua l'escriptor Rafael Bertran i Montserrat; com a tresorer, Joan Villalta i Capdevila i com a conseller executiu, el que posteriorment fou president de l'entitat

³⁵ Diari AVUI 29/01/1981

³⁶ Veieu annex 12

Òmnium Cultural, Josep Millàs i Estany. Finalment, al consell executiu d'Ona Cultural hi havia Josep Fornell i Armengol, Miquel Otero i Rodríguez, Albert Pons i Torrents i el monjo de Montserrat i activista cultural, Marc Taxonera i com a coordinadors i vocals, el que fou el primer director del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), Ricard Lobo i Gil, Mercè Boix i Navarro i Albert Moraleda i Perxachs. Eren perfils tots ells vinculats a l'activisme cívic i cultural en defensa de la llengua catalana als quals els movia justament aquest objectiu que explica en una entrevista al diari Avui, el de gener de 1981, el mateix Badia i Margarit.

“És una entitat que es proposa col·laborar en la campanya de normalització de la llengua catalana, específicament a través de la radiodifusió. (...) La idea és incidir en les programacions habituals de les emissores comercials oferint programes de llengua i continguts catalans. Es tracta, per tant, en una primera fase, d'actuar sobre l'actual estructura radiofònica del país. Per tant, hom produirà programes que oferirà a les emissores comercials perquè els emetin. Comprarem uns espais a través dels quals l'oient s'acostumarà a sentir el català a la ràdio, de formal normal”.³⁷

“Ona Cultural és una entitat que s'ha constituït per procurar que hi hagi programes radiofònics en català que seran oferts a les diverses empreses comercials de radiodifusió. Ona Cultural no té afany lucratiu i simplement es preocupa de posar a disposició del públic programes fets en català que tinguin una solvència, un contingut i una correcció de tal mena que pugui ser una contribució a la tan desitjada normalització de la llengua catalana”.³⁸

De fet, els promotors expliquen que amb aquesta iniciativa volien aconseguir arribar, gràcies per primer cop a un mitjà de comunicació de masses, a un públic ampli, entre els quals també persones que fins aleshores no havien tingut cap mena de contacte amb el català.

“El que més costa és la immigració. Per això la necessitat de la ràdio, que pot fer una gran tasca. Fent programes que interessin la gent i que els vagin habituant al català”³⁹

Ona Cultural va disposar des del febrer de 1981 d'uns estudis, situats al carrer Consell de Cent, número 474, on la idea era, a banda d'enregistrar els programes propis, impartir cursos de ràdio i de doblatge en català, uns ensenyaments totalment novedosos en aquells moments, sota el guiatge de l'històric radiofonista Josep Manyé⁴⁰ que va ser nomenat cap de programació del projecte.

³⁷ Diari Avui 25/01/1981

³⁸ Revista L'Hora de Catalunya, Any II, número 84. De 25 de gener al 4 de març de 1981

³⁹ Revista Canigó, número 695, 31 de gener de 1981

⁴⁰ Periodista i escriptor (Barcelona, 1909-2000) va viure exiliat a Londres després de la Guerra Civil on va organitzar algunes emissions en català a la BBC. De tornada a Catalunya, després de la dictadura, va participar en la recuperació de Ràdio Associació de Catalunya i va exercir de radiofonista.

*“Seran programes amb un clar contingut cultural, entenent l’expressió d’una forma molt àmplia. El mot cultura és molt ampli. Sí, és clar, l’esport és cultura. És evident, però, que els programes siguin del tipus que siguin, tindran un to de rigor i de serietat, que, per altra part, s’adiu amb el tarannà del país. Cal tenir en compte el factor lingüístic i i el factor contingut. Nosaltres no partim de plantejaments comercials. No busquem beneficis. Només volem que mitjançant el missatge dels programes es beneficiï el país tot catalanitzant-lo”.*⁴¹

*“Nosaltres estem esperançats, no deixem de reconèixer que conté una dosi de quixotisme, alhora que aquesta aurèola d’idealisme i esperit de servei al país. Però estem segurs que ens en sortirem, sobretot, com esperem fer, oferint bona mercaderia. La nostra intenció és que els programes que presentem siguin molt cotitzables, perquè quan una empresa agafi les nostres produccions estigui segura que el públic respondrà i quan sàpiga que és un programa produït per Ona Cultural no girarà el botó sinó tot el contrari, s’hi interessarà”.*⁴²

La iniciativa estava oberta a la participació de socis i sòcies que volguessin finançar aquestes emissions radiofòniques.

*“Ser soci es col·laborar a recatalanitzar el nostra país a través d’un mitjà que, massa sovint, no ha tingut la importància que mereix. Per altra part, cal valorar la importància que tenen les emissores comarcals perquè són un aglutinant de la joventut i són fonts de noves iniciatives; focus d’activitat semblant al que abans havien estat els ateneus pel dinamisme que comporten. Pensem que les emissores poden ser motor d’iniciatives importants, poden actuar com a revulsiu”.*⁴³

A banda dels socis i sòcies, el finançament de les produccions d’Ona Cultural també es preveia fer a través de patrocinis i per això, en un anunci, es demanen venedors especialitzats en “promocions i publicitat”.⁴⁴

El lingüista Antoni Badia i Margarit, com a president d’Ona Cultural, va explicar que l’entitat “es nodria de les aportacions dels socis” però també “degut a la qualitat que tindran els programes, trobarem entitats que els patrocinaran i faran possible que surtin a l’aire”⁴⁵ amb la intenció de pagar –com si fos un espai comercial– a les emissores que no tenien intenció de programar-ho.

“A part de les emissores que ens els demanaran de grat, i per tant no hi ha problema, hi ha les emissores que, per inèrcia, no estan interessades en la catalanització de forma i contingut de la radiodifusió. Amb aquestes hem de lluitar amb les seves mateixes armes: produir un bon producte i trobar una firma comercial

⁴¹ Diari Avui 25/01/1981

⁴² Revista L’Hora de Catalunya, Any II, número 84. De 25 de gener al 4 de març de 1981

⁴³ Diari Avui 25/01/1981

⁴⁴ Revista La Humanitat Portaveu d’Esquerra Republicana de Catalunya, 43, Abril 1981

⁴⁵ Revista Canigó, 695, 31/01/1981

*que el faci seu i el porti a les emissores. Cal tenir en compte que precisament Ona Cultural neix per a lluitar contra la passivitat que hom troba en aquest camp. Tan important ho veiem que si no hagués aquest Decret de la Generalitat cercaríem un altre camí*⁴⁶.

En aquesta entrevista queda clar, doncs, que la via del finançament serà doble, via les aportacions dels associats però també via els patrocinis dels programes que activament buscaria Ona Cultural i fins i tot podrien buscar les pròpies emissores implicades en l'operació. Es tractaria també, doncs, d'estimular, segons el que explica Badia i Margarit, el mercat de publicitat i patrocinis de la ràdio feta en català, un espai encara incipient i ple d'incertesa encara en aquells moments per la falta d'estudis i concreció sobre l'acceptació entre l'audiència de la llengua catalana al dial.

El president de la Generalitat, Jordi Pujol, va rebre la junta directiva d'Ona Cultural el març de 1981 *"per tal d'oferir al govern autònom català les seves instal·lacions i els seus programes d'actuació"*, segons una informació del diari Avui⁴⁷. El govern català va acabar donant suport a la iniciativa i coincidint amb la Diada Nacional de Catalunya, l'11 de setembre de 1981 es va preparar un programa sobre aquesta jornada històrica que van emetre 23 emissores, entre elles Radio Nacional de España a Catalunya.⁴⁸

Amb posterioritat, entre les emissions preparades per Ona Cultural hi va haver tres programes especials sobre Picasso que es van emetre a 12 emissores, entre elles Radiocadena a Barcelona del grup Radio Nacional de España. *"Arreu de Catalunya podran escoltar les persones que més han contribuït a fer del Museu Picasso el més gran del món dedicat a les seves obres"*, diu l'anunci publicat el gener de 1982⁴⁹. L'octubre de 1982, Ona Cultural va produir trenta programes de ràdio de mitja hora setmanal sobre "Les Drogues. Orientacions i prevenció dels seus perills" finançats per l'Obra Social de Caixa de Barcelona⁵⁰. En aquest cas la previsió era emetre'ls per 18 emissores, entre elles Ràdio 4 i Radiocadena, en horaris predeterminats de manera que tot apuntava que eren espais prèviament contractats per Caixa de Barcelona seguint la línia del patrocini de la qual n'hem parlat com a font de finançament del projecte. En plena expansió de la drogadicció als anys 80, l'Obra Social de l'entitat bancària esmerçava recursos en pal·liar aquesta problemàtica social via la sensibilització i informació a la ciutadania.

⁴⁶ Revista Canigó, 695, 31/01/1981

⁴⁷ Diari Avui 10/03/1981

⁴⁸ Veieu annex 13

⁴⁹ Diari Avui 24/01/1982

⁵⁰ Diari Avui 07/10/1982

Altres espais produïts per Ona Cultural són “Homenatge a Pompeu Fabra”⁵¹ amb motiu del “cinquantè aniversari del Diccionari General de la Llengua Catalana” que seria emès per catorze emissores i al qual hi donaven suport diferents entitats de la Vila de Gràcia de Barcelona i l’entitat Òmnium Cultural. I en aquesta línia d’homenatge a catalans il·lustres, el febrer de 1983 es va fer un “Homenatge a Joan Balcells, fundador de l’Orfeó Gracienc”⁵² que es podia escoltar per cinc emissores. El juliol de 1983⁵³, en una nova inserció publicitària al diari Avui, es va fer un repàs de les emissions que Ona Cultural tenia en antena a 17 emissores diferents, entre elles Ràdio 4 i Radiocadena, altres de caràcter privat d’abast comarcal i també algunes de titularitat municipal. Així, s’indicava que el projecte tenia cinc emissions: “Les comarques” de l’escriptor i guionista radiofònic Ventura Porta i Rosés, “Una mica de nosaltres” de l’escriptor Josep M. Espinàs, “Dièresi” del també escriptor Xavier Bru de Sala, “El Món del Ritme” de Pere Sagimon i “Comentaris sobre el llenguatge” del lingüista i traductor Albert Jané.

Però tot i la diversificació de la programació, el projecte va començar a patir problemes de finançament un any i mig després d’iniciar-se, justament quan –el juny de 1983– al dial català es començaven a materialitzar altres projectes de ràdio en català com l’inici de les emissions de Catalunya Ràdio. Per aquelles dates, Ona Cultural publica un anunci al diari Avui on apunta la necessitat de tenir més associats per tirar endavant la seva tasca.

*“Han passat més de sis anys des que s’inicià la recuperació democràtica i encara no s’ha pogut normalitzar mínimament la presència de l’idioma català a les ràdio que emeten en el nostre país. Hi ha extenses zones de la nostra geografia que gairebé mai no poden escoltar ni un mot en català, solament un 5 per cent escàs de la ràdio que es fa a Catalunya és en la nostra llengua. DENUNCIEM UNA SITUACIÓ INACCEPTABLE, no pot continuar més temps aquesta marginació lingüística, ja no podem romandre passius i indiferents a la solució d’aquest greuge”.*⁵⁴

Ona Cultural denunciava en aquest escrit que “la gran tasca per la qual fou pensada l’entitat només podrà realitzar-se quan pugui aplegar un gran nombre d’associats” i reclamava la col·laboració de la ciutadania i “connectar amb persones sensibilitzades per la qüestió”. El text publicat deixava entendre que la situació financera estava a punt de posar en risc el projecte i durant l’estiu de 1983 es va perdre el rastre d’Ona Cultural a la premsa catalana.

⁵¹ Diari Avui 10/11/1982

⁵² Diari Avui 22/02/1983

⁵³ Diari Avui 03/07/1983

⁵⁴ Diari Avui 05/06/1983

7.4. A la recerca de la fórmula per sustentar la creació de la ràdio i la televisió pública catalana. El primer estudi formal sobre la matèria

La transició política cap a la democràcia que es va obrir a Espanya després de la dictadura franquista va culminar, com hem vist anteriorment, en la redacció i aprovació de la Constitució de 1978 que contenia dos articles que feien referència a la qüestió de la ràdio, la televisió i, en general, els mitjans de comunicació. El primer és l'article 20 on, inspirant-se en els drets universals, es fixen les regles de joc –en matèria de pluralitat i control democràtic– per als mitjans de comunicació dependents del govern espanyol o de qualsevol altra administració pública a l'estat. Es tracta d'acabar amb el control governamental directe exercit fins aquell moment sobre Radiotelevisió Espanyola pel règim franquista.

*“La ley regulará la organización y el control parlamentario de los medios de comunicación social dependientes del Estado o de cualquier ente público y garantizará el acceso a dichos medios de los grupos sociales y políticos significativos, respetando el pluralismo de la sociedad y de las diversas lenguas de España”.*⁵⁵

D'aquesta manera, una ràdio i un televisió pública catalana s'haurà de sotmetre al control del Parlament i s'hi haurà de garantir l'accés a grups socials i polítics, sempre mirant el pluralisme de la societat.

La segona referència als mitjans de comunicació dins de la Constitució està inclosa en el Títol VIII on es dibuixa l'estat autonòmic. En aquest apartat es fixen quines competències seran “exclusives” del govern central i quines podran exercir, per delegació i sempre respectant el marc normatiu fixat per l'estat, les comunitats autònomes. Així, l'article 149.1.27 situa la premsa, la ràdio, la televisió i “en general, de tots els mitjans de comunicació” com una competència “exclusiva” de l'estat, tot i que deixa oberta la possibilitat que les Comunitats Autònomes puguin desenvolupar i executar aquestes polítiques. La interpretació que se'n fa és que l'estat fixarà la normativa bàsica sobre aquestes matèries i és a partir d'aquesta normativa bàsica que les Comunitats Autònomes podran actuar. Però el debat sobre què podran fer i què no podran fer els governs autonòmics en matèria de mitjans de comunicació es va allargar en el temps ja que el redactat de la Carta Magna s'havia d'entendre com un compromís de mínims que suggeria diferents interpretacions –des d'un punt de vista jurídic– que s'anirien concretant per la via política. De fet, la Constitució va esdevenir el que Josep Gifreu qualifica de “compromís mínim” o “compromís inicial bàsic” (GIFREU, 1982) que les forces polítiques

⁵⁵ <http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/index.htm>

prodemocràtiques van adoptar per superar les reticències al canvi de les restes de l'antic règim dictatorial. Es tractava de deixar la porta oberta a un estat descentralitzat, mirant de no excitar una reacció contrària per part de sectors partidaris de mantenir l'estat totalitari.

Així doncs, l'Estatut d'Autonomia, que es va redactar amb posterioritat a l'aprovació de la Constitució, va ser clau per traçar el camí de la nova administració de la Generalitat, sempre en base al que fixava la Carta Magna. La primera proposta de text de l'Estatut va anar a càrrec de la coneguda com a Comissió dels Vint entre els quals hi havia l'historiador Jaume Sobrequés que ha relatat en diferents escrits com va anar el debat sobre les competències en mitjans de comunicació. Ja a les primeres propostes que es van posar sobre la taula en aquest camp, es va preveure que entre les "competències de desenvolupament legislatiu i d'execució" de la Generalitat hi hagués els "mitjans de comunicació social". El govern català, per tant, tindria competències en aquesta matèria però qualsevol acció s'hauria d'inscriure en el marc estatal, tal i com recull la Constitució. Les propostes de tots els partits van anar en aquesta línia excepte les d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) que es va aferrar a la idea que fos una competència "exclusiva" de la Generalitat i, per tant, no supeditada a cap norma espanyola, una opció que finalment no va tirar endavant.

Un cop la Comissió dels Vint va tancar els seus treballs, el novembre de 1978, va ser el torn de les negociacions del redactat de l'Estatut a Madrid a tres bandes, entre partits polítics catalans, partits polítics espanyols i el govern espanyol. Una de les sessions més importants d'aquestes negociacions va ser la del 3 d'agost on, entre els acords que quedaven per tancar, es va pactar la concessió a la Generalitat d'un canal de televisió.

"Els mitjans de comunicació varen merèixer un nou article i una nova disposició transitòria. Es mantenia la competència de desenvolupament legislatiu i es reconeixia a la Generalitat la facultat de tenir la seva pròpia ràdio, televisió i premsa. Ara bé, en el cas de la televisió se li «concediria» l'ús d'un tercer canal de titularitat estatal". (SOBREQUÉS, 2010)

Així, el 5 d'agost de 1979 es fan públics els redactats definitius de l'Estatut en matèria de mitjans de comunicació que quedaran recollits a l'article 16.

"1. En el marc de les normes bàsiques de l'Estat, pertoca a la Generalitat el desenvolupament legislatiu i l'execució del règim de radiodifusió i televisió en els termes i casos establerts en la llei que reguli l'Estatut Jurídic de la Ràdio i la Televisió.

2. Li pertoca igualment, en el marc de les normes bàsiques de l'Estat, el desenvolupament legislatiu i l'execució del règim de premsa i, en general, de tots els mitjans de comunicació social.

3. En els termes establerts als apartats anteriors d'aquest article, la Generalitat podrà crear i mantenir la seva pròpia televisió, ràdio i premsa i, en general, tots els mitjans de comunicació social per a l'acompliment dels seus fins".⁵⁶

Especial atenció també cal posar en la Disposició Transitòria Vuitena que fixa, al final del text, els termes legals d'un "tercer canal" de televisió.

"Pel que es refereix a televisió, l'aplicació de l'apartat 3 de l'article 16 d'aquest Estatut suposa que l'Estat otorgarà en règim de concessió a la Generalitat la utilització d'un tercer canal, de titularitat estatal, que cal crear específicament per a la seva emissió en el territori de Catalunya, en els termes que prevegi l'esmentada concessió.

Fins a la posada en funcionament efectiu d'aquest nou canal de televisió, Radiotelevisión Española (RTVE) articularà a través de la seva organització a Catalunya un règim transitori de programació específica per al territori de Catalunya, que Televisió Espanyola emetrà per la segona cadena (UHF).

El cost de la programació específica de Televisió a la qual es refereix el paràgraf anterior s'entendrà com a base per a la determinació de la subvenció que podria ser concedida a la Generalitat, durant els dos primers anys de funcionament del nou canal al qual es refereix aquesta Disposició transitòria".⁵⁷

La "concessió" del "tercer canal" de televisió, que en el fons era només una pura declaració d'intencions plena de dificultats en el moment de posar-la en pràctica, va ser rebuda com un triomf clau per l'expansió de la llengua catalana. Segons recull Jaume Sobrequés, un jove Jordi Pujol va intervenir quan la Comissió dels Vint analitzava els resultats de la negociació per dir que, *"la pervivència nacional de Catalunya restava assegurada amb la regulació de la qüestió lingüística –millor que la de 1932–, amb les atribucions en cultura i amb l'eina de la televisió"*. El que seria president de la Generalitat uns anys després estava avesat a vincular el concepte de construcció nacional amb el de la llengua i els mitjans de comunicació. Però la supeditació final a una futura llei de l'Estatuto de la Radio y la Televisión (ERT) que el govern espanyol ja estava redactant va ser considerat per alguns sectors, com ara el partit Esquerra Republicana de Catalunya, com un fre al desenvolupament de la política comunicativa de la Generalitat.

"L'esfera de drets i competències de la Generalitat prevista en el text de Sau ha quedat greument erosionada i disminuïda en molts altres punts, no tots ells secundaris, mitjançant restriccions subtils, moltes vegades fins d'aparença anodina, que han estat introduïdes amb la finalitat de transformar l'autonomia en una vulgar i simple descentralització i delegació de poders administratius. Així, per exemple, en

⁵⁶ Article 16 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979 consultable a:

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1979-30178>

⁵⁷ Disposició Transitòria Vuitena de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979 consultable a:

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1979-30178>

matèria de ràdio i televisió, el projecte de Sau concedia a la Generalitat dins el marc de la legislació bàsica de l'Estat el desenvolupament legislatiu i l'execució. El text de l'Estatut afegeix: "en los términos y casos establecidos en la ley que regule el Estatuto Jurídico de la Radio y la Televisión". No cal ser jurista de professió per a saber el que això significa i per a comprendre que la concessió del tercer canal televisiu no constitueix una compensació suficient".⁵⁸

L'ambigüitat del redactat, especialment pel que fa a la Disposició Transitòria Vuitena, va acabar amb un xoc institucional, entre el govern espanyol i el govern català, sobre la forma, la gestió i, el més important, la titularitat d'aquest tercer canal de televisió. L'enfrontament entre administracions ja estava servit com així ho va reconèixer el Dictamen Jurídic de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat sobre l'Estatut abans que fos aprovat en referèndum. La feina d'aquest gabinet va ser analitzar fins a quin punt el nou projecte d'Estatut diferia de l'Estatut de Núria, del 1932, i les conclusions van ser evidents.

"L'Estatut de 1932 reconeixia a la Generalitat l'execució de la legislació de l'Estat en matèria de premsa i de radiodifusió. No deia res, com és natural, de televisió. El text de Sau passa d'una competència d'execució a una de desenvolupament legislatiu en el marc de la legislació bàsica de l'Estat. (...) En síntesi, el dictamen assenyala que la Generalitat té en matèria de ràdio i televisió la competència de desenvolupament legislatiu i execució dins el marc de les normes bàsiques de l'Estat i d'allò que reguli l'estatut jurídic d'aquelles matèries. La Generalitat podrà crear, regular i mantenir tota mena de mitjans de comunicació social, entre els quals es fa esment de la televisió. En aquest darrer aspecte, l'Estatut contempla «la possibilitat que l'Estat atorgui en règim de concessió a la Generalitat un tercer canal». Però no s'explicita ni breument quines podria ser les bases d'aquesta concessió d'evident caràcter estatal". (SOBREQÜÉS, 1982)

En paral·lel a aquesta negociació, el govern espanyol va tirar endavant la redacció de la llei coneguda com la de l'Estatuto de la Radio y la Televisión (ERT) que va ser aprovada el 10 de gener de 1980, pocs dies després que entrés en vigor l'Estatut. Aquesta llei va ser la norma jurídica que, més enllà de reorganitzar i modernitzar la gestió de l'ens públic de Radiotelevisión Española (RTVE), va determinar les regles de joc sobre les quals es va bastir l'univers de ràdios i televisions públiques de l'estat i de les comunitats autònomes en la nova etapa democràtica que s'obria. Ja en el seu primer paràgraf, la Llei 4/1980 fixava que la titularitat d'aquests nous mitjans serà de l'estat, un extrem que alguns analistes van veure com un "*intent de sostreure les comunitats autònomes tota competència sobre mitjans de comunicació*" (CARRERAS, 1987).

En efecte, l'Estatuto de la Radio y la Televisión referma en el seu article 2.2. el que ja es va apuntar a l'Estatut uns mesos abans i és que la televisió pública del govern autonòmic serà

⁵⁸ Diari AVUI 21/08/1979

una "concessió" de l'executiu de Madrid, sota l'empара d'una llei espanyola. Aquestes consideracions porten a molts autors a assenyalar que l'Estatuto de la Radio y la Televisión és un últim intent de l'estat per retenir el model centralista d'ens públic i evitar la progressiva descentralització dels mitjans de comunicació públics.

"La titularitat estatal dels mitjans de comunicació és una imposició de l'Estatut de RTVE, que no té altra finalitat que mantenir el monopoli ja establert pel règim del general Franco" (CARRERAS, 1987)

"L'ERT no sols no introdueix importants innovacions respecte al model d'organització i de control, altament centralitzats, de la ràdio i la televisió públiques a l'Estat, implantat sota el franquisme, sinó que més aviat consolida i legitima, pel sancionament democràtic, aquell model centralista, el model "radial" de base". (GIFREU, 1983)

"Les primeres disposicions legals de la nova democràcia a Espanya deixaven molt clar que l'Estat no volia renunciar a les seves competències en el sector de les comunicacions, i això especialment quan es tracta de discutir possibles competències de les autonomies." (MORAGAS, 1984)

Més enllà del contingut i les intencionalitats jurídic-polítiques de l'Estatuto, sí que hi ha disposicions que posen pals a les rodes al desenvolupament futur del sistema comunicatiu autonòmic. Sobretot quan la llei diu que la creació del tercer canal de televisió autonòmic queda supeditada a que la cobertura de les dues cadenes existents de RTVE arribi a "tot el territori espanyol", una fita que podia allargar –sine die i a discreció– la seva posada en funcionament.

Finalment, també és de destacar que l'Estatuto força les Comunitats Autònomes a adoptar el model orgànic i de gestió de RTVE. No es respecta, per tant, la competència d'organitzar les institucions d'autogovern.

"Els organismes creats per les Comunitats Autònomes per a la gestió dels seus mitjans de comunicació han seguit, forçosament, el model de RTVE, sense possibilitat d'aportar noves idees que substituïssin la defectuosa estructura de RTVE. A més, l'obligatorietat d'adopció del model de RTVE és de dubtosa constitucionalitat, ja que difícilment una normativa bàsica pot contradir l'article 148 de la Constitució, que reserva a les Comunitats Autònomes la competència per organitzar les seves institucions d'autogovern". (CARRERAS, 1987)

D'aquesta manera, el Estatuto de la Radio y la Televisión va tenir un caràcter limitador, i fins a cert punt entorpidor, en el camí del desenvolupament de les ràdios i televisions autonòmiques que ja s'estaven gestant amb la negociació dels primers Estatuts d'Autonomia, el d'Euskadi i el de Catalunya.

Així, Jordi Pujol va donar el rang de conselleria als mitjans de comunicació i va crear el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació en el seu primer govern el 1980 amb l'activista cultural Max Canher al capdavant. El juny de 1980, el Departament va aprovar el seu primer organigrama en el qual hi havia cinc direccions generals, entre les quals la Direcció General de Mitjans de Comunicació que no va tenir titular fins uns mesos després. En aquell moment també, el conseller Canher va nomenar com a número dos del departament a Lluís de Carreras amb el càrrec de secretari general tècnic. Canher i De Carreras van fer tàndem des d'aquell moment per donar forma –i contingut– a les noves direccions generals.

En l'àmbit dels mitjans de comunicació, les primeres actuacions de la conselleria van estar marcades per les negociacions amb RTVE per augmentar el número d'hores d'emissió en català a l'anomenat "Circuit Català", la xarxa d'emissions de TVE a Catalunya. Així, es van iniciar contactes formals amb el govern espanyol per analitzar les possibilitats, justament, de la cessió d'un canal de ràdio –es parla concretament de Ràdio 4– i un canal de la televisió estatal a la Generalitat. En aquest marc, el 5 de juny de 1980, el director general de TVE, Fernando Arias Salgado, es va entrevistar a Barcelona amb el president de la Generalitat, Jordi Pujol, quan feia poques setmanes que era al càrrec. De la trobada, el mateix Pujol en va fer una valoració positiva però no en va sortir cap concreció, al contrari, més aviat reticències que, amb el temps, es van anar convertint en obstacles insalvables per la cessió de cap canal de ràdio o televisió a la Generalitat⁵⁹, fins i tot obviant el que l'Estatut fixa sobre la matèria en les seves disposicions addicionals. La concreció d'aquestes converses van arribar a finals d'agost de 1980 a través d'una nota informativa del govern de la Generalitat. Des de l'1 d'octubre d'aquell any ja s'ampliaven les hores en català a TVE i de cara a 1981, en una segona fase, aquesta presència del llenguatge pròpia als dos únics canals que es veien a Catalunya encara seria més gran. Però l'anunci més important que recollia aquesta nota informativa del govern de la Generalitat era que l'anomenat "tercer canal", el de nova creació i gestionat directament l'administració autonòmica, seria una realitat el 1983.

"La millora que aquests canvis introdueixin a la televisió catalana és molt important i efectiva; amb tot, per àmplia i correcta que sigui la programació catalana del primer i del segon canal, no podrà mai satisfer les necessitats de Catalunya, cosa que ja preveu l'Estatut de Catalunya en atribuir a la Generalitat la gestió del tercer canal. Això serà tècnicament possible a partir del primer de gener del 1983, i és probable que fins i tot abans, en període de proves.⁶⁰"

⁵⁹ Diari AVUI 06/06/1980

⁶⁰ Diari AVUI 27/08/1980

Aquella tardor, van augmentar les hores de programació en català a les ràdios i canals de RTVE però la segona fase, prevista per principis de 1981, no es va acabar d'implantar com estava previst. El conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Max Canher, va fer sentir el malestar de la Generalitat per aquesta situació a la comissió de control parlamentari de RTVE al Congrés dels Diputats.

*“El conseller Max Cahner afirmà que la programació actual de la televisió catalana [a través dels canals de RTVE a Catalunya] era insuficient, que era necessari informar amb professionals que dominin la llengua catalana i que calia millorar tècnicament els programes i realitzar espais infantils a emetre quan els nens tornen del col·legi”.*⁶¹

Per aquelles dates, el 31 d'octubre de 1980, Agustí Farré –justament una persona provinent de l'ens de RTVE– va assumir el càrrec de director general de Mitjans de Comunicació del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació⁶². A les mans de Farré, periodista procedent de l'ens RTVE a Madrid amb una àmplia experiència en el camp de la televisió i la ràdio pública, van recaure tres grans dossiers: les concessions de les noves llicències d'emissió en FM, la legalització de les emissores municipals que anaven sorgint arreu del territori i –el repte més important– la creació de la ràdio i la televisió pública catalana.

Pel que fa a la concessió de llicències d'emissió en Freqüència Modulada, el govern català va convocar el concurs l'octubre de 1980 amb un decret i una ordre posterior que deixava en mans de la Generalitat *“la concessió d'emissores de radiodifusió, institucionals i privades, en ones mètriques amb modulació de freqüència”*⁶³. La iniciativa del govern català responia a un Reial Decret i una Ordre Ministerial de finals d'agost⁶⁴ d'aquell mateix any en les quals s'establien les bases per acabar amb el caos imperant en aquesta banda de freqüència –per imposició d'Europa– i concedir a tot l'estat de 120 emissores en FM en una primera fase, una concessió que la Generalitat considerava que li era pròpia en el territori català. El concurs, però, va quedar aturat quan el govern espanyol va plantejar un conflicte de competències al Tribunal Constitucional que es va resoldre amb la sentència coneguda com a “FM Catalunya” promulgada el 24 de maig de 1982.

“En aquesta sentència s'estableix un règim de competències compartides entre l'Estat i la Generalitat: es reserva al primer la regulació a Catalunya de les ràdios de

⁶¹ Diari AVUI 23/10/1980

⁶² DECRET 234/1980, de 31 d'octubre consultable a:

<https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=2277>

⁶³ DECRET 175/1980, de 3 d'octubre consultable a:

<https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=2583>

⁶⁴ Orden de 28 de agosto de 1980 por la que se desarrolla el Real Decreto 1433/1979, de 8 de junio, sobre radiodifusión sonora en ondas métricas con modulación de frecuencia

propietat estatal (RNE i RCE), i s'atribueixen a la Generalitat les competències de reglamentació i execució d'atorgament d'emissores en modulació de freqüència. Es reserva a l'Estat, en tot cas, la fixació de les freqüències i potències d'emissió". (CARRERAS, 1987)

Justament les emissores municipals van veure en aquestes concessions⁶⁵ una opció de legalització ja que estaven emetent sense cap llicència. Però de seguida va quedar clar que el model de concessió d'emissores comercials no serviria per donar sortida a les desenes (i aviat centenars) d'emissores municipals que sorgien arreu del territori. El govern català es va plantejar, en una primera fase, concedir 18 llicències d'emissió en FM i tenint en compte que el setembre de 1980, en una primera trobada celebrada a Arenys de Mar, una quinzena d'ajuntaments ja tenien una ràdio municipal i cap a finals d'any aquesta xifra arribava al mig centenar, aquesta via de legalització no es va considerar oportuna. I és en aquest punt que el mateix conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Max Canher, va apuntar la possibilitat que la nova emissora de la Generalitat –de la qual tot just se'n començava a parlar– fes de paraigües a les emissores municipals. Aquesta va ser, però, una idea que van rebutjar de ple els representants de les ràdios dels ajuntaments per les limitacions sobre l'autonomia que podria tenir aquesta emissora 'central'.

"Estem oberts a discutir i parlar, a oferir una fórmula que satisfaci les necessitats de les emissores institucionals. Com es pot fer? A través d'una emissora central de la Generalitat que comuniqui amb la resta d'emissores. Es podria concedir una ona o freqüència per a emetre totes plegades». La reacció dels delegats fou unànime davant la proposta: cal que siguin legalitzades totes les emissores municipals. En cas que això no es realitzi i calgui limitar-se a una emissora central, tothom coincideix que s'hauria de garantir la plena autonomia municipal per a connectar o desconnectar i la realització dels propis programes"⁶⁶.

Sobre aquesta idea hi va insistir Max Canher poques setmanes després, sempre amb el rerefons de buscar una sortida a l'alegalitat' en la qual vivien les desenes d'emissores municipals.

"Finalment es va referir a una solució alternativa que la Generalitat oferirà a altres poblacions que demanin una emissora i no compleixin els requisits o no tinguin els mitjans per a instal·lar-la. Aquesta solució és la creació d'una emissora dida a la Generalitat, a la qual podran connectar totes aquestes emissores que no siguin independents"⁶⁷.

La idea de l'emissora 'dida' ja havia sorgit durant els debats Congrés de Cultura Catalana i el Congrés de Periodistes de Catalunya, però també en altres fòrums de debat sobre la

⁶⁵ <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=2583>

⁶⁶ Diari Avui 07/10/1980

⁶⁷ Diari Avui 05/11/1980

ràdio a Catalunya com els debats que l'any 1980 van tenir els directius i professionals de les ràdios privades comercials de Catalunya organitzat per l'Instituto Oficial de Radio y Televisión (IORTV). Dels debats, una idea que se n'extreu, des de Ràdio Olot, és la creació d'una emissora catalana central que doni cobertura a la resta. Ho planteja en aquests termes Juan Casellas Feixas.

“Convendría la existencia de una emisora madre en Cataluña que me diera una programación informativa general y catalana, en un sentido amplio, unida a una completa red de emisoras comerciales que, como hemos dicho, centras en sus noticias y las profundizarán en un ámbito más reducido, complementándose mutuamente”. (CHEQUEO, 1980)

Sobre aquesta idea i des de la mateixa ràdio insisteix també en aquest debat el periodista Josep Puigbò que reivindica el mitjà quan totes les mirades estan posades en l'incipient projecte de televisió de la Generalitat.

“La creación de una emisora-madre en Cataluña con una red de emisoras comarcales que cubrieran la totalidad del territorio nacional. Sería necesaria, pues, una distribución adecuada de estas radios comarcales que, en definitiva, serían las que ofrecerían realmente la posibilidad de un contacto más directo con nuestra gente”. (CHEQUEO, 1980)

Que el debat estava obert i les possibilitats, a principis de 1980, eren moltes ho demostren les paraules en aquestes jornades de l'aleshores director de RTVE a Barcelona, el radiofonista Jorge Arandes, que no descartava cap hipòtesi en relació al paper que Ràdio 4 podia jugar en el futur en relació a l'encaix d'aquesta emissora amb la que planejava la Generalitat, amb la xarxa d'emissores comarcals i les municipals. És significatiu el que Arandes va respondre quan li van demanar sobre la creació d'una xarxa d'emissores 'catalana', com proposava el Congrés de Cultura Catalana.

“Radio 4 comenzó en la comarca de Barcelona y ahora emite a través de Radio Cadena Española y de otras emisoras que conectan con nuestros informativos (...) que pueden escucharse por ejemplo en Radio Olot, que es otra de las emisoras que está colaborando con nosotros, y en Radio Mora de Ebro, que no pertenece a ninguna cadena, pero también va emitiendo varios de los programas de Radio 4. Lo ideal para nosotros sería en un principio que Radio 4 pudiese escucharse en su totalidad a través de las frecuencias moduladas de todas estas emisoras, pero hay intereses en parte comerciales y de otros tipos que no lo hacen viable. Pero por otra parte tenemos que estar pendientes de lo que hará la Generalitat, que yo creo haber oído que el Sr Max Canher, consejero de Cultura y Medios de Comunicación de la Generalidad, quiere contar con el derecho de una red propia de emisoras o una emisora en Barcelona, y dos o tres más, no lo sabemos. Entonces se habrá de servir de las emisoras existentes. (...) Nosotros, en la disposición que estamos de emisora estatal, y en esto de estatal la Generalidad debe ser también

Estado, estamos a la espera de lo que haga la Generalidad, pero pienso que nos lo pedirá porque no tiene medios propios". (CHEQUEO, 1980)

El 12 de desembre de 1980, el conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Max Canher, va fer un repàs a la feina del seu departament en una compareixença al Parlament i va anunciar la intenció del govern de la Generalitat d'aprovar i enviar a la cambra el març de 1981 una *"Llei de radiodifusió i televisió, necessària per poder assumir una sèrie de competències que si no l'Estat no ens podria reconèixer plenament"*⁶⁸. Es tractava d'executar el *"desenvolupament legislatiu i executiu del règim de radiodifusió i televisió –article 16.1–, o de premsa –16.2–; la regulació, creació i manteniment de la televisió, ràdio i premsa de la Generalitat –article 16.3–, o la utilització, en règim de concessió, d'un tercer canal de televisió de titularitat estatal i el fet de vetllar –el seguiment– pel compliment de la Disposició Transitòria Vuitena sobre el règim transitori de programació televisiva per a Catalunya que preveu l'Estatut"*⁶⁹. L'objectiu d'aquells primers moviments era clar: preparar el terreny per la creació d'una ràdio de la Generalitat.

*"El Consell Executiu de la Generalitat es proposa de presentar al seu dia la proposició de llei corresponent, com he dit abans, per a la creació d'una xarxa d'emissores de ràdio a Catalunya. S'estudiarà la possibilitat d'abonar el funcionament i la productora institucional de programes de ràdio, així com l'agència d'informació radiofònica"*⁷⁰.

Per primer cop, el govern de la Generalitat admetia públicament en seu parlamentària la intenció de crear i mantenir la seva pròpia ràdio que tindria control parlamentari i la cobertura legal d'una llei del Consell Executiu. El projecte va quedar supeditat en aquell moment *"al mapa que resulti de la concessió d'emissores en freqüència modulada"* encara en procés de definició pel govern espanyol i pel debat sobre el rol –i la hipotètica legalització– de les emissores municipals en ple creixement.

Max Canher també va exposar que la Generalitat estava començant a estudiar com posar en marxa el tercer canal de televisió. El Departament treballava en un avantprojecte tècnic i un informe jurídic que tutelava la Direcció General de Mitjans de Comunicació. Però els mesos següents totes aquestes iniciatives van quedar aturades com a conseqüència de la paràlisi en el desenvolupament autonòmic que va suposar el cop d'estat del 23 de febrer de 1981. La resposta política a tot plegat va ser la Llei Orgànica d'Harmonització del Poder Autonòmic, més coneguda com a LOAPA, que va ser un intent d'aturar la fuga de competències de l'administració central cap a les autonomies. Passat l'estiu de 1981, però,

⁶⁸ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya. Número 24 bis. 12 de desembre de 1980

⁶⁹ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya. Número 24 bis. 12 de desembre de 1980

⁷⁰ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya. Número 24 bis. 12 de desembre de 1980

es va reprendre el procés per activar la posada en marxa d'un tercer canal de televisió. El projecte de seguida va topat amb les reticències del poder estatal –ara amplificades per la nova etapa de regressió autonòmica– però Jordi Pujol va tirar endavant la iniciativa conscient que l'escenari per a la creació d'aquests mitjans podia no acabar d'arribar mai.

“Convençut que de Madrid, en aquells moments de la LOAPA, no es podia esperar un canvi d'actitud pel que feia dotar Catalunya de ràdio i televisió pròpies, va encarregar al seu govern que fes els passos necessaris per aconseguir-ho”. (CANALS, 2008)

Així, el govern de Jordi Pujol va passar a l'ofensiva davant la inacció de l'executiu espanyol sobre la cessió del tercer canal que propugnava el mateix Estatut d'Autonomia i va impulsar que, via el Parlament, es reclamés al Congrés dels Diputats que es mogué fixa en aquest sentit. En la seva intervenció al Debat de Política General el 22 de setembre de 1981, el president Pujol va reconèixer que estava “insatisfet”⁷¹ pel resultat de les negociacions amb Radiotelevisió Espanyola en les que es va demanar més temps d'emissió en català –i en franges de més audiència– i que les emissions tinguessin un caràcter més normalitzat i generalista, defugint només la informació més local i folklòrica. *“Que hi hagués la política internacional, que es projectessin films en català i doblats al català, que s'introduïssin, parlats en català, alguns dels programes infantils de més acceptació, fins i tot internacionals, “Tom i Jerry”, per entendre'ns”*. I Pujol va reconèixer que algunes millores es van fer però que *“la negociació, –això era cap a finals d'any [de 1981]– va restar interrompuda pels canvis que hi va haver a la Radiotelevisió, i després algunes d'aquestes peticions inicialment acceptades no han prosperat”*. És en aquest punt que Pujol va anunciar que el govern ja havia decidit l'emplaçament de la futura televisió –ni una paraula de la ràdio– i que s'enviaria un projecte de llei al Parlament per instar al Congrés a cedir aquest tercer canal de televisió compromès a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

El 3 de desembre de 1981, la cambra catalana va aprovar per unanimitat –89 vots a favor, cap en contra i cap abstenció– una “Proposició de Llei que autoritza el Govern a crear i cedir a la Generalitat de Catalunya un tercer canal de televisió de titularitat estatal”. Per primer cop es va fer servir un article de l'Estatut per reclamar directament a la Mesa del Congrés de Diputats que impulsés una legislació en els termes plantejats pel Parlament de Catalunya. Així doncs, el text que va ser enviat al Congrés dels Diputats era clar en el sentit de reclamar una competència reconeguda per l'Estatut que no acaba de materialitzar-se.⁷²

⁷¹ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 72, any 1981

⁷² Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, número 56, 30/11/1981

El projecte de proposició de llei que es va enviar al Congrés dels Diputats recollia que el govern espanyol “*creï i doti de material suficient la infraestructura tècnica d’un tercer canal de televisió de titularitat estatal*” que es posés en marxa en el marc de l’ens Radiotelevisió Espanyola. A partir d’aquí, “*en el termini de sis mesos*” la Generalitat de Catalunya “*assumirà la gestió directa del canal de televisió de titularitat estatal que es creï per a l’àmbit territorial de Catalunya*”. També es preveia la cessió del finançament necessari per a les emissions d’aquest canal equivalent al “*cost de la programació específica per al territori de Catalunya emesa per Televisió Espanyola abans de la posada en funcionament del nou canal de televisió*”. I es fixava que “*per llei del Parlament de Catalunya s’articularen orgànicament i funcionalment l’organització i el control parlamentari del canal de televisió de titularitat estatal que se cedeixi a la Generalitat*”.⁷³

El 16 de desembre de 1981, el parlament va designar els diputats Ramon Sala i Canadell (Convergència i Unió), Higiní Clotas (Partit dels Socialistes de Catalunya) i Maria Dolors Calvet i Puig (Partit Socialista Unificat de Catalunya) per anar al Congrés a defensar la proposta de llei. Però el Congrés dels Diputats es va dissoldre i es van convocar eleccions a finals d’octubre de 1982 de manera que la proposta del Parlament mai es va arribar a prendre en consideració a la cambra de Madrid.

És just en aquesta època que podem situar l’encàrrec que Agustí Farré formula des de la seva direcció general a l’empresa de projectes d’enginyeria CAST per indicació del Departament d’Indústria que aleshores liderava el conseller Antoni Subirà. La petició, que podria respondre a l’avantprojecte tècnic que va anunciar el conseller Max Canher el desembre de 1980, es va fer finalment el 12 de març de 1982 i la intenció era elaborar un informe que definís com havia de ser una corporació de ràdio i televisió públiques de la Generalitat, quines inversions eren necessàries i de quins recursos s’havia de disposar.

“L’encàrrec que vam rebre del president de la Generalitat, Jordi Pujol, era fer una ràdio i una televisió pública. Li van demanar al conseller de Cultura, Max Canher, que anés fent estudis sobre aquesta qüestió, que es preparés el terreny amb els millors professionals que hi hagués sobre com havia de ser aquesta ràdio i aquesta televisió des de tots els punts de vista, des del legal, el tècnic o d’organització. I això és el que feia l’Agustí Farré. Era el director general que s’encarregava amb una societat que es va anar fent gran amb aquest projecte de pensar tot això. Era la societat CAST amb el Jaume Ferrús [que posteriorment seria director de TV3]”⁷⁴

⁷³ Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, número 56, 30/11/1981

⁷⁴ Entrevista personal a Lluís de Carreras per a aquesta recerca 18/04/2019

L'estudi va veure la llum pocs mesos després sota el títol "Ràdio i Televisió de la Generalitat de Catalunya. Definició del programa i estudi previ"⁷⁵ i no porta cap autoria més enllà de la imatge gràfica de la Direcció General de Mitjans de Comunicació del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat. El document –que mai no es va fer públic– està dividit en sis apartats principals.

- Antecedents
- Programació
- Estudis TV
- Xarxa de Difusió
- Ràdio FM
- Personal
- Pressupost

Sense entrar en l'estatus jurídic que havia de donar cobertura legal a la creació de la ràdio i la televisió de la Generalitat, que deuria ser objecte d'un altre informe, el projecte deixa clar que l'objectiu final del govern en aquells moments, segons l'encàrrec formulat és *"endegar un canal de televisió i dues xarxes de freqüència modulada, dependents de la Generalitat de Catalunya, dins el proper any 1983"*.

"El present estudi pretén avançar en la definició del marc de totes les accions tècniques i de gestió i, en una primera previsió de les econòmiques, que s'han de tenir en compte en espera de l'arribada del marc jurídic que, actualment, està en camí de confirmació". (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)

L'informe fixa que la nova televisió estarà totalment desvinculada de RTVE i dels seus dos (únics) canals que en aquells moments en podien veure a Catalunya. També és de destacar que el text indica que televisió i ràdio de la Generalitat anirien plegades, sota un mateix paraigües legal, i compartirien plenament espais i recursos seguint el model d'altres corporacions públiques europees. A més, es fixa que *"la posta en marxa de les emissions sigui a la tardor del proper any 1983"*.

"En el meu criteri, s'havia de fer una ràdio i una televisió juntes, i utilitzar tota la infraestructura de l'una per l'altra i a l'inrevés i que els professionals de la ràdio poguessin treballar a la televisió i els de la televisió a la ràdio. Però jo entenia que hi ha serveis que havien de ser comuns, ho he defensat sempre. Jo recordo treballar a TVE i allà vaig aprendre que negar a un professional de la ràdio que treballés a la TV"

⁷⁵ Una còpia d'aquest document ha estat lliurat per Agustí Farré per a aquesta recerca

*no tenia sentit. En tres mesos, sis mesos, un professional de la ràdio podia estar a la TV. El meu criteri era unificar ràdio i televisió*⁷⁶

L'empresa CAST va contactar per a l'elaboració de l'informe dues grans empreses de consultoria europees en el camp de la ràdio i la televisió: l'alemanya Studio Hamburg Media Consult International (MCI) Ltd i la francesa SOFRATEV. També es va buscar assessorament a RTVE –on es van visitar els centres de Torrespaña i Sant Cugat–, a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Telecomunicació de la Universitat Politècnica de Catalunya, al Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat i al Centro de Emisión y Producción de Informativos de Televisión Vasca del Departamento de Cultura del Gobierno Vasco. Totes aquestes visites van tenir per objectiu recollir idees i experiències sobre els models ràdiotelevisius en marxa per incorporar tot allò que funcionava i identificar la tecnologia necessària per al nou projecte, pensant sobretot en el futur. Es resum, començar de nou, posant les bases mirant l'horitzó.

“En dissenyar un nou Centre s'havia d'aprofitar l'avinentsa per eliminar tots aquells mals resultats que arrosseguen moltes organitzacions com RTVE i inclús la Ràdio Televisió Francesa. Resultats, deguts moltes vegades a que són antigues instal·lacions que, amb el decurs dels anys, han anat estratificant unes sobre les altres, diverses solucions desfasades”. (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)

Aquest estudi dibuixa el camí que seguirà el desplegament organitzatiu de Televisió de Catalunya, l'estructura del qual encara està vigent –en algun aspecte– avui en dia . Així, es fixa des d'un primer moment una divisió clara entre el centre de producció de programes i el centre de producció d'informatius que s'encarregaria també del que podríem anomenar com la “continuitat de l'antena”; això són els microespais –les promocions o la publicitat en serien un exemple– que es generen entre els diferents programes televisius. Aquests dos centres de producció es preveia que estiguessin físicament separats, seguint la lògica que la producció de programes necessita grans espais i pot estar en un indret menys concorregut i a l'inrevés, que el centre dedicat a l'actualitat ha d'estar més aprop del centre de Barcelona. A aquestes dues unitats de producció se n'hi afegiria una tercera de caràcter descentralitzat que serien els centres informatius regionals que s'encarregarien d'alimentar l'emissora central des de diferents punts del territori català. Aquests centres territorials i el centre de producció d'informatius de caràcter central serien comuns per a la ràdio i la televisió –aquest part del projecte no es va executar d'aquesta manera– i integrarien sota el mateix sostre uns estudis de ràdio i uns de televisió.

⁷⁶ Entrevista personal amb Agustí Farré per a aquesta recerca 05/02/2020

- CENTRE D'EMISSIONS D'INFORMATIUS (CEI)

A l'informe es calcula que aquest espai s'ha de construir en un terreny de 10.500 m² que ha de reunir unes característiques molt determinades.

- *“Bona i ràpida comunicació amb el centre de Barcelona*
- *Entorn adequat a la seva representativitat*
- *Condicions de seguretat altes*
- *Pot condicionar a altres construccions als entorn per causa de necessitat d'enllaços de microones. Visió directa al Tibidabo i, si pot ser, al CPP.*
- *Urbanització. Serveis a peu de parcel·la” (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)*

Aquest centre estarà desdoblant en dues unitats: un per la ràdio es dedicarà tant a produir programes i informatius –és a dir, la totalitat de la programació radiofònica– i un per als informatius de televisió –no pas per als programes d'altre contingut–. Així ho indica aquest primer projecte quan enumera què albergarà el CEI

- *“Informacions de ràdio*
- *Producció de programes de ràdio*
- *Informacions, entrevistes, debats i presentació de reportatges de TV*
- *Confeció total del programa emès per TV*
- *Administració*
- *Centre de les Unitats Mòbils dels informatius” (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)*

- CENTRE DE PRODUCCIÓ DE PROGRAMES (CPP)

Per a aquest Centre es busquen de 2,5 a 3 hectàrees de terreny ja que es tracta del lloc on s'aixecaran els platós, els tallers i tota la infraestructura per als grans programes –dramàtics, culturals o varietats– de televisió, sense cap espai per a la ràdio en aquest cas. Sobre la ubicació, es parla de l'exterior de la ciutat però amb comunicació per arribar-hi.

- *“Exterior de la ciutat*
- *Bona comunicació tan per vehicles com per al personal que hi treballi, així com per al públic que vulgui assistir a concursos o representacions (Autobús, tren, metro)*
- *Pot estar en una zona industrial*
- *Pot condicionar a futures construccions veïnes a causa de la necessitat d'aïllament acústic i enllaços de microones. Visió directa al Tibidabo i, si és possible, al CEI*
- *Urbanització. Serveis totals a peu de parcel·la” (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)*

El mateix estudi elaborat per CAST examina la idoneïtat de dos terrenys per ubicar-hi aquest macro-centre televisiu però els dos són descartats. Un dels terrenys són els antics estudis Orphea a la muntanya de Montjuïc de Barcelona. La proposta s'examina per indicació de la Direcció General de Mitjans de Comunicació, però es conclou que no hi ha espai suficient per ubicar-hi ni el CEI ni el CPP. L'altre terreny és al Polígon Pedrosa de l'Hospitalet de Llobregat. Es aquest cas la proposta ve de l'Institut Català del Sòl que assenyala un terreny de 2,3 hectàrees però que està envoltat de "*granges d'animals, abocadors incontrolats de brossa, barraques, sèquies descobertes, etc*" i és "difícil sanejar l'entorn a curt termini". La qüestió dels terrenys és prioritària, segons aquest estudi, si es vol complir amb el calendari de tenir en marxa la ràdio i la televisió la tardor de 1983 i l'alerta que es fa és que "és doncs extremadament urgent adquirir ambdós terrenys (CEI i CPP) i sobretot el del Centre d'Emissions (CEI)".

- CENTRE D'INFORMATIUS REGIONALS (CIR)

Aquesta serà la tercera pota de producció de la ràdio i la televisió de la Generalitat, segons aquest estudi. Aquests centres s'ubicaran a Girona, Tarragona i Lleida i "integraran els serveis de ràdio i televisió".

"En aquests centres es produiran programes informatius i reportatges per a emetre'ls per tota la xarxa o bé desenganxats de la resta només a la seva zona". (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)

En aquests casos, a més de bona comunicació, es planteja també la necessitat de tenir visió directa als repetidors de la demarcació per garantir una àmplia cobertura.

- *"Curta distància als centres de comunicació de la ciutat*
- *Visió directe de microones a:*
 - *Rocacorba - GIRONA*
 - *Alpicat - LLEIDA*
 - *La Mussara - TARRAGONA*
- *Bones condicions de seguretat" (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)*

El total de la inversió prevista per a posar en marxa aquesta infraestructura és de 5.764 milions de pessetes [35 milions d'euros], una xifra astronòmica per a un govern acabat de reinstaurar i que haurà de tirar de crèdit extraordinari per finançar el projecte. Aquest és el cost calculat només per a la infraestructura mentre que per la producció de la programació televisiva pròpiament, l'estudi xifra el cost per hora a TVE en 7,5 milions de pessetes [45.000 euros] tot i que també s'apunta que el cost pot ser molt menor, de l'ordre de 2

milions de pessetes [12.000 euros] que és l'objectiu que es fixa per al projecte de la nova televisió catalana.

La intenció és que el mes d'octubre de 1983, la ràdio i la televisió ja es pugui operar, almenys, des del nou CEI.

“La realització del CEI demana des de l'inici del projecte fins a les emissions, 17 mesos i mig. Això comporta la possibilitat de començar a emetre el mes d'Octubre de 1983 si el projecte es comença a primers del proper mes de Maig”. (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)

El calendari, doncs, s'accelera per posar en marxa la televisió de la Generalitat amb la idea de començar a emetre 41 hores setmanals en una primera fase la tardor de 1983 i arribar a les 67 hores setmanals un any després, l'octubre de 1984. Segons l'estudi, s'estableix un període esglaonat per dur a terme la selecció de personal amb temps, rodar-lo i acumular cert gruix de producció de programes.

- *“Seleccionar rigorosament el personal*
- *Facilitar l'experiència i especialització professional”*
- *Rodar els equips de producció*
- *Tenir reserva suficient de programes que assegurin l'horari d'emissió diari compromès*
- *Coordinar el desenvolupament de l'infraestructura d'antenes i xarxes” (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982)*

Sobre el cas específic de la nova ràdio de la Generalitat, aquest informe apunta que l'encàrrec rebut per part de la Direcció General de Mitjans de Comunicació sobre com ha de ser la futura ràdio de la Generalitat és de crear una “infraestructura de tipus mig per programes poc complicats”. I que hi hagi la “*possibilitat d'utilitzar infraestructura de TV (concerts, programes extraordinaris de cara al públic...)*”⁷⁷. A més, ja s'apunta la idea que l'emissió es farà en Freqüència Modulada (FM) i es treballa amb la creació de dos canals de ràdio que emetran cada un 18 hores diàries.

Pel que fa als costos de la posada en marxa dels dos canals de ràdio de la Generalitat, el projecte xifra en 316 milions de pessetes [1,9 milions d'euros] la inversió necessària per la construcció i l'equipament de la part del CEI que acollirà els estudis centrals a Barcelona. I també s'hi valora el cost d'inversió necessària per als emissors en FM que en total suma 149 milions de pessetes [895.000 euros] per a totes les fases de desplegament dels dos canals de ràdio en FM.

⁷⁷ DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982

De fet, el desplegament d'aquests emissors de ràdio es fa en paral·lel –i aprofitant– part de la infraestructura que es posarà en marxa per a la televisió ja que es preveu la possibilitat que els mateixos ràdioenllaços incorporin el senyal d'FM en estèreo i, per tant, ocupin ja dos canals. Pel que fa al segon programa de la ràdio, per aquest sí que es preveu desplegar una xarxa pròpia. El nivell detall tècnic de l'informe, fet en base a un estudi elaborat per RTVE per ampliar la cobertura de les seves emissores a Catalunya, és prou minuciós com per fer-se una idea de la complexitat del procés.

Amb l'informe fins ara analitzat, queda clara la complexitat de l'execució del nou projecte i la importància des del punt de vista social, polític i cultural que tindrà la nova ràdio i televisió. En aquest punt, es produeix un fet que serà de vital importància per al desenvolupament de la iniciativa. El president de la Generalitat, Jordi Pujol, va firmar un Decret el 5 de juliol de 1982 segons el qual, les competències per crear la ràdio i la televisió deixaven d'estar en mans del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació i passaven a mans del Departament de Presidència.

“Havent aconseguit en matèria de radiodifusió i televisió els objectius que havien estat fixats per tal de preparar el marc legislatiu previ al precepte que la Constitució, l'Estatut de Catalunya i l'Estatut de Ràdio i Televisió assenyalen per a l'exercici de les competències en aquestes matèries pels òrgans competents de la Generalitat, s'ha cregut convenient d'encomanar les tasques de la nova etapa al Departament de la Presidència”⁷⁸

Amb diversos decrets posteriors, Jordi Pujol va cessar Agustí Farré com a director general de Mitjans de Comunicació, adscrit fins aquell moment al Departament de Cultura, va crear la Direcció General de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió que tindria *“totes aquelles competències que sobre ràdio i televisió atorga l'Estatut d'Autonomia, així com les funcions que sobre la matèria tenia atribuïdes l'extingida Direcció General de Mitjans de Comunicació”⁷⁹* i va situar al capdavant d'aquesta a Jaume Casajoana, un home de la seva màxima confiança. Casajoana era un reconegut activista anti-franquista, company de lluita en la clandestinitat de Jordi Pujol que va participar en la fundació de Convergència Democràtica de Catalunya com a partit polític el novembre de 1974. Que l'encàrrec passaria, quan ja estigués avançat, de Cultura a Presidència és una opció que Lluís de

⁷⁸ Decret 218/1982, de 5 de juliol, de reestructuració del Departament de Cultura publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya número 242 amb data 21/07/1982

<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/242/3456.pdf>

⁷⁹ Decret 219/1982, de 7 de juliol, de creació de la Direcció General del Règim jurídic de Ràdio i Televisió adscrita al Departament de Presidència publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya número 242 amb data 21/07/1982

<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/242/3457.pdf>

Carreras, la mà dreta del conseller Max Canher en aquella primera legislatura (1980-1984) sempre va tenir assumit.

*“Sempre vam tenir clar des de la Conselleria de Cultural que l’encàrrec era preparar el terreny per a la ràdio i la televisió de la Generalitat però que un cop el projecte comencés a tenir vida pròpia, quan s’iniciés el procés de constitució de l’organisme que aplegués sota el seu paraigües aquests mitjans del govern, allò passaria a la Conselleria de Presidència. A Cultura no és que hi sobrés però tampoc hi feia res. A Presidència, els primers anys tenien molta feina, ens deien, i era millor que ho fèssim nosaltres”.*⁸⁰

És aleshores que el govern va contractar també el periodista Alfons Quintà⁸¹ per fer-se càrrec del projecte de televisió sota les ordres de Jaume Casajoana. Quintà era fins aquell moment un professional enfrontat a l’aleshores president de la Generalitat per investigacions com ara el cas Banca Catalana que van destapar irregularitats en la gestió de l’entitat quan va estar en mans de Jordi Pujol i Soley. El mateix Pujol reconeix que el nomenament de Quintà no el va fer per convenciment sinó per indicació del seu entorn.

*“L’Alfons Quintà era un home difícil. De fet, va sorprendre molt que posés en Quintà a dirigir el projecte de televisió perquè ell havia tingut una relació dolenta amb mi. Li vaig posar per indicació de Lluís Prenafeta [en aquell moment secretari general de Presidència] i perquè ell i molta gent em va dir que el projecte seria molt difícil de tirar endavant i Quintà era capaç de fer-ho. I ho va fer, va durar dos o tres anys i després va desaparèixer i va tenir una vida molt tempestuosa”.*⁸²

Alfons Quintà rep l’encàrrec el juny de 1982 i es posa mans a la feina sense tenir en compte el projecte anteriorment elaborat per la Direcció General de Mitjans de Comunicació.

“A mitjans de juny [1982] sembla que els treballs previs per crear una televisió i una ràdio públiques s’encarilen. (...) El 28 de juny rep Jaume Casajoana i Alfons Quintà al seu despatx del Palau de la Generalitat. El President confirma l’encàrrec. Ells dos seran els responsables de crear el tercer canal. Es tracta del projecte més important d’aquella legislatura. El necessita i el vol controlar ell. Directament. L’entén com el millor paradigma del procés de normalització que defineix i definirà la seva acció política: l’assumpció de Catalunya com una nació que, després de dècades de nacionalisme espanyolista autoritari, s’institucionalitza en l’Estat del 1978 a través del pacte que és l’Estatut. TV3 és una peça clau d’aquest procés: mostrarà la millor cara del mite sobre el qual una societat es reconeix a si mateixa” (AMAT, 2020)

Passat l’estiu, amb la nova Direcció General de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió ja a ple rendiment i el projecte de televisió en marxa, es va contractar el professional que es faria

⁸⁰ Entrevista personal a Lluís de Carreras per a aquesta recerca 18/04/2019

⁸¹ Per una aproximació a la complexa personalitat d’Alfons Quintà, que va acabar suicidant-se després d’assassinar al seva dona el 2016 cal consultar AMAT, 2020

⁸² Entrevista personal a Jordi Pujol i Soley per a aquesta recerca 23/11/2018

càrrec del projecte de ràdio. L'1 de setembre de 1982, la premsa catalana va publicar el nomenament de Jordi Costa i Riera com a “director del projecte d'empresa pública de producció i emissió de ràdio de Catalunya”.

El 14 d'octubre de 1982, el nou director general de Règim Jurídic, Jaume Casajoana, va comparèixer a la Comissió de Cultura del Parlament per exposar la seva visió en un moment de plena maduresa del projecte de ràdio i televisió, en vies ja d'execució. Casajoana va explicar que la ràdio i la televisió partien de bases jurídiques molt diferents i que la posada en marxa de la ràdio, a diferència de la televisió, no requeria cap concessió especial del govern espanyol, més enllà de l'assignació de freqüències que hi havia un compromís per fer-la tan bon punt estigués aprovada la llei que regulés l'ens que donaria ampara legal a la ràdio i la televisió.

“Voldria fer notar algunes diferències entre ràdio i televisió. És a dir, per posar en marxa el servei de televisió és necessària aquesta concessió del govern, i el govern central ha de ser autoritzat per la llei de les Corts Generals, i el servei de ràdio no necessita aquest pas. Això no obstant, el servei de ràdio necessita un tràmit a Madrid, i és el tràmit de l'atribució de freqüències. L'atribució de freqüències és una competència exclusiva del govern central, i el Govern ha de fer aquesta atribució de freqüències. El Govern central ha comunicat, diguem-ne mitjançant ofici, que aquesta atribució de freqüències que, al seu dia, tingui la Generalitat, està condicionada a l'existència de l'ens públic català de gestió de ràdio i televisió però que no el condiciona en res més. És a dir, que tan aviat com estigui creat l'ens, aquestes freqüències seran donades”⁸³.

En definitiva, calia assegurar-se que el projecte de llei per crear l'ens de ràdio i televisió avançava amb rapidesa en el seu tràmit parlamentari per obtenir les freqüències de ràdio. Però també calien els diners per garantir les inversions que havien de materialitzar la iniciativa. Justament, pocs mesos abans, el juny de 1982 va entrar al Parlament una disposició de crèdit extraordinari per valor de 4.801 milions de pessetes [28,8 milions d'euros].

“Si no ens disposessin dels diners per a la inversió de la infraestructura tècnica que aquests serveis necessiten, mentre no existeixin aquests fons adequats, això podria ser motiu d'una paralització dels projectes mentre no hi hagi aquests diners.”⁸⁴

Aquest càlcul d'inversió es deriva de l'estudi elaborat uns mesos abans per la Direcció General de Mitjans de Comunicació quan aquest depenia encara d'Agustí Farré dins de la conselleria de Cultura. En la mateixa compareixença, el nou director general –ara ja sota el

⁸³ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁸⁴ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

paraigües del Departament de Presidència– apuntava la idea de signar un conveni amb Radiotelevisió Espanyola de cara a compartir la xarxa d'emissió per estalviar costos. Es tractava d'aprofitar la infraestructura ja en marxa de RTVE en quant a repetidors al territori per compartir despeses i instal·lar als mateixos indrets els repetidors de la futura ràdio –es parlava de dos canals d'FM– i televisió. A més, la xarxa existent de RTVE ja era un reflex de la divisió territorial en vegueries amb repetidors a Alpicat, la Mussara, el Tibidabo, el Montcaro i, en el futur, Rocacorba. De manera que es podrien ja garantir desconexions territorials de la programació, sobretot en el mitjà radiofònic.

En aquesta intervenció, Jaume Casajoana va exposar el calendari previst per la posada en marxa dels projectes de ràdio i televisió i, el més important, els condicionants que podien fer variar els objectius temporals marcats. D'entrada, el Parlament català havia d'aprovar el crèdit extraordinari que s'estava tramitant per dotar de recursos els projectes i es va fixar que el termini per fer-ho era finals de l'any 1982 o com a màxim a mitjans de febrer de 1983. En paral·lel, el govern espanyol havia d'autoritzar la concessió d'un canal de televisió a Catalunya, un tràmit que es volia tenir enllestit el març de 1983. Un cop superades aquestes etapes, s'entraria en la realització material del projecte amb la mirada posada especialment sobre les xarxes d'emissió amb uns equips que tenien com a terminis d'entrega d'entre quatre i nou mesos. El mateix director general de règim jurídic de ràdio i televisió va reconèixer que “anem bastant justos de temps” quan va exposar en pla el 14 d'octubre de 1982 al Parlament però, tot i així, es va atrevir a fer un pronòstic de la data de posada en marxa de la ràdio i la televisió.

“El mes de març o principis d'abril [de 1983] podrien funcionar els dos programes de ràdio, i el mes de setembre [de 1983] podria funcionar el tercer canal de televisió”⁸⁵.

Pel que fa a l'estructura, Casajoana va detallar que els dos directors dels projectes de ràdio i televisió tenien un contracte de caràcter temporal d'una durada de 12 mesos depenent de la seva direcció general. El director general va explicar també que a més dels dos directors, hi havia “una directora de programació, un cap d'un servei informatiu concret, que és el d'esports, hi ha una altra persona contractada i en aquests moments hi ha tres secretàries amb contracte molt temporal”⁸⁶. A tot això, Jaume Casajoana va deixar clar que quan es constituís l'ens propi que havia d'aixoplugar jurídicament la ràdio i la televisió, “no hi ha compromís quan a la seva adscripció futur, és a dir, en el moment que existeixi l'ens hi haurà un Consell d'administració de l'ens, que és el que és nomenat per acord de dos

⁸⁵ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁸⁶ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

*terços pel Parlament de Catalunya, que és el que ha de determinar les condicions de contractació del personal*⁸⁷.

I sobre el finançament del projecte de ràdio, el director general va exposar que els càlculs que es feien és que la ràdio tindrà un pressupost molt menor al de la televisió i que de seguida es veuria equilibrat entre ingressos i despeses, tot al contrari de la televisió.

*“Estudis molt rudimentaris ens indiquen que la programació de ràdio pot ser equilibrada, quasi fins i tot podria donar un petit benefici. Però, en fi, és un ram en el qual l’equilibri pressupostari no és difícil i, en canvi, el que ens dóna –i ja he citat la necessitat del doblatge i de la producció pròpia– és una situació deficitària clara en televisió, perquè els ingressos en publicitat, si arribéssim a aquest nivell de competitivitat i audiència, és molt difícil que superin la xifra dels 4.000 milions de pessetes que, grosso modo, serà el pressupost d’exploració de la ràdio i de la televisió, però sobretot de la televisió*⁸⁸.

Finalment, a la compareixença es va parlar de la possibilitat que la nova ràdio de la Generalitat fes les funcions d’“emissora-dida”⁸⁹ que servís programació a les emissores municipals. Però el director general sobre aquesta qüestió va ser taxatiu i va dir que *“no hi he pensat gens”*. Jaume Casajona va separar la qüestió de la legalització d’aquestes emissores –l’autèntic repte en aquell moment– de la qüestió del contingut programàtic que difondran. Més tenint en compte, com el mateix Casajona va reconèixer, que el color polític de cada ajuntament podria portar l’emissora municipal a connectar amb una o altra “emissora-dida”. Sense apuntar-ho directament, s’entenia que els ajuntaments de majoria socialista voldrien connectar amb Ràdio 4 mentre que els consistoris amb majoria política de Convergència i Unió ho voldrien fer amb la ràdio de la Generalitat.

La gran part de la compareixença del director general i dels directors dels projectes dels nous mitjans de comunicació de la Generalitat se centren en la televisió, un indicatiu que l’interès per aquest projecte sempre serà molt més alt. El mateix president de la Generalitat, Jordi Pujol i Soley, situa com a prioritari la televisió.

*“El fetitxe era la televisió i en la ràdio no s’hi pensava gaire. La ràdio tenia una cosa que, poc o molt, hi havia ràdio en català. Hi havia Ràdio 4 que neix el 1976 però hi havia també moltes ràdios comarcals que emetien en català”*⁹⁰.

⁸⁷ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁸⁸ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁸⁹ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁹⁰ Entrevista personal a Jordi Pujol per a aquesta recerca 23/11/2018

Alfons Quintà va aprofitar aquesta compareixença al Parlament per explicar que el Departament de Presidència havia decidit que els estudis de televisió estarien ubicats a Sant Joan Despí. I pel que fa a la ràdio, segons l'anunci fet per Jordi Costa, la ubicació seria en uns locals de l'avinguda Diagonal de Barcelona. És així com els dos projectes de ràdio i televisió de la Generalitat es deslliguen definitivament tot i que el projecte encarregat per Agustí Farré, com a director general de Mitjans de Comunicació, havia previst que els dos mitjans compartissin espais i serveis. Quintà –home de premsa però també de ràdio ja que havia dirigit i presentat un programa d'entrevistes conegut com a 'Dietari' a Radio Barcelona– no veia bé que els dos projectes anessin plegats.

“El meu concepte era que si es feia una ràdio i una televisió de Catalunya, jo era partidari d'aplicar un model que havia conegut personalment a Irlanda on els dos mitjans anaven junts. Hi vaig passar una curta temporada per feina quan estava a Radio Nacional de España i també pels contactes que havia tingut amb la BBC, tothom em deia que si ho hagessin de tornar a fer, ara ajudarien la ràdio i la televisió. De fet, els dos mitjans sempre havien anat separats... i els estaven ajuntant! Però Alfons Quintà va deixar clar des d'un primer moment que de cap manera acceptaria tenir al costat del seu despatx el del director de la ràdio. Aquesta negativa de Quintà va ser la que va fer que la ràdio i la televisió s'instal·lessin en llocs diferents”.⁹¹

La nova ràdio i la nova televisió de la Generalitat viurien, doncs, vides paral·leles, fins i tot d'esquena, durant aquests primers anys.

7.5. La creació de Catalunya Ràdio: del model innovador de Jordi Costa a la crisi i reorientació del projecte

7.5.1. Primera etapa: la posada en marxa dirigida per Jordi Costa i Josep Maria Francino

Jordi Costa i Riera va ser contractat com a director del projecte de ràdio l'1 de setembre de 1982 per la Direcció General de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió que dirigia Jaume Casajoana i Roca. Jordi Costa havia nascut a Vic (Osona) el 1943 i havia estudiat la carrera de Periodisme a la Universitat de Navarra en un moment en què a Catalunya no existia encara cap facultat del ram. A finals dels anys 60, Costa va entrar a treballar a Radio Barcelona, emissora de la Cadena SER, una societat de radiodifusió en plena transformació en aquells moments. El franquisme acabava de donar un cert marge de maniobra als mitjans de comunicació que fins aleshores controlava amb mà de ferro, un canvi que va pilotar Manuel Fraga Iribarne, nomenat ministre d'Informació i Turisme el 1962. Aquell any, coincidint amb aquest nou període més obert i amb vocació modernitzadora, Eugenio

⁹¹ Entrevista personal a Agustí Farré per a aquesta recerca 10/10/2019

Fontán va arribar a la direcció general de la SER en un relleu generacional al capdavant de la cadena que va deixar enrere l'etapa més dura del franquisme de postguerra. Al costat de Fontán, dos homes més van ser claus per a aquest canvi d'era a la SER: Antonio González Calderón, en qui Fontán va delegar la responsabilitat dels continguts de la cadena, i Manuel Tarín Iglesias que va ser nomenat director de Radio Barcelona el 1963.

Els aires nous van arribar a la SER i a mesura que va avançar la dècada dels 60, es va viure un període d'obertura i innovació. Sempre sota la cotilla de la censura prèvia i l'obligació per a totes les emissores radiofòniques de connectar amb Radio Nacional de España per emetre els noticiaris, però amb una lenta evolució cap a continguts cada cop més informatius. *"Els responsables de la Cadena SER saben que un dels eixos que definiria la ràdio durant la dècada dels 70 seria: la informació"* (FRANQUET, 1994) i escalfaven motors per quan arribés aquesta nova etapa. L'objectiu final de la Cadena SER –i de l'emissora barcelonina en particular com a puntal de tota la xarxa estatal– era preparar-se per *"fer front a la competència de la televisió i adaptar-se a les noves demandes socials"* (FRANQUET, 1994).

És en aquest marc que Antonio González Calderón va idear i posar en marxa el 28 de setembre de 1963 *"el primer informatiu de la radiodifusió espanyola no oficial d'àmbit territorial espanyol, Matinal Cadena SER"* (BALSEBRE, 2002) que integrava els espais d'un programa despertador amb els d'un noticiari d'actualitat general i esportiva. Superada la primera temporada, Matinal Cadena SER es va tornar encara més informatiu la temporada següent, sempre mirant de no incomodar la censura, amb la complicitat del mateix Manuel Fraga. Mentre González Calderón modernitzava la cadena des de Madrid, Manuel Tarín Iglesias ho feia des de Radio Barcelona amb iniciatives com el programa Radioscope que, des de l'any 1964 i presentat en català per Salvador Escamilla, impulsava el moviment de la Nova Cançó de reivindicació social i política contra la dictadura.

A tot això, Radio Barcelona també es va llançar a l'aventura dels programes que exprimien al màxim les possibilitats d'emetre informació. Així, el febrer de 1970 va iniciar les seves emissions el programa Minuto a Minuto que va tenir entre les seves ànimes un jove Jordi Costa i Riera. Al capdavant d'aquest ambiciós espai, Costa va començar a despuntar pel seu talent radiofònic i la seva capacitat d'innovació. En efecte, el programa va trencar amb tots els esquemes que fins aquell moment hi havia a Radio Barcelona i es va iniciar una etapa de modernització que va portar a l'emissora a afrontar amb un gran avantatge competitiu l'anomenat "boom de la ràdio informativa" anys després.

“Encara que el monopoli de la informació es mantingui a RNE, el plantejament de l’equip de Minuto a Minuto, que es concreta amb una àmplia xarxa de corresponsals i col·laboradors, fa pensar en aquest programa com a una iniciativa anticipadora del que seran després els programes d’informació d’actualitat realitzats des dels serveis informatius. Desafiaments professionals com el precedent és el que permetrà a Radio Barcelona afrontar el repte dels serveis informatius pocs anys després”. (FRANQUET, 1994)

El programa comptava amb informadors a 12 països i en diferents províncies espanyoles. En total, 23 redactors participaven en aquest espai repartits en seccions com ara “reportatges i entrevistes”, “informació local”, “esports” o “cultura”. Costa era l’encarregat de coordinar i dirigir tot el programa que de seguida va agafar volada, per la seva aposta innovadora, al dial barceloní.

El setembre de 1971, coincidint amb la nova temporada radiofònica l’aposta pels programes a informatius a Radio Barcelona –encara amb censura prèvia– es va incrementar. Així, cinc mesos després del seu naixement, impulsat pel seu èxit, el programa Minuto a Minuto –que s’emetia a les 12 del migdia– va passar de mitja hora a una hora i mitja de durada. En paral·lel, també va néixer a Radio Barcelona el programa Hora 25, el magazine informatiu nocturn pioner de la ràdio espanyola que va començar amb el periodista Juan Castelló Rovira com a presentador. El format d’aquest nou espai va triomfar i els directius de la Cadena SER van decidir emetre’l per tota la cadena des de Madrid a partir del gener de 1972. Castelló Rovira es va resistir a deixar Barcelona i el programa va canviar de presentador per passar a ser Manuel Martín Ferrand amb l’aterratge a la capital espanyola. Però Castelló Rovira va crear una nova aposta innovadora a l’antena de Radio Barcelona aquell 1972, el programa de debat Directo, que va rebre el premi Ondas el 1974 (FRANQUET, 1994). La innovació era marca de la casa a l’emissora barcelonina.

L’altre fet rellevant d’aquest període 1971-1972 és el relleu de Manuel Tarín Iglesias a la direcció de Radio Barcelona. A la recerca d’un substitut, totes les mirades es van girar cap a Manuel García Terán –un històric radiofonista de l’emissora degana– però l’elegit, finalment, va ser Carles Sentís (BALSEBRE, 2021). Amb Sentís va arribar també el periodista Alfons Quintà a Radio Barcelona a fer-se càrrec del programa ‘Dietari’. Era un programa d’entrevistes que mirava de superar la censura per oferir temes i debats d’interès a una societat a les portes d’una transformació que ja s’albirava.

“La importància del programa rau en ésser el primer de caire informatiu realitzat en català. El moment polític i social del país permet un plantejament reflexiu, però al mateix temps incisiu on es tracten aspectes de la vida social i política”. (FRANQUET, 1994)

És enmig d'aquest panorama d'èxit dels programes informatius i poc abans del canvi de direcció que es produeix una vacant a la direcció d'una altra de les grans emissores de la Cadena SER a Catalunya: Ràdio Reus.

“Contra tot pronòstic, un jove Enric Corretger [fins aleshores director de Radio Reus] va morir després d'una complicació de la seva malaltia, el setembre de 1971. En el sí de la Cadena SER es postulen en aquell moment dos candidats per ocupar la vacant: Joaquim Maria Puyal i l'escollit finalment, Jordi Costa i Riera, un jove de 28 anys que estava treballant a Ràdio Barcelona. Costa aterrà a Reus el novembre de 1971 i pren la possessió al desembre”. (SUNYOL, 2018)

L'arribada de Costa a Reus, sense cap relació anterior amb el Baix Camp, amb una mirada fresca sobre la ràdio i l'esperit periodístic après a Radio Barcelona ho va revolucionar tot. I així, va transformar una emissora ancorada en les estructures més clàssiques i tradicionals d'emissora comarcal de la Cadena SER durant en franquisme en un espai de referència ciutadana i publicitària de tot el Camp de Tarragona. L'èxit va ser aclaparador.

“En el termini de dos anys, l'emissora experimentà un canvi radical d'estructura organitzativa. A nivell de programació es potenciaren al màxim els programes informatius i d'opinió i s'intentà donar un aire més comarcal a l'emissora. D'aquesta manera, la Ràdio va guanyar en qualitat, la publicitat va augmentar considerablement i l'audiència també experimentà un creixement important” (FRANQUET I ALTRES, 1985)

Ràdio Reus va despuntar i va deixar enrere el vell model d'entreteniment i disc dedicat que, fins aleshores, imperava a les emissores comarcals. La seva petjada es va deixar sentir de seguida.

“Les obres són de les persones, i el responsable de la transformació d'una ràdio que, com reusenca, estava a priori pensada i dedicada només a l'entreteniment fou el seu director, en Jordi Costa, un periodista de Vic, passat per Barcelona i que havia aterrat a la ciutat d'una manera casual. Poc temps després de la seva arribada, l'emissora del raval de Santa Anna havia donat un tomb important; la gent parlava dels seus programes, però sobretot es veia reflectida en els seus continguts. Això passava precisament quan les altres ràdios esgotaven fins al límit el model del disc dedicat i de l'entreteniment més o menys poca solta”. (MARTÍ, 1998)

I hi ha autors que identifiquen la seva petjada a Ràdio Reus com “l'efecte Costa”.

“Costa tenia al cap una ràdio que havia de treballar el missatge perquè s'adaptés al ritme radiofònic. L'estètica de la ràdio. El nou director entenia que calia posar fi a un model: deixar de banda la ràdio que té com a raó de ser l'entreteniment i que es visualitzava –o millor dit s'escoltava– a través del Disco Solicitado. (...) Amb la tasca

pròpia del locutor ja no n'hi havia prou: calia fer una ràdio periodística". (SUNYOL, 2018)

Jordi Costa va donar entrada a Ràdio Reus a la informació, tensant les costures de la censura com ja havia fet a Radio Barcelona amb programes de debat i entrevistes. La seva consigna era no escatimar desplegaments i els pocs recursos de què disposava a la recerca de notícies que alimentessin els primers programes informatius.

Costa es va trobar a Ràdio Reus amb dues grans dificultats a vèncer. La primera, que calia reciclar tots els professionals de l'emissora que fins aleshores s'havien ocupat de feines molt menys periodístiques. I segona, la mateixa que es trobaria anys després a Catalunya Ràdio, la dificultat per fer ràdio en català davant la falta de tradició, formació i model de llengua a seguir (SUNYOL, 2018).

La culminació del projecte de Jordi Costa al capdavant de Radio Reus va arribar la tardor de 1976 quan es va posar en marxa el programa Plaça Major. Encara amb la censura vigent, el programa, íntegrament en català, va néixer com un magazine però de seguida va prendre un caire informatiu. Se'l considera el primer informatiu intercomarcal de ràdio a Catalunya després del franquisme. I va preparar l'emissora definitivament per a la plena llibertat informativa que va arribar a les emissores de ràdio el 1977. El nivell d'innovació que Jordi Costa porta a Ràdio Reus és tal que el 1982 el programa Plaça Major va guanyar el premi de ràdio que li va concedir l'entitat de foment de la cultura catalana Òmnium Cultural (FRANQUET i altres, 1985).

Aquell 1982, quan ja feia 11 anys de l'aterratge de Jordi Costa i Riera a Reus i després de la concessió del premi, la seva etapa al capdavant d'aquesta emissora tocava a la seva fi. La competència amb Radio Popular de Reus –de l'aleshores recentment creada Cadena COPE– també el van empènyer a buscar nous projectes.

"El desgast dels conflictes amb Alfonso [director de Radio Popular de Reus], units a una etapa coberta que havia sembrat la llavor d'una nova manera de fer ràdio, posaren el punt i final a onze anys comandant la nau reusenca. Costa posava rumb a la creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. El personatge no va deixar indiferent a la gent de la casa durant tots aquells anys que hi va romandre" (SUNYOL, 2018)

El setembre de 1982, Jordi Costa i Riera es va traslladar a Barcelona per assumir la direcció del projecte de ràdio de la Generalitat però el seu pas per Reus va fer escola i l'emissora del

Baix Camp es va convertir, pocs anys després, en el planter de reconeguts radiofonistes d'èxit entre els quals Carles Francino o Andreu Buenafuente.

“Jordi Costa era un periodista de cap a peus i la seva estada entre nosaltres va constituir una gran sort: va fer escola. La feina que va realitzar a la ràdio va obrir un camí que van seguir molts futurs professionals de la comunicació” (MARTÍ, 1998)

El projecte de ràdio de la Generalitat, doncs, ja tenia un responsable màxim i, de fet, unes setmanes abans de la contractació de Jordi Costa, ja es van fer els primers contactes amb empreses del sector per explorar les possibilitats d'obtenir els equipaments necessaris per posar en marxa la nova emissora de la Generalitat. Jordi Costa, com a director de l'emissora de la Cadena SER a Reus, ja coneixia bona part de la indústria del ram radiofònic. D'aquesta manera, i sota la supervisió del director general de Règim Jurídic de la Ràdio i la Televisió, Jaume Casajoana, es van tancar uns primers acords amb els proveïdors. Ho recull així la primera memòria de Catalunya Ràdio a la qual hem tingut accés en la recerca per a aquesta investigació.

“El mes d'agost de 1982 es tenen els primers contactes amb diferents empreses d'enginyeria tècnica (ITAME, EUROTRONICA, SGT, etc) i els representants del projecte de xarxa d'emissores de la Generalitat, senyor Jaume Casajoana, Jordi Costa i Antoni Ferré. S'estudien les diferents ofertes i s'arriba a un primer acord d'espera” (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

Un cop ja assumit el càrrec de director del nou projecte, Jordi Costa es va instal·lar en unes dependències del govern de la Generalitat al carrer Tuset des d'on va començar a dissenyar com seria la nova emissora. L'únic referent escrit sobre com havia de ser aquesta ràdio, fins aquell moment, era el projecte encarregat per l'anterior director general de Mitjans Audiovisuals, Agustí Farré, que parlava de la creació d'una ràdio amb dos canals d'emissió en FM i integrada amb la televisió. És una idea que Costa va fer seva i va exposar el primer cop que públicament es parla del seu projecte de creació de la ràdio de la Generalitat. Va ser el 14 d'octubre de 1982 a la Comissió de Cultura del Parlament.

En aquesta compareixença parlamentària Jordi Costa es presenta com el *“Director General del Projecte d'Empresa Pública de Producció i Emissió de la Ràdio de la Generalitat”*⁹² i exposa que el primer pas per la posada en marxa del projecte és la creació de l'ens públic que ha de fixar *“la normativa de contractació de personal i d'adquisició d'equips d'alta i baixa freqüència”*. A això s'hi suma *“disposar d'un espai físic suficient que permeti la instal·lació dels estudis”*, segons Costa.

⁹² Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

“Segons les meves informacions, semblar ser que ben aviat podria estar disponible l'edifici on avui està instal·lada la conselleria d'Economia i Finances, que amb els seus 500 metres quadrats, repartits en dues plantes, crec que podria ser suficient”⁹³.

Hem intentat determinar a quin lloc es refereix Jordi Costa quan assenyala aquestes instal·lacions. Josep Maria Francino, que seria la mà dreta de Jordi Costa durant la seva etapa com a director, va situar aquest lloc –en una entrevista per a aquesta recerca– en un edifici a l'avinguda Diagonal davant de la seu de la Diputació de Barcelona. Això seria a l'avinguda Diagonal, 399 on avui encara el govern de la Generalitat hi té dependències. En tot cas, aquesta ubicació no va ser, finalment, la triada com a seu de la nova emissora.

Sobre el calendari de posada en marxa, si el director general de Règim Jurdídic, Jaume Casajoana, va apuntar en la seva intervenció al Parlament la idea del mes de març o principis d'abril de 1983, Costa ho va endarrerir fins al mes d'abril. Faltaven més de sis mesos per a aquella data però el projecte de ràdio semblava encara lluny de materialitzar-se per motius, segons el mateix responsable del projecte de ràdio, d'ordre tècnic i administratiu.

Pel que fa a la programació de les dues emissores, el que Jordi Costa va plantejar com a model era el de dos canals radiofònics, un de caràcter convencional –destinada a un públic ampli, com el que imperava en aquell moment a l'Ona Mitjana de Barcelona– i un altre més especialitzat de caràcter musical –destinat a un públic més jove–. Per bé que, com a diferència principal i no poc important, en aquest cas els dos canals s'emetrien en Freqüència Modulada. El director del projecte de ràdio de la Generalitat va anunciar que les dues emissores compartirien departaments diversos per funcionar però que cadascuna tindria el seu propi espai de producció i realització. I calcula que caldrien un centenar de persones contractades per fer funcionar els dos canals de ràdio.

“En l'organigrama empresarial de les dues emissores hi haurà departaments comuns i altres totalment diferenciats. Seran departaments comuns els de direcció, gerència, promoció i publicitat, direcció informativa i administratius. Seran independents els departaments de producció, de realització i el de programació. Preveiem que, entre les dues emissores, el nombre de personal contractat no ha de sobrepassar les cent persones”⁹⁴.

Finalment, en aquesta compareixença, Costa avança el calendari de futur del projecte amb la idea que sis mesos després de la posada en marxa –seguint els seus càlculs això seria el

⁹³ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁹⁴ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

setembre de 1984– es posarien en marxa els “centres regionals” que, sense especificar, farien la seva pròpia programació de caràcter més local. Jordi Costa conclou que en el termini de dos anys –per tant l’abril de 1986– “la xarxa d'emissores de la Generalitat estarà formada i treballant a ple rendiment”.⁹⁵

El calendari marcat per Costa és prudent sobretot perquè està pendent l’aprovació del finançament de tota l’operació: un crèdit extraordinari que el govern tramitava al Parlament de 4.800 milions de pessetes [288 milions d’euros] per finançar el projecte de ràdio i televisió. Més enllà d’això, l’altra gran qüestió a resoldre era de caràcter tècnic: si la xarxa a través de la qual s’emetrien els nous canals de ràdio seria la de RTVE o se n’hauria de crear una de nova.

Pocs dies després de la compareixença de Jordi Costa al Parlament, el president de la Generalitat, Jordi Pujol, va fer una visita als terrenys de Sant Joan Despí on s’havia de construir “a partir del mes d’abril [del 1984]” l’edifici “que acollirà el tercer canal de televisió i l’emissora de ràdio”. Així ho desvelava el diari Avui⁹⁶ que, per primer cop, informava que els nous estudis de televisió estarien a Sant Joan Despí no a l’Hospitalet de Llobregat com s’havia proposat en el projecte elaborat per Agustí Farré. També es parlava en aquesta informació que la televisió i la ràdio estarien al mateix lloc però això és contradictori amb el que uns dies abans havia anunciat Jordi Costa al Parlament: que els estudis de la ràdio estarien al centre de Barcelona.

El 7 de desembre de 1982, el director del projecte de televisió de la Generalitat, Alfons Quintà, va pronunciar una conferència a l’Ateneu Barcelonès on va esbossar com seria aquest nou mitjà que trencaria el monopoli de RTVE. Quintà no va fer cap esment al projecte de ràdio, amb el que es pot concloure que els dos projectes *de facto* ja començaven a caminar separats. Quintà sí va deixar clar que volia una televisió a la recerca de la màxima audiència.

"A Catalunya no hi pot haver reconstrucció nacional, recuperació plena i total de la nostra identitat cultural i lingüística, sense una Televisió institucional, d'alt grau de professionalització, d'altura de mires quant a plantejaments i de forta audiència".
(QUINTÀ, 1983)

Aquell final d’any de 1982, el Parlament va aprovar la concessió del crèdit extraordinari de 4.800 milions de pessetes [288 milions d’euros] que havien de permetre finançar el projecte

⁹⁵ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

⁹⁶ AVUI 21/10/1982

de televisió de manera que les obres per a les instal·lacions d'aquest nou canal ja podien començar. De fet, la Llei 14/1982 no fa cap esment a la ràdio⁹⁷. La mateixa llei estableix que el crèdit serà transferit de la direcció general de Règim Jurídic a la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió quan estigui creada. Les negociacions per formalitzar el crèdit no van donar fruit fins al mes de març quan el diari Avui informa de l'acord signat amb diferents bancs. I aquest cop sí, s'hi incorpora la ràdio.

*“Amb la finalitat de poder iniciar els equipaments corresponents tant del tercer canal com de la xarxa d'emissores, el govern català rebrà un crèdit de 3.600 milions de pessetes a través d'un contracte creditici amb trenta-sis entitats financeres que fou subscrit ahir mateix en nom del govern pel conseller d'Economia i Finances, senyor Jordi Planasdemunt. (...) Tal com disposa la llei del Parlament que concedí l'autorització al Consell Executiu per a contractar el crèdit, els 3.600 milions hauran de tornar-se en un termini de set anys, inclosos tres de carència, amb un interès sobre la base del tipus preferencial de la banca a un any. Aquesta llei autoritza a contractar un crèdit fins a 4.801 milions de pessetes, però el Consell Executiu ha considerat que els diners necessaris per a comprar el material d'importació poden obtenir-se mitjançant un crèdit exterior”.*⁹⁸

També en aquell moment es va tancar el període obert per la Generalitat per tal que les empreses interessades presentessin els projectes de construcció dels nous estudis de la televisió de la Generalitat a Sant Joan Despí. En una informació de la Hoja del Lunes del 24 de gener de 1983 quedava definitivament aclarit que la ràdio i la televisió no compartirien espais. I mentre que la televisió s'instal·laria a les 3 hectàrees cedides per l'Institut Català del Sòl a Sant Joan Despí, la ràdio ho faria en un edifici a Barcelona que l'equip encarregat del projecte ja estava buscant.

*“Tenemos localizados en Barcelona-ciudad diversos pisos e inmuebles que reúnen las características idóneas para montar los estudios. Con 1.500 metros cuadrados tenemos suficiente para desarrollar todo el proyecto de las dos emisoras”.*⁹⁹

En aquesta informació, es fixava com a objectiu començar a emetre “la primavera pròxima, es decir, en un periodo máximo de tres meses”¹⁰⁰.

A principis de 1983, Jordi Costa i Riera va començar les contractacions al seu equip. Ho va fer pel que seria el seu número dos en el projecte de creació de la ràdio de la Generalitat, Josep Maria Francino, un altre jove radiofonista provinent, en aquest cas, de Ràdio Terrassa, també de la Cadena SER. Francino va ser l'artífex de la creació de la primera gran

⁹⁷ <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=10319>

⁹⁸ Diari Avui 12/03/1983

⁹⁹ Setmanari Hoja del Lunes 24/01/1983

¹⁰⁰ Setmanari Hoja del Lunes 24/1/1983

radiofórmula musical de Catalunya, l'emissora Radio Club 25 que va començar a emetre l'1 d'octubre de 1979 des de Terrassa. Costa i Francino tenien en comú que dirigien –des de ben joves– emissores de la Cadena SER a Catalunya. El mateix Josep Maria Francino ho recordava d'aquesta manera.

“El Jordi Costa i jo érem amics. Quan ell era director de Ràdio Reus jo era director de Ràdio Terrassa i ens trobàvem a les convencions anuals de la Cadena SER a Madrid. Érem els joves de tota la colla de directors d'arreu d'Espanya –els grenyuts– i sempre dèiem que havíem de fer alguna cosa junts ja que compartíem la idea del que havia de ser una ràdio. Així va ser que, quan es va crear la Direcció General de Règim Jurídic, a Jaume Casajoana li van donar l'encàrrec de trobar gent jove amb projecció dins del món de la ràdio i va anar a parar al Jordi Costa. Ell va acceptar la proposta i de seguida em va telefonar i em va dir: “Ja podem fer coses junts!” i em va oferir ser el seu director general adjunt del projecte d'emissores de la Generalitat de Catalunya. Això va ser a finals del 1982”.¹⁰¹

La contractació de Josep Maria Francino com a director adjunt del projecte es va fer oficialment l'1 de febrer de 1983. Costa i Francino compartien la passió pel mitjà i formen un equip amb idees noves i energia suficient per tirar endavant una nova ràdio en català des del no res en un moment en que, justament, no hi havia cap model de referència.

Poques setmanes després, l'1 de març de 1983 es va incorporar a l'equip Joan Ventalló i Gibanell com a cap de Promoció i Publicitat, i el 15 de març Florenci Surroca i Carmona com a cap general de Programes. Tot aquest equip fundacional es van instal·lar en uns locals de la Generalitat a la plaça Antoni López de Barcelona.

“Amb data 2 de febrer de 1983, s'instal·len provisionalment a la plaça d'Antonio López núm 5, Jordi Costa, Josep Maria Francino, Florenci Surroca, Joan Ventalló i Eugènia Creixells com a Secretària per començar a elaborar els primers projectes i bases de preparació del que seria més tard la programació de les Emissores de la Generalitat de Catalunya. Paral·lelament s'inicia una tasca de sol·licituds i entrevistes personals amb les persones interessades a treballar en l'esmentat projecte”. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

Segons la primera memòria de l'emissora, en les primeres setmanes de funcionament, es van rebre més de mil sol·licituds de gent interessada en formar part del nou projecte de ràdio.

El mes de març de 1983 es va resoldre a través de quines antenes emetria la nova ràdio. El director del projecte de ràdio havia proposat anteriorment utilitzar la xarxa per la qual emetien les emissores de RTVE –afegint-hi les freqüències per a la nova ràdio de la

¹⁰¹ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

Generalitat– però la idea no va tirar endavant i –finalment– es va optar per fer un conveni amb la SER –que Costa i Francino coneixien bé– per tal d'utilitzar un emplaçament que la cadena tenia la muntanya del Tibidabo i que havia de quedar en desús. En efecte, la Cadena SER estava en procés de reubicació de la seva emissora en Ona Mitja cap a una nova instal·lació de Sant Boi de Llobregat i l'espai que havia de quedar lliure s'havia de destinar a la nova antena de la televisió i la ràdio del govern autonòmic.

*“Ahir a la tarda, Jordi Pujol, president de la Generalitat, i Antonio Garrigues i Díaz Cañabate, president de la Societat Espanyola de Radiodifusió, signaren un acord pel qual la Generalitat queda autoritzada a instal·lar i mantenir emissors i sistemes radiants per a emetre des del Tibidabo els programes de televisió i ràdio dels canals que l'Estat autoritza a Catalunya. Des d'aquest punt s'aconsegueix una cobertura del seixanta-quatre per cent de la població de Catalunya i poder enviar el senyal primari als altres centres emissors que s'obriran a la resta del Principat. L'emissor de televisió del Tibidabo estarà en condicions a final d'aquest any, i els altres emissors dels quals també serà titular l'ens públic català de RTV, el primer trimestre de l'any que ve”.*¹⁰²

Aquesta instal·lació al Tibidabo també havia d'enviar el senyal cap als repetidors que s'instal·larien, més endavant, a la resta del territori català¹⁰³. El president de la Generalitat, Jordi Pujol, va tenir bones paraules pels directius de la Cadena SER i la direcció general de Règim Jurídic de la Ràdio i la Televisió van deixar oberta la porta a un futur convenir amb RTVE per emetre des de la seva xarxa, tenint en compte que les instal·lacions vigents en aquell moment per repetir el senyal havien quedat petites i s'estava aixecant una nova antena.

*“Según Jaume Casajoana, director general del Régimen jurídico de la radio y televisión autonómicas de Cataluña, esta iniciativa no condiciona ningún posterior acuerdo con Televisión Española. «El mástil que tiene TVE en el Tibidabo no puede soportar más sobrecarga y Prado del Rey ya ha decidido instalar otro, de unos doscientos metros. Sin embargo, las obras no estarán concluidas hasta dentro de dos años y este plazo no es el que tiene marcado el tercer canal catalán para iniciar sus emisiones». (...) En el acto de la firma, Jordi Pujol destacó el «loable espíritu de colaboración» de la SER en una iniciativa decisiva para que «Cataluña disponga de radio y televisión propias»”*¹⁰⁴

La premsa d'aquell dia ja assenyala, però, que l'ens RTVE i el govern espanyol no van veure de bons ulls aquell conveni. La seva intenció era que a la futura llei de tercers canals es designés a RTVE com l'ens encarregat de controlar la xarxa d'enllaços de les noves emissores autonòmiques. Però la lentitud del govern espanyol en aquest tema i la voluntat

¹⁰² Diari Avui 25/03/1983

¹⁰³ Diari La Vanguardia 25/03/1983

¹⁰⁴ Diari El País 25/03/1983

de la Generalitat de –tot el contrari– posar en marxa la ràdio i la televisió abans del final de la legislatura, la primavera de 1984, van evidenciar el xoc entre els dos executius.

Amb la idea d'instal·lar l'antena de la nova ràdio al Tibidabo gràcies al conveni amb la Cadena SER, els directius de la ràdio de la Generalitat van començar a plantejar-se a través de quines freqüències emetrien. La Generalitat havia acabat de concedir una quarantena de llicències en Freqüència Modulada –seguint el pla tècnic aprovat pel govern espanyol– però la sorpresa de l'equip de Jordi Costa va ser màxima quan van saber que no se n'havia reservat cap per a la nova emissora de la Generalitat.

El mes de març, el diari Avui va avançar que la nova emissora de televisió faria una primera prova d'emissions per la Diada i que la ràdio sortiria al dial el mes de maig. Però el dia que Jordi Pujol va posar la primera pedra dels estudis de la nova televisió a Sant Joan Despí –el 23 d'abril de 1983– es va endarrerir la data i es va anunciar que “la ràdio institucional de la Generalitat estarà en condicions d'emetre pel juny”¹⁰⁵. A poc a poc, el calendari s'anava endarrerint mentre al Parlament es tramitava la llei de creació de la corporació que havia de donar aixopluc legal a la nova emissora de ràdio i televisió, com hem vist anteriorment.

En paral·lel a l'anunci, la Generalitat va tancar la compra dels locals des d'on es preveia que emetria la nova emissora. Es tractava de la que fins aquell moment havia estat la seu de l'agència de publicitat de Víctor Sagi.

“El dia 28 d'abril de 1983 són adquirits per la Generalitat de Catalunya els locals de Víctor Sagi Publicitat, ubicats a Diagonal, 614 cantonada Beethoven. S'hi trasllada tot el personal instal·lat a la Plaça d'Antoni López núm. 5, i es munten dos estudis per començar les proves pràctiques a efectuar als aspirants”. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

Sagi era un publicista vinculat al FC Barcelona que va tenir l'exclusiva publicitària del club durant més de 40 anys i també la d'altres grans mitjans de comunicació de l'època com Radio Nacional de España a Barcelona, Radio Juventud o El Correo Catalán.

“[Sagi tenía] un imperio empresarial que dirigía desde su sede central en la Diagonal, en el edificio que hoy ocupa Catalunya Ràdio, hasta que en 1982, en medio de la tormenta del sector publicitario, Sagi presentó suspensión de pagos de su distribuidora publicitaria”¹⁰⁶

¹⁰⁵ Diari Avui 24/04/1983

¹⁰⁶ Diari La Vanguardia 30/11/2014

Amb la suspensió de pagaments, Sagi va haver de capitalitzar l'empresa, entre altres, amb la venda de la seva seu. L'investigador Armand Balsebre calcula que en dos anys va resoldre el deute de 1.948 milions de pessetes [11 milions d'euros] que se li reclamaven. Una petita part d'aquests diners van sortir de la venda de la seu de l'avinguda Diagonal, que tenia en propietat, a la Generalitat de Catalunya. De fet, Víctor Sagi tenia en propietat a més dels locals de la seva seu, uns soterranis que estaven a l'edifici annex. Allà va impulsar un negoci de restauració que, amb el nom de 'Nit i Dia', va revolucionar les nits barcelonines servint àpats fins a altes hores de la matinada, de manera que acollia bona part dels professionals liberals de la part alta de Barcelona, que treballaven fins tard.

L'operació immobiliària es va tancar per un import de 125 milions de pessetes [751.000 euros] per un local de tres plantes repartits entre planta baixa (437 metres quadrats), primer pis (656 metres quadrats) i segon pis (656 metres quadrats) amb un total de 1.893 metres quadrats, segons dades oficials del cadastre. El preu per metre quadrat va ser de 66.000 pessetes, per sobre del preu d'anuncis d'oficines per la mateixa zona de Barcelona publicats al diari 'La Vanguardia' el mes d'abril d'aquell 1983. De fet, alguns dels testimonis entrevistats per aquesta investigació asseguren que l'import va ser superior al preu de mercat pel que fet que a l'interior hi havia tot l'equipament d'oficina (mobles, màquines d'escriure, etc) però el material no era el més indicat en un edifici que havia d'acollir la ràdio de la Generalitat i que no estava gens acondicionat per fer-ho. Així, pocs mesos després d'iniciar les emissions de manera provisional, els locals van ser sotmesos a una profunda rehabilitació i adequació –com veurem– per construir els els estudis i els equipaments necessaris (control central, redaccions, etc).

La venda va quedar formalitzada en un acord del Consell Executiu del govern de la Generalitat l'1 de juny de 1983 i posteriorment va quedar recollida al DOGC el desembre de 1983 en compliment de la llei que obliga a donar publicitat al patrimoni que s'incorpora a la institució¹⁰⁷. El titular de l'immoble va ser directament la Generalitat de Catalunya ja que ni la CCRTV –ni encara menys Catalunya Ràdio– no s'havien constituït legalment i l'únic paraigües legal que englobava el nou projecte de ràdio i televisió era la Direcció General de Règim Jurídic adscrita al Departament de Presidència.

Pocs dies després de l'adquisició dels locals, l'1 de maig hi va haver una nova incorporació a l'equip fundador de la nova emissor. Era Eva Algarra que va ser contractada com a cap

¹⁰⁷ <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=17054>

d'informatius. Provenent del diari 'El Correo Catalán' i de RNE i TVE a Catalunya, tenia 27 anys quan va assumir l'encàrrec de construir els serveis informatius de l'emissora.

En general, la joventut i la il·lusió van marcar el primer equip de professionals que es van anar incorporant a l'emissora.

*“Era il·lusionador, feia molta gràcia, t’incentivaven les idees innovadores que portaven al cap el Jordi Costa i el Josep Maria Francino. Potser eren una mica utòpiques, però aquell voler anar lluny ens il·lusionava. També és cert que érem joves i ens il·lusionàvem amb facilitat. I ens motivava allò de muntar una ràdio nacional catalana que volia trencar amb els motlles del que era Radio Nacional de Espanya”.*¹⁰⁸

L'emissora ja tenia locals on instal·lar-se però encara no tenia nom oficialment ni tampoc freqüències. Però malgrat tot, l'equip directiu es va marcar oficialment una fita per sortir a l'aire: el 20 de juny de 1983 amb la idea de fer “programació normal” el mes de juliol. Ho va anunciar el diari 'El País' en un llarg article el dia 18 de maig. El rellotge va començar a córrer.

“La radio de la Generalitat de Cataluña iniciará sus emisiones de pruebas el próximo 20 de junio. Durante un breve período, su programación se limitará a audiciones musicales y a la emisión de indicativos. En julio, sin embargo, empezará una programación normal, durante las 24 horas del día, que ya apuntará la línea fijada por su director, Jordi Costa, y el equipo directivo. Todavía no hay un nombre decidido para identificar a la emisora y carece de frecuencia.

*La radio de la Generalitat no tiene todavía apellidos porque los barajados han parecido o demasiado institucionales o demasiado próximos a los que identifican a otras emisoras ya existentes. No obstante, su director, Jordi Costa, ya tiene dibujadas las líneas generales de la programación, el estilo de la emisora. Los estudios están instalados en las antiguas oficinas de Víctor Sagi en la Diagonal. Se calcula contar con una plantilla de 100 personas –entre personal fijo y colaborador– y con una red de estudios que permita descentralizar su actividad. Emitirá en frecuencia modulada, en catalán –pero respetando la lengua de quienes intervengan–, y admitirá publicidad comercial”.*¹⁰⁹

La primera de les incògnites que es va resoldre és la del nom, la nova emissora va ser batejada com Catalunya Ràdio. Així apareix publicat per primer cop al diari La Vanguardia el dia 9 de juny de 1983¹¹⁰. Havia estat acceptat poques setmanes abans per la Direcció General de Règim Jurídic a proposta de l'equip directiu.

¹⁰⁸ Entrevista personal a Emili Capella per a aquesta recerca 17/11/2022

¹⁰⁹ Diari El País 18/05/1983

¹¹⁰ Veieu annex 14

Josep Maria Francino explica que el nom va venir després de veure que la revista de Ràdio Associació de Catalunya durant la República –a la dècada de 1930– tenia aquest nom, el de “Catalunya Ràdio” i que tenia certa musicalitat.

“En un primer moment vam pensar a batejar-ho com “les emissores nacionals de Catalunya” però a la Direcció General de Règim Jurídic ens van dir que no. Aleshores ens va caure a les mans una revista de la Ràdio Associació de Catalunya d’abans de la Guerra Civil que es deia Catalunya Ràdio. I vam dir que allò tenia música. Vam tenir algun problema amb els puristes, que ho veien un anglicisme però ens era igual. I ha anat bé”¹¹¹.

El nom va donar també al projecte un caràcter innovador, pel fet que fugia de la fórmula més tradicional que començava amb el concepte ràdio i la localització, com ara Radio Barcelona. La idea de capgirar el nom va funcionar. Però la innovació i la singularitat de la denominació adoptada van provocar algunes crítiques entre reconeguts lingüistes, entre els quals Albert Jané que ho va qualificar d’anomalia.

“No podem fer sinó formular serioses reserves a la denominació de la nova emissora. Si ningú no ens demostra el contrari direm que una denominació normal, en català, hauria estat Ràdio Catalunya i que la inversió que dóna Catalunya Ràdio traeix clarament la influència de l’anglès”.¹¹²

Arribats al mes de juny, les alarmes es van disparar quan la Cadena SER va informar que no podria deixar l’espai al Tibidabo on s’havien d’instal·lar les antenes de ràdio i televisió ja que no s’havia acabat el trasllat al nou centre emissor de Sant Boi de Llobregat. Per al projecte de televisió l’incident era menor ja que les primeres emissions encara amb prou feines si estaven previstes per després de l’estiu, però per a la ràdio, la situació era crítica.

La direcció general de Règim Jurídic va activar tots els contactes disponibles en aquell moment per trobar una solució i totes les mirades es giren cap a l’empresa Televisió Catalana SA. Era una iniciativa per crear una televisió privada a Catalunya que va començar amb petites aportacions de capital a finals dels anys 70 per part de desenes de milers de persones que, a través de la subscripció popular, van finançar el projecte. A principis dels anys 80, la cúpula de l’empresa va ser rellevada enmig de denúncies d’estafa i un desfalc important. Al capdavant s’hi situar com a president Amadeu Bagués, empresari del sector de la joieria a Barcelona que també tenia relació amb el món de la comunicació a través de la cooperativa que volia recuperar Ràdio Associació de Catalunya. Com a president del Consell d’Administració va ser elegit Antoni Subirà, un altre empresari també vinculat a

¹¹¹ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

¹¹² Diari Avui 09/07/1983

l'univers dels mitjans com a president del Consell d'Administració del diari Avui que, a més, era diputat per Convergència i Unió i cosí i col·laborador del president Pujol. Entre els actius de la societat Televisió Catalana SA hi havia l'antic Hotel La Florida, a la falda del Tibidabo i aquest emplaçament es va revelar com idoni per instal·lar la nova antena de Catalunya Ràdio. Els contactes amb l'empresa Televisió Catalana eren prou fluids com per desencallar la situació amb la rapidesa necessària per començar les emissions en qüestió de setmanes.

D'aquesta manera, el director general de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió, Jaume Casajoana, va contactar a principis de juny amb el gerent de Televisió Catalana SA, Antoni Pous, per explicar-li que la nova emissora de ràdio de la Generalitat havia de començar a emetre en període de proves el dia 20 de juny però Ràdio Barcelona encara no havia retirat l'antena d'Ona Mitja al lloc de la qual s'havia de muntar la de Catalunya Ràdio. En una carta signada el dia 9 de juny de 1983, només 11 dies abans de començar les emissions, Casajoana li exposava que la Cadena SER els havia ofert una alternativa però que tècnicament no és la més desitjable.

*“Ens donen la possibilitat d'instal·lar provisionalment la nostra antena en el pal de l'antena de Ràdio Minuto, però anant a parar a nivell de terra i encerclats per tres costats per construccions que pertorbarien molt la propagació. Una de les direccions afectades seria la que dona cap a la ciutat de Barcelona”.*¹¹³

La carta acaba recollia que consideraven “molt oportú, i molt d'agraïr” l'oferta de l'empresa Televisió Catalana SA per utilitzar un “emplaçament idoni en el vostre edifici Hotel La Florida del Tibidabo” de manera provisional. I acabava emplaçant a establir les despeses i les condicions de l'operació.

*“Acceptem aquest oferiment i estic a la vostra disposició per a tractar de les despeses que calgui compartir i, en general, de les condicions que cal concretar per a dur a la pràctica aquest projecte”.*¹¹⁴

Superat l'obstacle major d'un indret des d'on instal·lar l'antena de Catalunya Ràdio, la primera emissió ja s'entreveia. Aquell mateix 9 de juny es va contractar l'enginyer superior de telecomunicacions, Fernando Pardo Bustillo, per dirigir la implantació tècnica de la nova emissora. D'entrada, el 15 de juny es va instal·lar al terrat de l'edifici de l'avinguda Diagonal de Barcelona el màstil que acolliria els enllaços amb l'antena del Tibidabo i també amb les unitats mòbils. I els equips emissors corresponents.

¹¹³ Carta de Jaume Casajoana que es conserva a la seva documentació dipositada a l'Arxiu Nacional de Catalunya

¹¹⁴ Carta de Jaume Casajoana que es conserva a la seva documentació dipositada a l'Arxiu Nacional de Catalunya

“El 15 de juny s’instal·la l’antena per als radioenllaços, unitats mòbils i radiotelèfons a l’edifici de Diagonal, 614. S’hi fa la instal·lació dels equips de radiofreqüència per enllaçar els estudis amb el centre emissor del Tibidabo. S’instal·len també, dos equips complets de Transmissor i Generador Estereofonia”. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

I dos dies més tard, es va completar la instal·lació amb la posada en funcionament de l'emissor situat a l'antic Hotel La Florida. Es tractava del model ITAME EFM-2500 DA, 2,5 Kw Stereo que va posar en marxa Manuel Alonso, director de laboratori de l'empresa ITAME. El dia 18, van sortir els primers senyals de la nova antena i el dia 19 va arribar el primer control d'escolta des de Centelles (Osona) de Josep Tanyà i Codina.

“Un cop instal·lada l’antena a l’Hotel Florida del Tibidabo el 17 de juny, i comprovats els equips tècnics, es llancen els primers senyals radioelèctrics de Catalunya Ràdio. Són les 11 hores 11 minuts del dia 18 de juny de 1983. Per primera vegada Catalunya Ràdio estableix contactes amb els seus oients i a les 0 hores del dia 19 de juny es rep el primer control d’escolta des de Centelles. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

Portes endins de l'emissora, també s'enllestia la feina per tenir a punt els equips tècnics des d'on fer les primeres emissions. D'entrada, el material tècnic es va proveir gràcies a l'amistat que Jordi Costa i Josep Maria Francino tenien amb el personal de l'empresa ITAME que va facilitar, sense cobrar per avançat, els emissors i les taules de so necessàries per muntar la nova ràdio de la Generalitat.

La primera instal·lació tècnica era molt simple ja que l'edifici de Víctor Sagi no estava preparat per acollir una emissora de ràdio. Dels dos estudis habilitats a la primera planta s'enviava el senyal cap a un control central que es va instal·lar al lloc més pròxim a la galeria de serveis de la finca que permetia fer arribar el cablejat directament cap al terrat. Aquesta galeria estava al costat d'uns lavabos, per facilitar la renovació de l'aire i, justament per això, el primer control central és recordat per diversos entrevistats com a situat en un lavabo. Un cop al terrat, el senyal era emès per l'antena instal·lada allà via ràdio-enllaç fins a l'antena emissora a l'Hotel la Florida del Tibidabo que –visualment– estava situada a 3,95 quilòmetres.

A principis de juny, coincidint amb els primers desplegaments tècnics de l'emissora, la premsa informa ja de la freqüència a través de la qual emetrà Catalunya Ràdio des del 20 de juny: serà el 106.8 Mhz de la FM. Aquells dies també comença a circular la idea que les emissions regulars no començaran fins a principis de setembre.

“«Catalunya Ràdio», la ràdio institucional de la Generalitat, començarà les seves emissions de proves el 20 de juny, amb música i diversos senyals, a la banda de 106,8Mhz. La programació pròpiament dita no s'iniciarà fins als primers dies de setembre, amb una emissió normalitzada de vint-i-quatre hores al dia. De totes maneres, el dia 5 de juliol es vol fer un acte oficial d'inauguració de l'emissora.”¹¹⁵

La nova ràdio va iniciar les seves emissions amb la sintonia composta especialment per donar-li personalitat sonora¹¹⁶. Aquest indicatiu de l'emissora va ser un tema musical compost pel cantautor Lluís Llach que s'inspira en l'himne nacional de Catalunya, la cançó d'Els Segadors, que s'acabaria coneixent, internament, com “les campanetes” pel so que desprenien quan se sentien.

“El cap de programes, el Florenci Surroca, era plantilla en excedència de RTVE i treballava amb discogràfiques. Coneixia el Lluís Llach. Jo era radioaficionat i quan escoltava emissores de l'est d'Europa sentia que per guardar la freqüència emetien el que jo en deia unes “campanetes” tot el dia. I vaig dir... hem de fer algo així. I el propi Surroca va dir que ho havíem de proposar a Lluís Llach. I vam anar a dinar amb ell i ens va dir, però què voleu dir? I li vam dir: «Inventa't el que vulguis, tu tens molts teclats i tens molts sons». I se li va acudir fer una variant dels segadors. I va fer 7 o 8 versions i ens va semblar molt bones i amb aquella música vam estar uns dies guardant les freqüències quan s'anaven engegant”.¹¹⁷

La gravació es va fer desinteressadament el 16 de juny de 1983. El mateix Llach va explicar que mai havia fet fins aquell moment una incursió en el camp de la composició per una ràdio.

“Tanmateix, des de fa unes setmanes, l'emissora institucional Catalunya-Ràdio emet una pre-programació sota la sintonia oficial elaborada per Llach. «Va ser un encàrrec. Em va semblar que era oportú començar-la amb unes frases musicals que acabessin amb «Els Segadors» perquè així qualsevol catalanet que un dia la senti des de qualsevol lloc del món sabrà de seguida que ve de casa. No tenia cap més experiència en sintonies radiofòniques que la d'haver escoltat, fa anys, les emissions de Radio Espana Independiente, la BBC o Ràdio Praga»”¹¹⁸

Un dia després, el 17 de juny, es graven els jingles de Catalunya Ràdio als Estudis Carbonell del carrer Canó número 6, a tocar de la plaça del Sol de Gràcia. El seu compositor és el músic Joan Vives. En la gravació hi van intervenir Lluís Carreño, Dani Carbonell, Rudy Ventura, Manuel Fernández, Àngel Resa, Josep Viladot, Joan Enric

¹¹⁵ Diari Avui 08/06/1983

¹¹⁶ Diari Avui 17/06/1983

¹¹⁷ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

¹¹⁸ Diari Avui 14/8/1983

Garde, Àngel Arias, Rafael Escoté, Manolita, Montse Ros, Carme Ros, Jordi Vila, Joan Thomes i Christian, a més del mateix Joan Vives.

L'emissió del 20 de juny –a les 00h de la mitjanit– és un èxit¹¹⁹. El primer locutor que se sent per la nova ràdio de la Generalitat és un jove Miquel Calçada i Olivella.

“El dia 20 de juny a les 00,00 hores, i per la freqüència 106.8, Catalunya Ràdio emet el primer missatge llegit per Miquel Calçada i Olivella, i a continuació resten en antena els sons indicatius compostos per Lluís Llach, amb la presència del Director de Règim Jurídic i els membres del Consell d'Administració i representants dels Mitjans de Comunicació”. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

A l'hora en punt de la mitjanit, es radia per primer cop el nou indicatiu de l'emissora i posteriorment se sent Miquel Calçada que fa una breu intervenció que acaba amb la difusió d'“Els Segadors” interpretat en una gravació per la Coral Sant Jordi.

*“Són les zero hores, zero minuts, del 20 de juny de 1983. Comencem en aquest moment una feina volguda i important: la posta en marxa de Catalunya Ràdio, emissora de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. Ens trobem a la freqüència de 106.8 Megacicles. Catalunya Ràdio. So estereofònic. FM. Catalunya Ràdio en emissió de proves”.*¹²⁰

Dites aquestes paraules, el director de l'emissora, Jordi Costa, va dir en veu alta: “Ja està” i les 30 o 40 persones que eren físicament a l'emissora es van posar a aplaudir (SARSANEDAS, 1993).

*“Vaig voler que el Miquel Calçada fos la primera veu d'una ràdio que naixia, que fos la veu d'un professional que també naixia i que tenia una llarguíssima carrera al davant com ho ha demostrat més que sobradament. Era un noi molt jove que quan el vaig conèixer va venir a Terrassa perquè no l'havien volgut a Ràdio Sabadell on li havien dit que no servia per la ràdio. I m'ho anava dient mentre em portava un projecte d'un programa de ràdio que es deia Catalunya DX dedicat als radioaficionats.”*¹²¹

Després d'aquesta emissió, Catalunya Ràdio va començar a emetre música amb la idea d'iniciar la programació regular el 5 de de setembre¹²².

¹¹⁹ <https://www.ccma.cat/audio/popup/1020228/>

¹²⁰ Transcripció del primer missatge radiat per Miquel Calçada i Olivella a Catalunya Ràdio

¹²¹ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 6/3/2019

¹²² La Vanguardia 21/06/1983

Entre les accions de la nova emissora hi ha la d'emetre una programació especial de música de ball per la revetlla, la nit del 23 de juny¹²³. Catalunya Ràdio va apostar des d'un primer moment per la innovació tecnològica. A més, el fet d'emetre en Freqüència Modulada, amb una qualitat de so molt superior a l'Ona Mitja, va incentivar l'aposta per l'alta fidelitat. Així, des d'un primer moment l'emissora incorpora l'estereofonia que encara era residual en la majoria d'emissores en FM i, anant un pas més enllà, la reproducció musical en Compact Disc¹²⁴. L'emissora assegurava que era el primer cop que una ràdio incorporava aquest sistema de reproducció a Espanya. Tota una declaració d'intencions de la nova ràdio de la Generalitat en clau d'innovació tecnològica i imatge de modernitat.

Després de la programació especial per la revetlla de Sant Joan, la premsa es va fer ressò d'un acord entre la cooperativa Ràdio Associació de Catalunya –hereva de l'entitat que va gestionar aquesta emissora fins que va ser confiscada pel règim franquista al final de la Guerra Civil– i la Generalitat de Catalunya. A la cooperativa se li va concedir una freqüència d'emissió en FM en el repartiment que la Generalitat havia acabat de fer i l'acord preveia que el govern català, a través de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, es faria càrrec de l'explotació d'aquesta llicència. De manera que s'obria la porta a una segona emissora en FM dins del paraigües de la recent creada Catalunya Ràdio¹²⁵.

En paral·lel, el procés de llançament de Catalunya Ràdio va continuar endavant i el dia 5 de juliol, com s'havia anunciat, es va fer la inauguració oficial de l'emissora a les 8 del matí amb un programa en directe –el primer que va incloure veus– que es va tancar amb un missatge del president de la Generalitat, Jordi Pujol. Aquell mateix dia va aparèixer a la premsa el primer anunci de l'emissora que portava com a principal reclam el lema “Busqueu el punt”. Amb la publicitat es volia acompanyar els oients a desplaçar-se en el dial de l'FM per trobar la nova emissora¹²⁶.

Al diari Avui, aquell mateix 5 de juliol, es va confirmar que la posada en marxa definitiva de l'emissora seria el 5 de setembre i el director de Catalunya Ràdio exposava en una entrevista les línies mestres del nou projecte que estava veient la llum aquell dia. Jordi Costa va exposar que la programació de la nova emissora, en FM, tindria un format híbrid entre el que oferia en aquells les ràdios en aquella banda de freqüència –música– i el que hi

¹²³ La Vanguardia 21/06/1983

¹²⁴ La Vanguardia 21/06/1983

¹²⁵ Diari Avui 24/06/1983

¹²⁶ Veieu l'annex 15

havia a l'Ona Mitja –programació convencional–. Ho va batejar com a programació de tipus “modular”. En una hora s'alternarien successivament: un butlletí horari, un programa convencional fins a la mitja hora en que s'emetria un butlletí comarcal i, posteriorment, música fins a completar l'hora. Costa va avançar, també, que Ràdio Associació de Catalunya formaria part en el futur del grup d'emissores de la Generalitat. Tot era un projecte, encara, a l'espera de rebre el vist-i-plau de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió.

“Dintre d'aquest marc institucional, quina és la filosofia de Catalunya Ràdio com a emissora? Vol ser una emissora d'ona mitjana o una emissora de FM?”

En aquests moments només tenim una emissora, i d'FM. Més tard tindrem Ràdio Associació, que ha estat cedida a la Generalitat. El fet de comptar només amb una emissora d'FM és un handicap. Les emissores d'FM tenen una política radiofònica a seguir, que és la política musical, el que la gent busca com a alternativa de les ones mitjanes. Nosaltres crec que no podem fer tan sols una actuació d'emissora d'FM. Per desgràcia no tenim els mitjans. El que intentem és fer una trajectòria mixta entre ona mitjana i FM, però d'una manera ordenada. Això vol dir que no volem fer una programació d'ona mitjana anant incloent discos al mig, sinó diferenciar el que poden ser coses temàtiques, coses de paraula, coses de profunditat, en uns moments determinats, del que podria ser una programació pròpia de FM, una programació musical.

Com es concreta això en una programació tipus?

*Nosaltres, del nostre projecte de programació en diem una programació «modular». Coincidint amb les hores hi haurà butlletins informatius. Aquests butlletins seran seguits de vint minuts d'espais de paraula, de temes, uns fixos, és a dir, programes tradicionals que porten un nom concret i altres considerats espais oberts, que dependran de l'actualitat de cada dia. Després d'un informatiu comarcal a les mitges hores, s'emetran vint minuts musicals fins a l'hora en punt. A més, hi haurà grans informatius a les 7.30, 14.30 i 20 hores”.*¹²⁷

Jordi Costa va anunciar també que a partir del dia 10 de juliol l'emissora incorporaria ja algun programa com a tast del que seria la ràdio a ple rendiment el mes de setembre.

El director de Catalunya Ràdio va abordar en aquesta entrevista un altre dels grans reptes que tenia plantejats l'emissora: l'abast territorial. En efecte, Catalunya Ràdio no volia quedar-se com una ràdio que s'escoltés només a Barcelona sinó que volia abastar tot Catalunya. Per això, el director va explicar que tenien previst el desplegament de diferents repetidors per fer arribar el senyal a tot el país. De moment, el primer emissor seria al Tibidabo, a l'Hotel La Florida, i el segon que s'anunciarà seria a Montserrat. Posteriorment, el desplegament arribaria a Ponent, amb un emissor a Miralcamp (Urgell). Això durant el mes

¹²⁷ Diari Avui 05/07/1983

de juliol. Per l'agost s'esperava tenir l'emissor de Girona (Santuari dels Àngels) i de cara al setembre el de Tarragona (La Mussara i Tortosa). A final d'any amb els emissores de La Seu d'Urgell, la Vall d'Aran i Vic s'esperava completar la cobertura. A tot això calia afegir que Jordi Costa va avançar que no només hi hauria centres emissors a les diferents comarques sinó també centres de producció que emetrien programació pròpia a Girona, Figueres, Tarragona, Reus, Lleida i Manresa, entre altres.

Finalment, Jordi Costa va explicar que la programació es faria íntegrament en català. Va assegurar que aquesta és una decisió que s'ha pres després d'una reflexió sobre la qüestió fruit de la qual es preveia incorporar el castellà d'una "manera normal" a la ràdio sense "forçar les coses".

A la sintonia del 106.8 FM, a les 8 del matí del 5 de juliol de 1983 sonava per primer cop la veu a les emissions de Catalunya Ràdio. Després d'un so que imitava la sintonització d'un receptor de ràdio, la potent veu del locutor Carles Vinyoles va dir: *"Aquest és el punt: 106.8 FM Estèreo. Catalunya Ràdio. Emissora de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió"*¹²⁸. I en aquest punt va sonar una sintonia provinent d'una col·lecció de músiques per a ràdio i televisió del compositor britànic Keith Mansfield que va fer servir també, per exemple, la BBC. Es tractava del tema 'Teamwork (1)'¹²⁹ amb un aire de música electrònica, de ràpid compàs, que aportava frescor. Així començava aquest programa especial, de 30 minuts de durada, que presentava els objectius i el caràcter de la nova ràdio¹³⁰ amb les veus de Carles Vinyoles, Àngels Bronsoms, Marisol Galdón, Magda Llorba, Claudi Puchades, Jordi Jané, Eduard Berraondo, Teresa Duran, Eva Algarra, Lluís Canut, Oleguer Sarsanedas i Miquel Calçada.

Les primeres paraules que hi van sonar van ser:

*"Diuen que la màgia de la ràdio consisteix, en bona part, en la seva immediatesa. Una immediatesa que fa que avui, en aquest precís moment, en punt, encetem la nostra relació quotidiana amb tots vosaltres"*¹³¹

La nova ràdio es va presentar fent servir un llenguatge proper –amb la segona persona del plural, fugint del formalisme del 'vostès'– amb al·lusions a la màgia del mitjà, la seva immediatesa i la perspectiva d'iniciar una relació diària amb els que l'escoltaven. La locució

¹²⁸ <https://tinyurl.com/3p8d75nz>

¹²⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=glz53x80tOw>

¹³⁰ Veieu annex 16 amb fragments del guió d'aquesta presentació

¹³¹ <https://tinyurl.com/3p8d75nz>

inaugural va continuar destacant el moment històric i el compromís públic que tindria la nova emissora de la Generalitat.

Catalunya Ràdio ja va marcar en aquesta primera emissió el que seria el seu tret distintiu durant la primera etapa de funcionament: l'alternança de música i paraula. Amb la intenció de fer una programació alternativa i imaginativa, que trenqués els esquemes de les ràdios dominants en aquell moment.

De la presentació de la música que sonaria a través de la nova ràdio se'n va encarregar Miquel Calçada que va apuntar que la selecció seria acurada amb la idea de “sorprendre” i “desintoxicar”.

Catalunya Ràdio es va comprometre també amb la cultura, fins i tot abans que amb l'actualitat informativa o esportiva. Amb un ampli ventall de disciplines a la vista, la nova emissora va anunciar 12 hores de programació –entenem que setmanal– per fugir del clixé que la cultura era avorrida i es fixava com a objectiu “informar, divertir i educar” en aquest camp.

A continuació, els diferents locutors de l'emissora van esbossar alguns dels programes temàtics que es començarien a emetre ja aquell estiu. Hi havia des d'un programa culinari a un d'infantil.

Pel que fa als informatius, Catalunya Ràdio va anunciar butlletins horaris de tres minuts amb l'actualitat de Catalunya, Espanya i el món. Amb aquesta declaració d'intencions, la nova emissora de la Generalitat naixia amb una vocació universal pel que fa a temes d'actualitat, fugint del localisme, tot i que sí que va avançar que tindria informatius comarcals. Disposada, per tant, a competir amb les grans emissores de ràdio consolidades, gairebé totes en Ona Mitjana, que batllaven diàriament per oferir l'actualitat del moment el més ràpid i completa possible.

Sobre la informació esportiva, Catalunya Ràdio es presentava com una emissora que no només tractaria dels grans equips catalans sinó que també tindria una mirada per l'esport de base. A més, va dibuixar l'olimpisme –amb Barcelona 92 encara com un projecte futur– com un dels elements d'interès. En aquest cas, la presentació la va fer Eduard Berraondo que seria un dels primers puntals de la informació esportiva a la nova ràdio.

Finalment, Catalunya Ràdio va avançar també en aquest programa de presentació de l'emissora que tindria uns espais monogràfics en els que es tractarien temes diversos –ciència, economia, cultura– a través d'experts. Serien espais que, com veurem més endavant, completarien la graella de programació del model “modular” que van idear Jordi Costa i Josep Maria Francino.

I l'última frase de l'especial és molt aclaridora del que no havia de ser Catalunya Ràdio: no seria una ràdio d'estrelles, de grans presentadors ben pagats que es consideren vedets de la comunicació. Tot el contrari, com ja feia dies que ho apuntava Jordi Costa.

Dit això, el president de la Generalitat, Jordi Pujol, va prendre la paraula en directe en aquest programa especial d'inici de les emissions de Catalunya Ràdio. Desplaçat fins a la seu de l'emissora, a l'avinguda Diagonal, 614 de Barcelona, Pujol va apuntar diverses idees sobre el ritme de posada en marxa i el rol que ell creia que havia de tenir la nova emissora. Pujol va tancar el seu discurs agraint al primer equip de gent que estava fent possible les primeres emissions la seva feina. I es va assenyalar ell personalment, com a president, també com a responsable que el nou projecte fos un èxit.

Aquell dia de la inauguració, Televisió de Catalunya va emetre una informació sobre la posada en marxa encara de manera provisional de l'emissora on el director, Jordi Costa, va explicar que seria *“una ràdio que no compti amb vedettes, una ràdio feta amb gent jove i al mateix temps una ràdio que no tingui grans blocs de programes sinó que sigui una suma de petits programes i amb això compaginar tota la programació”*¹³². Una visió totalment nova a la ràdio d'aleshores, com recorda l'aleshores locutora Àngels Brosoms.

“Jordi Costa era un visionari que ho tenia claríssim. Va inventar de zero una programació que anava rotant cada mitja hora que era molt innovadora. Era una persona molt dinàmica que anava contra les convencions que imperaven a la ràdio d'aleshores. Ell havia vist altres models de ràdio, semblava com si els hagués estudiat, i tenia experiència en muntar altres emissores i tot això es notava”.¹³³

L'equip directiu de Catalunya Ràdio va reiterar aquell dia de juliol que el dia 5 de setembre la nova emissora començaria la seva programació regular. La idea era fer una posada en marxa “gradual”, tal i com va explicar el president Pujol, i també garantir la màxima cobertura territorial de les emissions de Catalunya Ràdio. Pel setembre s'esperava tenir

¹³² <https://www.ccma.cat/tv3/alcanta/programa/1983-Noticia-de-les-primeres-emissions-de-Catalunya-Radio/video/4617471/>

¹³³ Entrevista personal a Àngels Bronsoms per a aquesta recerca 15/03/2023

operatius els centres emissors del Tibidabo, de Montserrat, de Miralcamp a Lleida, de Girona i de Tarragona.

“L'entrada en funcionament gradual de Catalunya Ràdio, afirmà també el president de la Generalitat, es deu a raons tècniques, ja que fins al mes de setembre no es podrà cobrir una gran part del territori català. Per això la inauguració oficial serà el 5 de setembre, quan la xarxa de l'emissora arribarà al 80 per cent del Principat i al 95 per cent de la població, una vegada en marxa els emissors de Miralcamp (Lleida), Montserrat, Girona i Tarragona. En una darrera fase, abans de final d'any, es preveu el funcionament dels emissors de la Seu d'Urgell i Osona”¹³⁴.

Però portes endins de l'emissora ja es veia que la feina que quedava per endavant seria llarga i feixuga i que costaria de complir amb els terminis marcats. La mateixa elaboració d'aquest primer programa especial va fer emergir qüestions com la falta d'uns veritables estudis per dur a terme les gravacions i el poc de rodatge dels equips tècnics i dels professionals que els havien de fer anar, com ho recorda Oleguer Sarsanedas.

“Aquest programa inicial va costar moltíssim perquè ningú tenia molta idea de com s'havia de fer ràdio... el tècnic es feia un embolic amb els guions... tot era molt complicat. Hi havia falta d'experiència i nervis”¹³⁵.

De fet, el programa especial es va haver de tornar a enregistrar d'urgència tot i que va acabar sonant a l'hora prevista, segons Emili Capella, un dels primers tècnics de so de l'emissora.

“Vam estar gravant moltes hores aquell primer muntatge. Hi érem tot el petit equip que hi havia, entre ells el director, el Josep Maria Francino i l'Oleguer Sarsanedas, que dirigien personalment aquest primer espai. De fet, el primer cop que el van gravar va quedar malament de so, hi va haver un problema i vam haver de repetir-lo de manera que vam acabar a la matinada, però es va poder emetre com tocava i va sonar bé”¹³⁶.

Un cop incorporada la paraula, l'emissora va mantenir l'emissió en període de proves d'una selecció musical ininterrompuda –a càrrec de Mingus B Formentor– que, per la seva qualitat, va tenir repercussió entre l'audiència. Entre les 5 del matí i les 9 de la nit es basava en “música per a tots els gustos”, segons la premsa, i a partir de les 9 de la nit hi havia franges per la música pop-rock, jazz i música negra, entre altres. Per exemple, entre les 12 de la nit i les 3 de la matinada, la programació musical rebia el nom de “Poti-poti amb perles”. Una de les primeres fites que va complir l'emissora va ser radiar, poques hores després de fer-se en directe a finals de juliol de 1983, alguns dels concerts del prestigiós

¹³⁴ Diari Avui 06/07/1983

¹³⁵ Entrevista personal amb Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/6/2019

¹³⁶ Entrevista personal a Emili Capella per a aquesta recerca 17/11/2022

Festival de Jazz de Gasteiz i Donostia. La gesta es va aconseguir enregistrat els concerts 'in situ' i fent arribar la cinta físicament fins a Barcelona –a través de l'avió que feia l'enllaç entre Donostia i Barcelona– per emetre'ls.

Durant tot el mes de juliol, l'equip humà que es va anar contractant per als serveis informatius i per al departament de programes van anar fent proves pilot de com havien de sonar les emissions, unes proves que no es van emetre i que només es van poder escoltar a través de la megafonia interna de l'edifici de l'avinguda Diagonal 614. Era la manera d'entrenar un equip jove, multidisciplinar (tècnics de so, productors, guionistes, presentadors...) i inexpert en fer ràdio en català que mai fins aleshores havia treballant conjuntament.

L'última setmana de juliol van néixer els primers programes regulars de Catalunya Ràdio i es va posar en marxa els serveis informatius. També aquells dies, el Consell d'Administració de la CCRTV –reunit el 28 de juliol– va citar “al director del Projecte de Ràdio de la CCRTV” a la reunió de l'ens prevista per al 7 de setembre, just després de l'estiu. El projecte avançava i la setmana del 25 de juliol el diari Avui va recollir per primer cop el nom d'alguns dels espais que s'incorporarien com a programes més enllà de la selecció musical que dominava la graella fins aquell moment.¹³⁷

També aquella setmana¹³⁸ es van posar en marxa dels serveis informatius. El 26 de juliol de 1983 la periodista Rosa Maria Canas va donar la primera notícia per antena: la primícia de la mort del pallasso català Charlie Rivel¹³⁹. Rosa Maria Canas, una de les primeres periodistes de la redacció, va telefonar a l'hospital on estava ingressat Rivel per saber quin era el seu pronòstic i al centre li van dir que s'acabava de morir. Immediatament la cap d'informatius, Eva Algarra, va dir que allò s'havia d'avançar per antena com una primícia. Mai encara no s'havia donat cap notícia i l'equip d'informatius estava acabant de preparar la sortida en antena dels seus espais però es va interrompre la programació amb una sintonia i es va llegir la informació. Aquell mateix dia es va emetre el primer informatiu al migdia i així va ser com els butlletins i els informatius es van incorporar a la graella (CATALUNYA RÀDIO, 1984).

Pel que fa a la programació del cap de setmana, es va estrenar el 6 i 7 d'agost. El dissabte 6 d'agost, Catalunya Ràdio va incorporar també un programa musical anomenat Efemèrides

¹³⁷ Veieu annex 17 amb la reconstrucció de la graella de la setmana del 25 de juliol

¹³⁸ Veieu annex 18 amb la reconstrucció de la graella de la setmana de l'1 d'agost

¹³⁹ <https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/dies-de-radio/mor-charlie-rivel/audio/1020365/>

Musicals amb guió i realització de Jordi Tardà i presentació de Miquel Calçada. A més, també es va estrenar la programació esportiva del cap de setmana amb el programa A toc de biela sobre el món del motor presentat per Eduard Berraondo els dissabtes del 10 al 12 del matí i Esport Diumenge, també presentat per Eduard Berraondo, entre les 12 i les 2 del migdia “dedicat a tota mena d’esports”¹⁴⁰. El programa Efemèrides Musicals es va reconvertir el dia 14 d’agost en Inèdits i pirates. Es tractava d’*“un nou espai musical que radiarà cada setmana cinc temes de música actual inèdita i pirata a Espanya, que descobreix figures del món musical desconegudes al nostre país”*¹⁴¹ editat per Jordi Tardà i presentat per Miquel Calçada.

La setmana del 9 d’agost no es detecten a la premsa novetats a la graella encara provisional de Catalunya Ràdio i la setmana del 15 d’agost tampoc. El divendres 19 d’agost i el dissabte 20 d’agost, es va incloure a la programació el Festival Internacional de Música Popular Tradicional de Vilanova i la Geltrú amb “realització i comentaris” de Jordi Jané, presentador del programa infantil. I també el dissabte 20 d’agost va aparèixer a la ressenya de la programació de Catalunya Ràdio el programa Catalunya-DX editat i presentat per Miquel Calçada. *“Aquest programa va dedicat als diexistes, cebeïstes i radioafictonats. Avui es plantejarà el futur organigrama del programa”*, anuncia el diari Avui¹⁴². I a partir del diumenge 28 d’agost, i coincidint amb l’inici de la temporada de futbol, es va incorporar l’espai esportiu Esport al punt, a les 14,20h del migdia i a les 20,30h del vespre presentat per Lluís Canut que també s’emetria de dilluns a divendres. L’actualitat esportiva va anar prenent cos a la nova emissora i el diumenge 4 de setembre es van anunciar dues retransmissions: una de bàsquet amb “informació del partit Barça-Reial Madrid des del Palau d’Esports” i una de futbol en “connexió amb el partit que disputen el Barça i el Sevilla”¹⁴³.

D’aquesta manera s’arriba al 5 de setembre, la data anunciada per la posada en marxa de la programació regular de Catalunya Ràdio, i no hi va haver cap moviment en aquest sentit. Aquell dia, es va incorporar a Catalunya Ràdio Carles Vilarrubí amb el càrrec de secretari general per reforçar l’estructura directiva de la nova emissora amb Costa a la direcció i Francino com la seva mà dreta. La contractació va ser avançada a la reunió del Consell d’Administració de la CCRTV del dia 2 de setembre de 1983 que recull com *“el Director General de l’Ens [Pere Cuxart] notifica el nomenament del secretari general del Projecte de*

¹⁴⁰ Diari Avui 07/08/1983

¹⁴¹ Diari avui 14/08/1983

¹⁴² Diari Avui 20/08/1983

¹⁴³ Diari Avui 04/09/1983

Ràdio que recau en el Sr. Carles Vilarrubí¹⁴⁴. Quan arriba a la casa, Carles Vilarrubí es troba amb el que defineix com un “caos” en la gestió de la nova ràdio.

“El govern, des del Departament de Presidència, van decidir enviar-me a Catalunya Ràdio amb un càrrec gerencial, administratiu. I quan aterro em trobo un caos absolut en la gestió. Quan vaig arribar, vaig demanar a l'equip directiu del Costa i el Francino que em donessin el llistat dels comptes, del personal, de les nòmines... però allà no hi havia res. Ells eren uns professionals extraordinaris, amb una il·lusió i una passió pel mitjà, per crear la ràdio nacional de Catalunya. Però tenien un sistema de funcionar caòtic. Jo venia de la universitat, del món de les finances, amb un màster en administració d'empreses i no m'ho podia creure. Així que la meva primera feina a la ràdio va ser posar ordre de veritat, fer la ràdio nacional de Catalunya de debò, endreçar-ho tot. I això és el que vaig anar fent aquells primers mesos”¹⁴⁵

Coincidint amb els primers passos de Carles Vilarrubí a l'emissora, es registra la primera ordre de publicitat el dia 7 de setembre de 1983. Arriba de l'agència ITECSA i l'anunciant és la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.

L'arrencada de la programació regular es va ajornar sense donar-ne cap explicació pública però els senyals d'una primera crisi al projecte de ràdio es van fer evidents. Pocs dies després de l'arribada de Vilarrubí estava prevista la compareixença de Jordi Costa davant del Consell d'Administració de la CCRTV –el 7 de setembre– però aquesta ja no es va fer.

El diari Avui va informar que la reunió del Consell d'Administració del dia 2 de setembre va ser tensa i en ella un conseller socialista –que no identifica– va plantejar diferents preguntes, entre elles el perquè de l'endarreriment de la programació regular de Catalunya Ràdio i va concloure que “les deficiències en el funcionament de la ràdio i la televisió són públiques i notòries”¹⁴⁶.

“Un conseller socialista va formular al director general de la Corporació de Ràdio i Televisió Catalana dotze preguntes per escrit. El director general de la Corporació ha de contestar a aquestes preguntes en la propera reunió a celebrar el dia 20. Algunes de les qüestions plantejades pel conseller socialista fan esment als acomiadaments de personal, a l'ajornament del ple funcionament de Catalunya Ràdio i del tercer canal i a la política de contractacions que s'ha seguit”¹⁴⁷.

La crisi interna per la no posada en marxa de l'emissora es va anar fent gran i ja arribaven portes enfora de la nova ràdio alguns rumors sobre la dimissió de Jordi Costa al capdavant de l'emissora. S'hi va referir el director general de la Corporació Catalana de Ràdio i

¹⁴⁴ Acta número 8 de les reunions del Consell d'Administració de la CCRTV

¹⁴⁵ Entrevista personal amb Carles Vilarrubí per a aquesta recerca 06/02/2020

¹⁴⁶ Diari Avui 09/09/1983

¹⁴⁷ Diari Avui 09/09/1983

Televisió, Pere Cuxart, en una entrevista al diari El Correo Catalán el dia 7 de setembre a preguntes del periodista Vicenç Villatoro. Allà, el periodista va evocar una desacceleració del projecte de ràdio a causa de l'embranchida del de la televisió –apunt per fer la primera emissió l'11 de setembre– i alguns problemes pressupostaris –el que explicaria que les nòmines no es podien pagar– que s'agreujaven pel fet que l'emissora encara no estava constituïda.

“La fiebre del Tercer Canal parece haber ocultado un tanto el trabajo de Catalunya Radio. Se ha hablado incluso de que tiene problemas presupuestarios, de que hay una desaceleración...”

Catalunya Ràdio lleva ya unos meses emitiendo muy dignamente y se nos ha dicho que está haciendo la mejor programación de música moderna con mucho eco en un público joven. Esto irá ampliándose y se aumentarán los campos de dedicación, cuando vayan aumentando los medios. Hay que cambiar cosas de la estructura interna, se tiene que hacer obras en el edificio y esto llevará cierto tiempo. No hay desaceleración ni, de momento, problemas presupuestarios. Digo “de momento”, porque podemos llegar a tenerlos. No es lo mismo hacer un presupuesto desde cero, cuando algo todavía no funciona, que hacerlo ya con experiencia. Tendremos que afinar más de cara al próximo año y sucesivos. Tengamos también en cuenta que de momento tenemos a ambos medios privados, todavía, de los ingresos por publicidad.

Cíclicamente hay rumores sobre posibles ceses en la dirección de estos dos medios, sobre todo en el Tercer Canal. ¿Tiene Alfons Quintà la confianza de la Corporación?

El nombramiento de director no está efectuado, a la espera de que se contituya la Sociedad Anonima del Tercer Canal, que se ha retrasado por cuestiones juridicas. Se constituirá pronto y entonces se realizarán los nombramientos oficiales como estaba previsto: Alfons Quintà para el tercer Canal i Jordi Costa para Catalunya Ràdio”.

El màxim responsable de la CCRTV anuncia canvis “en la estructura interna” sense concretar més i les obres que s’havien de fer per adequar l’edifici on ja estava situada Catalunya Ràdio. Més enllà de la precarietat de recursos, Pere Cuxart també va admetre que la concreció pressupostària pot acabar significant canvis en el projecte i va assegurar que encara no es comptava amb els diners que s’ingressarien en contractació publicitària.

Com es veu, per tant, la precarietat de recursos hi tenia un paper, com també la falta de cobertura de la nova emissora més enllà de l'àrea de Barcelona. Dit d'una altra manera: el projecte no podia tirar endavant si no tenia certa repercussió sobre el territori. En aquest sentit, aquella mateixa setmana, es va posar en funcionament els dos primers centres emissors de Catalunya Ràdio: el de Montserrat, per cobrir la Catalunya central, i el de Miralcamp, per abastar la plana de Lleida.

“Finalment, per completar les instal·lacions del centre emissor de Sant Jeroni, s’instal·la a partir del dia 1 de setembre el sistema radiant de l’emissor, havent de ser pujats tots els aparells amb helicòpter o bé a peu. El set de setembre, una vegada comprovades totes les instal·lacions i radioenllaços, a les 17 hores 53 minuts i 30 segons de la tarda Jaume Casajoana, Director General de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió, posa en marxa el Centre Emissor de Montserrat. L’endemà entra en funcionament el Centre Emissora de Miralcamp (Lleida)”. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

Tot i la crisi interna que començava a viure l’emissora, el director de Catalunya Ràdio, Jordi Costa, va celebrar davant de la premsa la posada en marxa dels nous repetidors que –en qüestió de setmanes– culminarien la cobertura a les quatre capitals catalanes i a la Catalunya central i mantenia els plans de futur de l’emissora: la creació de centres de producció local que tindrien programació pròpia en desconexió per al seu territori. Costa va fixar com a data d’inici d’aquests centres emissors a principis de 1984.¹⁴⁸

Per la diada de 1983, totes les mirades es van posar en la primera emissió de la nova televisió de la Generalitat, emparentada amb la ràdio sota el mateix paraigües de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV). Era una emissió en proves, d’unes hores, que va crear una altíssima expectació a tot el país i va mostrar la potència del projecte que trencava –per primer cop des del seu naixement– el monopoli de Radio Televisió Espanyola (RTVE)

Catalunya Ràdio va preparar una programació especial amb motiu de la Diada, que va emetre dissabte i diumenge. Destacava especialment l’esforç informatiu que es va fer pel dia 11, amb connexions amb diferents punts del territori.

“El dies 10 i 11 de setembre Catalunya Ràdio dedica la totalitat de la seva programació a la Diada amb el títol “El passat, el present i el futur de Catalunya”, comptant amb la participació de les més destacades personalitats del món polític, cultural i social de Catalunya. Com a fets remarcables, es realitzen les retransmissions en diferents dels concerts d’en Lluís Llach al Quebec (Canadà) i al Teatre Bobino de París, així com estrenes de cançons per part de Maria del Mar Bonet, Marina Rossell i Joan Isaac. També es fan connexions en directe de l’acte de presentació de TV3, que el dia 10 va fer la seva primera emissió”. (CATALUNYA RÀDIO, 1984)

El diari Avui recull, en efecte, que dissabte a les 12 del migdia s’emetria l’espai “Del passat al present” “on s’havia de parlar de l’evolució catalana amb reportatges i entrevistes a diverses personalitats polítiques i públiques de la societat catalana”. Posteriorment, a les 12,30h s’emetia un especial “Lluís Llach” que és “una conversa amb Oleguer Sarsanedas,

¹⁴⁸ Diari El País 09/09/1983

[en què] *Llach fa un repàs del present, el passat i el futur del nostre país; il·lustrat pels temes cantats en directe pel cantant al teatre Bobino de Paris i al Quebec*¹⁴⁹. I l'endemà, s'emetia "Del present al futur" i "El futur" sempre amb l'eix de tractar "el futur i el present de Catalunya amb diversos personatges de la vida pública catalana"¹⁵⁰. Aquest mateix dia 11, Catalunya Ràdio va desplegar el seu (encara) reduït equip de periodistes per cobrir sobre el terreny tots els actes de la Diada. És un esforç destacable tenint en compte la nul·la experiència encara en aquesta mena de desplegaments per uns serveis informatius i tècnics que tot just s'estan posant en marxa. I marcava d'aquesta manera la voluntat de la nova ràdio d'apostar per la informació en directe, a peu de carrer, sobre grans actes de caràcter polític i ciutadà. Així, una dotzena de professionals –tots els periodistes amb els comandaments màxims inclosos que hi devia haver en aquell moment a la redacció– es van mobilitzar per cobrir els set actes diferents que es preveïen per la Diada. En una documentació interna a la que hem accedit per a aquesta investigació s'explicava en primer lloc l'agenda dels actes de la Diada. I posteriorment s'assignava a cada professional un acte per cobrir. No queda reflexat enlloc, però les connexions es devien fer en algun espai informatiu especial, més enllà dels butlletins.¹⁵¹

Aquests espais de programació especial dedicada a temàtiques diverses es reproduïen durant altres caps de setmana del setembre. Entre ells, destaca la programació que el 25 de setembre es dedica a Xile sota el títol: "Xile deu anys després". *"Programa especial elaborat pels serveis informatius de Catalunya Ràdio, amb motiu de la commemoració del desè aniversari de la mort de Salvador Allende i coincidint amb els homenatges que li han estat dedicats arreu d'Espanya. Hi col·laboren: Jordi Lucea, Josep Morell. Dirigeix: Carme Anglada"*, explica el diari Avui¹⁵².

L'esquema programàtic es va mantenir invariable la setmana següent i no va ser fins al dilluns 19 de setembre que a la graella s'hi incorpora a les 14h un "Butlletí de notícies especial, d'un quart d'hora" que és el primer pas per la introducció dels espais informatius més enllà dels butlletins horaris que durant aquell període de proves s'emetien entre les 09h del matí i les 21h de la nit. Aquest espai informatiu s'encadenava a la graella amb "L'Esport al Punt" que s'emetia, des del principi de la temporada esportiva, a les 14,20h. De manera que prenia cos una primera franja informativa al migdia amb notícies tan d'actualitat general com esportiva.

¹⁴⁹ Diari Avui 10/11/1983

¹⁵⁰ Diari Avui 11/11/1983

¹⁵¹ Veieu annex 19

¹⁵² Diari Avui 25/09/1983

Així arribem a la setmana que comença el dilluns 26 de setembre de 1983¹⁵³ quan Catalunya Ràdio posa en marxa els primers dos grans informatius, un a les 7,30h del matí dirigit per Carme Anglada i un segon a les 14h dirigit per Cristina Ferrer. Posteriorment, el 10 d'octubre de 1983, es posa en marxa l'“Informatiu resum del dia” a les 23,55h i de només cinc minuts de durada.

És justament aquella setmana quan Jordi Costa i Riera va deixar el càrrec de director de l'emissora. Ho va fer sense haver posat en marxa la programació regular i pocs dies després de comparèixer davant del Consell d'Administració de la CCRTV.

“Jordi Costa, director de Catalunya Ràdio, l'emissora de la Generalitat, va presentar ahir a la tarda a primera hora la dimissió del càrrec al·legant que ja havia acomplert la seva tasca, que era la de posar en marxa l'emissora. El director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, Pere Cuxart, va confirmar que la dimissió era «dolorosa» per a la Corporació i que, a part agrair-li la feina feta, se li demanaria que es repensés la continuïtat. Pere Cuxart va afirmar a l'AVUI que no era cert que, en l'última reunió del consell d'administració, Jordi Costa hagués fet referència a les dificultats econòmiques i d'infraestructura de Catalunya Ràdio. Va negar així mateix que els retards en el calendari de la seva posta en marxa fossin deguts a les presses per a poder emetre el primer programa de Televisió de Catalunya (TV3)”¹⁵⁴

El mateix diari Avui d'aquell 29 de setembre recull que “el 5 de setembre havia de començar ta programació normal, però s'ha hagut d'endarrerir”, de manera que és el primer cop que es reconeixia públicament la crisi que viu el projecte. Tot i els retrets cap a la cúpula de la CCRTV, l'acta del consell d'administració de l'ens recull la dimissió de Jordi Costa el dia 3 d'octubre i s'acorda agrair-li per carta els serveis prestats en la creació de la nova emissora.

“Dimissió del Sr Jordi Costa com a Director de Catalunya Ràdio. Sobre aquest tema el Director General dona una àmplia informació i llegeix la carta de data 29 de setembre de 1983 que li va dirigir el Sr. Jordi Costa. A la vista de la informació, el Consell acorda fer constar al Sr. Jordi Costa que lamenta la seva dimissió, al temps que valora molt positivament la seva tasca realitzada al front de Catalunya Ràdio, i li agraeix els seus serveis. S'encarrega al President dirigeixi una carta al Sr. Jordi Costa, reflexant aquesta actitud del Consell”¹⁵⁵

La primera memòria de Catalunya Ràdio que recull la posada en marxa de l'emissora –elaborada ja sota la direcció de Josep Maria Francino– justifica la renúncia de Jordi Costa com el final del contracte que havia signat un any abans i ho relaciona també amb haver aconseguit l'objectiu de posar en marxa la nova ràdio de la Generalitat (CATALUNYA

¹⁵³ Veieu annex 20

¹⁵⁴ Diari Avui 29/09/1983

¹⁵⁵ Acta número 12 del Consell d'Administració de la CCRTV que es custodia a l'arxiu corporatiu de la CCMA.

RÀDIO, 1984). En efecte, l'emissora estava en marxa però encara no hi havia ni la programació regular en funcionament.

Josep Maria Francino va assumir, doncs, el rol de director de l'emissora tot i que públicament no va aparèixer cap referència sobre el seu nomenament i en alguns articles de premsa hi apareixia com a “director en funcions”. El mateix Jordi Costa va confirmar al diari ‘El Correo Catalán’ que la proposta de Francino com a director la va fer ell mateix i, segons la informació, això garantia la continuïtat del projecte.

*“Mi nombramiento –señaló [Josep Maria Francino] a El Correo Catalán– garantiza la continuidad del proyecto tal como lo habíamos diseñado conjuntamente con Jordi Costa. No altera en nada su desarrollo. Si hay cambios no se deberán al relevo, sino a la propia dinámica del proyecto, tal como lo habíamos concebido desde un principio”.*¹⁵⁶

En una carta signada el 29 de setembre de 1983 pel director general de la CCRTV, Pere Cuxart, es va nomenar Josep Maria Francino com a “Director de funcions del Departament de Ràdio d'aquesta Corporació”. Amb l'afegit que “*per quan estigui constituïda la Societat «Catalunya Ràdio, servei de Radiodifusió de la Generalitat de Catalunya, S.A.» Director d'aquesta*”. La mateixa missiva demanava que es fes present “*a tota el personal de l'emissora que copta, com vos mateix, amb la meua total confiança, i amb l'agraïment per l'obra tan ben començada sota la Direcció de Jordi Costa, el nom del qual quedarà per sempre lligat a «Catalunya Ràdio»*”.¹⁵⁷

Justament, un dels primers actes de Josep Maria Francino va fer com a director és la firma de la constitució de l'empresa “Catalunya Ràdio Servei de Radiodifusió de la Generalitat, Societat Anònima”. Com s'ha apuntat, Carles Vilarrubí havia aterrat feia un mes per “posar ordre” a l'estructura de l'emissora i aquest era el primer pas significatiu per fer-ho. D'aquesta manera, amb la constitució de la societat, l'empresa podria operar amb normalitat en qüestions com ara rebre ingressos, assumir pagaments, administrar recursos, fer efectius contractes i nòmines i complir amb les obligacions fiscals que, fins aquell moment, no havia pogut atendre per falta de personalitat jurídica. En definitiva, s'encarrilava l'arribada de recursos i quedava enrere una etapa marcada per la confrontació entre el primer equip directiu –de perfil innovador però queixós per la falta de recursos– i el primer gerent de l'emissora –de caràcter tècnic però amb connexió directa amb el Palau de la Generalitat–.

¹⁵⁶ Diari El Correo Catalán 01/10/1983

¹⁵⁷ Veieu annex 21

*“Els primers mesos, hi havia certa confrontació entre el director, el subdirector i el secretari general. Eren diferències entre la manera de veure les coses des d’un punt de vista radiofònic o des d’un punt de vista polític. De fet, no hi va haver recursos fins que no es va resoldre aquest enfrontament. Aleshores sí, quan els temps més convulsos van passar, es van poder fer les contractacions i ja es va poder començar a treballar muntant les redaccions i els equips de tècnics. Fins aleshores érem pocs i es podia assumir menys”.*¹⁵⁸

L’acte de constitució de l’empresa es va fer el 7 d’octubre de 1983 davant del notari Josep M. Puig Salellas de Barcelona¹⁵⁹. Hi va comparèixer el president de la CCRTV, Pere Cuxart, i seguint el que fixava la llei de creació de la mateixa Corporació es va constituir *“l’Empresa Pública, en forma de Societat Anònima, amb el nom de “CATALUNYA RÀDIO, SERVEI DE RADIODIFUSIÓ DE LA GENERALITAT, S.A.”* que s’havia de regir *“per la Llei 10/1983 (...), per les normes sobre Règim Jurídic de les Societats Anònimes, per les Lleis de Finances Públiques i de Patrimoni de la Generalitat i per altres que li siguin aplicables i pels Estatuts (...) que figuren com a annexe”* de la pròpia escriptura.

La nova societat es va constituir amb un capital social de 50 milions de pessetes [300.000€] *“en cinquanta accions nominatives, d’un milió de pessetes cada una, que son íntegrament subscrietes i desemborsades per la Generalitat de Catalunya, mitjançant la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió”*. Unes accions que *“no podran ser alienades, hipotecades, gravades, pignorades no cedides de cap manera onerosa i/o gratuïta”*.

Els Estatuts de la nova societat tenien 20 articles i definien d’aquesta manera l’objecte social de la nova empresa:

- a) La producció, reproducció i transmissió de sons, mitjançant emissió d’ones radioelèctriques destinats mediatament i immediatament al públic en general o a un sector determinat amb finalitats culturals, educatives, artístiques, informatives i d’esplai, d’acord amb els principis de l’article 14 de la Llei esmentada.
- b) La divulgació de declaracions o comunicacions oficials d’interès públic, la de propaganda política en el temps i en la forma que estableix la Llei, la comercialització i venda dels seus productes i, limitadament, la publicitat.
- c) Les activitats connexes o complementàries de les anteriors.

El govern i administració de la Societat tenia un funcionament força peculiar. En principi es regia per tres òrgans: la Junta General d’Accionistes, el director general de la CCRTV i

¹⁵⁸ Entrevista personal a Emili Capella per a aquesta recerca 17/11/2022

¹⁵⁹ Protocol 2.611 de 1983 de la Notaria de Josep M. Puig Salellas

l'administrador de la Societat que exercia el director del mitjà. Segons els Estatuts, la Junta estava integrada per l'Accionista únic, en aquest cas la Corporació que estava representada pel seu director general. Així doncs, la Junta General estava formada només pel director general de la CCRTV que era l'encarregat de presidir-la. Aquesta Junta General havia de ser *“el suprem Òrgan de Govern de la Societat, orientarà la seva activitat, establirà les directrius i adoptarà les decisions encaminades a l'acompliment de l'objecte social”*. La Junta General s'havia de reunir *“necessàriament una vegada l'any”* per *“censurar la gestió social”*, aprovar els comptes, resoldre la distribució de beneficis i tractar els assumptes que plantegi l'administrador –el director de Catalunya Ràdio– que podrà assistir a aquestes Juntes amb veu però sense vot.

Així doncs, la constitució de la Societat reserva un poder absolut al director general de la CCRTV però tot i això, a l'administrador (director) de Catalunya Ràdio se li reservava el rol de responsable de representar la Societat judicialment i extrajudicialment. També podia *“crear i suprimir comissions, comitès o juntes de caràcter consultiu no vinculant per a totes les activitats que es relacionin amb l'objecte social”* i *“aprovar normes de règim interior i organització interna, estructural i funcional”* per garantir el funcionament del dia a dia de l'emissora. També queda com a funcions del director *“elaborar anualment l'avantprojecte de pressupost de la societat i el pla d'activitats. (...) Elaborar igualment la memòria anual i proposar la plantilla”*. Sobre la política de recursos humans, els Estatuts preveuen que el director hagi de *“proposar al Director General de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió el nomenament i cessament del personal directiu i llurs atribucions i deures”*. En aquest apartat, el director queda habilitat per *“contractar personal i, si s'escau ascendir-lo, per a càrrecs amb sou no superior a dos milions de pessetes anuals [12.000€]”* tot i que es puntualitza que *“el personal directiu serà nomenat en tot cas pel Director General de la Corporació”*. En la mateixa línia, també es fixen els límits sobre els quals podrà operar l'empresa sota les ordres del director per *“adquisicions de béns i mobles, contractes d'obres, serveis o subministraments”* en 10 milions de pessetes [60.000€] quan siguin per concurs públic o 5 milions de pessetes [30.000€] en contractació directa. Pel que fa a *“adquisicions de drets per a producció i emissió de programes de quantia no superior a 15 milions d'euros [90.000€]”* també quedem sota la responsabilitat del director i *“en tots els altres supòsits, el Director General de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió actuarà com a òrgan de contractació”*.

Aquests Estatuts havien estat aprovats al consell d'administració de la CCRTV el dia 3 d'octubre. És la mateixa sessió, segons les actes conservades, en la que es va informar de la dimissió de Jordi Costa que els va conèixer amb anterioritat a la seva renúncia. En

general, es tracta d'un Estatuts que limiten l'autonomia del director del mitjà i reserven grans poders d'actuació sobre la ràdio al director general de la Corporació.

Amb posterioritat a la constitució de la societat, amb un número de protocol consecutiu¹⁶⁰, el mateix Pere Cuxart nomena "com a Administrador de la societat «Catalunya Ràdio, Servei de Radiodifusió de la Generalitat, S.A.», en forma provisional al senyor Josep-Maria Francino Arenillas". Aquesta referència a la provisionalitat contrasta amb la carta que li va adreçar uns dies abans el mateix Cuxart on li deia que el nomenaria "Director" quan es constituís la societat. Fos com fos, Francino va assumir el relleu de Costa al capdavant del projecte amb un poder administratiu sobre els recursos que no havia tingut el director anterior.

Mentrestant, la programació encara en període de proves no es va aturar durant el mes d'octubre¹⁶¹ i va mantenir un esquema similar al del mes de setembre. Com més avançava el mes, més es consolidaven alguns dels programes amb la mirada posada al dia 24 d'octubre quan, finalment, es va fer l'estrena oficial de la programació regular. Així, a partir del dia 20 d'octubre, el programa més matiner, el que portava per nom Cançons de matinada i Serà notícia i era presentat per Carles Cuní va passar a anomenar-se En pijama, que seria el seu nom definitiu. També aquell mateix 20 d'octubre es va deixar veure per primer cop a la premsa de Barcelona el que seria el logo de l'emissora. Ho va fer en un anunci publicitari on s'explicava que aquell dia 20 a la tarda el programa infantil de Catalunya Ràdio, batejat ja amb el nom de Ui, avui!, faria una emissió especial al carrer, davant de l'emissora amb alguns artistes per al públic infantil com a convidats.¹⁶²

I durant el cap de setmana, imperava la informació esportiva amb retransmissions de futbol i bàsquet, entre elles un Barça-Reial Madrid el 22 d'octubre de 1983. A banda, també es podien sentir programes musicals com el que dirigia Jordi Tardà i presentava Miquel Calçada amb música inèdita a Catalunya i que portava per nom Inèdits i Pirates i Al voltant del jazz amb Miquel Jurado.

A tot això, durant el mes d'octubre de 1983 va continuar el desplegament de centres emissors i a mitjans de mes es va posar en marxa el de Girona (a la muntanya de Montjuïc) i poc després el del Camp de Tarragona (que es va ubicar a Reus). Els nous repetidors d'FM s'afegien als tres existents fins aleshores (Barcelona, Montserrat i Miralcamp) de

¹⁶⁰ Protocol 2.611 de 1983 de la Notaria de Josep M. Puig Salellas

¹⁶¹ Veieu annex 22

¹⁶² Veieu annex 23

manera que ja es cobria el 65% del territori i del 75% de població, segons càlculs de la pròpia emissoradora recollits a la seva memòria.¹⁶³

Amb aquest desplegament i el rodatge des de l'inici de les emissions en proves el mes de juny i superada la crisi per la dimissió de Jordi Costa, el llançament de la programació regular ja sembla qüestió de dies.

7.5.2. Segona etapa: la formula modular, la consolidació dels serveis informatius i els primers programa insígnia

Catalunya Ràdio va iniciar la seva programació regular el dilluns 24 d'octubre de 1983. Ho va anunciar amb una inserció publicitària a la premsa de Barcelona el dia 22 d'octubre amb el lema "La nostra veu mai no callarà". En aquesta publicitat, la nova emissoradora basava la seva programació en quatre eixos: els informatius, els programes musicals, el món de l'esport i els magazines de temàtica més oberta. "Catalunya Ràdio, una ràdio moderna, alegre, útil i de participació", deia l'anunci en diaris com La Vanguardia, El País o l'Avui.¹⁶⁴

Aquest anunci era el segon que publicava la nova emissoradora després del publicat el mes de juliol amb el llançament de les emissions en prova. De nou, apareixia el logo de Catalunya Ràdio on destacava un llamp al final de la paraula "Catalunya" i un altaveu a la lletra final de "Ràdio", seran dos trets distintius que acompanyaran la imatge de la nova emissoradora durant els primers anys.

"El primer logo no el va inventar cap equip de màrqueting. Vam ser els que aleshores estàvem dirigint l'emissoradora. Va ser idea del Joan Ventalló i Givanel, que era el Cap de Promoció i Publicitat, que va aparèixer amb una revista de motor perquè era molt aficionat i ens va ensenyar la primera plana on hi havia un Opel que té un llamp a la seva marca. I si et mires el primer logo de Catalunya Ràdio era el mateix, en la mateixa posició. També hi vam posar un altaveu que vam riure molt perquè semblava un colador! El llampec que encara hi ha ara en el logo va sorgir d'aquesta manera".¹⁶⁵

L'endemà diumenge, en una nova inserció publicitària a la premsa de Barcelona, Catalunya Ràdio ja exposa l'esquema de la seva nova programació. En grans lletres hi apareixen nou dels programes que des de dilluns formaran de la primera graella de programació.

- En Pijama
- L'Esport al Punt

¹⁶³ Diari Avui 15/10/1983

¹⁶⁴ Veieu annex 24

¹⁶⁵ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 6/3/2019

- El Cafè de la lluna
- A l'ombra de l'art
- Pàgina 3
- Divertiment clàssic
- Jazz a l'abast
- El lloro, el moro, el mico i el Sr de Puerto Rico
- Inèdits i pirates

“Aquests programes i molts d’altres, sense oblidar els informatius cada hora, formen la programació de Catalunya Ràdio que estarà al vostre servei les 24 hores del dia des de dilluns que ve, 24 d’octubre”, avançava aquesta publicitat. Al peu d’aquests dos anuncis hi figurava el logo de la Generalitat i, en forma de signatura, la frase “Emissores de la Generalitat de Catalunya”, preveient que Catalunya Ràdio no serà l’únic canal de la nova ràdio del govern.¹⁶⁶

Aquell primer dia d'emissió el president de la Generalitat, Jordi Pujol, va tornar a ser en antena a Catalunya Ràdio aquest cop com a convidat al primer programa que tenia com a títol Fil Directe. El presentava Eva Algarra, cap d'informatius, i tenia per objectiu entrevistar líders polítics i obrir les línies telefòniques per tal que els oients els fessin directament preguntes.

L'emissora va posar en marxa aquell dia, de manera definitiva, el que es va batejar com a “fórmula modular” que van idear Jordi Costa i Josep Maria Francino com a gran tret distintiu i innovador de l'emissora de la Generalitat. Així, la idea era oferir de manera seqüencial al llarg del dia cada hora un espai informatiu, un espai temàtic i un espai musical. La fórmula pròpiament es posava en marxa a les 9 del matí i es tancava a les 9 de la nit quan ja prenién protagonisme a l'antena espais musicals temàtics i, a la mitjanit, l'espai magazine El lloro, el moro, el mico i el sr de Puerto Rico.

“Vam anar per lliure quan vam idear la primera programació el Jordi Costa i jo. En aquell moment al dial hi havia la ràdio convencional, la que també anomenem generalista, i estava començant també la ràdio formula, la radio especialitzada només en música que és el que jo havia creat a Terrassa amb Radio Club 25. El que vam voler fer va ser una barreja tot, una formula modular amb blocs d'informació o reportatges, blocs d'entreteniment i blocs musicals. Aquesta era la idea de base, una cosa absolutament diferent. Que era l'encàrrec que teníem: que no hi haguessin estrelles a la nova ràdio, que no hi hagués el clàssic programa matinal d'èxit amb el

¹⁶⁶ Veieu annex 25

*Luis del Olmo... que al final va ser així, però se'ns havia encarregat una altra cosa!*¹⁶⁷

La nova programació es va presentar el dia 26 d'octubre en un acte al Palau de la Generalitat. A l'acte hi va intervenir el director de Catalunya Ràdio, Josep Maria Francino, el director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, Pere Cuxart, i el president de la Generalitat, Jordi Pujol. Pujol va animar l'equip fundador de l'emissora i els professionals que s'hi havien incorporat i va celebrar la "molta il·lusió i moltes ganes" que hi van posar. I va concloure que estava convençut que "arribaran a fer una ràdio molt bona i que ara ja es va notant".

En el dossier que es va editar i es va repartir en l'acte de presentació de la nova emissora es veu a la portada el dibuix d'una mà que destapa sobre un mapa de Catalunya el logo –ara sí ja definitiu– de Catalunya Ràdio. Després d'un breu text del director general, un article del director titulat "Filosofia general de la programació de Catalunya Ràdio" la descriu com "Programació modular flexible i alternativa". I explica que es combinen "blocs temàtics i musicals de caràcter específic" amb una durada de 25 minuts entre les 8 del matí i les 8 del vespre.

L'article està datat del 30 de setembre quan, en realitat, l'acte s'estava fent el 26 d'octubre però és que a més, el 30 de setembre era justament el dia que Josep Maria Francino va assumir el càrrec de director de manera provisional. L'interrogant queda obert en aquesta recerca sobre si la presentació de la programació –ja amb el nou director– es va pensar de fer molt abans però qüestions com ara la cobertura territorial –encara limitada– o la pòpia agenda del president de la Generalitat ho van endarrerir.

També en aquest dossier, Catalunya Ràdio va fer una aposta pel model de llenguatge que adoptaria. El lingüista Ricard Fité –contractat l'abril de 1983– va ser la persona que va impulsar la creació del que es coneixeria com la Unitat d'Assessorament Lingüístic (UAL), l'equip de l'emissora encarregat de corregir els textos que anaven a l'antena i orientar els locutors i locutores a l'hora de fer servir el llenguatge. La falta de tradició radiofònica en català va forçar a aquest equip a pensar el model de llengua que es faria servir a l'emissora –després de decennis d'un gairebé monopoli del castellà a les ones– i en una primera declaració d'intencions apuntaven –en el dossier– que *"els trets principals que han de caracteritzar el llenguatge radiofònic són l'espontaneïtat i la llengua viva de cadascú,*

¹⁶⁷ Entrevista a Josep Maria Francino per al programa Dies de Ràdio de Catalunya Ràdio 24/07/2018 <https://www.ccma.cat/catradio/alcanta/dies-de-radio/els-inicis-de-catalunya-radio/audio/1007469/>

prenent com a base el català estàndard periodístic, lògicament amb una forta base del dialecte oriental, i sempre dins dels límits de la correcció des d'un punt de vista normatiu, però amb totes les concessions que el mitjà radiofònic requereix”.

*“Per acostar-se al màxim a la parla espontània cal fer servir una llengua senzilla i planera i arraconar l'artificiositat, l'inflament i la «literatura»; una llengua tant depurada de castellanismes flagrants com d'arcaïsmes gratuïts, inadmissibles en el llenguatge radiofònic. Tenint en compte que els mitjans de comunicació s'adrecen a un públic heterogeni, el model de llengua ha de ser estàndard, és a dir, unitari, homogeni i comú a la majoria de parlants, per als quals el missatge no ha de comportar problemes addicionals de comprensió, cosa que no té per què constituir ni de bon tros un empobriment de la llengua”.*¹⁶⁸

La idea que resumeix aquest sentir és la de “parlar bé, sense que es noti” que diferents professionals de la primera etapa de l'emissora recorden.

*“El Ricard Fité tenia una frase: «que es parli bé sense que es noti». Vam instaurar el sistem que els textos que anaven a l'antena els revisava abans la UAL, després l'escoltaven en directe i revisaven de nou el que s'havia dit. Per nosaltres era prioritari. En això sí que pensàvem en la BBC. I em deien: l'important és el que es diu no com es diu, però si no s'entén no hi ha missatge i en això teníem una obsessió. Fins i tot teníem logopedes, al principi”.*¹⁶⁹

En el mateix dossier, Ricard Fité va insistir sobre la necessària “claredat” i “simplicitat” amb preferència per la paraula “més corrent” i que sigui la més “espontània” sempre que sigui “correcta. Tot això en contrast amb el català que fins aquell moment es podia sentir a la incipient ràdio o premsa en català, molt més purista i arcaica des del punt de vista lingüístic.

“Les Orientacions per a l'ús de la llengua a Catalunya Ràdio i RAC¹⁷⁰ suposaven el trencament, doncs, amb una línia rígida de correcció lingüística aplicada als mitjans de comunicació de massa en català i pretenien ser l'alternativa als models defensats per Ràdio 4 i per l'Avui. A conseqüència d'això, el nou model es va construir al voltant de dos eixos: l'adequació comunicativa i la correcció normativa”. (CASALS, 2003)

El fet de comptar amb un equip de joves periodistes que mai abans no havien treballat amb l'idioma castellà com a eina comunicativa va facilitar l'establiment d'aquest nou model lingüístic, allunyat d'un català més acadèmic i arcaic.

“La idea era agafar gent molt jove, gent que encara no hagués agafat tics d'haver treballat en castellà i pogués adaptar-se al nou model de llengua de Catalunya

¹⁶⁸ Dossier de premsa de presentació de l'emissora del 30 de setembre de 1983

¹⁶⁹ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

¹⁷⁰ Es tracta d'un primer document d'us intern publicat l'any 1986 que fixa el model lingüístic de l'emissora des del primer moment de la posada en marxa.

Ràdio. El seu artífex era el Ricard Fité i la idea general era la de «parlar bé sense que es notés». Això volia dir prescindir d'estructures passives, parlar de la manera més propera al registre col·loquial però amb certa formalitat, triar sempre les expressions més naturals, fugint del català més refiscalat que feia servir l'AVUI on hi havia un català com si no hi hagués hagut la guerra o la postguerra, el català que es devia parlar en temps de la República. Nosaltres no, érem gent normal parlant per antena per connectar amb gent normal. També hi havia en això, les ganes de presumir de modernitat».¹⁷¹

Però la Unitat d'Assessorament Lingüístic va jugar també determinant a l'hora d'omplir un buit formatiu de les primeres generacions de periodistes que van aparèixer coincidint amb els nous aires de llibertat informativa. En efecte, la formació de periodistes lliures i –en general– la formació en cultura amb una mirada oberta i plural va ser inexistent durant el franquisme de manera que una eina com la UAL va omplir el buit en el camp lingüístic però també de formació general.

“Sortíem d'un llarg silenci on la ràdio havia estat molt intoxicada pel règim franquista. La selecció es feia per criteris polítics i no hi havia formació ni en ràdio ni en periodisme. No hi havia ni perfils professionals, ni tampoc capacitació en el sentit de cultura general i de llengua. D'aquí que la UAL fos un element clau no només perquè com a missió fundacional tenia la normalització lingüística sinó també perquè la redacció no sabia escriure i, de vegades, faltaven també referents culturals”.¹⁷²

En el mateix dossier lliurat el dia de la presentació de la nova programació, hi trobem la primera graella de programes de l'emissora, sempre seguint el model de fórmula “modular”.¹⁷³

La nova programació va començar a caminar amb una cobertura que ja arribava al 82 per cent del territori de Catalunya, després de la posada en marxa d'un nou emissor a Girona (104.7 MHz). En aquells moments la ràdio tenia 125 persones en plantilla¹⁷⁴ i una de les grans apostes –i que estava cridada a incrementar-se amb el temps– eren els serveis informatius. Recordem que només feia sis anys des de la llibertat informativa a la ràdio decretada el 1977 i les emissores s'havien convertit en referents d'actualitat i credibilitat en moments com el cop d'estat del 23-F. L'equip fundador de Catalunya Ràdio volia recollir aquell esperit però, al mateix moment, marcar distàncies amb el poder polític i evitar qualsevol interferència des del Palau de la Generalitat. Tot un repte.

¹⁷¹ Entrevista personal a Adolf Beltran per a aquesta recerca 10/07/2019

¹⁷² Entrevista personal amb Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/06/2019

¹⁷³ Veieu annex 26 amb la primera graella de la programació regular

¹⁷⁴ És un càlcul fet pel mateix Josep Maria Francino en unes declaracions al diari El Correo Catalán del dia 31/10/1983

*“Josep M. Francino, hombre de radio desde 1968 en que entró como realizador en Radio Terrassa (SER) para acabar dirigiendola, después de crear en 1978 Radio Club 25, es tajante en un punto muy clave de las emisoras de la Generalitat: la posible politización del medio. «No voy a aceptar la más mínima presión política. En lo absoluto, aunque me pueda costar el cargo. Prefiero salir de Catalunya Radio por cuestiones políticas que profesionales». El actual director de la red insiste en que Catalunya Ràdio es «una radio institucional, pagada por todos y al servicio de todos los catalanes, lo que hace impensable para mí, insisto, recibir y aceptar cualquier tipo de imposición política»”.*¹⁷⁵

Per antena, la presència d'informatius eren els butlletins horaris que s'emetien a les hores en punt entre les 8 del matí i les 8 de la nit amb una durada màxima de tres minuts. Aquest butlletins tenien informació de Catalunya, Espanya, Internacional i Esports i sempre començaven amb la notícia més rellevant, fos de l'àmbit que fos. En un document intern redactat el juliol de 1983 i signat pel Departament de Serveis Informatius es donaven diferents instruccions per a la posada en antena d'aquests butlletins com ara la idea de mantenir una certa estructura de blocs de manera que si la notícia d'obertura era internacional, la notícia que anés al darrere també ho fos. També s'establia que els màxims responsables dels butlletins eren els coordinadors de butlletins que distribuïen la feina als redactors de butlletins i, d'acord amb els Directors d'Informatius, decidien si algun periodista es desplaçava allà on s'hagués produït la notícia. De la mateixa manera, també s'apunta que abans de ser llegits, els butlletins havien de ser revisats i corregits per la Unitat d'Assessorament Lingüístic.

També entre les 8 del matí i les 8 de la nit s'emetien –coincidint amb els dos quarts de les hores– uns anomenats “butlletins comarcals” d'una durada màxima d'un minut i mig només amb informació de Catalunya, és a dir, prioritzant les informacions de comarques.

Al document s'exposaven també les “normes generals per a la redacció de notícies radiofòniques” on s'apunta entre altres:

- Totes les notícies s'han de confirmar, amb la idea que “les agències es poden equivocar”.
- Cal identificar les fonts de les informacions
- La necessitat d'ampliar les notícies “per mitjà de trucades” o “anant al lloc del fet”
- “El redactor no opina mai”, tot i que sí que es pot fer anàlisi
- És important posar atenció a l'objectivitat: “cal donar totes les versions d'un fet” i “les notícies no han de ser parcials”

¹⁷⁵ Diari El Correo Catalán 31/10/1983

- Es reivindica el llenguatge radiofònic amb “frases curtes”, “mots precisos” i “evitar qualificatius”
- “En general, cal recordar que la ràdio té una funció diferent de la dels diaris o la televisió”

En efecte, la falta de tradició radiofònica en català era una dificultat afegida a l'hora de posar en marxa un nou projecte periodístic com el de la redacció d'una emissora de ràdio de titularitat de la Generalitat. Aquestes indicacions van en el sentit d'utilitzar els principis bàsics de la deontologia periodística i fer-ho, sobretot, pensant en les característiques pròpies del mitjà ràdio amb un llenguatge comprensible i sempre revisat pels lingüistes. Es tracta de dos premisses innovadores que marcaran una nova manera de fer ràdio.

Més enllà de les dues tipologies de butlletins, l'emissora tenia programats tres grans serveis de notícies de dilluns a divendres. Un “primer servei informatiu” de 7,30h a 7,55h, un “segon informatiu” de 14h a 14,22h i un tercer informatiu de 20h a 20,25h. A banda d'això, també hi havia un “informatiu-resum del dia” de 23,55h a 00,03h. Els caps de setmana, el “primer informatiu” era de 8,30h a 8,45h i el “segon informatiu” de 14h a 14,10h. A més, segons el dossier de presentació de la programació, el dissabte s'emetia un “programa-resum de l'actualitat de la setmana” mentre que el diumenge un “programa-resum de l'actualitat política a Catalunya”. Es tracta, en els casos dels informatius més extensos, d'una clara aposta informativa que feia l'emissora responent a la missió de servei públic oferint informació de diferents temàtiques sempre amb la mirada posada a l'actualitat més recent, pròpia del mitjà ràdio.

En el camp informatiu, l'emissora començava a guanyar presència i apareixien a la premsa de Barcelona referències a les entrevistes que es feien en els seus programes, especialment al programa Fil Directe on s'entrevista cada quinze dies al president de la Generalitat, Jordi Pujol, per donar compte de la seva acció de govern a partir de les preguntes plantejades també pels oients. En el dossier de presentació de la programació de l'emissora, el programa es presentava com un *“debat amb els responsables de les institucions de Catalunya. Diputats, alcaldes, regidors... contestaran les preguntes formulades per «Catalunya Ràdio», els periodistes convidats i el públic”*. En efecte, el programa convidava als oients a preguntar per telèfon, carta o des dels mateixos estudis als convidats i es comprometia a respondre “totes les preguntes” en el següent programa si, per falta de temps, en quedaven de pendents.

L'emissió era de la 1 a la 1,30 del migdia i la presentació anava a càrrec d'Eva Algarra, la cap d'informatius de l'emissora. El fet de ser presentat per la mateixa directora del departament ja apuntava la intenció d'esdevenir un referent de l'actualitat però la participació directa dels oients –amb capacitat per interpel·lar els representants polítics– introduïa un element novedós a la ràdio que en aquell moment es feia a Barcelona.

En el mateix dossier informatiu, i en la línia d'emissora innovadora amb nous formats i presència al carrer, es destaquen algunes mostres de “programes informatius especials” com ara els realitzats amb motiu de la Conferència de Seguretat i Cooperació a Europa que va culminar a Madrid el 1983, el que commemorava el desè aniversari de la mort de Salvador Allende a Xile o el que es va fer amb motiu del Debat de Política General al Parlament.

Pel que fa als esports, tota l'atenció estava posada en el programa batejat com L'Esport al punt on el títol jugava amb la primera campanya de publicitat que portava com a lema “Busqueu el punt” per reforçar la recerca en la part més allunyada del dial de la nova emissora. El programa es definia com per “recollir l'actualitat esportiva de la jornada” amb atenció a “tots els esports” amb una mirada posada al FC Barcelona una “macroentitat” amb “presència a casa nostra” que “no la podem deixar passar per alt”. De L'Esport al Punt se'n feien tres edicions, sempre al darrere dels principals serveis de notícies, de 7,55h a 08h del matí, de 14,20h a 14,30h i de 20,35h a 21h. Pel que fa al cap de setmana, l'esport es multiplica d'una banda en la vessant més d'actualitat amb l'Esport al Punt. I, per una altra banda, en diferents programes temàtics per donar a conèixer altres disciplines esportives.

*“El futbol no cal promocionar-lo gaire. Per això, els programes de cap de setmana “Escola d'Esports”, “Catalunya Esport” i “Esport Diumenge”, i fins i tot “A toc de biela”, volen ser programes, en definitiva, fets per gent des dels sis o set anys, que és quan es desperta l'instint esportiu, fins a gent d'edat. Reportatges, entrevistes, retransmissions d'esports poc coneguts a Barcelona i d'altres indrets –quan els mitjans tècnics ens ho permetin– seran la clau de l'assumpte”.*¹⁷⁶

En paral·lel al llançament definitiu de Catalunya Ràdio, una de les seves competidores directes, Ràdio 4, l'emissora pionera de la ràdio en català de l'ens públic estatal RNE, que fins aleshores emetia amb una potència molt restringida en FM des del Tibidabo, va posar en marxa un segon emissor per arribar més lluny, va allargar la seva programació a les 24 hores del dia i va introduir el so estèreo i el disc compacte, justament les tecnologies que acabava d'incorporar la nova emissora de la Generalitat.

¹⁷⁶ Dossier de premsa de presentació de l'emissora del 30 de setembre de 1983

A tot això s'afegeix que el panorama radiofònic en català vivia una autèntica eclosió amb el naixement de la Cadena 13, la primera cadena privada d'emissores amb vocació d'arribar a diferents punts de Catalunya que va posar en marxa la seva capçalera sota el nom de Ràdio Avui el 13 de desembre de 1983. La missió és clara: competir amb Ràdio 4 i amb Catalunya Ràdio.

*“Segons el director i cap de programes [de la Cadena 13], Enric Frigola, la programació que es vol fer és més d'ona mitjana que de freqüència modulada i serà una programació que competirà directament amb les altres ràdios que es fan en català, Ràdio 4 i Catalunya Ràdio, ja que es tracta d'una empresa comercial que busca incrementar els oients i la publicitat”.*¹⁷⁷

La nova emissora havia nascut gràcies a un conjunt de freqüències en FM que el govern de la Generalitat havia atorgat a persones i entitats de l'òrbita de Convergència Democràtica, el partit del president Jordi Pujol. L'objectiu final era tenir un poder mediàtic radiofònic total amb una emissora pública –Catalunya Ràdio i Ràdio Associació de Catalunya sota el comandament del govern– i una de privada –controlada més per l'aparell de partit–. És l'anàlisi que en fa el radiofonista Enric Frigola que va participar en la posada en marxa de la Cadena 13.

*“Convergència Democràtica d'alguna manera controlava la ràdio pública des del Departament de Presidència que liderava Lluís Prenafeta i també va voler crear una ràdio privada que era la Cadena 13. L'objectiu era crear el seu propi feu i anar en contra de Ràdio 4 que, a ulls de Convergència era de la UCD o del PSOE, segons el moment. I dins de Convergència es partien els papers: Prenafeta per Catalunya Ràdio i Miquel Roca per la Cadena 13”.*¹⁷⁸

Mentrestant, també aquell final de 1983, Catalunya Ràdio va posar en marxa l'emissora definitiva al Tibidabo i va passar a emetre per dues freqüències en aquesta muntanya: per la del 106.8 Mhz que havia utilitzat des d'un principi i també a través del 95.3 Mhz per facilitar que arribés als aparells que no tenien prou banda de freqüència. Amb l'entrada en funcionament del repetidor d'Amposta i el d'Alpicat, Catalunya Ràdio va culminar el seu primer gran desplegament pel territori.

“L'antena i els equips emissors ubicats provisionalment a l'Hotel Florida del Tibidabo, queden instal·lats al seu lloc definitiu, i a la vegada es posa en marxa el primer transmissor de 5 Kw. al Centre Emissor del Tibidabo a la freqüència de 95.3 i 106.8 MHz. També es posa en marxa el dia 15 de desembre de 1983 un reemissor provisional amb una potència de 250 W a la ciutat d'Amposta. Finalment, el dia 28

¹⁷⁷ Diari Avui 26/11/1983

¹⁷⁸ Entrevista personal a Enric Frigola per a aquesta investigació 25/02/2019

de desembre es col·loca el primer transmissor de 2,5 Kw al centre emissor d'Alpicat (Lleida)". (MEMÒRIA, 1984)

En el marc de la seva política de projecció pública, Catalunya Ràdio va començar una campanya de publicitat i multiplica la seva presència al carrer. Des del 23 de novembre es van insertar a la premsa de Barcelona diferents anuncis que promocionaven 19 espais de l'emissora. Es tractava d'una inserció publicitària tipus "faldó" que ocupava la part baixa de la plana de diari i que tenia com a fil conductor un personatge en forma de ràdio que feia diferents accions.

Els espais que es van promocionar eren:

- **A l'ombra de l'art**, un espai dedicat al món de l'art que edita Claudi Puchades i té Ma José Corominas com a col·laboradora.
- **En pijama**, un programa de 5 a 9 del matí amb música, informació i agenda per arrencar el dia presentat per Carles Cuní.
- **Informatius**, on es presenten els quatre espais informatius del dia.
- **Fil directe**, on es tracten temes d'actualitat amb responsables de les institucions del país que presenta Eva Algarra i té Núria Zabala a la producció.
- **L'Esport al punt**, que tracta de la informació esportiva sota l'edició de Lluís Canut.
- **Pàgina 3**, un programa dedicat a la literatura sota l'edició de Joaquim Soler i la col·laboració de Leandre Terol.
- **El cafè de la lluna**, dedicat al món de l'espectacle que edita Toni Moreno i té com a col·laborador a Jaume Villanueva.
- **Ui, avui**, un programa dedicat a la canalla editat i presentat per Jordi Jané i Teresa Duran.
- **Divertiment clàssic**, un programa musical dedicat al món de la música clàssica que presenta Mar i Sol Galdón seguint la selecció musical de Miquel Jurado.
- **Jazz a l'abast**, dedicat al món del jazz i presentat per Maria-Àngels Bronsoms.
- **Plàstics Dràstics** és un programa musical dedicat al pop i al rock que edita i presenta Jordi Beltran on també hi col·labora Maria-Àngels Bronsoms.
- **El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico**, un espai innovador que edita La Mercantil Radiofònica amb guió de Quim Monzó i presentació de Jordi Vendrell.
- **L'Esport al pati**, un espai dedicat només a la informació esportiva que generen els centres escolars amb edició d'Eduard Berraondo i la coordinació de Xavier Bonastre i Pere Escobar.

- **Catalunya DX**, on es parla del món dels radioaficionats sota la realització de Miquel Calzada i Olivella.
- **Dissabte la vella capta**, l'edició de dissabte al matí del programa infantil que editen i presenten Jordi Jané i Teresa Duran.
- **Calendari pop**, un programa que fa un repàs a les dates clau de la història de la música pop dirigit per Joan Tardà i presentat per Joan-Anton Ramoneda.
- **Esport diumenge**, un programa esportiu on s'hi inclouen les retransmissions esportives del diumenge amb edició d'Eduard Berraondo i coordinació de Josep Maria Batllori.
- **Inèdits i pirates**, un programa dedicat a emetre música en edicions pirates sota la direcció de Joan Tardà i la presentació de Maria-Àngels Bronsoms.
- **A toc de biela**, on es parla del món del motor amb Xavier Bonastre.

Totes aquestes insercions publicitàries van tenir com a peu les freqüències per les quals s'emetia Catalunya Ràdio en aquells mesos finals de 1983.

- Barcelona 106.8 MHz
- Lleida 94.2 MHz
- Montserrat 106.3 MHz
- Girona 104.7 MHz
- Tarragona 100.2 MHz

La campanya publicitària va culminar amb el primer anunci televisiu de Catalunya Ràdio que es va poder veure a TV3 la nit de Cap d'Any, el 31 de desembre de 1983. L'espot va venir precedit de dues insercions publicitàries als diaris on s'hi podia llegir "Escolta la vida" amb uns auriculars i un petit personatge en forma de ràdio que també havia servit de fil conductor per les insercions sobre els nous programes. Sense fer cap referència a Catalunya Ràdio es convidava a escoltar la vida "en 30 segons" el dia 31 a les 23:56 a TV3¹⁷⁹.

En l'anunci a la televisió s'hi veia primer els sons d'uns batecs, seguits d'un espectacle de focs artificials. De seguida el so d'un saxo a ritme de jazz encadenava imatges d'un partit de futbol, un macroconcret de música i una manifestació política. Una veu en off deia "Escolta". I apareixien noves imatges d'informació internacional i un periodista fent una entrevista. Fins que un nen i una nena s'abraçaven i giraven i mentre ho feien es convertien en noi i noia i encara creixien més una tercera vegada. Aleshores apareixia el logo de Catalunya Ràdio, amb un efecte de llamp que el travessava i la veu en off que deia "Catalunya Ràdio. Escolta

¹⁷⁹ <https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/programa/el-primer-espot-de-catalunya-radio-a-tv3/video/5791251/>

la vida". El missatge situava l'emissora com un lloc de referència informativa, esportiva i musical. Amb una mirada a Catalunya i al món. I on hi passaven totes les coses de la vida. Per això el lema era "Escolta la vida", en el sentit que a Catalunya Ràdio hi passa tot i tothom hi trobarà el que busca al llarg dels anys.

Per apuntalar la campanya de comunicació als diaris, Catalunya Ràdio va sortir al carrer a difondre la seva feina. D'aquesta manera, el 10 de desembre de 1983 es va retransmetre la Nit de Santa Llúcia, la vetllada literària en llengua catalana més important que Òmnium Cultural celebra cada any i que en aquella ocasió es fa a Mataró. I posteriorment, entre el 26 de desembre i el 5 de gener de 1984, va participar al XXI Festival de la Infància i de la Joventut, a la Fira de Barcelona, des d'on Catalunya Ràdio va emetre diàriament els seus programes Fil directe i Ui, avui de cara al públic assistent al certamen. Posteriorment, la ràdio de la Generalitat va participar al certamen ExpoCultura que, organitzat per la Generalitat de Catalunya, es va fer també a la Fira de Barcelona el febrer de 1984 per promocionar l'acció de govern i la vida cultural i associativa de Catalunya. Malgrat aquests esforços per donar-se a conèixer, Catalunya Ràdio va ocupar un espai residual en un dels primers estudis d'audiència que recollia la seva presència al dial elaborat per l'empresa Servicios Radiofónicos Publicitarios –amb dades de l'octubre de 1983 i recollit pel diari Avui– que donava 62.403 oients a la nova emissora.

Amb la programació ja en marxa va ser quan es va fer evident que l'edifici de Víctor Sagi no estava preparat per acollir una emissora de ràdio. I el projecte per acondicionar les instal·lacions i convertir-les en una ràdio era de tal envergadura que va obligar a traslladar l'emissora, de manera provisional, a uns locals pròxims durant els mesos en què els treballs van ser més intensos. Així, el dia 1 d'octubre de 1983 van començar les obres seguint un projecte elaborat per Jaume Casajoana, Jordi Costa i Antoni Ferré. Les obres es va fer mentre l'emissora estava en marxa i l'edifici de la ràdio va ser batejat, entre els treballadors, com a "Beirut". En plena guerra civil libanesa (1975-1990) i amb la capital d'aquest país, Beirut, sovint a les notícies per les bombes que hi havia, el soroll de les obres i les parets a mig fer van portar a anomenar la redacció amb posar sobrenom a la seu de l'emissora.

"El Josep Maria Francino es va centrar en una de les coses que sempre ha sabut fer millor: muntar una ràdio des del punt de vista tècnic i físic. És a dir, quantes antenes, quants estudis, quines taules de so, etc. Això el va acaparar durant mesos. Era quan les obres de l'edifici de Víctor Sagi, on només es van poder fer uns estudis en precari en uns despatxos al principi. Vam conviure uns mesos amb les obres però després

*vam anar a un pis en un edifici del costat que tampoc no estava condicionat. Les parets eren molt primes i se sentia tot el so ambient”.*¹⁸⁰

La nova emissora tindria cinc estudis a la tercera planta que donarien al carrer i, per tant, tindrien llum natural, una innovació en aquells moments a la ràdio catalana. A més, hi hauria un estudi a la segona planta dedicat a gravacions especials i el que seria un tret distintiu de l'emissora, un estudi a la planta baixa amb finestres al carrer que, a l'estil d'un aparador comercial, donarien projecció pública a la nova ràdio.

“En aquest projecte es contempla una nova visió de modernitat quant a obra civil, equipaments tècnics i ambient de treball en un mitjà de comunicació com és la ràdio. Es preveuen cinc estudis ubicats a la tercera planta de l'edifici, tots ells amb il·luminació natural, que crearan un ambient fins ara desconegut en el mitjà radiofònic; un altre estudi, ubicat a la segona planta, interior, i dedicat especialment a gravacions de tipus especials; i finalment un estudi a la planta baixa, cantonada Mestre Nicolau/Beethoven, que comptarà amb un miniauditori per tal que l'oient pugui participar en directe en els futurs programes que emetran les Emissores de la Generalitat. Es tracta de conjuminar les més avançades tècniques recuperant l'esperit més pur de la ràdio de sempre. Aquest estudi, dotat amb finestral de cara al carrer (amb tot tipus de mesures de seguretat), vidres antiavalots i antibala, farà que les emissions que s'hi realitzin puguin ser contemplades pels vianants. La ràdio s'apropa encara més al carrer”. (MEMORIA, 1984)

Sobre la creació d'aquest estudi de cara al carrer, el director de l'emissora, Josep Maria Francino, va recordar que la idea havia sorgit a última hora.

*“El que ara és l'Estudi 1, el de l'aparador de la planta baixa, vam decidir de fer-lo quan ja estaven les obres en marxa. Ho vam parlar amb l'arquitecte, Joan Artés, que podíem fer un estudi que donés al carrer, a la Diagonal per on hi passa molta gent. Ja havíem fet 6 estudis i vam fer-ne un setè. Aquest va ser l'Estudi 7, perquè es va fer a última hora. Hauria d'haver estat l'1! Va ser una molt bona idea”.*¹⁸¹

A finals d'any, l'emissora va haver de canviar provisionalment d'ubicació i es va traslladar a unes oficines d'un edifici pròxim.

L'emissora es va instal·lar a la tercera planta de l'avinguda Diagonal, 622. Allà es van habilitar cinc estudis provisionals i una torre d'enllaços per transmetre cap als centres emissors. El trasllat de tot l'equip humà que està fent Catalunya Ràdio es fa el gener de 1984.

“El dia 23 de gener de 1984 es du a terme el trasllat als locals de Diagonal, 622, 3a planta, on s'instal·len els estudis d'emissió, producció, redacció, cos de programes i

¹⁸⁰ Entrevista personal a Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/06/2019

¹⁸¹ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

personal administratiu, i comença la incorporació del personal contractat per a les futures emissions de Ràdio Associació de Catalunya, que prepara la programació de RAC". (MEMÒRIA, 1984)

La posada en marxa definitiva de Ràdio Associació de Catalunya, però, es va fer esperar. No va ser fins al mes d'abril, quan van acabar les obres a Diagonal 614 i el projecte de ràdio ja tenia els seus propis locals, que no es va iniciar la programació definitiva de Ràdio Associació. La provisionalitat –i la dimensió– de les instal·lacions on emetia Catalunya Ràdio feia inviable assumir des d'allà més emissions. La idea era que Ràdio Associació no fos un segon canal de Catalunya Ràdio sinó una emissora amb una identitat pròpia que emetria 16 hores diàries, de les 8 del matí a les 12 de la nit.

Tot i la provisionalitat, la programació de Catalunya Ràdio no es va aturar. I l'impuls de l'equip d'informatius i de programes va portar èxits en forma de notícies exclusives i desplegaments inèdits.

"El 10 de febrer de 1984, novament, els serveis informatius ofereixen una primícia: som la primera emissora de tot l'Estat espanyol que informa de la mort del líder soviètic Iuri Andropov. L'endemà, l'onze de febrer, Catalunya Ràdio es desplaça a París per cobrir la informació dels esdeveniments de la projecció de la cultura catalana a l'exterior, concretats en les actuacions de Maria del Mar Bonet i el grup Al Tall (País Valencià) al Theatre de la Ville, aixó com l'estrena de l'obra del grup Els Comediants "Alé" i la presentació per la Companyia del Centre Dramàtic Nacional, dirigida per Lluís Pascual, de l'obra de Ramón Valle Inclán, Luces de Bohemia". (MEMÒRIA, 1985)

Les obres de la seu definitiva de Catalunya Ràdio avançaven enmig d'una important etapa de canvis a la CCRTV, un cop superada l'etapa fundacional, amb la mirada posada les eleccions al Parlament previstes per a finals d'abril de 1984. El primer canvi important va ser la dimissió de Jaume Casajoana com a director general de Règim Jurídic de la Ràdio i la Televisió. El seu era un càrrec de caràcter transitori, a l'espera de la constitució de la CCRTV i, un cop en marxa i ple funcionament aquest ens, la seva feina es va donar per culminada. Però és que també al capdavant de la CCRTV hi va haver una baixa aquell principi de 1984 quan va plegar el que va ser el primer director general, Pere Cuxart. Va prendre el relleu Josep Caminal, un home també de l'òrbita del partit Convergència Democràtica del president, Jordi Pujol. En una sessió extraordinària del Consell d'Administració de la CCRTV, Caminal es va comprometre a fer que Catalunya Ràdio i TV3 "esdevinguin un signe d'identificació de tots els ciutadans de Catalunya" i que fossin dos mitjans que deixessin de banda "actituds partidistes" en benefici d'un bé superior:

“l'arrelament i l'èxit d'un instrument tan decisiu com la radiotelevisió catalana”¹⁸². Caminal va imposar un nou aire a la CCRTV i amb ell es van desencallar qüestions tan vitals com el pressupost d'inversions de la CCRTV per al 1984 que va ascendir, en el cas de Catalunya Ràdio a un total de 1.117 milions de pessetes¹⁸³ [6,7 milions d'euros]. Eren els diners amb els quals s'havien de finançar les obres que ja s'estaven executant.

Catalunya Ràdio es va anar fent un lloc al dial i ho va fer especialment per la notorietat que van adquirir alguns dels seus programes. A la premsa es parlava, per exemple, dels programes musicals de Jordi Tardà que eren Calendari pop i Inèdits i pirates, tots dos del cap de setmana. El primer era un programa musical que repassava les efemèrides del pop i el rock en un format ideat per l'aleshores cap de programes, Florenci Surroca.

*“«Calendari pop» pretén fer un recull de la història de la música pop il·lustrada amb documents vius. És a dir, anem seguint el calendari del dia i recordem quins fets s'han produït en aquella mateixa data al llarg del temps, fets com ara concerts, aniversaris de naixement i de mort, etc. Si és un aniversari de mort, l'acompanyem de la darrera entrevista que es va fer al personatge. De la presentació en té cura Josep Anton Ramoneda, encara que en certes entrevistes anecdòtiques hi intervé el mateix Tardà, sobretot en el programa de diumenge a la nit”*¹⁸⁴

L'altre programa tenia la particularitat que emetia cançons inèdites i concerts enregistrats però no publicats de la col·lecció particular del mateix Tardà. Són aquestes versions anomenades “pirates” que feien les delícies dels fans dels grups musicals.

*“«Inèdits i pirates», com el seu nom indica, és un programa especial per a melòmans i col·leccionistes, i té la particularitat que aquella música que s'escolta els oients saben que no la trobaran a cap altra emissora ni a cap botiga, perquè és el fruit de la meva particular discoteca. Aquesta està composta per més de quinze mil discos provinents de subhastes i d'intercanvi amb col·leccionistes de tot el món”*¹⁸⁵

Es tracta en els dos casos de programes musicals amb formats innovadors i un alt nivell de qualitat, de manera que el boca orella sobre aquests espais i l'espai dedicat a la música de jazz multiplicaven la difusió d'una emissora encara amb molta poca audiència però amb “un bon prestigi”, segons el diari El País.

“Las emisiones empezaron a principios de verano y en pocos meses han conseguido un buen prestigio y una respetable audiencia, dentro de sus límites técnicos, entre el público juvenil principalmente. Destacan sus programas y retransmisiones diferidas

¹⁸² Diari Avui 02/02/1984

¹⁸³ Diari Avui 14/04/1984

¹⁸⁴ Diari Avui 25/02/1984

¹⁸⁵ Diari Avui 25/02/1984

*de jazz, así como un magazine nocturno de carácter informal que empieza a las 12 de la noche”.*¹⁸⁶

En efecte, el gran èxit de l'inici de Catalunya Ràdio va ser, sense dubte, el magazine nocturn El lloro, el moro, el mico i el Senyor de Puerto Rico. Era un programa d'humor –directament relacionat amb l'actualitat– on s'enllaçava una selecció musical amb seccions bàsicament consistents en comentaris de notícies curioses en clau provocativa i, de vegades sensual, i també acostumava a tenir una entrevista en profunditat. Els espais de comentaris de l'actualitat rebien el nom de les “anotícies” mentre que a les entrevistes els convidats eren diversos: periodistes, escriptors, artistes, polítics, etc. La idea d'aquest programa l'avança Jordi Costa ja el maig de 1983 en una entrevista al diari El País, un mes abans de la primera emissió de Catalunya Ràdio i molt abans de la no posada en antena d'aquest espai. “El lloro, el moro, el mico i el Senyor de Puerto Rico” va ser fruit d'una llarga preparació.

*“La noche radiofónica está cubierta ahora [en general en todas las emisoras] por espacios de socorro, susurrantes voces femeninas o solitarios poéticos. Costa es consciente de lo que ya existe y ha pensado en algo distinto que «no sea ni sexy ni para gente que se siente sola. La noche tiene una ventaja para la radio y es que se escucha. A otras horas simplemente, se oye. Nuestra pretensión a esa hora será la de divertir, la de hacer reír»”.*¹⁸⁷

El títol venia del nom d'un poema que segons algunes versions és anònim¹⁸⁸ i segons d'altres està atribuït a Xavier Sabater i Aribau¹⁸⁹. El programa s'emetia de dilluns a divendres entre les 12h de la mitjanit i les 3 de la matinada, un horari nocturn que li permetia tenir el to transgressor que el va caracteritzar. Estava produït per l'equip batejat per ell mateix com “La Mercantil Radiofònica”, que integraven els periodistes Jordi Vendrell, Ramon Barnils i l'escriptor Quim Monzó. Vendrell –que era el presentador del programa– havia fet un programa a Radio Club 25 on havia coincidit amb Josep Maria Francino, director de Catalunya Ràdio. A més, Vendrell i Oleguer Sarsanedas, un altre home clau en la posada en marxa de Catalunya Ràdio, havien coincidit en el projecte anomenat “Fil Diari” que consistia en una mena de calendari-santoral que s'enregistrava, es distribuïa i s'emetia per diferents emissores locals. De la seva part, Barnils –que seleccionava les qüestions que es comentaven– havia començat la seva carrera periodística lluitant per la llibertat informativa al final del franquisme, havia treballat en diferents mitjans com l'Agència EFE i feia

¹⁸⁶ Diari El País 09/11/1983

¹⁸⁷ Diari El País 18/5/1983

¹⁸⁸ Segons BARNILS I ALTRES, 1987 el poema és anònim

¹⁸⁹ <https://lletra.uoc.edu/especials/folch/lloro.htm>

col·laboracions d'opinió en diferents diaris de Barcelona. Un jove Quim Monzó feia els guions i la selecció i el muntatge musical anava a càrrec de Xavier Salvà.

“Crec que a la ràdio el més important és el sentit del ritme, i és aquesta la característica més acusada en la personalitat de Jordi Vendrell. A banda de la veu tan personal, i les idees, que les té, naturalment és el sentit del ritme, repeteixo, la seva característica més acusada. Si a això hi afegiu el geni creatiu de la paraula del Quim Monzó i la inesgotable curiositat i la lucidesa mental del Ramon Barnils, tindreu la base del que va ser aquell programa, que ja ha entrat a la història de la ràdio catalana”. (BARNILS I ALTRES, 1987)

A banda de les seccions, el programa també tenia entrevistes algunes de les quals van quedar recollides en un llibre (BARNILS I ALTRES, 1987) que ens permet veure com Jordi Vendrell i Ramon Barnils tenien un estil particular d'entrevistar que no evitava temes polèmics i pretenia fer un retrat del personatge a través de preguntes disteses. El programa tenia un acurat muntatge que incloïa música per ambientar les informacions i petits talls de veu (per exemple del personatge del Doctor Capri o fragments de pel·lícules com Tarzan) que donaven un apunt o un contrasentit a les paraules de Vendrell. *“El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico és un programa musical-espectacle que va en busca de la sorpresa auditiva”*¹⁹⁰, l'havia definit en mateix Vendrell. En definitiva, un model pioner i totalment inèdit al dial barceloní de l'època, amb una mirada crítica atrevida i polèmica –independent del poder polític que era titular de l'emissora– que entroncava perfectament amb la idea de ràdio que tenien al cap Jordi Costa i Josep Maria Francino quan van posar en marxa Catalunya Ràdio. *“Nuestra pretensión a esa hora será la de divertir, la de hacer reír”*¹⁹¹, havia declarat mesos enrere el mateix Costa com hem apuntat anteriorment en aquesta recerca. El “Lloro” no va ser una aposta improvisada.

*“En realitat, els tres [l'equip del programa] admeten que aquest programa ofereix una oferta radiofònica diferent i divertida, “oferim duros a quatre pessetes, car es tracta d'un musical entretingut, amable, simpàtic, desvetllat, culte, noble, net i feliç. (...) Ramon Barnils és clar al respecte: «De fet el que passa és que ens divertim molt. Jo crec que la gent s'adona que ens ho passem bé»”*¹⁹²

El programa es feia als precaris estudis provisionals que l'emissora tenia a l'inici i va viure també el trasllat a l'edifici que allotjar l'emissora durant les obres a la seva principal. A l'article del diari Avui, els integrants de la Mercantil Radiofònica es queixaven d'aquesta situació.

¹⁹⁰ Diari Avui 28/03/1984

¹⁹¹ Diari El País 18/05/1983

¹⁹² Diari Avui 28/03/1984

*"Tot i que els mitjans dels quals disposem són molt limitats, jo crec que encara Déu n'hi dóna", respon Vendrell. I en Monzó afegeix: "És que treballem en les condicions de Ràdio Tanzània".*¹⁹³

Lamentablement, per l'estudi de camp sobre aquest programa només es disposa d'un enregistrament d'un fragment d'una hora conservat a la web de Catalunya Ràdio¹⁹⁴ i un altre enregistrament de promocions i sintonies també emmagatzemat a internet¹⁹⁵. De l'anàlisi d'aquest material¹⁹⁶ en descata la diversitat de gèneres i estils musicals que hi apareixen. *"La idea musical del programa és ben oberta a tots els estils, descobrim filons que van des de la música caribenya o africana, al rock"*, van assegurar els mateixos integrants de la Mercantil Radiofònica al diari Avui. La cançó més popular del programa era la veneçolana "Caballo viejo" interpretada per Roberto Torres. La melodia era tota una declaració d'intencions sobre el to provocatiu del programa a la que era la ràdio de la Generalitat.

El mateix president de la Generalitat, Jordi Pujol, s'hi va referir explícitament en l'acte d'inauguració de l'emissora el mes d'octubre –el programa només feia alguns mesos que estava en marxa– per alertar que el contingut del programa no li agradava. I que caldria buscar un equilibri entre la creativitat i la institucionalitat de l'emissora, com hem vist anteriorment. En tot cas, el programa, com el mateix Pujol reconeixia, cridava l'atenció en una emissora finançada per la Generalitat i els mateixos integrants de La Mercantil Radiofònica eren conscients que jugaven al límit del que era tolerable.

*"Jordi Vendrell és terminant al respecte: "No, jo diria que es tracta d'un programa musical amb tonteries que tenen a veure amb la realitat i amb l'actualitat, però tractades irònicament". Els altres dos afegeixen: "Anem a buscar el riure de la gent, encara que la gent es pugui indignar". Vendrell i Barnils ho rematen: "La nostra capacitat d'indignació està congelada fins passades les eleccions [al Parlament de l'abril de 1984], per recomanació de la borsa i de l'esperit..."*¹⁹⁷

Els integrants de la Mercantil Radiofònica assumien que el seu programa sorprenia i no agradava al poder però tot i això no afluixaven i es reivindicaven, en el reportatge al diari Avui, per fer un programa matí amb moltes més "opcions".

Com a mostra del seu tarannà trencador i innovador alhora, el 3 de febrer de 1985, el diari Avui recull que durant una entrevista a l'aleshores conseller de Cultura, Joan Rigol, se li va

¹⁹³ Diari Avui 28/03/1984

¹⁹⁴ <https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/dies-de-radio/el-loro-el-moro-el-mico-i-el-senyor-de-puerto-rico/audio/1007649/>

¹⁹⁵ <https://archive.org/details/EILloroEIMoroEIMico>

¹⁹⁶ Veieu annex 27

¹⁹⁷ Diari Avui 28/03/1984

preguntar si havia anat mai de discoteques i al seu 'no' el presentador del programa, Jordi Vendrell, li va respondre amb un "Doncs nosaltres t'hi portarem" que es va materialitzar amb una visita per tres discoteques de Barcelona amb l'equip de la Mercantil Radiofònica.

El mateix Carles Vilarrubí, com a secretari general de l'emissora i director en funcions, recorda els moments tensos que va passar escoltant alguns moments del programa que reconeix que era irreverent, innovador i iconoclasta. "Un còctel brillant i intel·lectualment molt interessant", conclou.

"Algun cop m'havia llevat a la 1 de la matinada i havia vingut amb el pijama sota de la gavardina i entrar a l'estudi on es feia el programa i dir: «Escolteu: això és la ràdio nacional de Catalunya. Us esteu sentit?». Jo pensava: «On he vingut a parar?». Era la cosa més impressionant que s'ha fet mai a la ràdio en aquest país. Era fenomenal. Feien una ràdio que ja no es fa. Jo venia a la ràdio amb la moto esverat i acaba assegut amb la Mercantil Radiofònica fent whisky amb ells. Sort que la ràdio la sentia poquíssima gent aleshores".¹⁹⁸

El mes de març de 1984 va ser clau per a la nova emissora. D'entrada perquè es va culminar el desplegament dels centres emissors que fins aleshores tenien caràcter provisional. Aquests centres emissors tenien la particularitat que incorporaven el "telecomandament digital a tota la xarxa d'enllaços" que feia que des del control central de Barcelona es pogués intervenir en qualsevol d'ells. Els nous centres emissors eren importants perquè estaven ubicats en punts molt més estratègics, en alguns casos al mateix lloc que estaven els equips de RTVE, que milloraven l'abast del senyal i substituïen els que s'havien instal·lat en un primer moment en indrets com Miralcamp –que va passar a Alpicat–, la muntanya de Montjuïc de Girona –que va passar a Rocacorba– o Reus –que va passar a la Mussara–.

"El 16 de març es posa en marxa el centre emissor de la Mussara (Tarragona) a la freqüència de 100.2 MHz, dotat amb dos emissors de 2,5 Kw cada un. El 21 de març de 1984 es posa en marxa el centre emissor de Rocacorba (Girona) amb la freqüència de 96.7 MHz, dotat amb dos emissors de 2,5 Kw cada un. I el 27 de març es posa en marxa el centre emissor d'Alpicat (Lleida) a la freqüència de 94.2 MHz, dotat amb dos emissors de 2,5 Kw cada un. Amb la posta en marxa d'aquests tres equips emissors, situats al seu lloc definitiu, s'aconsegueix una cobertura territorial del 80% del Principat i del 90% de la població". (MEMÒRIA, 1985)

Tot això mentre les obres a l'antic edifici de Víctor Sagi prenen forma i el dia 26 de març de 1984 va començar el trasllat, "progressivament i per Departaments" (MEMÒRIA, 1984) cap a la seu definitiva de Catalunya Ràdio a Diagonal, 614. Els primers estudis que es van posar

¹⁹⁸ Entrevista per al programa Dies de Ràdio a Carles Vilarrubí consultable aquí: <https://www.ccma.cat/catradio/alcarta/dies-de-radio/reflexions-al-cap-del-temps/audio/1076324/>

en marxa van ser l'1, el 2 i el 7 i també el Control Central de l'emissora. I es va fixar per al dia 3 d'abril de 1984 la inauguració oficial de la seu. Seria un dia després de l'arrencada de la programació regular de Ràdio Associació de Catalunya, el 2 d'abril de 1984.

Però el director de Catalunya Ràdio, Josep Maria Francino, ja no va poder assistir als actes previstos per a aquells dies. Francino va caure malalt i en el Consell d'Administració de la CCRTV –a la seva reunió del dia 28 de març de 1984– es va informar que “a causa de la malaltia del Sr. Francino, director de Catalunya Ràdio, ha pres possessió com a director en funcions, el Sr. Carles Vilarrubí”. Vilarrubí, home de confiança de Presidència de la Generalitat, feia temps que treballava a l'ombra per bastir l'estructura empresarial de l'emissora i donar-li l'aire suficient per convertir-la en un projecte líder. I, sense Francino, es va posar mans a la feina per completar –ara ja en solitari– aquest objectiu.

“Jo sabia quan vaig arribar que allò de director de Catalunya Ràdio tenia una durada. De fet, cada cop vaig veure més clar que ens van agafar perquè muntessim la ràdio com a bons professionals amb experiència que érem nosaltres i que, un cop estigués en marxa, ja hi posarien els seus. A mi, això ja m'estava bé. Però la qüestió és que les obres de l'edifici de Víctor Sagi eren de més envergadura del que tothom pensava al principi i la pressió em va superar. Vaig petar abans que la inauguració”¹⁹⁹

De moment, el primer que va fer Vilarrubí va ser inaugurar, al costat de les autoritats, la seu –ara sí, definitiva– de Catalunya Ràdio i –gairebé simultàniament– engegar amb mesos de retard la programació regular de Ràdio Associació de Catalunya. Tot això en un final de març de 1984 marcat ja per les eleccions al Parlament, previstes per a finals d'abril.

La primera fita va ser el llançament definitiu de la programació de Ràdio Associació de Catalunya que va començar el dia 2 d'abril. La gran aposta de l'emissora va ser la recuperació de l'històric espai Radioscope del radiofonista Salvador Escamilla i tenia una durada de tres hores. L'espai havia començat a emetre's el gener de 1964 a Radio Barcelona i es considera l'espai que, tot i ser en castellà, va servir per començar a reintroduir el català a les ones després de la Guerra Civil. A través de Radioscope, a més, Escamilla va promocionar el moviment de la Nova Cançó que va popularitzar la protesta a través de la música contra el règim franquista. A la tarda, hi havia un altre gran programa contenidor de quatre hores que conduïa Pepa Palau, una altra històrica amb una llarga carrera com a presentadora i actriu a la ràdio i la televisió dels anys 70 i 80. Es tractava, per tant, de recuperar formats iniciats 20 anys enrere en contraposició amb l'aposta per una ràdio moderna com la que havien impulsat Costa i Francino. Pel que fa als espais

¹⁹⁹ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

informatius, Ràdio Associació no en tenia de propis i connectava amb els serveis de notícies de Catalunya Ràdio.

El fet que la cooperativa de Ràdio Associació estigués al darrere de la recuperació de l'emissora va marcar el caire dels continguts. Però l'aposta per aquest model tan pretèrit en el temps va costar alguna crítica als diaris de persones com ara Josep Manyé, un periodista històric que va participar en la recuperació de Ràdio Associació durant la transició. Per ell, la recuperació de Radioscope era un error, com també ho era que la nova emissora no tingués informatius propis.

*“A efectes administratius, la integració de Ràdio Associació amb Catalunya Ràdio pot tenir certs avantatges, però té també certs perills. És massa aviat per comparar l'organigrama d'una i altra i treure'n conclusions definitives, però molts dels que hem estat vinculats a Ràdio Associació hi veiem certs aspectes preocupants. És comprensible que Catalunya Ràdio tingui l'exclusiva dels informatius, però fóra trist que Ràdio Associació es convertís també en el parent pobre d'aquella en el terreny de la programació. És massa aviat per fer una anàlisi d'aquesta, però és trist constatar que s'hagi caigut en la fàcil sortida de dedicar els matins a un programa com Radioscope, que tingué el seu èxit en altres temps, però que darrerament ha estat ja en l'antena de moltes ràdios municipals. No se li ha acudit a ningú de mirar la programació dels bons temps de Ràdio Associació i posar al dia algun programa que pogués ésser un símbol de la seva continuïtat. És de desitjar que vingui un dia en què Ràdio Associació de Catalunya sigui una emissora del tot independent del control de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió”.*²⁰⁰

Ràdio Associació va néixer, doncs, vinculada a Catalunya Ràdio però amb un encaix encara per acabar de definir. Durant la primera setmana de programació, destacaven els programes magazine de Salvador Escamilla al matí, de Pepa Palau a la tarda i de Emili Julià i Marta Bovet a la nit, amb un format més d'entrevistes.²⁰¹

L'altra gran fita de Carles Vilarrubí com a màxim representant de l'emissora –encara que fos provisionalment– va ser la inauguració de la seu de Catalunya Ràdio el dia 3 d'abril amb l'assistència del president del Parlament, Heribert Barrera, i el conseller de Governació, Macià Alavedra. La proximitat de les eleccions al Parlament va desaconsellar la presència del president Pujol que, durant la campanya, exposava la creació de la ràdio i la televisió com una de les fites aconseguides del seu primer govern (1980-1984). A l'acte d'inauguració dels nous locals hi van assistir també els consellers de la CCRTV que, a la reunió del dia 4 d'abril, van deixar constància en l'acta que el valoraven “molt positivament”. Posteriorment, a la reunió del dia 11 es va anunciar que s'havia enviat una carta a Josep

²⁰⁰ Diari Avui 03/04/1984

²⁰¹ Veieu annex 28

Maria Francino, el gran ideòleg del disseny de la seu de Catalunya Ràdio encara convalescent, per felicitar-lo per la feina feta.

El mes d'abril va culminar amb la celebració de les eleccions al Parlament on Catalunya Ràdio hi aboca uns esforços mai vistos fins aquell moment, sobretot en el programa especial per seguir la nit electoral.

“La nit del 29 d'abril, per cobrir tota la informació de la nit electoral, s'instal·len nou miniestudis als centres de dades de Girona, Lleida, Tarragona i Barcelona. Dues unitats mòbils donen voltes per la ciutat de Barcelona a la recerca de qualsevol fet noticable. A més d'això, es compta amb tota una infraestructura dels serveis informatius que, a través dels seus corresponsals arreu del Principat, ofereix minut a minut tota la informació de la nit electoral. Als locals de la Diagonal, 614 es disposa de dos estudis interconnectats entre si, una consola de múltiplex de 24 canals i tot un equip de professionals que elaboren un programa especial, “Nit d'Eleccions”, que va començar a les 20 hores i va acabar l'endemà a les 8.00 hores, programa dirigit per Eva Algarra, Cap dels Serveis Informatius de Catalunya Ràdio i Ràdio Associació de Catalunya”. (MEMÒRIA 1985)

Catalunya Ràdio va insertar anuncis a la premsa per explicar el desplegament de la nit electoral on explicava que es faria un “desplegament radiofònic sense precedents a Catalunya”. En xifres, s'habilitaven 50 línies microfòniques, 5 unitats mòbils, 50 punts d'informació, 60 redactors i més de 100 professionals. *“Per arribar fins a l'últim racó del nostre país. Amb tota la informació, l'opinió i, per descomptat, també l'entreteniment. Tot en viu i en directe”*.²⁰²

Les eleccions les va guanyar la coalició Convergència i Unió liderada per Jordi Pujol, aquest cop amb majoria absoluta. Pujol repetia com a president i ho feia amb més poder al Parlament per desenvolupar i donar forma a les seves polítiques, entre les quals la creació de la ràdio i la televisió de la Generalitat.

7.5.3. Tercera etapa: crisi i reorientació del projecte

Passades les eleccions d'abril de 1984, vista la dimensió del desplegament de la nit electoral que es va fer a Catalunya Ràdio, es pot concloure que els recursos humans i tècnics s'havien anat consolidant, sobretot després de l'acabament de les obres a la seu de l'avinguda Diagonal, 614 i el retorn dels equips a les redaccions i els estudis, ara sí, definitius. Però encara quedava per resoldre una qüestió cabdal que era la provisionalitat al capdavant de l'emissora que dirigia, en funcions, Carles Vilarrubí ja que l'ànima de la

²⁰² Diari Avui 28/04/1984

posada en marxa del projecte, Josep Maria Francino, encara no s'havia recuperat dels seus problemes de salut.

El que sí que es va encarrilar aquell mes de maig va ser la qüestió de les freqüències, almenys en el cas de la de Barcelona que encara era provisional. A la reunió del consell d'administració de la CCRTV del 16 de maig, Carles Vilarrubí va explicar que la primera freqüència que els van assignar verbalment per Barcelona des de la Direcció General de Mitjans de Comunicació del govern espanyol va ser la de 106.8 però que aquesta era una "mala freqüència" ja que no es podia sintonitzar en alguns receptors de manera que els mateixos tècnics de la casa van buscar una de millor i van localitzar la del 95.3 on també s'estava emetent en aquell moment. El 31 de gener, però, s'havia rebut un télex de la Direcció General de Mitjans de Comunicació del govern espanyol amb "una possible proposta de freqüència al 102.8" i que alguns temps després van saber que a Madrid havien demanat aquesta freqüència a Ginebra per assignar-la a Catalunya Ràdio. De manera que des de principis de maig, Catalunya Ràdio havia deixat d'emetre pel 106.8 i la intenció era posar un "xiulet" al 102.8 i deixar la freqüència del 95.3 en dos o tres mesos per consolidar-se en el lloc definitiu.

Arribats al mes de juny, els canvis es van imposar a la CCRTV. El fins aleshores director general, Josep Caminal, va ser rellevat del càrrec en un moviment que va sorprendre fins i tot dins de Convergència Democràtica ja que havia estat nomenat només cinc mesos abans. Caminal, un home de partit, va tenir diferències amb el director de TV3, Alfons Quintà, i va ser rellevat per un altre home de partit, Joan Granados, que tindria un paper clau en el futur de l'ens radiotelevisiu català. Catalunya Ràdio va avançar la notícia del nomenament de Granados el dia 20 de juny que l'endemà ja publicaven els diaris i que es va fer efectiu aquell mateix dia 21 de juny de 1984 a la reunió del consell executiu del govern de la Generalitat.

És aleshores quan Carles Vilarrubí es va posar mans a la feina a executar un canvi de rumb de l'emissora sense esperar a tenir una nova direcció, amb la complicitat absoluta de Joan Granados i els nous aires que hi havia al Palau de la Generalitat, amb la majoria absoluta aconseguida a les urnes.

"La ràdio que hi havia en aquell moment sorprenia però no acabava de funcionar. Aleshores hi va haver un petit conclave, on tres o quatre persones afins al govern es van trobar, entre elles Carles Vilarrubí, i van arribar a la conclusió que s'havia de fer

*una ràdio normal, com les altres. I es van començar a pensar noms i allà mateix va sorgir la idea de Josep Cuní que feia les nits a Ràdio Barcelona”.*²⁰³

Josep Maria Francino, que ja no exercia de director de l'emissora en aquells moments, sí recorda que al primer equip que va muntar Catalunya Ràdio no li van donar l'opció de fitxar professionals de reconegut prestigi. Francino recorda que a ell i a Jordi Costa aquesta filosofia de muntar una ràdio diferents ja els semblava bé, però sí que reconeix que –en algú moment– s'havien plantejat fer una emissora més de caire generalista. Una opció que finalment van descartar per la falta de recursos crònica que patien.

*“A nosaltres ens agradava la ràdio que vam fer, però ens també cert que si havíem de fer una emissora de caire generalista que havia de ser la ràdio nacional de Catalunya, mirant el sector, l'havíem de fer més o menys com Radio Nacional de España, que és el que va acabar sent quan va aterrar el Josep Cuní. Però a nosaltres els polítics ens deien que no podia ser i així ens vam inventar la ràdio formula modular”.*²⁰⁴

El fitxatge de Josep Cuní es va anunciar a la primera reunió del nou consell d'administració de la CCRTV –renovat segons la legislació vigent amb el canvi de legislatura– el 25 de juliol de 1984. Els diaris se'n va fer ressò un parell de dies després. En destacaven que era un “home de ràdio prou conegut” i que ha conduït programes de “gran èxit” a Radio Barcelona i ja apunten la idea d'obrir una “nova etapa” amb la mirada posada a fer una “programació competitiva en el terreny comercial”

*“La incorporació de Cuní marcarà una nova etapa de renovació a les emissores institucionals les quals, sense oblidar el seu caire oficial, volen realitzar una programació competitiva en el terreny comercial amb les altres emissores barcelonines”.*²⁰⁵

El periodista Josep Cuní recorda que l'aleshores secretari general de l'emissora, Carles Vilarrubí, el va anar a buscar la primavera de 1984. Vilarrubí li va dir que l'enviaven per sondejar les possibilitats que s'incorporés a Catalunya Ràdio per impulsar-hi un canvi de rumb.

“A mi em ve a buscar el Vilarrubí, en nom del govern, quan detecten que el model amb el que s'ha creat Catalunya Ràdio, que ja va ser alternatiu volgutament, no dona resultats. La ràdio és un mitjà de lenta penetració i un model alternatiu encara necessita més temps però el temps passa i tot i que en un principi t'hagin dit que tindràs temps, al final els responsables del projecte es comencen a posar nerviosos.

²⁰³ Entrevista personal a Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 06/06/2019

²⁰⁴ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

²⁰⁵ Diari Avui 27/07/1984

*Veuen que la penetració del mitjà va molt lenta i creuen que ha arribat el moment de revisar-ho”.*²⁰⁶

La primera oferta a Josep Cuní va ser la de fer-se càrrec de la “coordinació general de programes”, un encàrrec que després es va ampliar a fer-ho compatible amb un programa matinal. Cuní va donar el seu ‘sí’ el juliol de 1984 i es va incorporar a l'emissora el 3 de setembre de 1984 amb la condició també de tenir uns mesos de marge per conèixer bé la casa abans de posar-se al davant del micròfon.

*“Jo em trobo una emissora amb una mirada més ‘amateur’ que professional entre els treballadors, més tenint en compte el cost econòmic que tenia tot allò. Entre la mirada alternativa i la programació que hi ha, em trobo un cert amateurisme que jo a Ràdio Barcelona no havia viscut. De fet, ja quan vaig veure com començava Catalunya Ràdio, vaig augurar que allò no tenia futur, perquè una ràdio pública té tot el futur que les institucions vulguin. Però sí tenia clar que difícilment tindria audència. I només ho deia jo, també qualsevol que estigués a la ràdio comercial”.*²⁰⁷

Pocs dies després de l'arribada de Josep Cuní, el 5 de setembre de 1984, a la primera reunió del consell d'administració de la CCRTV després de l'estiu, es va anunciar que el periodista Jordi Daroca seria el nou cap d'informatius en substitució d'Eva Algarra. Els nomenaments, sense esperar a tenir nou director de l'emissora, continuaven. Provenent de la direcció de ‘El Correo Catalán’, Daroca buscava feina a mitjans de 1985 quan el tancament del diari –en aquella última etapa en mans d'empresaris a l'entorn de Convergència Democràtica– semblava imminent. Quan va arribar, el nou cap d'informatius va fer un diagnòstic clar de la situació de l'emissora: hi havia uns professionals joves però amb molta capacitat que topaven amb una visió molt limitada que la mateixa redacció tenia sobre les seves capacitats, és a dir, no s'acaba de creure que fos la gran ràdio pública de Catalunya.

*“Quan vaig arribar vaig veure que el personal de la redacció estava ben triat, era jove però tenia una qualitat professional altíssima. De seguida vaig veure que tothom hi posava ganes i era molt receptiu a pitjar l'accelerador, al departament d'informatius i a la resta de departaments. Però des de fora, la impressió que tenia és que l'emissora era poca cosa. Recordo un dels primers dies que, per valorar una notícia, es va telefonar un director general de la Generalitat i no va respondre perquè va dir que només parlava amb la SER. Vaig pensar que estàvem pitjor del que em pensava, hi havia molta feina a fer”.*²⁰⁸

Daroca es va posar mans a la feina i va impulsar el primer canvi de la nova orientació que es volia donar a l'emissora. Es podria dir que el gir va començar pels serveis informatius

²⁰⁶ Entrevista personal a Josep Cuní per a aquesta recerca 05/05/2022

²⁰⁷ Entrevista personal a Josep Cuní per a aquesta recerca 05/05/2022

²⁰⁸ Entrevista personal a Jordi Daroca per a aquesta recerca 15/11/2021

que van deixar enrere l'etapa centrada en la fórmula modular i es van redissenyar, segons informava el diari Avui el dia 11 d'octubre de 1984, per passar a emetre's durant les 24 hores del dia. A més, van desaparèixer els butlletins amb informacions només de Catalunya que s'emetien als dos quarts de cada hora. Es tractava de donar transcendència al que feia l'emissora, competir al nivell de les grans emissores del dial barceloní.

*“La meva feina inicial va ser donar cos als informatius i incorporar-los a la competència de la resta d'emissores. Això vol dir en aquells moments la SER i Radio Nacional de España. I la intenció és fer una estructura com la resta, amb una característica pròpia que és, òbviament, tenir molt ben cobert Catalunya. I per aconseguir-ho vam dissenyar un dispositiu per tenir gent a totes les comarques. En molts casos no eren ni periodistes, però et posaven sobre la pista de notícies locals. Això ens permetia apropar l'emissora a l'últim racó de Catalunya que per nosaltres aleshores era molt important”.*²⁰⁹

Unes setmanes després de l'aterratge de Daroca, l'aposta informativa de Catalunya Ràdio va quedar palesa un cop més amb un programa especial que es va fer amb motiu de les eleccions als Estats Units la nit del 6 al 7 de novembre. El va presentar el mateix Josep Cuní i es va allargar de les dotze de la nit a les cinc del matí, amb la particularitat que –per primer cop– es va comptar amb la presència d'una enviada especial (Eva Algarra que fins poc abans havia estat cap d'informatius) i Lúcia Oliva i Cristina Gallach que –també per primer cop– van ser presentades com a “corresponsals” de Catalunya Ràdio a l'estranger, una xarxa que –en aquells moments– es començava a crear²¹⁰.

La qüestió de l'interinatge a la direcció de l'emissora s'allargava i no seria fins el 17 d'octubre de 1984 que la premsa va publicar –i el consell d'administració de la CCRTV va conèixer– el nomenament d'Agustí Farré com a director de Catalunya Ràdio. Al consell d'administració que es va celebrar aquell dia ja hi va comparèixer Farré que va destacar els “excel·lents mitjans tècnics i experiència professional” que havia trobat a l'emissora comptant també amb els “bons professionals que s'hi han incorporat darrerament”, en una referència directe a Josep Cuní.

Però Carles Vilarrubí, que fins aleshores exercia com a director en funcions mantenia encara part del seu poder, va passar a ser director adjunt i va continuar amb el càrrec de secretari general. Era l'home de confiança de Joan Granados a l'emissora i l'artífex del canvi de rumb que, amb Josep Cuní, s'estava preparant des d'abans de l'estiu.

²⁰⁹ Entrevista personal a Jordi Daroca per a aquesta recerca 15/11/2021

²¹⁰ Diari Avui 01/11/1984

Agustí Farré, periodista en actiu en aquell moment a Radio Nacional de España, havia estat director general de Mitjans de Comunicació quan aquesta estava adscrita al Departament de Cultura (1981-1983). Ara tornava a Catalunya amb l'encàrrec de liderar la transformació de l'emissora, però el seu pas per la direcció va estar condicionat pels canvis que estaven impulsant Carles Vilarrubí i Josep Cuní.

“A mi em diuen: «Escolta Agustí si us plau, tu que ets un professional amb una llarga trajectòria i uns coneixements que has demostrat, posa ordre allà dins». L'objectiu era professionalitzar la ràdio”.

Farré fa seu el canvi de rumb que estan dissenyant Vilarrubí i Cuní, amb la idea que el model que realment tenia èxit d'audiència era l'ideat als anys 50 per la BBC, el dels grans programes tipus magazín.

*“El que tenia clar és que no podíem continuar fent aquells programes de 30 minuts on cadascú feia el que volia. Hi havia gent allà dins que creia que la ràdio era ell i que la resta de programes era per omplir la graella fins que hi tornés a sortir ell. Això no podia ser. Havíem de fer la ràdio que funcionava al país en aquell moment: la del Luis del Olmo o l'Iñaki Gabilondo. Què feien? Un gran magazín. I això és el que havíem de fer. No es tractava d'inventar la ràdio, com semblava que s'havia fet, sinó que es tractava de fer la ràdio que funcionava dins i fora del país”.*²¹¹

El fitxatge per a la nova programació van continuar amb el nom de la radiofonista Adelina Castillejo que la premsa va publicar l'1 de novembre de 1984. Amb una llarga carrera al mitjà i provinent en aquell moment de Radio Barcelona, on havia coincidit amb Josep Cuní, Adelina Castillejo es va incorporar a l'equip que havia de posar en antena “la nova estructura de programes” que es preparava a Catalunya Ràdio.

L'11 de novembre es va publicar la incorporació d'un altre radiofonista de renom, Constantino Romero, home polifacètic que també era actor i doblador que en aquell moment provenia de Radio Nacional de España. En un principi, Romero s'havia d'encarregar, segons la premsa, d'un programa musical però finalment, es va fer càrrec d'un dramàtic, un gènere radiofònic en desús que Catalunya Ràdio es va proposar de recuperar en aquella nova etapa de programació.

Ja en el moment d'anunciar el fitxatge, la premsa avançava el que seria l'estructura de la nova programació de Catalunya Ràdio que es va posar en marxa el mes de gener. Josep Cuní s'encarregaria del programa matinal i Adelina Castillejo, del de la tarda, de manera que

²¹¹ Entrevista personal a Agustí Farré per a aquesta recerca 10/10/2019

es bastiria l'estructura radiofònica que –majoritàriament– tenien les emissores radiofòniques en aquells moments a Barcelona: dos grans programes contenidor, un al matí i l'altra a la tarda, de gènere mixte.

El fitxatges per a aquesta nova programació es van completar amb la jove periodista Àngels Barceló, en aquell moment presentadora dels Telenotícies Cap de Setmana de TV3, per presentar un dels pocs programes de l'emissora que va mantenir el seu format a la nova graella. Era el programa Fil Directe en que dirigents polítics se sotmetien a l'escrutini de l'audiència en directe i que fins aleshores presentava Eva Algarra, ex cap d'informatius de l'emissora. El dia 10 de novembre es va anunciar la incorporació de Barceló a Catalunya Ràdio i el dia 13 de nombre es va publicar un anunci a la premsa.²¹²

Els preparatius per a la nova programació de Catalunya Ràdio es van accelerar en aquell final de novembre. El 21 de novembre de 1984, el consell d'administració de la CCRTV va aprovar per unanimitat la proposta de programació de Catalunya Ràdio i Ràdio Associació de Catalunya per al primer semestre de 1985.

El canvi d'orientació de l'emissora no va afectar, finalment, el programa “El lloro, el moro, el mico i el Senyor de Puerto Rico”, espai polèmic que havia estat objecte de crítica –pel seu humor àcid i la sàtira política– del president Pujol i d'alguns membres del consell d'administració de la CCRTV. Moltes veus, però, s'havien aixecat per defensar la seva continuïtat, com la del columnista de l'Avui Santiago Riera.

*“Segons sembla, el llenguatge utilitzat en el programa i, sobretot, la gran llibertat d'expressió que fa palesa nit a nit, ha molestat alguns polítics. Hi ha gent que sembla no adonar-se que vivim en una societat democràtica adulta, en què programes de ràdio humorístics i esbojarrats com aquest, per molt iconoclasta que pugui ser en un moment determinat, han de ser una cosa del tot normal. I més quan pel seu horari nocturn i l'existència de moltíssimes emissores no es pot dir de cap manera que poden “ferir la sensibilitat” de ningú. (...) La tasca dels Vendrell, Barnils i Monzó ha estat molt valuosa. Tant de bo que interessos polítics no trenquin el seu treball”.*²¹³

A l'aleshores director, Agustí Farré, se li va demanar –des del Palau de la Generalitat– acabar amb aquell programa quan va ser nomenat, però s'hi va negar a la vista de la innovació i la popularitat que tenia.

²¹² Veieu annex 29

²¹³ Diari Avui 21/11/1984

*“Els empenyava enormement el programa [a la cúpula del govern de la Generalitat] i em deien que allò s’havia d’acabar. Però jo ho veia al contrari, era un programa divertidíssim, innovador i intel·ligent. Jo vaig considerar que no me l’havia de carregar, per fer-ho necessitava moltes més argumentacions que no pas que empenyava a algú perquè deia que a l’hora d’anar a dormir no es podia oblidar la llengua”.*²¹⁴

Pel que fa a Ràdio Associació, l'emissora va assumir un nou rol en el que havia de primar la música i es deixava de fer programació convencional que, en algun moment, podria fer la competència a Catalunya Ràdio. Això implicava la fi del programa 'Radioscope' i la sortida de l'històric Salvador Escamilla de les ones. La seva nova aventura a l'emissora amb prou feines si havia durat uns mesos. El dia 12 de desembre el consell d'administració de la CCRTV va ser informat que Escamilla assumiria el rol de "coordinador de l'àrea Comercial de Relacions Externes de Catalunya Ràdio". La nova estructura de Ràdio Associació de Catalunya consistia en 12 hores de música, de 9 del matí a 9 de la nit, amb connexions amb els butlletins horaris de Catalunya Ràdio. I ja de cara a la nit, es recuperaven alguns dels programes temàtics musicals que s'havien estat emetent per Catalunya Ràdio com ara "A l'ombra de l'art" o "Pàgina 3". La reorientació de la històrica emissora, però, no va agradar gens als cooperativistes que havien lluitat per la recuperació de l'emissora.

*“Es va decidir convertir Ràdio Associació en una ràdio musical per desesperació dels professionals i socis de la cooperativa. Es van veure traïts, era una ràdio de referència abans de la guerra i en transformar-se en una ràdio musical no complia els seus objectius”.*²¹⁵

La posada en marxa de la nova programació de Catalunya Ràdio es va fent de manera gradual i el dia 3 de desembre va engegar el nou programa de tarda que presentava Adelina Castillejo i portava per nom "Adelina Boulevard". Es definia a la premsa com "un gran magazine dedicat a la cultura i a l'espectacle. Amb la col·laboració de Quim Soler, Claudi Puchadas i Toni Moreno, que fins ara feien diversos programes culturals cada dia a la tarda". La intenció d'aquestes incorporacions és donar sortida als treballadors de l'emissora que, fins aquell moment, s'havien fet càrrec d'aquests programes monogràfics com ara "El cafè de la lluna", "Pàgina 3" o "A l'ombra de l'art".

“Eren programes sensacionals, fets per gent molt coneixedora de la matèries que tocaven però amb una gran voluntat de ser minoritari. I quan anunciem que es deixen d’emetre, costa algun disgust, sobretot pel que fa a la desaparició del programa de llibres. Aleshores ho incorporem tot al programa de tarda, també els tres responsables d’aquests programes passen a formar part de l’equip. I ho convertim en un magazine eminentment cultural però molt més distès i molt més

²¹⁴ Entrevista personal a Agustí Farré per a aquesta recerca 10/10/2019

²¹⁵ Entrevista personal a Enric Frigola per a aquesta recerca 25/02/2019

obert, no un calaix de sastre tancat. Perquè el primer que vaig fer, i això ho vaig tenir claríssim, era trencar els compartiments”²¹⁶

A més, a partir del gener, l'espai Adelina Boulevard va incorporar l'emissió d'una ràdio-novel·la la primera de les quals va ser “Mecanoscrit del Segon Origen” de Manuel de Pedrolo sota la direcció de Constantino Romero.

Els motors s'escalfaven i així es va anunciar que el dia 7 de gener es posaria en marxa el programa matinal de Josep Cuní que tenia com a títol provisional “Apa, som-hi!”²¹⁷ i que aniria de 9 a 12 del matí. De 12 a 1 del migdia es faria “un gran programa de participació, amb jocs i grans premis” que aniria seguit del Fil Directe i de l'Informatiu del Migdia i de L'Esport al Punt fins a les 3 de la tarda que començava Adelina Boulevard fins a les 7 de a tarda.

També aquell 3 de desembre va engegar la nova programació de Ràdio Associació de Catalunya que, de seguida, va impactar els crítics de ràdio i televisió dels diaris –com ara Santiago Riera– per la qualitat de la música que s'hi radiava.

“Ara surt també amb ràdio-fórmula Ràdio Associació de Catalunya, durant dotze hores al dia, amb una combinació d'informació (butlletins de Catalunya Ràdio), agenda d'actes culturals i de tota mena, i contestador automàtic que respon a les preguntes dels oients, tot això combinat amb música. Segons el que hem sentit durant aquests primers dies d'emissió, aquest a ràdio-fórmula en català pot funcionar molt bé, perquè la selecció musical és magnífica i la part informativa es fa bé, llevat –potser– de l'excessiva durada d'alguns dels apartats d'agenda”.²¹⁸

La pròxima data marcada al calendari de les emissores de la Generalitat era el 12 de desembre de 1984 quan es va presentar la nova programació –que havia de començar el dia 7 de gener– amb una festa a la discoteca Up&Down de Barcelona. Era un event totalment diferent a la primera presentació oficial de la programació de l'emissora que s'havia fet un any abans al Palau de la Generalitat.

“Mil persones assistiren en aquesta festa, en què un Pare Noel obsequiava els assistents amb una cassette d'una versió crítico-humorística de la programació de les emissores de la Generalitat. Durant la festa, els assistents pogueren sentir un muntatge de 14 minuts, de les veus dels realitzadors dels programes en l'explicació del seu contingut, als quals donava pas el conegut personatge Micky Moto”.²¹⁹

²¹⁶ Entrevista personal a Josep Cuní per a aquesta recerca 05/05/2022

²¹⁷ Diari Avui 30/11/1984

²¹⁸ Diari Avui 05/12/1984

²¹⁹ Diari Avui 12/12/1984

A la festa hi van assistir –segons la premsa– polítics com ara Jordi Pujol, president de la Generalitat, i la seva dona, Marta Ferrusola, Miquel Coll i Alentorn, president del Parlament, Ferran Cardenal, governador civil de Barcelona, a més de diputats al Congrés com ara Miquel Roca o Anna Balletbò i membres del consell d'administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. També esportistes com Sito Pons i Antoni Zanini, periodistes com Joaquim Maria Puyal, Federico Gallo, Lluís Diumeró o Salvador Alsius. I molts d'altres com ara Nicolau Casaus, directiu del FC Barcelona o el cantant Joan Manuel Serrat.

La programació que es va presentar en aquell moment estava marcada pel pes dels magazines, de matí i de tarda, i dels serveis informatius i els esports²²⁰. El dia 7 de gener, finalment, es va posar en marxa la nova programació de Catalunya Ràdio. Ho va fer, aquest cop, sense insercions publicitàries a la premsa, i consolidant un esquema programàtic que copiava el de les grans ràdio privades del moment. La gran novetat va ser que Josep Cuní es va posar al capdavant aquell matí, per primer cop, del nou magazine matinal de matí que va portar per nom, finalment, “Sense cadenes”.

A tot això cal afegir les retransmissions esportives que –des de la primera etapa– continuaven sent una de les grans apostes de la direcció de Catalunya Ràdio. Així, el futbol i el basquet va tenir protagonisme –també– en els primers dies de la posada en marxa de la nova programació. Com a exemples el dimecres 9 de gener, quan feia tot just que s'havia posat en marxa la nova programació, l'emissora va oferir en la franja de vespre-nit la transmissió de la Copa del Rei en la que es juguaven els partits Múrcia-Barça, Espanyol-Valladolid, Promeses Sabadell-Burgos; València-Barça At. i també de bàsquet, amb el partit de Copa Korac, Licor 43-Jolly Cantú. Això a banda de les retransmissions pròpies del cap de setmana, a les que Catalunya Ràdio hi dedica bona part de la seva programació del dissabte i el diumenge.

Si bé Carles Vilarrubí i Josep Cuní van tenir un paper clau en la posada en marxa de la nova programació, el director de Catalunya Ràdio, Agustí Farré, es va bolcar en altres qüestions com la posada en marxa d'una estructura comercial que fins aleshores havia donat molt poc resultat. Davant del dilema d'esperar que l'emissora tingués audiència i –per tant– la publicitat acabés arribant, Farré va fer foc nou i va renovar el departament comercial per anar a vendre la publicitat encara que l'emissora patís encara falta de notorietat.

²²⁰ Veieu annex 30

Un altre dels grans punts que el mateix Agustí Farré descata de la seva gestió va ser que “la ràdio no podia ser només una ràdio de Barcelona”²²¹. Per això va fer una doble aposta: per un costat crea dos estudis mòbils que serveixen per fer ràdio des del territori i –en paral·lel– va impulsar la posada en marxa de les delegacions de Catalunya Ràdio al territori. En aquest apartat, però, es reformula la idea inicial de crear petits centres de producció en diferents capitals de comarca com havia avançat l’equip fundador de l’emissora i s’opta per obrir només delegacions –amb redacció i estudis d’emissió– a les tres capitals de província: Lleida, Girona i Tarragona. La primera, la de Girona, es va inaugurar el juny de 1985 i va arribar després que el 13 de març d’aquell any la premsa del territori informés de la incorporació d’un vehicle de Catalunya Ràdio per a les comarques gironines que faria de base mòbil per als dos periodistes que treballaven per l’emissora en aquesta zona: Isabel Juanola i Ramon Rovira.²²²

La nova etapa de grans programes contenidor i la rapidesa dels informatius, la permeabilitat d’aquests espais que canviaven quan calia el guió previst –deixant fora de joc les grans emissores de Barcelona– per oferir la cobertura de grans notícies d’última hora van acabar de consolidar l’aposta de Catalunya Ràdio. Jordi Daroca recorda com aquest paper de l’emissora en notícies com una gran apagada elèctrica o una nevada que va paraitzar el país van fer posar l’orella sobre la nova emissora a molts nous oients. Un equip jove, amb empena, amb un bon acompanyament tècnic i una xarxa d’emissors que li permetien arribar a tot el país van ser la clau.

L’última de les incorporacions en la nova etapa engegada per Catalunya Ràdio és Joaquim Maria Puyal que es va fer càrrec de les retransmissions dels partits del FC Barcelona des de la temporada 1985-1986. Provenint de Radio Barcelona on havia posat en marxa la primera retransmissió esportiva de futbol en català, quan Joan Granados –aleshores director general de la CCRTV– era secretari general del Barça.

*“Em vaig implicar personalment en el fitxatge del Puyal per fer el futbol en català a Catalunya Ràdio. Quan jo havia estat secretari general del Barça li havia donat suport per tirar endavant el futbol en català a la SER. I quan vaig ser director general de la CCRTV vam fer el canvi a Catalunya Ràdio”.*²²³

²²¹ Entrevista personal a Agustí Farré per a aquesta recerca 10/10/2019

²²² Veieu annex 31

²²³ Entrevista personal a Joan Granados per a aquesta recerca 13/04/2021

Puyal va aterrar a Catalunya Ràdio amb el lema de “Ara sí, a tot Catalunya”²²⁴. El seu fitxatges es va tancar per aquella temporada ja que en l'intent anterior, l'estiu de 1984, no hi va acord entre ell i Carles Vilarrubí quan es va negociar la seva incorporació.

L'emissora Catalunya Ràdio s'havia consolidat amb el seu model de ràdio convencional i generalista, de gènere mixte, amb grans espais contenidors amb una figura de locutor-presentador estrella al capdavant. Era la història d'un èxit que culminava en aquell moment després d'anys de lluita per augmentar la presència del català a les ones i superar les grans penúries de al seva posada en marxa.

El camí de Catalunya Ràdio des d'aquell moment, podria ser objecte d'una altra recerca.

8. Conclusions

La fi del franquisme va comportar una eclosió de les llibertats a Espanya. El batec del que naixia després de 45 anys de dictadura va propiciar un augment del consum dels mitjans de comunicació i, entre ells, la ràdio va viure una època daurada. Les dades sustenten aquestes impressions. Molts autors coincideixen que la ràdio va arrencar la dècada des 80 amb molt bona salut pel que fa a nombre de receptors i audiència després d'uns anys de gran expansió. Era el mitjà més viu, més creïble i que més acompanyava la transformació política i social per la qual transitava el país. La ràdio guanyava audiència i influència (MORAGAS i GIFREU, 1981). A Espanya, la ràdio era el número 1 dels mitjans de comunicació i el 59,3% de les persones majors de 15 anys l'escoltaven tots els dies (PEÑAFIEL, 1994).

Així les coses, l'aprovació de la Constitució i l'Estatut es van traduir –en el camp dels mitjans de comunicació– en el naixement de les comunitats autònomes i, amb elles, la possibilitat de crear uns nous mitjans de comunicació d'àmbit territorial regional, que estaven cridats a trencar el monopoli radiotelevisiu fins aleshores en mans de Radiotelevisión Española (RTVE). A Catalunya, es va produir el 1980 la victòria a les urnes de la coalició nacionalista Convergència i Unió i la investidura de Jordi Pujol com a president de la Generalitat que, només d'arribar al poder es va fixar, com a un dels objectius del seu nou govern, la creació d'uns mitjans de comunicació públics en català –en un primer moment es parlava únicament d'una televisió i no pas d'una ràdio– com a eina per la normalització lingüística però també com a eina per la construcció d'una identitat nacional

²²⁴ Veieu annex 32

sobre la qual bastiria la seva obra política. *"En el nostre projecte de país, una ràdio i una televisió pública havien d'ajudar a defensar la llengua i a construir la consciència de catalanitat"*, recorda Jordi Pujol a les seves memòries. (PUJOL, 2009)

I és que la llengua catalana tenia una presència testimonial als mitjans de comunicació que es podien sintonitzar a Catalunya als anys 80. L'oferta dels mitjans de comunicació –entre ells la ràdio– era gairebé en exclusiva en castellà. Segons càlculs recollits per l'estudiós Josep Gifreu (GIFREU, 1992) es calcula que un només 25-30% de l'oferta radiofònica era en català.

8.1. Les tres dificultats per la posada en marxa d'una ràdio en català

La voluntat per fer ràdio en l'idioma propi de Catalunya topava aquells inicis dels anys 80 amb tres grans dificultats –en un mitjà purament abocat a la comunicació oral– que hem pogut identificar en aquesta recerca.

A. Repte dels emissors: la falta de preparació dels professionals per treballar en català.

Sense formació prèvia en llengua catalana, sense models on recolzar-se, l'ús del català per part dels professionals radiofònics era gairebé una quimera. En efecte, molts dels radiofonistes no havien estudiat el català ni a l'escola, i com que l'ús de la llengua s'inscrivía en l'àmbit familiar, això en dificultava l'ús a les emissions radiofòniques, tot i la bona voluntat.

B. Repte dels receptors: la qüestió d'arribar a una audiència bàsicament avesada al castellà

La introducció del català a la ràdio topava també, per la banda del receptor, amb el poc ús del català al carrer després de la imposició del castellà durant la dictadura franquista. A això s'hi va afegir que l'expansió del català es veia frenada per la falta d'oportunitats per aprendre'l entre els nous nadius.

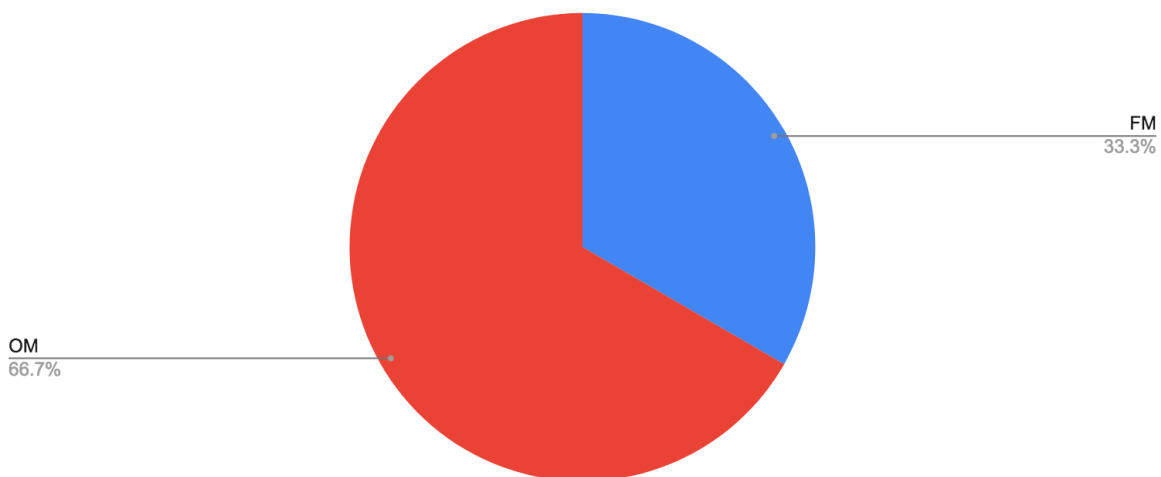
C. El repte del finançament de la ràdio en català: els temors dels anunciants a invertir en publicitat en català.

En relació directa amb l'anterior punt, hi havia el temor entre els anunciants que les emissions en català no fossin compreses lingüísticament per l'audiència radiofònica i, per tant, les seves inversions no donessin el resultat esperat. L'efectivitat de la publicitat en català estava en entredit, en una indústria poc avesada als canvis, i fins i tot hi havia la sospita que invertir en anuncis en català podria acabar sent contraproductiu per les pròpies empreses i marques.

8.2. La banda freqüència i el gèneres dominants a la ràdio catalana el 1983

La ràdio en català no tenia, doncs, un camí fàcil per endavant, havent de superar aquests tres reptes i només amb Ràdio 4 com a única emissora en català al dial obrint camí a la Freqüència Modulada. Gràcies al treball de camp d'aquesta recerca podem concloure que el juny de 1983 –el moment de la posada en marxa de Catalunya Ràdio– la gran majoria d'emissores de Barcelona emetien en Ona Mitjana (OM), la banda de freqüència més popular i escoltada en aquell moment on totes les emissores usaven el castellà.

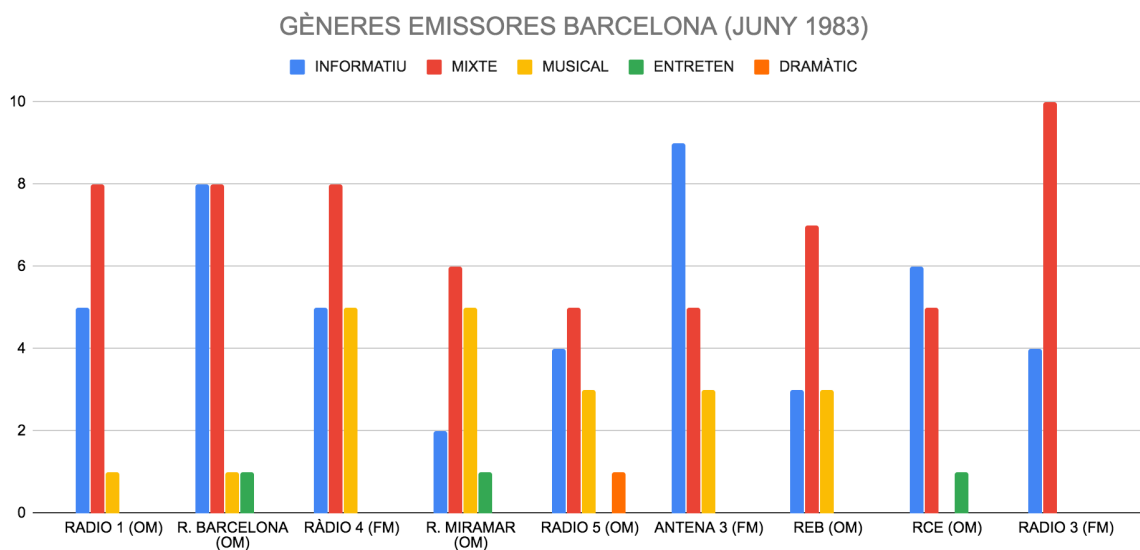
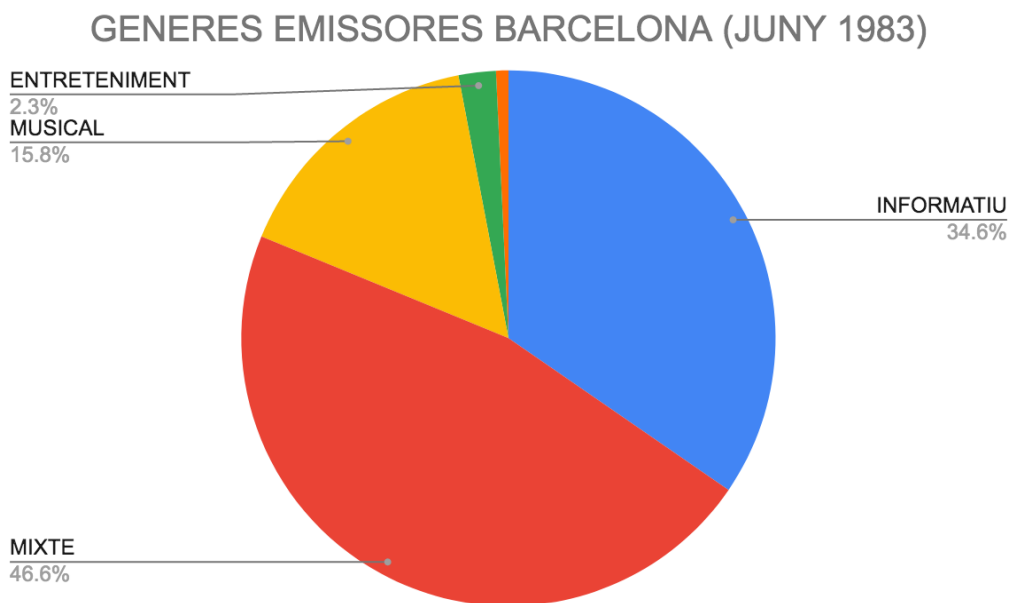
BANDA DE FREQUÈNCIA EMISSORES BARCELONA (JUNY 1983)

De l'anàlisi de les emissores al dial de Barcelona el juny de 1983 hem identificat 143 programes setmanals que hem classificat (en alguns casos no ha estat possible per la inexistència de referències sobre el contingut del programa) segons la tipologia funcional dels gèneres dominants a la ràdio espanyola (MARTÍ, 1991)²²⁵. Així, podem concloure que el gènere predominant a les emissores de Barcelona el juny de 1983 era el mixte, basat en un magazine contenidor a les hores de màxima audiència del matí que, amb un presentador estrella, es configura com el format identificador de la ràdio convencional. També destaca

²²⁵ Veieu annex 33

que el gènere informatiu es consolidava pocs anys després del trencament del monopoli de Radio Nacional de España per oferir, en exclusiva, els noticiaris.

Per emissores, les podem classificar en tres grans grups en funció del pes dels seus gèneres:

Domini del gènere mixte: Són Radio-1 i Ràdio 4, les dues emissores públiques estatals, en castellà i català respectivament, amb programació més variada. I Radio España de Barcelona on el gènere informatiu hi tenia un pes menys important.

Domini del gènere informatiu: Destacava especialment un nou actor acabat d'aparèixer al panorama radiofònic espanyol l'any 1983, es tracta de la cadena de ràdio privada Antena 3 que, a més emetia exclusivament en FM, una banda de freqüència encara poc escoltada.

Equilibri entre el gènere mixte i l'informatiu: En un equilibri gairebé perfecte hi havia Radio Barcelona, adscrita a la Cadena SER. Des del moment de la liberalització de la informació a la ràdio, l'aposta de la Cadena SER van ser els noticiaris i així queda reflexat en l'anàlisi quantitativ que hem elaborat.

8.3. Les opcions i les iniciatives per una ràdio catalana als anys 1975-1983

La demanda d'una ràdio en català estava, per tant, plenament justificada per l'absència al dial de la llengua i, de fet, venia de lluny. Ja en els debats del Congrés de Cultura Catalana (1975-1977) es va dibuixar, a les seves conclusions, algunes idees de com posar en marxa una –fins aleshores inexistente– emissora de ràdio en català. En aquest Congrés es van posar sobre la taula dues opcions.

1. Opció d'una nova emissora

El primer plantejament que es fa és el d'una única xarxa de radiodifusió a Catalunya de titularitat exclusivament pública amb una emissora-mare i altres de més locals que cobrissin el territori d'una comarca o una vegueria. Es parla d'una potent emissora d'Ona Mitjana i altres en Freqüència Modulada que arribessin a tot el país i no tinguessin publicitat comercial. Els mateixos autors d'aquesta proposta del Congrés reconeixien les dificultats de tirar endavant aquesta proposta. D'entrada, dificultats econòmiques però també polítiques pel fet que el propi govern espanyol no renunciaria fàcilment a les seves emissions a Catalunya (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978).

2. Opció d'una cessió de l'ens RTVE

El segon plantejament que fan les conclusions del Congrés de Cultura Catalana passava per una cessió de part de les emissores de l'estat a Catalunya, una de central i altres de comarcals, i el finançament públic-privat de la radiodifusió. Es parlava de cedir Radio Peninsular que estava en aquells moments en ple procés de reestructuració i que aquesta servís *“d'emissora mare de les emissores comarcals existents o d'altres que es podrien crear per assegurar la cobertura radiofònica de tot el país”*. *“Una subvenció per part de la*

Generalitat, i la propaganda comercial controlada, podrien assegurar la vida econòmica de la nostra Radiodifusió". (CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978). Aquesta semblava l'opció preferida en aquestes resolucions ja que es considerava l'opció més viable econòmicament i la més plausible pel fet que és compatible la iniciativa privada que hi havia al sector de la radiodifusió en aquell moment.

LES OPCIONS DE FUTUR DE LA RÀDIO A CATALUNYA SEGONS EL CONGRÉS DE CULTURA CATALANA (1975-1977)

Opció 1	Opció 2
Una emissora central que abastés tot Catalunya en Ona Mitja i Freqüència Modulada i d'una xarxa d'emissores comarcals per atendre la informació local.	Una emissora de Barcelona i d'altres de les comarques catalanes de l'ens públic RTVE que fossin cedides al govern de la Generalitat.
Sense emissores d'arrel privada i comercial.	Les emissores privades podrien continuar emetent fins al venciment de les llicències d'explotació.
Sense publicitat.	Amb finançament públic privat a través de subvencions de la Generalitat i publicitat.
Amb emissions en català i en castellà.	Presència del govern de la Generalitat als Consells d'Administració de les emissores privades.

En definitiva, segons aquests models exposats, la Generalitat seria l'encarregada d'estructurar la radiodifusió a Catalunya a través d'una xarxa d'emissores pròpia, de titularitat pública, que acabaria per engolir el sector privat, que estaria cridat a desaparèixer. Així, les subvencions públiques i la publicitat –limitada– mantindrien aquest model de radiodifusió que garantiria per a la Generalitat el control absolut del mitjà i acabaria amb la iniciativa empresarial en el camp de la radiodifusió.

La proposta del Congrés de Cultura va evolucionar amb el temps i així en el Congrés de Periodistes Catalans (1978) es va proposar que s'impulsés una ràdio "lliure" i "catalana" i que fos un "Consell Superior de la Ràdio a Catalunya" –amb la Generalitat al costat de representants professionals, dels oients i entitats diverses– que es fes càrrec de l'estructuració de la radiodifusió a Catalunya.

LES CARACTERÍSTIQUES D'UNA RÀDIO CATALANA SEGONS EL CONGRÉS DE PERIODISTES (1978)

Característiques	Cita ²²⁶
D'arrel catalana, lliure i al servei del poble	<i>“La Ràdio que nosaltres volem, ha de ser lliure, democràtica, catalana i al servei del poble de Catalunya”.</i>
Un Consell Superior de la Ràdio a Catalunya	<i>“De l'estructuració de la ràdio se n'hauria d'encarregar inicialment un organisme que es podria anomenar “Consell Superior de la Ràdio a Catalunya”, que garantis la seva independència i on hi haurien de ser representats els professionals, els radiooients, les entitats culturals, artístiques, esportives, el govern de la Generalitat. Un Comitè Executiu format per professionals de la Ràdio tindria cura de vetllar per l'aplicació dels acords presos per l'anomenat “Consell Superior”.</i>
El rol del Parlament	<i>“Regularment el futur Parlament de Catalunya hauria de debatre la gestió econòmica i professional de la Ràdio a Catalunya”.</i>

De fet, en el mateix Congrés queda clar que la ràdio és un mitjà que ja es considera clau en la recuperació de la llengua. Com també ho és la premsa i la televisió. I aquí és on la ponència del Congrés dedicada a la premsa i que va signar Antoni Ribas reclama obertament al poder autonòmic –que encara està a les basseroles– el suport i la creació de mitjans de comunicació per a tota la comunitat catalanoparlant. *“Una premsa o una informació en català [...] és la manera més palpable de demostrar el que som i el que volem, i és el mitjà més adient per explicar allò que hem aconseguit i vers on volem anar. I a més és un dels ingredients del “català al carrer” que es cerca”* (RIBAS, 1978).

A partir d'aquell moment, i amb la vista posada a les primeres eleccions al Parlament del 1980 previstes pel nou Estatut, en aquesta investigació ha identificat les iniciatives que van anar sorgint de la societat civil reclamant aquests mitjans en català.

A. Un manifest de la societat civil per una televisió en català

Una de les primeres va ser la de l'entitat anomenada Grup d'Ajut a la Llengua Catalana (GALLCA) que va llançar un manifest on interpel·laven directament a les forces polítiques que concorrien a les eleccions al Parlament del 1980 *“perquè defineixin públicament, per a coneixement de l'electorat, la seva posició sobre l'ús de la llengua catalana en el mitjà televisiu”*. La intenció era aclarir fins a quin punt estaven disposades a apostar pel català a

²²⁶ Recollit de MINOBIS, 1978

la televisió perquè *“la situació de la llengua catalana no permet d'ajornar per més temps una qüestió tan essencial com és aquesta per al redreçament del nostre país”*.²²⁷

Aquesta crida del col·lectiu GALLCA el van signar diferents intel·lectuals, molts d'ells vinculats al món audiovisual, com els radiofonistes Teodor Garriga o Salvador Escamilla. Així com Miquel Quintana, a qui posteriorment citarem com a persona vinculada a una campanya per la recuperació de la ràdio i la televisió en català.

B. La iniciativa per recuperar Ràdio Associació de Catalunya

En el camp radiofònic, el promotors de Ràdio Associació de Catalunya, l'antiga emissora del govern català clausurada amb l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona, van anunciar que volien tornar a emetre l'abril de 1980, poc després de l'arribada de Jordi Pujol al poder. I que ho volien fer per aquests motius:

- a. La necessitat d'una emissora catalana com una eina més de normalització lingüística i cultural.
- b. La possibilitat que aquesta ràdio i televisió sorgeixi per la cessió d'instal·lacions d'emissores per part del govern de l'estat a la Generalitat de Catalunya
- c. L'aposta decidida del govern de la Generalitat per tenir una ràdio i una televisió “autènticament” catalanes i el convenciment que es faran els esforços que calguin per tenir aquests mitjans de comunicació propis.

C. La campanya “Volem una televisió i una ràdio catalanes...ARA”

Prenent com a base la campanya de GALLCA però amb un abast molt més ambiciós, el Club Ramon Muntaner, una entitat dedicada a la promoció i defensa de la cultura catalana amb visió dels anomenats Països Catalans, va llançar una campanya de recollida de signatures per demanar una televisió i una ràdio en català a finals de 1980, un cop ja s'havia constituït el primer govern de Jordi Pujol.

Entre els impulsors de la iniciativa, Miquel Sellarès, un dels fundadors de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), va justificar així els punts forts del seu plantejament²²⁸:

²²⁷ Revista Canigó, número 649, 15/03/1980

²²⁸ Diari Avui 19/06/1980

- 1) La necessitat de passar de les paraules als fets, d'impulsar la creació d'una ràdio i una televisió catalanes
- 2) L'alerta que tenir democràcia i autonomia no ho és tot, que cal també un finançament per fer polítiques concretes
- 3) Que la política fa el seu camí però que amb això no n'hi ha prou i cal una mobilització social en paral·lel per aconseguir objectius com ara una ràdio i una televisió pròpies
- 4) Que la televisió té, com a mínim, el mateix paper en la normalització del català entre els infants que l'escola
- 5) Que a Catalunya no li cal un 'tercer canal' sinó un 'primer' i un 'segon' canal. És a dir, que no n'hi ha prou amb ser una ràdio o televisió complementàries als canals de RTVE sinó que les emissions catalanes han de tenir entitat pròpia
- 6) Que aquesta televisió ha de ser un canal a la recerca de la màxima audiència, amb continguts realment competitius que fugin de la 'puresa' d'una suposada programació de continguts només catalans

Els principals analistes d'aquell moment, entre els quals el periodista Albert Abril que va signar una columna d'opinió al diari Avui sobre la matèria, van alertar de les dificultats que trobaria la iniciativa de la televisió catalana i amb quins mecanismes es podien superar.

- D'entrada, es parla –encertadament mirant el que va passar– de les reticències que hi posaria el govern espanyol: “A nivell d'Estat es farà tot el possible per a resistir”.²²⁹
- Més endavant, quan es parla del model televisiu, s'aposta per una televisió “educativa, participativa i cultural” que busqui la màxima audiència; que treballi per la normalització i estandarització de la llengua, que estigui sotmesa al “control democràtic” i on convisquin la iniciativa pública i la privada. “La influència de la televisió sobre el futur de Catalunya és comparable a la del decret de Nova planta o el compromís de Casp”²³⁰, apunta l'article d'Albert Abril per situar la importància del moment.
- Finalment, en aquest mateix article d'Albert Abril s'invoca la necessitat d'una mobilització social per tirar endavant el projecte de ràdio i televisió catalanes.

²²⁹ Diari Avui 19/06/1980

²³⁰ Diari Avui 19/06/1980

Sobretot tenint en compte les dificultats legals amb les qual s'enfrontarà el projecte.²³¹

El primer govern Pujol va treballar amb la idea que els eixos prioritaris de la seva política eren els que Miquel Sellarès²³², un dels seus grans ideòlegs, detalla per a aquesta investigació.

1. L'educació
2. La sanitat
3. La policia
4. Uns mitjans de comunicació
5. Una entitat financiera

Es tractava de construir aquestes estructures competencials “des de Catalunya i per a Catalunya”, raona Sellarès, amb l'objectiu d'enfortir el país i evitar la dependència i repetir models importats des de la resta de l'estat espanyol. “En l'apartat de mitjans de comunicació teníem l'experiència de grups com el Godó que sempre havia anat a la contra del desenvolupament nacional de Catalunya”, reflexiona Sellarès i afegeix que “va sortir el debat també de si havia de ser una televisió privada. Però al final vam convèncer Jordi Pujol que havia de ser una televisió pública de la Generalitat. Al capdavant de l'operació es va posar Jaume Casajoana, també fundador de CDC, des del govern. Sempre amb una idea molt clara: que no es fes la televisió folklòrica que volien alguns sectors del partit i Lluís Prenafeta, la mà de dreta de Pujol al govern. Es volia una televisió que significués quelcom diferent”.

Miquel Sellarès fonamenta la iniciativa de la campanya en la necessitat de fer pressió –al govern català però també a l'espanyol– per tenir una ràdio i una televisió “controlades per les nostres institucions nacionals” que garantis la pervivència de la llengua i la cultura catalanes. A més, demanava evitar la lluita partidista sobre aquesta reivindicació. Pocs dies després, és el mateix diari Avui qui, a través d'un editorial en portada, es va afegir també a aquesta reivindicació: “Totes les forces polítiques i socials hi estan d'acord: cal el mitjà televisiu perquè la catalanització no s'acabi a l'escola i, a més, perquè contribuirà a fer que s'integrin a la nostra societat tots aquells qui, vinguts de fora, troben dificultats a aprendre el nostre idioma”.²³³

D. El projecte d'Ona Cultural

²³¹ Diari Avui 19/06/1980

²³² Entrevista personal a Miquel Sellarès per a aquesta recerca 16/03/2021

²³³ Diari Avui 23/09/1980

A finals de 1980, hem localitzat per a aquesta recerca l'existència del projecte conegut com a "Ona Cultural" que tenia per objectiu *"aconseguir que la ràdio sigui un mitjà molt més al servei de Catalunya, i concretament, que sigui un estri decisivament útil per a la catalanització del país"*²³⁴. Segons aquest mateix article del diari AVUI, "Ona Cultural" ho volia aconseguir a través de tres accions:

- "la introducció de programes catalans dins de la xarxa actual d'emissores
- fomentar una cadena d'emissores institucionals comarcals
- comprar accions d'emissores per arribar a controlar-les"²³⁵

En l'arrencada del projecte a principis de 1981, segons expliquen els mateixos promotors, la prioritat era l'elaboració de programes culturals i la creació d'una cadena d'emissores institucionals de caràcter comarcal. Sobre el primer punt s'apuntava que *"en aquests moments ja s'està instal·lant un centre de producció que tindrà material per a fornir les emissores comarcals que es troben mancades de programes culturals i que no saben com omplir espais". "La gamma d'espais es pretén que sigui àmplia i que pugui interessar sectors molt variats de la població. Dels tallers a les llars, hom pretén de portar a cap una tasca de recobrament de la identitat nacional, tot difonent les nostres peculiars formes de vida i costums i procurant desvetllar les afeccions més nobles, etcètera"*, s'apuntava sobre la programació. La mateixa iniciativa també incloïa "un centre de preparació de professionals de la ràdio i el doblatge" aprofitant l'equipament que els promotors estaven habilitant.

I en referència al segon punt, el de la creació d'una xarxa d'emissores pròpia, s'apunta com a base legal un decret a favor de les emissores de caràcter no comercial. *"Ona Cultural també té present la promoció d'un moviment adient per a la creació d'una xarxa d'emissores culturals a comarques, iniciativa recolzada en un real decret publicat al BOE el mes de juny de l'any passat, que diu que «el govern podrà atorgar concessions d'emissores educatives i culturals a favor de les institucions culturals que les demanin»*²³⁶. En aquest sentit, cal dir

²³⁴ Diari AVUI 03/11/1980

²³⁵ Diari AVUI 03/11/1980

²³⁶ Efectivament, el "Real Decreto 1433/1979, de 8 de junio, por el que se establece el Plan Técnico Transitorio del Servicio Público de Radiodifusión Sonora en ondas métricas con modulación de frecuencia" preveu que "el Gobierno, a propuesta de la Dirección General de Radiodifusión y Televisión y previo informe técnico favorable de la Junta Nacional de Telecomunicaciones, podrá otorgar concesiones de emisoras educativas y culturales en favor de las instituciones o entidades públicas o privadas legalmente constituidas que, sin fines lucrativos, ostenten la nacionalidad española y tengan su domicilio social en España, siempre que por la memoria, presupuesto asignado y proyecto técnico que acompañen a la solicitud, en el que deben precisarse el área geográfica que se pretende cubrir, se pongan

que ja ha estat presentat un projecte tècnic sota les normes del ministeri que tan sols necessita el suport de les entitats culturals del país perquè en forcin l'aprovació. També s'ha sol·licitat formalment la corresponent concessió al ministeri. Aquesta sol·licitud ha estat presentada amb l'esmentat projecte tècnic", assegura la informació del diari Avui.

Ona Cultural no va arribar a materialitzar cap xarxa d'emissores però sí que va aconseguir introduir el català a la ràdio a través de programes –sobretot de caràcter especial com ara amb motiu de la Diada– que emetien diferents emissores tot i que moltes d'elles, com ara Ràdio 4, ja tenien el català com a llengua. El projecte podem dir que va aconseguir l'objectiu de sensibilitzar sobre la presència del català a la ràdio però no el de consolidar la llengua a les ones. La iniciativa va deixar d'existir amb l'arribada de Catalunya Ràdio, l'estiu de 1983, sense que tampoc no s'hagués detectat que tingués cap influència sobre el projecte de ràdio de la Generalitat.

8.4 Els polítics fan seva la idea d'una ràdio catalana

Els partits polítics catalans van anar fent seva la reivindicació per crear una ràdio i una televisió pública catalana tot i que ho van fer amb certa distància, sense significar-se directament amb cap de les iniciatives que hem anomenat. La campanya de les primeres eleccions al Parlament un cop aprovat l'Estatut, es va centrar en el model social i econòmic que calia implantar a la Catalunya post-franquista. La qüestió dels mitjans de comunicació va aparèixer en alguns programes electorals com el de la coalició Convergència i Unió (CiU) –la que acabaria governant– on es parlava de la recuperació de “la identitat del català” a través de “l'escola, la televisió i l'oficialitat del català”. Més específicament, en el marc de les propostes culturals, CiU proposava “*posar en marxa un tercer canal de televisió en català i, de forma immediata, una programació específica per a Catalunya en el segon canal*”. També el partit Esquerra Republicana va basar part de la seva campanya en la reclamació d'una “televisió catalana” i apostant “per les ràdios i televisions lliures”, com resava el missatge d'una de les seves insercions publicitàries als diaris durant la campanya²³⁷.

En aquesta recerca s'ha localitzat un article al diari Avui publicat durant la campanya on es preguntava a diferents intel·lectuals què farien si fossin nomenats consellers de Cultura i les seves respostes, en l'àmbit de mitjans de comunicació, van ser aquestes:

de manifiesto los altos fines educativos y culturales atribuidos a esta clase de emisoras radiofónicas. Estas emisoras institucionales, de carácter educativo y cultural, sólo podrán tener ámbito local”. Consulta: <https://www.boe.es/eli/es/rd/1979/06/08/1433>

²³⁷ Veieu annex 34

Josep Maria Ainaud de Lasarte	“La primera mesura seria l'oficialitat de la llengua catalana a tots els nivells. La segona, difusió a la cultura catalana, amb especial interès per la televisió”.
Antoni Badia i Margarit	“El primer punt seria l'atenció als mitjans de comunicació de massa. Resoldre el problema d'una televisió catalana que no vol pas dir una televisió privada, sinó una cadena de televisió de la Generalitat; però no solament la televisió, sinó també la ràdio, el doblatge de pel·lícules, és a dir tot el que anomenem comunicació de masses”.
Max Canher	“Crear i posar en marxa de manera immediata la televisió de Catalunya”.
Joaquim Molas	“Reorganitzar i potenciar els mitjans de creació i difusió de masses, com la televisió”.
Joan Triadú	“La conselleria de Cultura hauria de reunir les persones tècnicament més vàlides en mitjans de comunicació –premsa, ràdio i televisió– per tal de portar una acció àmplia però molt concreta de catalanització, en llengua i en continguts, d'aquests mitjans: donant suport i millorant el que hi ha. Obrint pas, amb una llei o altra a la mà, a ràdio i televisió catalanes i consolidant la premsa catalana. Em sembla que anar cap aquí és intentar corregir, no els darrers quaranta anys, sinó una desviació gravíssima de tota la nostra trajectòria dels temps moderns”.

Hi ha plena coincidència entre aquestes personalitats sobre la necessitat de tirar endavant des del nou govern un projecte comunicatiu amb especial atenció a la televisió (cinc mencions) i, en menor mesura, a la ràdio (dues mencions). Cal apuntar en aquest punt que Max Canher va ser, finalment, conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació del nou govern.

Més enllà d'això, també podem determinar la implicació dels polítics catalans en la idea de crear una ràdio i una televisió pública gràcies al qüestionari que els partits van respondre el 1982 a la revista *Anàlisi*. Allà, es va preguntar als principals partits polítics catalans com veien *“la situació actual i les perspectives de la comunicació de masses a Catalunya”*²³⁸. Tots els partits van coincidir a admetre que *“les competències sobre mitjans de comunicació atribuïdes per l'Estatut a la Generalitat amb vista a l'establiment d'una política comunicativa pròpia”* eren més aviat escasses davant d'un govern espanyol que es reservava el dret de fixar les bases d'una legislació comuna per a tots els territoris de l'estat.

I quan se'ls va preguntar sobre quines creien que havien de ser les principals accions que *“caldria emprendre en el terreny dels mitjans de comunicació de cara a la normalització lingüística i cultural de Catalunya”*, fixant-nos en l'àmbit de la ràdio i la televisió, també hi va

²³⁸ Revista *Anàlisi*, 1982

haver pràcticament coincidència en la necessitat de posar en marxa canals propis de la Generalitat, encara que això desbordés la falta d'atribucions de l'Estatut en aquest camp.

La primera conclusió que s'extreu sobre el posicionament dels partits polítics catalans al voltant dels mitjans de comunicació a principis dels anys 80²³⁹, poc després de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia, és la constatació que les competències atorgades a la Generalitat en aquest camp són “*migrades*” i “*força insuficients*”, això segons els partits al govern, i “*poques i sobretot poc clares*”, segons alguns dels de l'oposició. Altres, també entre els partits de l'oposició, també apunten ja el xoc d'interessos que hi podia haver, i que va acabar passant, entre els governs català i espanyol en el camp dels mitjans de comunicació. En general, els partits van coincidir a parlar dels límits que podia arribar a fixar el govern de Madrid en relació a la política de comunicació que desplegués la Generalitat i s'alertava que tot plegat podia acabar sent un miratge, una situació descoratjadora, més tenint en compte que en la competència entre política central i política autonòmica sempre tindria les de guanyar la primera, sobretot si acabava passant que l'autonomia s'hagués de limitar a gestionar la política comunicativa sota les condicions que imposés el govern central.

Un altre dels punts a destacar de totes aquestes declaracions d'intencions és l'aposta que van fer els partits per un “tercer canal” de televisió, això és, un canal nou, completament independent de l'ens –i del monopoli en aquell moment– de RTVE. La reclamació es va fer mirant a la necessitat de recuperar l'ús públic de la llengua, una estratègia que s'apuntalava, també, en la introducció del català en l'àmbit educatiu. La necessitat de tenir una mitjans “pensats en català” formava part també dels principis que inspiraven els partits i hi havia certa coincidència en la necessitat de donar suport, des dels poders públics, a les iniciatives que ja funcionaven sobre el terreny. En aquest sentit es parlava, especialment, de la premsa comarcal i de les ràdios ja existents, d'iniciativa privada i caràcter comarcal, com hem vist anteriorment, però també les que estaven sorgint en l'àmbit municipal. Fins al punt que es va llançar la idea que aquesta xarxa d'emissores municipals esdevingués “la xarxa pública de Catalunya”. Amb la intenció també d'allunyar-se del “policentrisme” barceloní i crear pols més locals de comunicació.

Podem concloure per tant que els partits polítics catalans va fer seves les incipients demandes socials i professionals que hem analitzat per crear una ràdio i una televisió de la Generalitat. Amb la intenció, sobretot, de donar normalitat a l'ús del català, apartat fins aquell moment dels mitjans de comunicació, però també amb la idea del president català

²³⁹ Veieu annex 35

sorgit de les eleccions de crear i estimular un sentiment d'identitat a una comunitat, la catalana. Això és: un país, una estructura política autònoma, havia de tenir els seus propis mitjans comunicació en la seva llengua, com els tenen la resta de països europeus. Com apunta l'estudiós Josep Àngel Guimerà: *“Els mitjans de comunicació, i en concret la CCRTV, apareixen com la clau de volta d'un projecte que relliga normalització del català, recuperació del sentiment nacional i reforç l'autogovern –especialment en un moment en que és molt feble i tot just s'estan començant a bastir després d'una dictadura implacable”* (GUIMERÀ, 2014).

Però la base legislativa –Constitució, Estatut i, sobretot, l'Estatuto de la Radio y la Televisión– i la mateixa actitud del govern espanyol no eren massa permeables a la creació d'uns mitjans de comunicació autonòmics –especialment preocupant per a ells era l'hipotètic trencament del monopoli televisiu– i així es com no va quedar més opció que el xoc polític i l'exploració de camins intransitats fins aleshores per tirar endavant els projectes de ràdio i televisió de la Generalitat (MORAGAS, 1988).

Els projectes per crear les ràdios i les televisions públiques d'àmbit autonòmic van avançar només a força de la voluntat política i el desafiament, per la via dels fets, que van exercir els governs basc i català. Com recorda Jordi Pujol a les seves memòries, la creació d'una televisió catalana era un projecte irrenunciable amb un ampli suport popular al darrere –n'hem vist diferents exemples– suficient com per fer passar per impopular qualsevol iniciativa que hi anés en contra: *“TV3 va començar les emissions en una situació no diré il·legal però sí d'una certa al·legalitat. Alguns m'advertien que el govern central no ho permetria, però jo, molt convençut de la importància cabdal de disposar d'una televisió i del suport popular que el projecte tenia, vaig dir: “Si volen tancar TV3, que hi enviïn la Guàrdia Civil”.* (PUJOL, 2009)

Tot i els efectes limitadors de l'Estatuto de la Radio y la Televisión, el primer govern de la Generalitat restaurada va tirar endavant el projecte de creació de la ràdio i la televisió pública catalana. L'abril de 1980 amb l'arribada a la presidència de la Generalitat de Jordi Pujol i Soley es marca el rumb, ja en el seu discurs d'investidura, per crear “una ràdio i una televisió pròpies”, amb la mirada posada, especialment, al mitjà televisiu. Amb el monopoli de RTVE encara vigent, hi havia en joc, segons Pujol, el futur del que ell anomena com a “ser català” davant la “desnacionalització” que propiciava l'única televisió estatal que es podia sintonitzar en aquell moment²⁴⁰. Per això es va crear el 1980, dins de la primera

²⁴⁰ Entrevista personal a Jordi Pujol i Soley per a aquesta recerca 23/11/2018

conselleria de Cultura del govern de Jordi Pujol que dirigia Max Canher, una Direcció General de Mitjans de Comunicació que va liderar el periodista Agustí Farré. En aquells moments, la conselleria de Cultura era un departament sense res, sense funcionaris ni recursos, que començava de zero i el primer que va fer va ser un estudi sobre com crear una ràdio i una televisió de la Generalitat²⁴¹.

Aquesta Direcció General de Mitjans de Comunicació va elaborar un estudi sobre la matèria que va quedar en un calaix i no es va arribar mai a posar en pràctica tot i que sí va servir d'inspiració pel que vindria anys després. Com a trets definitoris d'aquest document, en podem extreure com a principals idees del projecte per a la creació de la ràdio de la Generalitat que té sobre la taula la primavera de 1982 la Direcció General de Mitjans de Comunicació.

LES OPCIONS DEL PROJECTE DE RÀDIO I TELEVISIÓ DE LA GENERALITAT DE LA CONSELLERIA DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ (1982)

INTENCIÓ	EXPLICACIÓ	IMPLANTACIÓ
Un projecte conjunt: ràdio i televisió	El projecte situa clarament sota el mateix paraigües estructural i legal la ràdio i la televisió de la Generalitat. Els dos mitjans compartiran recursos (com ara l'administració) i espais (estudis de ràdio i platós de TV estaran sota el mateix sostre). Es tracta més d'una fusió de la gestió que no pas d'una fusió de redaccions d'informatius o programes. De l'informe se'n desprén que cada mitjà conservarà els seus perfils professionals propis. El model més clar d'aquest sistema de ràdio i televisió juntes són les grans corporacions públiques europees com la mateixa RTVE o la BBC.	No s'acabarà implantant. Els dos mitjans van néixer l'un d'esquena a l'altre. L'empresa que va elaborar l'estudi es va desentendre de la iniciativa de ràdio des d'aquell moment per centrar-se en la de televisió.
Emissió en FM	La dificultat d'accedir a l'Ona Mitjana és present des d'un primer moment en el projecte de ràdio. Sense llicències pendents d'adjudicació i amb un dial més aviat saturat d'emissores, l'opció que es veu més viable és el llançament en FM. Com a avantatge cal considerar que les concessions estan en mans de la Generalitat i que les emissions es podien fer en estèreo i, per tant, amb molta més qualitat de so. A l'altra banda de la balança, l'FM era encara a principis dels anys 80 una banda de freqüència poc escoltada i els grans lideratge d'audiència estaven a l'OM.	Sí que s'acabarà adoptant aquesta idea.

²⁴¹ Entrevista personal a Lluís de Carreras per a aquesta recerca 18/04/2019

Dos canals diferenciats	Des d'un primer moment, la idea era que la ràdio de la Generalitat tingués dues programacions diferenciades, seguint també l'estil de les grans corporacions públiques de ràdio i televisió europees. Diversificant l'oferta, es divideix l'audiència però també s'assegura arribar a més públics i tenir una forta implantació territorial.	No s'acabarà aplicant, almenys des d'un principi.
Programació similar a la ràdio generalista	El model programàtic de partida és el de Ràdio 4. Es tracta d'una emissora amb programació generalista on el gènere de l'entreteniment, el musical i l'informatiu ocupen gairebé una tercera part de la graella. A falta d'un referent clar del que és una "ràdio en català", els impulsors del projecte es fixen en l'única emissora que emet només en català amb un format convencional.	No s'acabarà aplicant, es crearà un model propi de programació.
Gran implantació territorial	El projecte preveu la implantació de 9 centres territorials, a banda del de Barcelona, que emetran un 20% de programació local sobre el total d'hores d'emissió del primer canal de la futura ràdio de la Generalitat. La ubicació dels centres territorials es fa sobre les capitals de província catalanes, a més de Viella i la Seu d'Urgell, al Pirineu; Tortosa, a les terres de l'Ebre; Manresa i Vic de la Catalunya Central i Olot, com a segona emissora dins de les comarques gironines.	Finalment només s'obriran tres centres territorials, a les capitals de província.
Nou model de gestió	El nou grup audiovisual de la Generalitat va néixer amb la idea de fugir de la rígida estructura clàssica dels mitjans de comunicació públics (en especial de RTVE) i adoptar una nova gestió més eficient, adaptada al moment actual.	La llei estatal forçarà l'adopció d'una estructura calcada a la de RTVE.
Inversió	Per a la creació del nou grup d'emissores de ràdio i televisió de la Generalitat es calcula que caldrà invertir d'entrada 5.764 milions de pessetes (35 milions d'euros), dels quals la inversió específicament en la ràdio (tenint en comptes que molts serveis seran comuns amb la televisió) són 465 milions de pessetes (2,8 milions d'euros)	El govern demanarà un primer crèdit extraordinari de 4.801 milions de pessetes.
Xarxa de difusió	La xarxa principal que es volia fer servir per distribuir el senyal de ràdio pel territori català és la que es crearà per a la televisió. Tot i així, per al segon canal de les emissores de ràdio de la Generalitat s'apunta la possibilitat de crear una xarxa nova o d'utilitzar els repetidors de RTVE.	Finalment, la solució que s'adoptarà serà la de crear una infraestructura pròpia de difusió, al marge de la televisió catalana i de RTVE.

El juliol de 1982, quan el projecte començava a encarrilar-se, les competències sobre els mitjans de comunicació van passar del Departament de Cultura al de Presidència.²⁴²

²⁴² Veieu el capítol 4: A la recerca de la fórmula per sustentar la creació de la ràdio i la televisió pública catalana

L'objectiu podem concloure que era doble: d'una banda el control directe per part de Jordi Pujol i de la seva mà dreta, el secretari general de Presidència, Lluís Prenafeta, del projecte de ràdio i televisió; i de l'altra, separar aquells nous mitjans del debat cultural per impedir que fos una ràdio i una televisió supeditada a aquest món i fer-les molt més àmplies i transversals (CANALS, 2008).

A partir d'aquell moment, el president de la Generalitat va poder controlar més directament l'avenç dels treballs per posar en marxa els mitjans de comunicació propis del seu govern i ho va fer gràcies a Jaume Casajoana, un home de la seva màxima confiança, afí al partit i a l'ideari de Pujol que va ser nomenat director general de Mitjans de Comunicació²⁴³.

8.5. Els tres primers passos per crear la ràdio i la televisió de la Generalitat

La ràdio i la televisió de la Generalitat es converteixen des d'aquell moment en una prioritat absoluta del govern superat l'equador de la primera legislatura. I aquell setembre de 1982 el govern posa en marxa la materialització del projecte de creació de la seva ràdio i televisió en tres fronts:

1. Elaborar i aprovar el marc jurídic per donar base legal als nous mitjans del govern autòmic: la de creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió

- El setembre de 1982 el govern dona llum verda a la llei de creació de l'ens que aixoplugarà la ràdio i la televisió de la Generalitat que serà aprovada definitivament al Parlament el maig de 1983. Mentre la llei no va ser aprovada, la direcció general de Règim Jurídic va actuar com l'ens titular de la ràdio i la televisió. En el moment en què la nova llei ja va entrar en vigor, les competències assumides per aquesta direcció general, adscrita a Presidència, van passar a la nova Corporació.

2. Iniciar la implementació del projecte tècnic de la ràdio i la televisió de la Generalitat (equip tècnic, equip humà, instal·lacions, infraestructures, enllaços, etc)

- Amb aquesta finalitat, l'1 de setembre de 1982 es van contractar els dos professionals que dirigirien la posada en marxa del projecte. Alfons Quintà es

²⁴³ Diari Avui 13/07/1982

va fer càrrec de la televisió i Jordi Costa de la ràdio. Tots dos depenien orgànicament de la direcció general de Règim Jurídic de manera que la supervisió dels primers passos dels dos projectes era directa per part del Departament de Presidència.

3. Dotar de recursos econòmics la posada en marxa de la ràdio i la televisió

- Per això, el Parlament va aprovar a finals de 1982 la Llei 14/1982 que preveia un crèdit extraordinari de 4.800 milions d'euros per finançar el projecte de televisió. El crèdit va ser adscrit a la Direcció General de Règim Jurídic sota la qual es van començar a bastir la ràdio i la televisió de la Generalitat i posteriorment transferit a la Corporació.

Pel que fa al marc jurídic, el text de la proposta de Llei de creació de l'Ens Públic Corporació Catalana de Ràdio i Televisió i de Regulació dels Serveis de Radiodifusió i Televisió de la Generalitat –aprovat al govern el setembre de 1982– constava de 27 articles i dues disposicions. I fixava en el primer article que l'objectiu de la norma era crear “l'ens públic” Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) i regular els serveis de radiodifusió i televisió “gestionats per la Generalitat de Catalunya”. El nom va sorgir del calc en català de l'ens mexicà, la Corporación Mexicana de Radio y Televisión, com explicaria el director general de règim jurídic de ràdio i televisió l'octubre de 1982 al Parlament.²⁴⁴

El sistema de funcionament que es va crear era el d'un director general que seria nomenat pel govern de la Generalitat, que tindria plens poders executius sobre l'ens i que rendiria comptes davant d'un Consell d'Administració integrat per 11 membres –al redactat finalment aprovat seran 12 membres– elegits pel Parlament de Catalunya per majoria de dos terços “entre persones de rellevants mèrits professionals”. Aquest Consell d'Administració seria el que establiria el marc de recursos i principis inspiradors dels canals així com les normes d'emissió de publicitat o l'accés dels grups polítics als mitjans de la Generalitat. A banda d'aquest dos òrgans, també es crearia un Consell Assessor on hi estarien representants treballadors, òrgans com l'Institut d'Estudis Catalans o les universitats i el mateix govern (CARRERAS, 1987).

És de fet una estructura calcada a la de l'ens RTVE seguint les indicacions del Estatuto de la Radio y la Televisión. El mateix director general de Règim Jurídic de la Generalitat, Jaume

²⁴⁴ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

Casajoana, apel·lava, en la seva intervenció al Parlament l'octubre de 1982, a la prudència per evitar que alguna interpretació massa ambiciosa del text legislatiu acabés amb un recurs al Tribunal Constitucional i un endarreriment de la posada en marxa del projecte de ràdio i televisió (GARCIA ALTADILL, 1989).

Pel que fa al finançament de la ràdio i la televisió de la Generalitat, la futura llei preveu el model mixt de subvenció pública i, al mateix temps, guanys per la via de la publicitat comercial. Un model també similar al previst pel Estatuto per a RTVE (CARRERAS, 1987).

La Comissió de Política Cultural del Parlament va analitzar la proposta de llei en les sessions dels dies 10, 15 i 22 de desembre de 1982; 2, 10, 17 i 22 de febrer; i 3, 8 i 15 de març després de les quals va emetre un dictamen amb 123 esmenes. El govern tenia molt clar quin projecte d'ens audiovisual tenia al cap i va ser poc permeable als canvis que volien fer els grups polítics durant el tràmit parlamentari. Així, el 64,2% de les esmenes presentades es van rebutjar i el grup més malparat va ser el el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) –el grup que en va presentar més– que dels 43 canvis que va suggerir, se'n van aprovar 3. De fet, només es van acceptar un 10,6% de les esmenes presentades, la meitat del Grup Socialista al Parlament, el que va aconseguir introduir més canvis al redactat de la llei.²⁴⁵

A petició del PSC es van suprimir que la CCRTV estigués “adscrita administrativament al Departament de Presidència” (Article 2 apartat 1) amb la intenció de blindar-la del control governamental, almenys per llei. També gràcies a una esmena socialista es va canviar la denominació del “Comissari General” pel de “Director General”. A més, es va suprimir el precepte que preveia que per aprovar el nomenament de director general al Consell d'Administració calia un acord de dos terços i que en cas de no assolir-se es donaria per complert el tràmit (CARRERAS, 1987).

També és de destacar el canvi a l'Article 14 titulat “Principis generals de la programació” on, gràcies a les aportacions de diferents grups, es va passar d'una referència a l'Estatuto de Ràdio y Televisión a copiar el que hi deia amb l'afegit de “la promoció de la llengua i la cultura catalanes”.

Finalment, la ponència de Cultura va acceptar també dues esmenes per suprimir de l'Article 25 de la llei de creació de la CCRTV la possibilitat que el finançament de les empreses de

²⁴⁵ Veieu annex 36

ràdio i televisió públiques es fes, a banda dels pressupostos de la Generalitat i de la publicitat, a través d'una "taxa o cànon que pugui establir-se a càrrec dels usuaris". Aquesta intenció estava expressada en termes semblants al Estatuto de la Radio y la Televisión on s'obria la porta a un finançament extra a través d'una "*taxa o cànon sobre la tinença de receptors que inicialment només gravarà la dels televisors en color*". I és que justament la televisió en color s'estava implantant encara entre el parc de receptors i només els nous –i més cars– aparells suportarien aquest impost.

La tramitació de la llei va passar de la Comissió de Cultura al Ple on van quedar per votar només vuit esmenes, totes del diputat José Maria Corral, del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC) que pretenia introduir un sistema radicalment diferent d'elecció de la cúpula de la CCRTV, pel Ple del Parlament, en votació secreta i per majoria de dos terços (CARRERAS, 1987). El debat en ple de la llei es va fer el dia 18 de maig de 1983, poc més de set mesos després de l'entrada al registre de la proposta enviada pel govern. La tramitació es va accelerar, en un Parlament encara poc avesat a la mecànica de l'aprovació de nous textos normatius. De fet, l'acceleració va ser tal que mentre es debatia la llei a la cambra catalana, als despatxos dels directors del projecte de ràdio i del projecte de televisió ja es treballa a tota màquina per avançar en el projecte.

Tot i la reticència als canvis per part del govern, la llei de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió es va aprovar pràcticament per unanimitat de tots els partits representats a la cambra. En concret, els articles que van rebre el vot unànim van ser els: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 i 27 i la Disposició Transitòria i les dues Disposicions Finals. Els articles on hi va haver algun vot en contra van ser el 5, en els apartats b) i c) –els que fixen el paper que ha de tenir el Consell d'Administració en el nomenament del director general– que va ser aprovat per 94 vots a favor, 2 en contra i cap abstenció. L'apartat 1 de l'article 8 –el que fixa que el director general de la CCRTV "és nomenat pel Consell executiu de la Generalitat"– també va ser aprovat amb vots discrepants, en concret 95 a favor, 2 en contra i cap abstenció i, finalment, l'article 13 –sobre l'administrador únic de cada mitjà– va ser aprovat per 98 vots a favor, 2 en contra i cap abstenció. Com ja s'ha explicat anteriorment, aquests dos vots comptaris a aquestes parts d'algun dels articles venien, tots ells, de la voluntat del Partit Comunista de Catalunya d'elegir el director general mitjançant un procediment més transparent al ple del Parlament no previst, en cap cas, a l'Estatut de Ràdio i Televisió vigent en aquell moment²⁴⁶.

²⁴⁶ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya. Sèrie P. Número 134. 1983.

En l'explicació de vot, la majoria de les intervencions va valorar la importància del pas que s'estava fent amb la creació de l'ens que havia d'aixoplugar la futura ràdio i televisió de la Generalitat²⁴⁷. En efecte, la Llei de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, aprovada pràcticament per unanimitat, va rebre elogis per part de la majoria de grups parlamentaris que s'hi van referir com una "aspiració nacional", una "necessitat urgent", una eina al servei de la "reconstrucció nacional" que havia estat "llargament reivindicada" i que havia de servir per normalitzar la llengua i la cultura catalanes. Tot i la importància del pas que es va fer en aquella sessió plenària del Parlament, és de destacar l'absència a la cambra catalana del president de la Generalitat, Jordi Pujol, en el moment del debat i l'aprovació de la Llei que regularà els nous mitjans de comunicació de la Generalitat.

La nova Llei de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) va entrar en vigor el 31 de maig de 1983, l'endemà d'haver-se publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC)²⁴⁸. Pocs dies després, el 15 de juny de 1983, el ple del Parlament va aprovar el nomenament dels membres del Consell d'Administració de la CCRTV després d'un repartiment proporcional dels 12 membres integrants entre els diferents partits polítics. El DOGC va publicar el dia 22 de juny el nom dels integrants del primer Consell d'Administració de la CCRTV que són:

- Ferran Camps i Vallejo
- Immaculada Cardona i Martínez
- Muriel Casals i Couturier
- Pere Oriol-Costa i Badia
- Jordi Daroca i Giró
- Joaquim Ferrer i Roca
- Jordi García i Soler
- Joan Granados i Duran
- Joaquim Monells i Figa
- Miquel Renui i Tresserres
- Carles Sentís i Anfruns
- Francesc Vallverdú i Casas

Les actes²⁴⁹ de les reunions del Consell d'Administració de l'ens indiquen que la primera trobada es va celebrar el dia 4 de juliol de 1983. Va ser una primera presa de contacte que

²⁴⁷ Veieu annex 37

²⁴⁸ <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=13560>

²⁴⁹ Les actes de les reunions de la CCRTV han estat consultades per aquesta investigació a l'Arxiu Corporatiu de la CCMA

va presidir Carles Sentís en la qual va prendre la paraula el director general de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió, Jaume Casajoana, que va informar "de diversos aspectes del projecte de ràdio i televisió", sense que a les actes se'm concreti res més. Tres dies després, el 7 de juliol, els membres del Consell d'Administració van conèixer la proposta sorgida del Consell Executiu de la Generalitat per assumir el càrrec de director general de la CCRTV. El nom era el de Pere Cuxart i el Consell d'Administració es va donar "per assabentat per unanimitat", ja que la llei només li reservava aquesta autoritat.

Pere Cuxart, de 58 anys en aquell moment, era advocat i militant de Convergència Democràtica des del 1977. Segons el diari Avui, Cuxart ocupava el càrrec de secretari general de la CCRTV des del gener de 1984. En una entrevista al diari Avui, Pere Cuxart va prometre que la CCRTV obriria una "nova etapa, amb més independència respecte a la Generalitat"²⁵⁰ ja que, d'entrada, s'haurien de constituir "*dues societats ben diferenciades entre si, com seran les corresponents a ràdio i televisió, cosa que implica canvis dintre de la seva organització*". A poc a poc, l'entitat jurídica que tindrien els nous mitjans de la Generalitat s'anava concretant i quedava clar que ràdio i televisió caminarien separades. De fet, a la reunió del Consell d'Administració de la CCRTV del 21 de juliol de 1983 el mateix Cuxart va anunciar la creació de dues societats anònimes, la de ràdio i la de televisió, tal i com preveia la llei. Catalunya Ràdio emetia ja en aquells moments en període de proves des de feia un mes.

A les primeres reunions del Consell d'Administració es va parlar poc del projecte de ràdio, només per acordar –en la sessió del dia 28 de juliol– prendre "*en relació a Catalunya Ràdio, els mateixos acords que en matèria de contractació es van prendre per Televisió*" i per citar, pel dia 7 de setembre, al director del projecte de ràdio, Jordi Costa i Riera, a explicar-se davant del Consell. Aquella compareixença es va endarrerir i es va acabar fent pocs dies abans de la dimissió del primer director de Catalunya Ràdio, com veurem més endavant.

8.6. Característiques del projecte de ràdio de la Generalitat de Jordi Costa

Jordi Costa i Riera va ser l'encarregat de posar en marxa una ràdio que el seu primer dia de feina, 1 de setembre de 1982, era un full en blanc. Com ho recorda el radiofonista Jordi Jordà que va treballar posteriorment amb Costa, "*li va semblar molt engrescador perquè Catalunya Ràdio no era ni un projecte, era només una idea*".²⁵¹

²⁵⁰ Diari Avui 09/07/1983

²⁵¹ Entrevista personal a Jordi Jordà per a aquesta recerca 21/5/2022

L'origen de la tria de Costa per liderar el projecte la podem situar en la seva etapa de la Cadena SER. Des de Radio Reus, on hi arriba el 1971, Jordi Costa va viure de prop tots els canvis que hi va haver a Radio Barcelona durant la transició democràtica ja que la relació entre la capital del Baix i l'emissora barcelonina era constant. I el nexa d'unió amb Carles Sentís –director de Radio Barcelona que posteriorment va assessorar els presidents Tarradellas i Pujol en matèria de comunicació– i Alfons Quintà –que presentava el programa Dietari i posteriorment va dirigir el projecte de televisió de la Generalitat– devia sorgir en aquell moment. Quan Sentís i Quintà van començar a treballar sobre el projecte de televisió, van anar a parar a Jordi Costa per al nou projecte de ràdio de la Generalitat. El nom de Costa va arribar a la taula del director general de Règim Jurídic de Ràdio i Televisió, Jaume Casajoana, que va donar el seu beneplàcit. Segons testimonis de l'època: *“Alfons Quintà creu que si rescata Costa de Reus, aquest li estarà molt agraït i no li donarà cap problema i es podrà centrar en el seu objectiu principal que és fer la televisió”*.²⁵²

Entre les accions que també van situar el nom de Jordi Costa al mapa radiofònic català hi havia el premi que Òmnium Cultural li va concedir pel seu programa informatiu en català a Ràdio Reus, l'emissora que ell havia reconvertit gairebé des de zero i que havia situat com una ràdio comarcal de referència a Catalunya. Una de les persones que va treballar amb ell a Reus i posteriorment a Catalunya Ràdio, Cristina Ferrer, recorda Jordi Costa com un apassionat del mitjà que va projectar la seva imatge més enllà de Reus: *“Suposo que el van contractar per la ràdio de la Generalitat perquè necessitaven un «boig» del mitjà, un professional entregat a la ràdio, per llançar un projecte que tingués idees noves i fresques”*.²⁵³

Jordi Costa va fer tàndem amb Josep Maria Francino. Els dos eren joves professionals apassionats de la ràdio amb una visió molt innovadora del mitjà, allunyada de la ràdio encotillada del franquisme. A més, els dos tenien en comú l'experiència d'haver engegat emissores –comercials– gairebé del no res i haver-les situat en un alt nivell de notorietat. Això va pesar en la tria feta des de la direcció general de Règim Jurídic, depenent de la conselleria de Presidència, on regnava el desconeixement sobre com s'havia de posar en marxa una ràdio o una televisió.

“Era molt curiós que el govern de la Generalitat d'aleshores hagués encarregat a aquell grup de persones que tirés endavant aquell projecte. Probablement perquè

²⁵² Entrevista personal a Josep Maria Martí per a aquesta recerca 28/04/2022

²⁵³ Entrevista personal a Cristina Ferrer per a aquesta recerca 12/12/2019

*ningú al govern sabia massa res de mitjans de comunicació, ni tampoc els temps eren madurs com per pensar-se que els mitjans de comunicació podien arribar a ser una eina tan fonamental com després s'ha anat veient que era. [...] Semblava com un grup fet expressament per a una missió especial com era la de posar en marxa una nova ràdio en català”*²⁵⁴

Jordi Costa té al cap des del primer moment –i així hi exposa al Parlament l'octubre de 1982– un projecte de ràdio amb aquestes característiques:

1. En Freqüència Modulada

Davant la impossibilitat d'aconseguir una llicència d'emissió en Ona Mitjana –per la saturació del dial²⁵⁵– ja en el primer estudi sobre la ràdio i la televisió de la Generalitat elaborat per la conselleria de Cultura –quan encara tenia les competències sobre el projecte– es va optar per emetre en Freqüència Modulada i així ho va fer seu també Jordi Costa. Com s'ha vist, la primera dificultat a vèncer era que la majoria de l'audiència estava a l'OM tot i que el transvasament cap a l'FM ja estava en marxa i la nova emissora naixeria en una banda de freqüència que, en pocs anys, estava cridada a ser líder. El director de l'emissora ho va assumir com un repte: *“El hecho de emitir en frecuencia modulada es un claro inconveniente para una radio que pretende cubrir los servicios habitualmente realizados por las emisoras de onda media. «Con todo, la aparición de radios privadas y municipales que trabajan en frecuencia modulada sin reducir por ellos sus intereses a la programación musical, ha conseguido empezar a romper los hábitos del oyente»”*²⁵⁶

De fet, l'altra gran emissora en català Ràdio 4 ja emetia en FM i també s'esperava a l'FM el sorgiment d'alguna cadena privada de ràdio.

2. Amb dos canals de programacions diferenciades

Aquesta idea també estava recollida al primer estudi elaborat per la conselleria de Cultura sota la supervisió d'Agustí Farré. Sobre el primer canal, Farré va prendre com a model la programació de Ràdio 4, l'única emissora en aquell moment plenament en llengua catalana. Pel que fa al segon canal de la futura ràdio de la Generalitat, aquest havia de tenir un caràcter més cultural i d'ensenyament, segons el primer projecte (DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ, 1982).

²⁵⁴ Entrevista personal a Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/06/2019

²⁵⁵ En una informació al setmanari La Hoja del Lunes el 24 de gener de 1983, els responsables dels projecte de ràdio de la Generalitat apunten que *“se emitirá en tal frecuencia por estar saturado el espacio radioeléctrico de la onda media”*

²⁵⁶ Diari El País 18/05/1983

La idea que Jordi Costa finalment va desenvolupar –i exposar al Parlament l’octubre de 1982– era similar a la d’Agustí Farré: un primer canal de programació convencional i un segon de musical, a l’estil del que ell havia gestionat a Radio Reus. *“Una de les dues emissores intentarà aconseguir una audiència àmplia i diversa, amb una estructura similar a la que tenen avui dia les emissores d’ona mitjana. L’altra, més especialitzada i fonamentalment musical, pretén atreure l’atenció de la joventut”*.²⁵⁷

3. Amb una gran presència al territori

La nova ràdio de la Generalitat es concep des del primer dia com una ràdio amb una àmplia presència territorial. El primer projecte d’Agustí Farré proposa que el primer canal emetés el 80% de la programació comuna per tot Catalunya i un 20% en desconnexió per grans capitals de província i/o comarca. En concret, es preveu tenir un centre de producció en aquestes poblacions:

- Barcelona
- Olot
- Girona
- Tarragona
- Lleida
- Tortosa
- Manresa
- Vic
- Seu d’Urgell
- Viella

Posteriorment, quan es va presentar el projecte de ràdio al Parlament l’octubre de 1982, el director general de Règim Jurdic, Jaume Casajoana, va reduir la implantació al territori a “sis o set centres de producció de programes”. La idea era que *“en el termini de dos anys aquests centres de producció existeixin”* i que emetessin *“programes a nivell de vegueria, o de supervegueria en alguns casos, i que existeixi aquesta possibilitat de connectar amb la xarxa general”*.²⁵⁸

Quan Jordi Costa i Josep Maria Francino van dissenyar la xarxa de centres emissors, van recuperar la idea d’una àmplia implantació territorial: *“En algunas capitales catalanas y en otras localidades se instalarán estudios de emisión que permitirán, por un lado, la realización de programas de audiencia comarcal y la intervención, por otro, de los citados*

²⁵⁷ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

²⁵⁸ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

centros en la programación general. «Desde el principio ha de quedar claro que no se trata de una radio barcelonesa».²⁵⁹

En un mapa localitzat per a aquesta investigació i que anava com a annexe a la presentació comercial de l'emissora²⁶⁰ es pot apreciar les poblacions que tindran un “centre de producció”, és a dir, uns estudis amb capacitat d'emissió local o per a tota la xarxa amb la idea que Catalunya Ràdio no fos una ràdio centralitzada a Barcelona sinó present a qualsevol part del territori. En aquest projecte, els centres de producció estan localitzats a les següents poblacions:

- Barcelona
- Tarragona
- Lleida
- Girona
- Figueres
- Vic
- Manresa
- Reus
- Tortosa
- Amposta
- La Seu d'Urgell
- Viella

Aquest projecte descentralitzador, però, no es va arribar a materialitzar mai i els únics centres d'emissió que es van arribar a posar en marxa van ser a Girona, Tarragona i Lleida i, molt posteriorment, a Viella.

4. Amb la xarxa de RTVE

Jordi Costa portava al cap en un principi que els dos canals de Freqüència Modulada emetessin a través dels repetidors de Radiotelevisió Espanyola, seguint les propostes apuntades a l'estudi elaborat per encàrrec d'Agustí Farré. En aquest sentit, l'octubre de 1982, Jaume Casajoana, el director general de Règim Jurídic, va anunciar que per garantir la rapidesa de la posada en marxa de les emissions i evitar una despesa important, es buscava un conveni amb RTVE per utilitzar els seus centres emissors pels nous canals autonòmics de ràdio –les dues emissores en FM– i de televisió. Es parlava concretament d'emetre des de les instal·lacions ja en funcionament del Tibidabo, del Montcaro i la Mussara les comarques de Tarragona, d'Alpicat a Lleida i Rocacorba a les de Girona.²⁶¹

²⁵⁹ Diari El País 18/05/1983

²⁶⁰ Veieu annex 38

²⁶¹ Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, número 43, any 1982

Però malgrat que Casajoana i Costa van parlar de la utilització de la xarxa de RTVE, no s'ha localitzat cap constància documental, ni tampoc els diaris van recollir, contactes entre la CCRTV i RTVE per usar els repetidors ja construïts. Tot el contrari, la posada en marxa de la ràdio i –sobretot– de la televisió van desencadenar campanya en contra de l'ens públic estatal de ràdio i televisió.

5. Una ràdio “sense vedetismes” i “sense clientelisme polític”

El director de l'emissora, Jordi Costa, tenia al cap dos conceptes molt clars del que volia que fos la nova emissora. D'entrada, volia que l'estructura que tingués la programació fugís de les grans estrelles radiofòniques del moment, un concepte que ell va batejar com a una ràdio “sense vedetismes”. Aquesta és una idea que va repetint en els mesos de posada en marxa de Catalunya Ràdio: *“No habrá ni programas ni locutores estrella, huiremos de los ‘vedettismos’”*²⁶²

Que a la ràdio de Generalitat no hi hagués professionals consolidats era una de les consignes que van rebre Costa i Francino des del primer moment per part del director general de Règim Jurídic de la Ràdio i la Televisió, Jaume Casajoana, i del seu superior, el secretari general de Presidència a, Lluís Prenafeta. Tot el contrari, la intenció era donar entrada a joves radiofonistes sense experiència prèvia, unes intencions que el mateix Francino va recordar que havien qüestionat pel fet que *“les emissores nacionals de Catalunya no podien tenir aquell caire de ràdio-escola”*.²⁶³

Cal apuntar també que la contractació de professionals consolidats hauria comportat uns recursos econòmics que, en aquells inicis, el primer equip directiu de l'emissora no tenia. A més dels dubtes que haurien tingut grans radiofonistes d'abandonar una emissora consolidada i exitosa per anar a un projecte que ningú sabia si tiraria endavant. Segons Miquel Calçada, *“es va posar en marxa l'emissora sense el vist-i-plau de Madrid i als professionals que volies anar a buscar tampoc els podies oferir una seguretat que allò tiraria endavant”*.²⁶⁴

El segon concepte que Costa portava al cap era que l'emissora tindria una “professionalitat més enllà de qualsevol clientelisme polític”, de manera que Costa es marcava com a

²⁶² Diari El País 18/05/1983

²⁶³ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

²⁶⁴ Entrevista personal a Miquel Calçada per a aquesta recerca 14/11/2022

objectiu batallar contra qualsevol interferència del poder sobre el projecte de ràdio de la Generalitat. De fet, el primer director va assegurar, quan li van preguntar per què naixia Catalunya Ràdio, que ho feia amb la idea que Catalunya “com a poble i com a nació” pogués tenir els seus propis mitjans de comunicació, sota el principi d’independència de qualsevol “plantejament polític”.²⁶⁵

No seria, per tant, ni una ràdio que fes d’altaveu de l’acció de la Generalitat, ni una ràdio al servei del govern, mentre Jordi Costa en fos el director.

6. Amb la “fórmula modular”

Ja el maig de 1983, quan encara faltava un mes per la primera emissió, Costa va avançar l’estructura de la nova programació de Catalunya Ràdio que seria batejada –per ell mateix– com la “fórmula modular”. Es tractava d’un model realment inèdit al dial, avançat al seu temps, que permetia captar oients en una banda de freqüència –l’FM– més avesats a la programació musical que a la programació convencional. Era una tendència de la radiodifusió del moment, segons va explicar Josep Maria Francino en unes declaracions al diari ‘El Correo Catalán’: *“La programación de Catalunya Radio (...) es una mezcla de los bloques tipo de onda media y de frecuencia modulada «porque es la tendencia actual de la radio, mezclar ambas programaciones y dejar de diferenciar las frecuencias»”*²⁶⁶.

L’esquema de programació que havia dissenyat Jordi Costa consistia en uns butlletins informatius a les hores en punt, seguit de mitja hora de desenvolupament d’un tema relacionat amb l’actualitat i després d’un nou butlletí a la mitja hora només de caràcter comarcal, un tercer bloc de música per tancar l’hora. La informació temàtica podia ser literatura, economia, el que fos i anava a càrrec de l’equip de programes. Com recorda Oleguer Sarsanedas, un dels fundadors de l’emissora, *“era com una mena de ràdio per acompanyar la vida de la gent, hi havia informació, informació temàtica i musical. De fet, era un model programàtic que s’avançava moltíssim al seu temps i que ara potser ara no sorprendria i potser fins i tot podria funcionar.”*²⁶⁷

El repte era majúscul donat el poc gruix de l’equip humà que s’encarregava d’elaborar la programació diària. Els espais de 30 minuts requerien entrevistes prèvies, guionat i muntatge i n’hi havia cada dia entre sis i set. A les dificultats d’elaborar els espais s’hi afegia

²⁶⁵ Diari Avui 05/07/1983

²⁶⁶ Diari El Correo Catalán 31/10/1983

²⁶⁷ Entrevista personal a Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/06/2019

la poca experiència de l'equip que estava posant en marxa l'emissora. Amb els recursos limitats –en uns estudis encara provisionals– i la falta de rodatge de l'equip, el model es va haver d'anar adaptant a les possibilitats reals de producció. Com recorda Oleguer Sarsanedas, aquesta era *“un dels grans problemes de l'emissora des de la fundació, que no hi havia professionals de ràdio que poguessin fer allò que nosaltres volíem que fos la ràdio nacional de Catalunya. Ni la gent que sortia de les facultats estava preparada, ni els professionals de les ràdios d'aquell moment no estaven capacitats per fer la nova de la Generalitat”*.²⁶⁸

El model, pel director Jordi Costa, era una emissora que tingués la independència, la credibilitat i la institucionalitat de la BBC però que, al mateix temps, fugís de la programació convencional de la cadena britànica i s'emmirallés en la capacitat d'innovació, de frescura i de sensibilitat musical que tenien emissores com Radio 3 –el canal de música jove de RNE– o de Radio Juventud –l'emissora que durant el franquisme va saber donar entrada a nous projectes i noves generacions de radiofonistes–. L'objectiu era, també, donar veu a joves professionals, a noves veus que trenquessin l'esquema de les veus greus i amb una dicció perfecta, sense errors, com era la ràdio fins aquell moment.

La intenció també era diferenciar-se de la resta d'emissora i marcar un camí propi, nascut de l'excel·lència radiofònica –en tant que innovadora i artística– de Jordi Costa i Josep Maria Francino. La qüestió, com apunta el radiofonista Josep Cuní²⁶⁹, és que el model de partida de Catalunya Ràdio tenia una mirada experimental que no estava basada en la recerca d'una gran audiència. I aquí el debat era si una ràdio pública havia de treballar per petits o per grans públics amb els diners dels contribuents. Sigui com sigui, el model dissenyat per Costa i Francino –fragmentat en petits programes de 30 minuts– era avançat al seu temps, perquè –com recorden alguns dels entrevistats per aquesta recerca– la programació modular era semblant als podcasts d'ara: *“Era un concepte realment trencador que no es va entendre en aquell moment.”*²⁷⁰

El 5 de juliol es va fer la inauguració de l'emissora amb l'assistència del president de la Generalitat, Jordi Pujol. En el seu discurs²⁷¹ hi trobem la seva visió del projecte de ràdio:

a. La ràdio i les dificultats de la televisió

²⁶⁸ Entrevista personal a Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/06/2019

²⁶⁹ Entrevista personal a Josep Cuní per a aquesta recerca 14/07/2021

²⁷⁰ Entrevista personal a Cristina Ferrer per a aquesta recerca 12/12/2019

²⁷¹ <https://tinyurl.com/3p8d75nz>

D'entrada, Jordi Pujol va assegurar que la posada en marxa de l'emissora "forma part de l'aplicació sistemàtica de l'Estatut" i que també ho era la posada en marxa de la televisió tot i que aquest projecte estava encallat, a l'espera de l'encaix legal per emetre pendent d'una lentíssima legislació de Madrid que no acabava d'arribar. En el fons, com hem explicat, el gran entrebanc era el recel de TVE a perdre el monopoli televisiu i afrontar la competència feta des dels mitjans públics autonòmics. Pujol va evitar una crítica directa sobre aquesta qüestió en la inauguració de Catalunya Ràdio i va confiar en una resolució aviat.

b. Una posada en marxa de la ràdio que havia de ser "gradual"

Pujol ja va assumir que la posada en marxa de Catalunya Ràdio es faria de manera "gradual". Sense entrar en els detalls tècnics que van fer necessària aquesta "gradualitat", el president estava reconeixent amb aquesta referència que la ràdio estava naixent amb certa falta de previsió i de recursos, de manera gairebé accelerada, amb la vista posada al final de la seva primera legislatura un any després. Lluny de reconèixer això, Pujol va apuntar la necessitat de rodar més el nou equip de l'emissora i el de la falta de desplegament dels centres emissors per fer arribar Catalunya Ràdio a tot arreu. Pujol va anunciar, en aquest punt, que el mes de setembre *"pensem que ja haurà arribat el moment que estarem en condicions de fer la inauguració definitiva i oficial d'aquesta ràdio"*.

c. La ràdio, un mitjà amb una incidència creixent

Jordi Pujol va celebrar que la Generalitat s'incorporés a la radiodifusió com un actor més. Ho va dir recordant que la ràdio va ser qüestionada amb l'aparició de la televisió però remarcant que –en aquell moment– la batalla havia quedat enrere i cada mitjà havia demostrat la seva validesa i compatibilitat alhora. La ràdio es veia, passada la crisi, com un mitjà pròxim, de companyia, però també un mitjà d'immediatesa, el primer a propagar amb rapidesa les notícies: *"La ràdio té per nosaltres un interès especial, perquè té en el conjunt de la societat una enorme, una formidable i una creixent incidència i en aquests moments la Generalitat no podia estar fora d'aquest medi de comunicació"*²⁷².

d. Catalunya, bressol i niu de creativitat radiofònica

El president Pujol va dedicar també una part del seu discurs inaugural de Catalunya Ràdio a descriure Catalunya com un dels puntals de la radiodifusió. Es va remuntar a la "capacitat

²⁷² <https://tinyurl.com/3p8d75nz>

d'iniciativa i d'innovació" que va tenir Ràdio Associació de Catalunya abans de l'esclat de la Guerra Civil. I va destacar també el paper pioner que tenien en aquell les emissores municipals que s'estenien arreu del país. Un fenomen, segons Pujol, de creativitat "generalitzat arreu de Catalunya i arrencant de la base, del que en podríem dir de baix". I amb aquests precedents, Pujol va esperonar el nou projecte.

e. La definició de la ràdio institucional

Jordi Pujol va reclamar que la nova ràdio fos seriosa, entranyable, objectiva i amable alhora com a definició d'una ràdio institucional, i que fugís del partidisme: *"Una ràdio realment oberta i al servei de tothom, no al servei d'un grup, d'un sector, d'uns determinats estaments, sinó al servei de tothom"*²⁷³.

8.7. Catalunya Ràdio: una posada en marxa improvisada i sense planificació que culminen amb la dimissió de Jordi Costa

Si bé el projecte de TV3 es va executar seguint un projecte d'enginyeria i obra dissenyat per l'empresa CAST en el qual Jaume Ferrús²⁷⁴ que, de fet, acabaria dirigint la televisió en una de les seves etapes, hi va participar, per la ràdio no va existir cap projecte executiu que planifiqués la seva posada en marxa. Ni els testimonis recollits, ni els documents localitzats, ni la informació a la premsa consultada per a aquesta recerca no recullen cap iniciativa en aquest sentit de planificació de recursos i la posada en marxa de Catalunya Ràdio es va anar improvisant. Entre les qüestions que es van resoldre sense un plantejament inicial hem determinat aquestes:

1. Una ràdio sense freqüències

Un dels primers indicis que la Direcció General de Règim Jurídic i la conselleria de Presidència no tenien una planificació clara de com posar en marxa la ràdio de la Generalitat va ser quan Jordi Costa i Josep Maria Francino van demanar a través de quines freqüències d'FM s'havia previst emetre. La idea era que fins que la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió no estigués constituïda no es podien demanar oficialment al govern espanyol i per això encara faltaven uns mesos. Així va ser com Francino i l'enginyer

²⁷³ <https://tinyurl.com/3p8d75nz>

²⁷⁴ Va ser l'empresa CAST, en la que hi havia l'enginyer Jaume Ferrús, la que es va emportar el concurs que va convocar el Departament de Presidència pel projecte, i direcció d'obres, instal·lacions i equipaments del Tercer Canal de Televisió a Catalunya, segons publica el DOGC 304 del 16 de febrer de 1983.

Fernando Pardo, que després va muntar la ràdio televisió gallega, van tirar pel dret i van recórrer diferents indrets de Catalunya –Collsuspina, Rocacorba, Alpicat, Tibidabo i Sant Geroni– a la recerca d'un lloc on posar l'antena de la nova ràdio. En aquest punt destaca que a les comarques de Lleida no es va poder posar l'antena a Alpicat i allà la solució va ser negociar amb l'Ajuntament de Miralcamp, on hi havia un dipòsit d'aigua molt alt, per instal·lar allà l'antena a canvi de muntar una emissora per a l'Ajuntament. El mateix Josep Maria Francino recorda que “allò no era legal, era al·legal” i que havien anat molts cops al govern espanyol a demanar que els legalitzessin les freqüències: “No ho van fer, però tampoc ens les van tancar mai”.²⁷⁵

Va ser, doncs, una feina gairebé artesanal la que el primer equip tècnic de l'emissora va anar localitzant al dial espais on situar la nova emissora mentre la Direcció General de Mitjans de Comunicació del govern espanyol no adjudicava una freqüència de manera oficial. La situació no es va regularitzar, en el cas de Barcelona, fins al maig de 1984.

2. Uns estudis en precari

L'edifici adquirit a Víctor Sagi a Diagonal 614 no estava preparat per a la instal·lació d'una ràdio de manera que els primers estudis es van instal·lar en uns despatxos de l'antiga empresa que ni estaven insonoritzats, ni tenien la separació habitual entre espai tècnic i espai de locució o sigui que res separava el tècnic de so del locutor. És per això que els primers mesos es van prioritzar espais gravats enlloc d'emissions en directe.²⁷⁶ Els treballadors de l'emissora van batejar la seu de l'avinguda Diagonal 614 com a “Beirut”, els cops de martell o les apagades elèctriques per la provisionalitat de les instal·lacions eren la tònica de cada dia. I la ràdio sencera es va haver de traslladar pocs mesos després de l'inici de les emissions a uns locals provisionals, a un edifici pròxim on també es va treballar en condicions de provisionalitat, sense uns estudis insonoritzats, per exemple (SARSANEDAS, 1983).

La Generalitat, doncs, i els primers directius de l'emissora van optar per sortir a l'aire sense tenir una seu adaptada a les necessitats d'un projecte radiofònic. Esperar a l'acabament de les obres hauria suposat un retard temporal en la posada en marxa de l'emissora que es volia tenir en funcionament, com la televisió, al final de la primera legislatura del president Jordi Pujol per reivindicar-la com una acció de govern més i com a eina de comunicació durant la campanya electoral.

²⁷⁵ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

²⁷⁶ Entrevista personal a Emili Capella per a aquesta recerca 17/11/2022

3. Un projecte sense un pla econòmic

Un altre punt que mostra la improvisació amb la qual es posa en marxa Catalunya Ràdio és l'absència d'un pla econòmic al darrere. D'entrada, perquè la mateixa societat empresarial que havia de donar cobertura legal a l'activitat econòmica no es va constituir fins al 7 d'octubre de 1983 és a dir, tres mesos després de la primera emissió. Sense personalitat jurídica, Catalunya Ràdio no podia accedir ni a les dotacions pressupostàries que el Parlament havia començat a aprovar per als projecte de ràdio i televisió però és que, a més, no es podia ni contractar personal, ni fer compres, ni endeutar-se i fins i tot l'edifici que acull la seva seu va tenir com a titular la Generalitat de Catalunya enlloc de la pròpia CCRTV.

Així, el material tècnic necessari per a les primeres emissions (taules de so, emissores, micròfons, etc) es va comprar, en molt casos, per l'amistat que Jordi Costa i Josep Maria Francino tenien, de la seva etapa a la SER, amb l'empresa subministradora d'aquesta mena de material. Els diners no arribava i l'empresa ITAME, amb Jesús Pardeiro al capdavant, es va avenir a facilitar per avançat tot el material necessari –emissores, taules de so, micròfons– per fer les primeres emissions de Catalunya Ràdio. Els pagaments no es van fer efectius fins molts mesos després”.²⁷⁷

En aquell context, el mateix director de la ràdio pagava de la seva butxaca els diaris per la redacció, segons alguns dels testimonis recollits per aquesta investigació. I per si tot plegat no fos prou, el personal no podia regularitzar els seus contractes i les nòmines no es feien efectives. Alguns entrevistats recoden que van estar quatre mesos sense cobrar una nòmina i que el mateix director general de Règim Jurídic, Jaume Casajoana, va pagar de la seva butxaca la instal·lació de l'antena a la muntanya de Montserrat²⁷⁸. Altres apunten que molts dels treballadors dels primers mesos de l'emissora no es podien permetre treballar sense cobrar i van haver de deixar la feina a l'espera que el finançament arribés²⁷⁹.

En efecte, un dels primers diagnòstics que fa el nou secretari general de Catalunya Ràdio, Carles Vilarrubí quan aterra a l'emissora el setembre de 1983 és que cal establir un sistema de gestió empresarial donant, d'entrada, a l'emissora de personalitat jurídica. Les presses per posar en marxa les emissions van passar per davant de la planificació dels recursos necessaris i així és com es va haver de funcionar durant un temps sense diners a la caixa.

²⁷⁷ Entrevista personal a Josep Maria Francino per a aquesta recerca 6/3/2019

²⁷⁸ Entrevista personal a Cristina Ferrer per a aquesta recerca 12/12/2019

²⁷⁹ Entrevista personal a Adolf Beltran per a aquesta recerca 10/07/2019

El mateix Vilarrubí recorda per a aquesta investigació que no hi havia ni un llistat de personal quan va arribar a l'emissora i que és una de les primeres feines que va fer²⁸⁰.

La mateixa Sindicatura de Comptes, en el seu informe de fiscalització de Catalunya Ràdio en l'exercici corresponent als anys 1983 i 1984, assumeix que analitza només a partir de l'octubre de 1983 quan l'empresa es constitueix legalment i reclama, entre altres, regularitzar qüestions com la titularitat de la seu que està a nom de la Generalitat de Catalunya però imputat als comptes de l'emissora. La Sindicatura exposa diferents qüestions a resoldre com ara la falta d'un inventari físic i xifra en 233 dies l'any 1983 la data de pagament de les factures, en consonància amb el fet que els diners per fer-los efectius no arribaven. A més, com una mostra més del desgavell de l'àrea econòmica, l'empresa Catalunya Ràdio no va pagar l'Impost de Societats fins l'any 1985 i el Llibre d'Inventaris i Balanços estava en blanc fins a finals de 1984 quan ja feia un any i mig que l'emissora estava en funcionament.

Totes aquestes circumstàncies, la falta de freqüències, d'uns estudis definitius i d'un pla econòmic van acabar provocant l'ajornament de la posada en marxa definitiva del projecte prevista per al 5 de setembre. Uns dies després, el dia 21 de setembre, Jordi Costa va comparèixer per primer cop davant el consell d'administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió i la reunió no va anar bé. Sense que hi hagi cap literal sobre les opinions expressades, la trobada va acabar amb l'encàrrec de diferents informes per part dels consellers com si hi haguessin més dubtes que certeses sobre la marxa de la nova emissora. Així, es van demanar informes sobre *“les freqüències, publicitat, filosofia de la programació, Ràdio Associació i Radio Cadena, calendari de posta en marxa, plantilla i contractacions i presència de grups polítics i social significatius”*.²⁸¹

Que el consell encarregués un informe sobre el calendari de posada en marxa és significatiu en el sentit que Jordi Costa no el poder concretar, fins a aquest punt hi havia incertesa. De la mateixa manera, aspectes com les freqüències per on emetre o les contractacions i la plantilla encara eren assignatures pendents, fruit de la falta de planificació del projecte.

Una setmana després d'aquesta compareixença, Jordi Costa va dimitir de director i el diari Avui va apuntar alguna de les idees que va sorgir en l'intercanvi de parers que hi va haver a la reunió del dia 21 de setembre. Així, el director general de la CCRTV, Pere Cuxart, va

²⁸⁰ Entrevista a Carles Vilarrubí per al programa Dies de Ràdio emès el 28/7/2020

<https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/dies-de-radio/reflexions-al-cap-del-temps/audio/1076324/>

²⁸¹ Acta número 10 del Consell d'Administració de la CCRTV que es custodia a l'arxiu corporatiu de la CCMA.

negar que Costa criticqués la falta de previsió econòmica i d'infraestructura –especialment significatius al costat del que passava amb la televisió– que dificultaven la posada en marxa definitiva de l'emissora. Recordem, per exemple, que els estudis des dels quals s'emetia eren encara provisionals i que els treballadors no estaven en nòmina. Costa devia explicar la situació i –tenint en compte el seu perfil més professional que polític– no va estar-se de criticar la lentitud amb la qual arribaven els diners, la precarietat que això provocava i l'impacte que tenia sobre la posada en marxa de l'emissora. A la precarietat i la falta de recursos, cal afegir també el component d'incompresió amb la que la cúpula de govern i de la CCRTV rep el primer disseny de la graella de l'emissora: *“Pensem que era un govern de Convergència Democràtica, poc permeable a la innovació. A més, el Jordi Costa i el Josep Maria Francino portaven els cabells llargs i no era l'estètica pròpia del poder aquells anys. Hi havia una certa sospita”*, conclou Oleguer Sarsanedas²⁸².

Tot indica, doncs, que el motiu principal de la dimissió de Jordi Costa va ser que els diners no arribaven i que el secretari general de Presidència, Lluís Prenafeta, l'home que estava al càrrec del projecte de ràdio i televisió, prioritzava els recursos per TV3 i donava llargues als directius de Catalunya Ràdio. Ho recorda Josep Maria Francino, número dos de Costa, que va viure en primera persona aquella situació: *“L'inici va significar un esforç brutal. Feia 3 o 4 mesos que la gent treballava i allà ningú no tenia contracte. No teníem diners i no n'entraven. I insistíem molt amb això. El Jordi Costa va plegar perquè no podia més amb el Lluís Prenafeta que sempre ens anava donant llargues dient tranquils, tranquils”*.²⁸³

Els ulls del govern estaven posats en la nova televisió que, fins i tot abans del seu naixement, ja tenia una notorietat –encara que només fos pel fet que trencava el monopoli de RTVE– que no tenia la nova ràdio que, en aquell moment, encara era molt desconeguda. Carles Vilarrubí va tenir clar que *“estàvem a l'inici del desenvolupament de la ràdio de la Generalitat. I encara ningú no ens veia com la ràdio nacional de Catalunya, no teníem ni la credibilitat ni la marca que vam tenir després. Vam patir molt. I tots els focus i tota l'esplendor se l'endua la televisió. La ràdio era com el germà pobre, com un mitjà de segona. Ningú no li prestava atenció”*.²⁸⁴

El diari El Noticiero Universal el 29 de setembre de 1983 informa que Costa va donar per acabada l'etapa per la qual va ser contractat i ell mateix deia que havien de ser altres els que prenguessin el relleu, però l'article suggereix també la supeditació del projecte de la

²⁸² Entrevista personal amb Oleguer Sarsanedas per a aquesta recerca 04/06/2019

²⁸³ Entrevista personal amb Josep Maria Francino per a aquesta recerca 06/03/2019

²⁸⁴ Entrevista a Carles Vilarrubí per al programa Dies de Ràdio que es pot escoltar a:

<https://www.ccma.cat/catradio/alcarta/dies-de-radio/reflexions-al-cap-del-temps/audio/1076324/>

ràdio al de la televisió i els problemes que això va ocasionar. S'hi refereix com el “profund malestar” que ocasionava la “subordinació en mitjans, en material, en finançament en imatge pública” de la ràdio a TV3²⁸⁵. A l'article es parla de “sorpresa” i “pesar” per la decisió de Costa i corroboren la versió de la supeditació del pressupost al llançament de TV3. En concret, assegura que *“els càrrecs de responsabilitat de Catalunya Ràdio (...) acusaven la postergació pressupostària”* de la ràdio respecte de TV3 i com *“el projecte tècnic dels estudis (de tecnologia i concepció molt avançada) s'havien vist retrassats en la seva execució per l'empenta pressupostària donada a Televisió de Catalunya de cara a la seva emissió experimental el passat 10 de setembre”*²⁸⁶.

La informació no va agradar al director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, Pere Cuxart, que va telefonar aquell mateix dia a la redacció d'“El Noticiero Universal” per aclarir que la dimissió, segons l'escrit presentat pel mateix Jordi Costa, era perquè ja *“ha terminado su contrato con la Generalitat y ha cumplido la tarea que se había impuesto”*²⁸⁷ i va negar cap interferència entre els avenços en el projecte de televisió i els del projecte de ràdio. Però l'endemà, en una nova nota breu al diari, Jordi Costa va ratificar que la versió donada pels diferents actors pròxims a ell aquells últims dies²⁸⁸.

Jordi Costa va reconèixer –aquesta vegada sí– la falta d'entesa amb la CCRTV i va denunciar la supeditació del projecte de ràdio al de televisió –que s'emportava tots els recursos– i en unes altres declaracions a ‘El Correo Catalán’ aquell mateix dia va explicar que no l'havien deixat fer tot el que havia volgut fer²⁸⁹.

En un article al setmanari El Món, s'apuntava també que era el mateix Alfons Quintà, a través de la seva influència sobre Pere Cuxart, el director general de la CCRTV, el que havia entorpit el desenvolupament del projecte de ràdio en benefici del de la televisió: *“Pere Cuxart fou, en primer lloc, el director general del projecte d'empresa pública de TV, càrrec a les ordres del director de TV, Alfons Quintà, i més tard el van nomenar director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. Les relacions de dependència entre Cuxart i Quintà, amb un predomini de fet del segon sobre el primer, fan creure que des de la direcció general es privilegia la posada en marxa del Tercer Canal, mentre que es retarda al màxim possible la plena normalització de l'emissora de ràdio”*²⁹⁰

²⁸⁵ Diari El Noticiero Universal 28/9/1983

²⁸⁶ Diari El Noticiero Universal 28/09/1983

²⁸⁷ Diari El Noticiero Universal 29/09/1983

²⁸⁸ Diari El Noticiero Universal 30/09/1983

²⁸⁹ Diari El Correo Catalán 01/10/1983

²⁹⁰ Setmanari El Món 07/10/1983

De fet, Alfons Quintà va ser l'artífex que els projectes de ràdio i de televisió prenguessin camins diferents. Si bé en un primer moment el projecte de la Direcció General de Mitjans de Comunicació recollia la possibilitat que els dos mitjans compartissin espais, Agustí Farré recorda com Quintà li va dir que no acceptaria mai tenir el seu despatx al costat del despatx del director de la ràdio. *“Em va dir: «T'imagines que jo tingués el despatx al costat de Joan Castelló Rovira? De cap manera», recorda Farré. Castelló era un dels locutors estrella de Radio Barcelona, i cap de programes de l'emissora, i el seu nom havia sonat com a probable director de Catalunya Ràdio. O si més no ell ho havia fet circular en els seus cercles. Rovira i Quintà havien coincidit a la mateixa antena i la relació havia sigut dolenta”.* (GUTIÉRREZ, 2021)

A més de les penúries que es van viure en la posada en marxa de Catalunya Ràdio per la falta de recursos, l'aterratge de Carles Vilarrubí –un home de partit, vinculat al govern de Jordi Pujol– com a secretari general també va fer saltar espurnes a la cúpula de l'emissora. El perfil de Vilarrubí, més polític, va xocar amb el de Costa, un radiofonista professional allunyat de les disputes de partit. És la conclusió que en treu Jordi Jordà, un altre gran radiofonista, que va treballar amb Jordi Costa just després que abandonés Catalunya Ràdio en el projecte de creació d'una nova emissora: Ràdio SER Empordà²⁹¹.

Portes endins de l'emissora, el record també és el d'un xoc entre el projecte independent i innovador que Jordi Costa portava al cap i el control polític que es volia donar al projecte. Entre els testimonis que ho recorden hi ha el de Cristina Ferrer: *“Era una persona amb una gran visió del que havia de ser el mitjà que va despuntar a la SER i que per això el van reclutar per al projecte de la ràdio de la Generalitat. Però després se'n van adonar que tenia un perfil de professional massa independent respecte al que volien els polítics.”*²⁹²

Moltes de les persones entrevistades per a aquesta investigació defineixen Jordi Costa com una persona amb una gran preocupació per la seva independència periodística, fins al punt de no suportar cap mena d'interferència. Justament sobre la independència del poder polític, un dels membres de l'equip fundador de l'emissora, Carles Pérez, va apuntar en aquest sentit que en el moment en que es va fer la campanya publicitària per donar a conèixer la primera graella de programació regular –l'octubre de 1983– Jordi Costa, que ja havia dimitit de director– va comentar a un grup de professionals que continuaven a l'emissora que no li agradava que el projecte de Catalunya Ràdio, a l'anunci, es definís com

²⁹¹ Entrevista personal a Jordi Jordà per a aquesta recerca 21/05/2022

²⁹² Entrevista personal a Cristina Ferrer per a aquesta recerca 12/12/2019

el de “les emissores de la Generalitat de Catalunya”. Per Costa, aquell era un projecte que depassava el poder polític i era de tot el poble de Catalunya, en tot cas del Parlament com a representant de la sobirania d'aquest poble. I comparant-ho amb el primer anunci de l'emissora a la premsa –el juny de 1983– que Jordi Costa devia supervisar personalment la definició del projecte de ràdio és la de “emissora de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió”, un concepte molt més respectuós amb la naturalesa –i independència– del mitjà.

8.8. La posada en marxa (amb retard) de la programació regular

Josep Maria Francino va substituir Jordi Costa al capdavant de Catalunya Ràdio i va ser ell el que va assumir la responsabilitat de fer la presentació de la programació definitiva de l'emissora al Palau de la Generalitat el 26 d'octubre de 1983. De l'acte en va destacar una absència i una presència. L'absència va ser la de les càmeres de TV3 que no van cobrir la presentació en una mostra de la tensió existent entre els dos projectes. *“Va ser comentada la no presència a aquest acte de cap representant de TV3 ni dels seus equips de gravació”*²⁹³, remarcava el diari Avui. Aquest gest entroncava amb el fet que el primer director de Catalunya Ràdio va plegar acusant el govern de la Generalitat de prioritzar només el projecte de televisió pel que fa a recursos esmerçats. Una situació que devia enervar el director de TV3, Alfons Quintà, que va voler expressar amb el seu gest el seu malestar amb la cúpula directiva del projecte de ràdio. Pel que va a la presència, va destacar l'assistència de Jordi Costa, el primer director de l'emissora que havia plegat un mes abans. Tant Pere Cuxart com Jordi Pujol van tenir paraules d'agraïment per Costa en un gest que confirma que la feina de posada en marxa de l'emissora va ser ben valorada i que la seva sortida no es va acabar entendre des de la Corporació i el govern de la Generalitat. *“Volia donar les gràcies d'una manera molt especial al Jordi Costa perquè se l'esforç que ha fet durant una pila de mesos i el molt lligat humanament i sentimentalment que se sent a Catalunya Ràdio i a tota la seva idea i ambició”*²⁹⁴, va dir Jordi Pujol en el seu discurs el dia de la presentació de la nova programació.

Dels discursos se'n poden extreure els objectius que es fixen per a aquesta primera etapa de la nova emissora.

A. Omplir un buit: una ràdio en català.

²⁹³ Diari Avui 27/10/1983

²⁹⁴ Discurs Jordi Pujol el dia 26/10/1983

És Pere Cuxart, el director general de la CCRTV, el que més clarament va destacar que la nova emissora venia a omplir un buit al dial català. Es tractava de fer una emissora en català i per a tot Catalunya, un fet gairebé inèdit fins aquell moment ja que només Ràdio 4 tenia aquest caire i emetia només des de Barcelona amb una cobertura molt limitada. *“Aquesta ràdio farà que passant el dial no sigui tan difícil de sentir a Catalunya la llengua catalana. Perquè sentir o trobar una ràdio en llengua catalana a Catalunya hauria de ser tan fàcil com trobar un arbre en un bosc i en aquest bosc no hi ha gaires arbres que parlin en català. Aquest és el buit que anem a omplir”*, va assenyalar Cuxart. De la seva banda, Jordi Pujol va retreure a Ràdio 4 el seu centralisme –la va qualificar de ràdio “semi-barcelonina” i va confiar que la creació de Catalunya Ràdio seria un “estímul” per estendre les emissions a tot Catalunya.

B. No només una ràdio, una xarxa de ràdios comarcals

Pere Cuxart va fer una aposta molt clara, des de la posició de màxim responsable de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, per la idea que Catalunya Ràdio no fos només una emissora centralitzada a Barcelona sinó que esdevingués la capçalera d’una xarxa d’emissores que retransmetin programació en cadena i programació local: *“Amb el temps tindrem centres emissors a nivell comarcal que aportaran cadascún la seva personalitat, el seu propi programa en les hores adients. Sera una gran ràdio que abastarà tot Catalunya i que a més recollirà el sentir de totes les comarques de Catalunya en el seu moment adequat. Tindrà una gran part de programa en comú i tindrà una gran part de programa diversificat”*.

El mateix director de Catalunya Ràdio, Josep Maria Francino, va destacar com la nova programació encara tenia un punt de centralització però que això, quan ja estiguessin en marxa els estudis i els centres emissors a diferents punts del territori deixaria de ser així. La descentralització havia d’arribar a tal punt que *“en qualsevol moment, qualsevol emissora serà capçalera de la xarxa i podrà fer qualsevol tipus de programa del que aquí esmentem”*.

C. La formula modular com a eix vertebrador de la nova emissora

El director de Catalunya Ràdio va desvelar públicament que la nova emissora basaria la seva programació en la formula que ell va batejar com a “modular” que combinava espais informatius, temàtics i música. Això durant les hores centrals del dia, per una estructura que deixava pas, durant la nit, a una altra mena de programació molt més especialitzada.

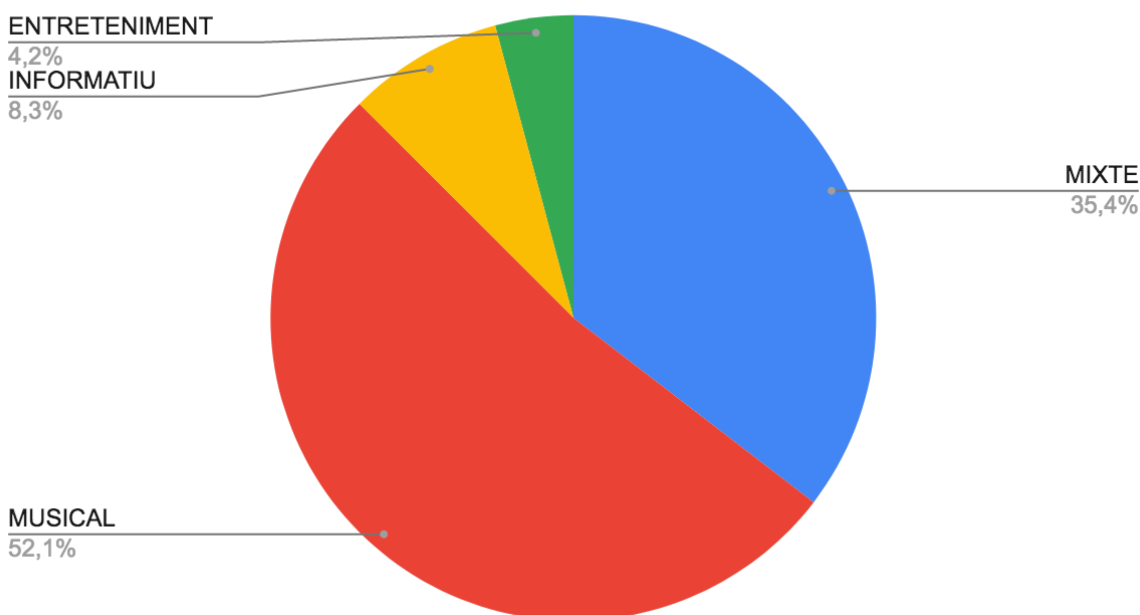
D. L'estirada d'orelles de Jordi Pujol: una ràdio institucional ha de ser equilibrada

Amb totes les mirades en el projecte de televisió, en ple compte enrere per a l'inici de la programació regular, el president de la Generalitat, Jordi Pujol, es va limitar a dir en aquesta presentació oficial de la programació de Catalunya Ràdio que no tenia “gran cosa a dir” i que el fet important “és la ràdio en ella mateixa, el que digui, el que faci, l'audiència que arribi a tenir, la qualitat que introdueixi i la bona feina que estic segur que farà des del punt de vista radiofònic, informatiu i de defensa de la nostra cultura i la nostra llengua”. Dit això, Jordi Pujol no es va estar de criticar un dels primers espais de la nova emissora, el programa El Lloro, el Moro, el Mico i el Senyor de Puerto Rico que –amb poques setmanes de vida i sota la direcció del periodista Jordi Vendrell– havia mostrat el seu potencial de crítica agre i punyent als poders establerts. Era una aposta personal de Jordi Costa i Josep Maria Francino en el camp de la innovació radiofònica que va aconseguir la notorietat que la resta de programació de l'emissora no tenia. Però el president Jordi Pujol va donar mostres de no aprovar aquesta mena de continguts i va alertar que caldria replantejar el projecte si l'esperit creatiu i innovador superava la “institucionalitat” que ell considerava que havien de tenir els mitjans de comunicació de la Generalitat. “*Haurem de fer una combinació entre el desig de creativitat, novetat i originalitat, que celebri i encoratgi, amb aquell equilibri que es necessita sempre en un mitjà que va destinat a milions de persones*”, va raonar.

Catalunya Ràdio va posar en marxa la seva programació definitivament el dilluns 24 d'octubre de 1983 i va engegar la fórmula modular caracteritzada per una combinació de música i programes. De fet, en l'anàlisi per gèneres²⁹⁵ es veu que el musical ocupava una mica més de la meitat dels espais de la graella. Això sí, ho feia en especialitzacions diverses que van del jazz la música clàssica passant pel pop rock i la música afroamericana. Aquesta vessant més musical responia al perfil d'emissora en FM però, a més, permetia que bona part de la programació anés enregistrada en un moment en què encara no es disposava d'estudis habilitats per fer emissions en directe. Una mica més del 35% de la graella l'ocupava el gènere mixte entès com el magazine amb seccions especialitzades sobre qüestions d'actualitat o altres de debat més general. En aquesta descripció hi hem inclòs els coneguts com a espais temàtics que s'alternaven –en franges de 30 minuts– amb la música per crear la fórmula modular. Finalment, tot i les dificultats de la posada en marxa de l'emissora i la precarietat de mitjans i recursos, es va fer una incipient aposta pels programes informatius que ocupaven el 8% de la programació, un percentatge que no té en compte els 4 minuts dels butlletins horaris que s'emetien.

²⁹⁵ Segons la metodologia utilitzada en capítols anteriors d'aquesta recerca i descrita a MARTÍ, 1991

Pes dels gèneres a la primera graella de Catalunya Ràdio

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Si comparem aquestes dades amb el gràfic dels gèneres dominants al dial de Barcelona de les emissores generalistes el juny de 1983 –la immensa majoria emetent per OM– veurem com a Catalunya Ràdio estava sobrerrepresentat el gènere musical ja que tenia més del doble d'hores diàries que li dedicaven la resta d'emissores. I veiem també com el gènere informatiu era tres vegades menor al pes que tenen les emissores generalistes de Barcelona. En l'anàlisi, però, no s'ha tingut en compte que algun dels espais temàtics –que hem inclòs en el gènere de mixte– es podrien definir com a informatius en funció de la temàtica que tractés. Malgrat tot, l'espai dedicat a informatius continua sent molt inferior. I pel que fa al gènere mixte, aquí sí que Catalunya Ràdio s'acosta al que estan fent les emissores generalistes més escoltades en aquell 1983.

Però el mes de març de 1984 la situació de Catalunya Ràdio i la poca notorietat de l'emissora van començar a preocupar el Consell d'Administració de la CCRTV. Amb la mirada a la finalització de les obres de la seu de l'emissora i la posada en marxa de Ràdio Associació, la precarietat del projecte de la ràdio continuava i la pressió sobre el director de l'emissora augmentava. El dia 2 de març, l'acta de la reunió del Consell d'Administració, que ja presideix Josep Caminal, va informar d'una trobada que la Comissió de Programació de la CCRTV havia fet amb el director de Catalunya Ràdio, Josep Maria Francino, i el cap de

programes, Florenci Surroca, i que no havia anat bé. D'entrada es manifestava la inquietud pel que fet la programació no reflectia els recursos que tenia l'emissora, també hi havia crítiques a la freqüència assignada a Barcelona i a la poca audiència que tenia la nova ràdio. De fet, els consellers denunciaven que no s'havia previst cap política de recerca sobre les audiències o, dit d'una altra manera, que cap empresa del sector no estava quantificant els oients de l'emissora. Finalment, un dels consellers es va referir sense citar-lo al programa "El lloro, el moro, el mico i el Senyor de Puerto Rico" per denunciar que *"a Catalunya Ràdio se li hauria de donar un to més institucional i treure-li el to de frivolitat o lleugeresa que tenen alguns programes"*. El repte que s'havia plantejat –una nova ràdio de la Generalitat en català– era gran i els resultats no arribaven. El que es pretenia, segons alguns dels entrevistats per a aquesta recerca, era un "doble salt mortal": *"El plantejament va ser fer una emissora en català però, a més a més, fer-la tan innovadora que no tindria res a veure amb la programació que s'estava fent a tot arreu: sense tertúlies, sense estrelles, amb una programació segmentada, amb mitja hora de música, mitja de programa. Vist en perspectiva, allò no podia durar gaire més"*.²⁹⁶

Poques setmanes després de la trobada, aquell mes de març, Josep Maria Francino va caure malalt i l'emissora va quedar temporalment en mans de Carles Vilarrubí. *"Francino va deixar la ràdio després de tenir un infart: «El cardiòleg diu que la culpa la van tenir els nervis que passava a l'emissora»"*²⁹⁷, va explicar el mateix Francino un temps després. Feia just un any que el radiofonista s'havia incorporat a l'emissora i havia anat encadenant una crisi darrere d'una altra: la falta de freqüències, la falta de recursos, la tensió generada per l'estrena del nou projecte, etc.

Quan Francino es va recuperar, el juliol de 1984, ja no va tornar a posar un peu a l'emissora, va ser acomiadat enmig d'un procés de reorientació de Catalunya Ràdio que va començar després de les eleccions de l'abril de 1984 i la renovació posterior de la cúpula de la CCRTV. Aquelles eleccions van ser una prova de foc per la nova emissora que va desplegar "un centenar"²⁹⁸ de professionals per seguir la nit electoral, el que dona una idea de quant de personal tenia l'emissora en aquell moment. La victòria de Jordi Pujol amb majoria absoluta va precipitar un canvi a la cúpula de la CCRTV on hi va anar a parar Joan Granados, un home molt pròxim a Jordi Pujol, que tenia com a primera missió acomiadar Alfons Quintà com a director de TV3. Quintà s'havia enfrontat obertament amb els dos directors generals de la CCRTV anteriors, Pere Cuxart i Josep Caminal, i va intentar un pols

²⁹⁶ Entrevista personal a Miquel Calçada per a aquesta recerca 14/11/2022

²⁹⁷ Setmanari El Món 09/11/1984.

²⁹⁸ Diari Avui 28/04/1984

també amb Joan Granados a través de la premsa que, aquest cop, no va guanyar. El diari Avui va arribar a publicar que Quintà considerava Granados “una persona poc vàlida per al càrrec i que ell i el seu superior tenen unes diferències que els podrien fer incompatibles”.²⁹⁹

La destitució d’Alfons Quintà va ser efectiva en qüestió d’hores i amb caràcter fulminant. “Si no l’arribo a fer fora, m’hauria fet fora a mi i ens hauríem carregat tot el projecte de TV3”³⁰⁰, conclou Joan Granados que recorda com Quintà va maniobrar abans del seu nomenament per aturar-lo –infructuosament– amb una campanya de desprestigi entre els treballadors de TV3 i trucades al Palau de la Generalitat.

La ràdio, un altre cop, va ser relegada en una escala de prioritats del nou director general. La direcció va quedar vacant, ja que Francino va ser acomiadat definitivament en una trobada que ell i el director general de la CCRTV van tenir el dia 3 de juliol de 1984. La premsa especulava aquells dies com a relleu per a la màxima responsabilitat de Catalunya Ràdio de amb tres candidats: Agustí Farré, Ricard Fernández-Deu i un jove Joaquim Maria Puyal.

De moment, però, no es va fer efectiu cap nomenament ja que Joan Granados tenia plena confiança en Carles Vilarrubí –que assumia interinament la direcció– i el càrrec va continuar vacant. Per Granados, segons el seu testimoni recollit per a aquesta recerca, Vilarrubí li era un home pròxim ideològicament i molt capacitat i com que l’atenció de Granados estava posada en la televisió i la ràdio funcionava bé a les mans de Vilarrubí i no donava problemes, li va deixar les mans lliures per liderar el projecte.³⁰¹

Passades, doncs, les eleccions, havent acomiadat la direcció que encara quedava de l’etapa fundacional, amb la infraestructura d’emissions consolidada i ja amb unes instal·lacions a la seu central de l’avinguda Diagonal, 614 que són “de les més modernes de l’estat”, segons explica Joan Granados al primer consell d’administració de la CCRTV després de les eleccions, s’imposava un canvi de model.

8.9. La reorientació del projecte: una ràdio d’estrelles de la mà de Josep Cuní

Arribats a aquest punt, abans de l’estiu de 1984, Carles Vilarrubí –el màxim responsable operatiu de l’emissora– conclou que l’emissora no era competitiva i l’audiència no arribaria

²⁹⁹ Diari Avui 21/06/1984

³⁰⁰ Entrevista personal a Joan Granados per a aquesta recerca 13/04/2021

³⁰¹ Entrevista personal a Joan Granados per a aquesta recerca 13/04/2021

mai si se seguia per aquell camí de programació fragmentada, sense grans programes –i presentadors– que fossin referents. “*No tenia un rumb competitiu definit, no tenia un relat*”³⁰², va admetre anys després el mateix Vilarrubí. Dins de la gran i variada oferta radiofònica a Barcelona, l'emissora de la Generalitat no acabava de fer-se un lloc i el seu model de fórmula modular –sense professionals consolidats al dial– no acabava de donar resultat en forma d'audiència. En un article al diari Avui³⁰³ el juliol de 1984, la reflexió que es feia és que la “programació modular” no havia donat “prou rendiment”: “*Potser aquesta programació és molt interessant damunt el paper, però atesa la competència d'altres emissores en català, no és gaire convincent, ja que aquestes fan una programació més clàssica*”.

Així doncs, el propòsit de Carles Vilarrubí amb el suport de la nova cúpula de la CCRTV era oferir aquesta “programació més clàssica” que es va començar a dissenyar sense haver nomenat un nou director de les emissores de ràdio. Una situació que va denunciar el mateix article del diari Avui que va reclamar que es nomenés un nou director i un nou equip al capdavant de l'emissora que executés els canvis³⁰⁴. Però això no va passar i el mateix Carles Vilarrubí va contactar amb Josep Cuní, un professional emergent, en aquell moment, en el camp de la ràdio a Catalunya amb una carrera professional que tot just començava a la Cadena SER. Però, en paraules de Carles Vilarrubí, com que Josep Cuní “*és una persona intel·ligent, ambiciosa i valenta va marxar de Radio Barcelona per venir a Catalunya Ràdio que en aquell moment no era res. Era una posta de futur però no era gens evident encara*”.³⁰⁵

El dibuix de la nova etapa es va començar a materialitzar amb la contractació de Cuní com a cap de programes. La seva arribada va significar la sortida de Florenci Surroca, l'últim dels ideòlegs de la fórmula modular amb la qual es va posar en marxa Catalunya Ràdio al costat de Francino i de Jordi Costa. Amb l'aterratge de Josep Cuní, es va apostar per fer una ràdio amb continguts de tipus convencional a la Freqüència Modulada, enlloc de fer-ho a l'Ona Mitjana, el seu espai natural –com hem vist en aquesta recerca– fins a aquell moment. La idea era crear una graella que competís amb les emissores –de l'Ona Mitjana– que eren líders d'audiència amb l'ambició també d'entrar al mercat publicitari, perquè Catalunya Ràdio necessitava ingressos per mantenir la nova estructura basada en una ràdio d'estrelles, amb un cachet més alt. “Era el peix que es mossegava la cua”, conclou Vilarrubí.

³⁰² Entrevista a Carles Vilarrubí al programa Dies de Ràdio de Catalunya Ràdio consultable a: <https://www.ccma.cat/catràdio/alacarta/dies-de-radio/reflexions-al-cap-del-temps/audio/1076324/>

³⁰³ Diari Avui 28/07/1984

³⁰⁴ Diari Avui 28/07/1984

³⁰⁵ Entrevista a Carles Vilarrubí al programa Dies de Ràdio de Catalunya Ràdio a l'enllaç anterior

El diari Avui ho va resumir en aquells moments d'aquesta manera: *“L'objectiu és competir amb tots els mitjans possibles no tan sols amb les altres emissores catalanes, sinó també amb les grans cadenes que tenen Madrid com a seu”*.³⁰⁶

Carles Vilarrubí va plantejar a Josep Cuní la imatge que, amb els estudis de l'avinguda Diagonal acabats d'inaugurar i una xarxa de centres emissors i repetidors que cobrien ja bona part del territori català, *“tenim uns equips tècnics de Land Rover que pugem dalt de les muntanyes però no els estem fent servir. Tenim un fusell d'alta repetició però només estem caçant mosques”*. S'imposa un canvi de rumb i el model que es busca és el d'una ràdio generalista, amb la mirada posada a l'actualitat. El repte de Cuní, segons recorda ell mateix, era el d'executar el canvi de rumb –i de filosofia entre els treballadors de l'emissora– sense deixar d'emetre: *“Havia de desmuntar una estructura per muntar-ne una altra, sense deixar d'emetre. Canviar una estructura que estava pensada per fer una fórmula que era mitja hora de música i mitja hora de tema informatiu. La gran incògnita era si realment es podria adaptar el personal a fer programes com la resta d'emissores”*³⁰⁷

El que Cuní tenia clar amb el seu aterratge era que “faria ràdio” amb una mirada universal, mirant de superar els obstacles de la barrera lingüística –tenint en compte la poca presència del català al dial– però també evitant caure en el folklorisme de fer ràdio en català. En una entrevista per a aquesta recerca, ho recorda així: *“El concepte «ràdio en català» en aquells moments era un estigma. Era una ràdio minoritària, per sectors molt folklòrics, semblava que només s'hi podien fer programes de sardanes... I jo arribo a Catalunya Ràdio i trenco aquesta dinàmica per sempre. Allà havíem d'entrevistar tothom i parlar de tot”*.³⁰⁸

La gran reconversió va suposar la *“potenciació de Catalunya Ràdio com a emissora nacional de Catalunya i la conversió de Ràdio Associació de Catalunya en una mena de ‘canal 2’ de la primera, una alternativa radiofònica institucional diferent”*³⁰⁹. Això volia dir que Catalunya Ràdio enterrava la fórmula modular –que feia poc reconeixible l'emissora i suposava una gran inversió de recursos– i donava entrada a una programació típica d'Ona Mitjana, és a dir, amb grans programes contenidor de gènere mixt pel matí i per la tarda per *“competir no tan sols amb les altres emissores catalanes, sinó àdhuc amb les grans cadenes estatals, com Radio Nacional o la Cadena Ser”*. En definitiva, la idea era llançar-se

³⁰⁶ Diari Avui 24/11/1984

³⁰⁷ Entrevista personal a Josep Cuní per a aquesta recerca 14/07/2021

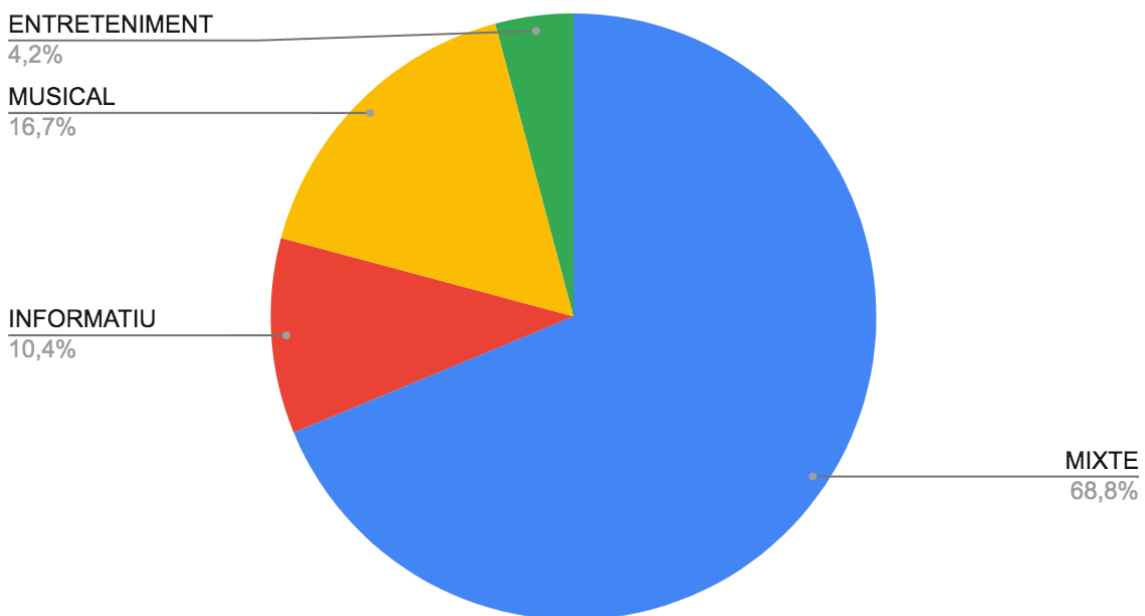
³⁰⁸ Entrevista personal a Josep Cuní per a aquesta recerca 14/07/2021

³⁰⁹ Diari Avui 23/11/1984

a la batalla directa per l'audiència, amb el repte que les grans emissores barcelonines emetien en castellà i per l'Ona Mitjana i Catalunya Ràdio ho feia en català i per la Freqüència Modulada. Però el temps va jugar a favor de la ràdio de la Generalitat ja que si bé fins aleshores el gruix de l'audiència estava a l'OM, ja en aquell 1984 s'estava produint el canvi i la majoria d'oients estaven virant cap a l'FM, com hem vist anteriorment.

La nova programació de Catalunya Ràdio, posada en marxa definitivament el 7 de gener de 1985 amb la incorporació del magazine matinal Sense Cadenes que presentava Josep Cuní, era una aposta radicalment diferent a la que s'havia fet la tardor de 1983. El gènere mixte dominava la graella, a diferència del gènere musical que era majoritari a la primera programació. En la nova aposta hi sobresortien dos grans programes de tipus magazine contenidor –el gran paradigma del gènere mixte– un dels quals estava a la franja de 9 a 12 del matí –el Sense Cadenes de Josep Cuní– i l'altre era a la franja de 4 a 7 de la tarda –l'Adelina Boulevard d'Adelina Castillejos–. El gènere musical, sobretot a través de programes especialitzats situats a la franja de nit, i el gènere informatiu, dins del qual també cal incloure els butlletins de notícies cada hora, eren els altres tipus de programació imperants a la graella, molt per sota del gènere mixte. Catalunya Ràdio va deixar enrere una primera etapa experimental i va adoptar un model que altres emissores de Barcelona havien consolidat amb èxit, tot i que en Ona Mitjana a diferència de la ràdio de la Generalitat que emetia en Freqüència Modulada.

Pes dels gèneres a la segona graella de Catalunya Ràdio

L'emissora es va anar donant a conèixer a poc a poc davant del gran públic. Josep Cuní i Jordi Daroca asseguren que va ser una feina ingent, de formigueta, en un moment en què el màrqueting encara no tenia la potència que té avui en dia. Entre les iniciatives que van prendre, més enllà del desplegament sobre el territori, hi havia també accions com ara la redacció de notes de premsa o l'organització de grans actes culturals. En algun moment hi va haver topades amb les grans emissores de Barcelona, que es queixaven que l'emissora de la Generalitat els feia competència deslleial amb diners públics. Però fins i tot d'aquesta mena d'episodis se'n treia profit. *"Cada cop que teníem una crisi amb una emissora de les grans teníem les de guanyar perquè sortíem als diaris i ens donàvem a conèixer"*³¹⁰, recorda Jordi Daroca, cap d'informatius en aquesta nova etapa.

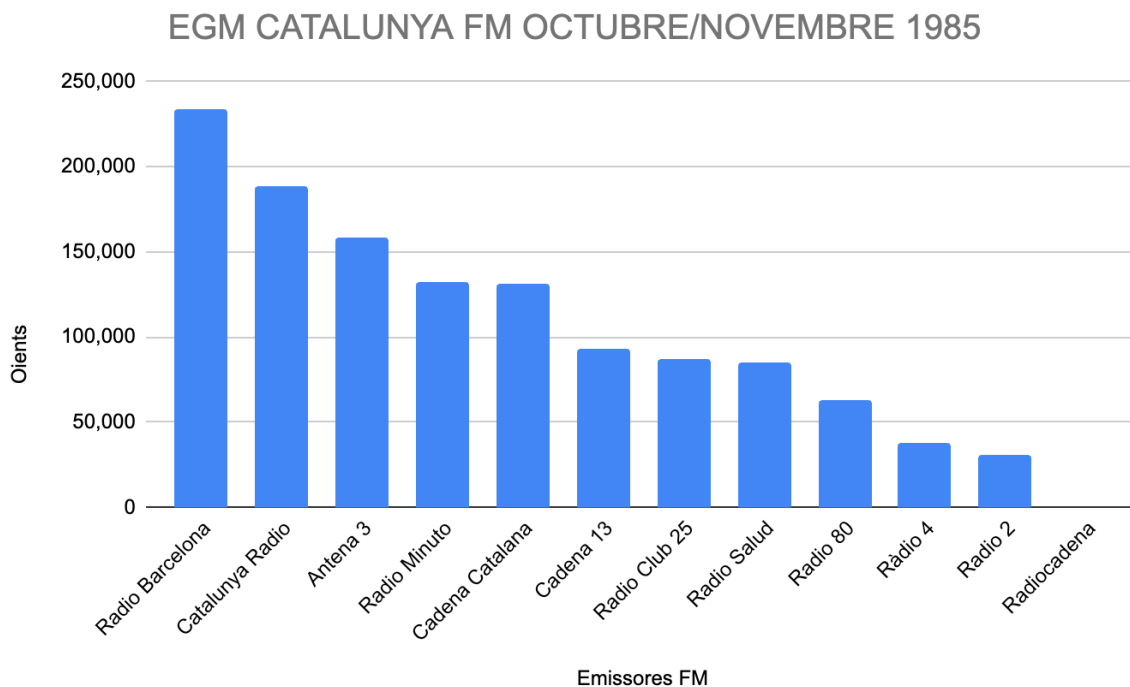
En aquesta estratègia per donar-se a conèixer, va ser clau que moltes de les emissores municipals –fenomen del qual n'hem parlat anteriorment en aquesta recerca– van començar a connectar amb Catalunya Ràdio per oferir, sobretot, els butlletins horaris. També per aquesta via, més modesta, Catalunya Ràdio anava guanyant notorietat.

A més, podem concloure que les dificultats financeres de l'emissora havien quedat enrere i –en bona part per això– s'havia pogut atreure i fer lloc a talent de fora de l'emissora amb experiència i una carrera professional al darrere. Així, l'informe de la Sindicatura de Comptes corresponent a l'exercici de 1984 indica que si l'any 1983 les subvencions a l'explotació –els diners provinents del finançament públic– havien estat de 73 milions de pessetes, el 1984 aquesta xifra era de 704 milions de pessetes. En total, el cost del servei anual per al 1984 es xifra en 761.858.00 milions de pessetes [4,5 milions d'euros] les emissions de Catalunya Ràdio i Ràdio Associació de Catalunya. En aquell informe s'exposa que les subvencions de la Generalitat financen el 99% del servei i és per això que es demana contenció en la despesa i augmentar els ingressos per la via de la publicitat que –fins aquell moment– només havien representat el 0,84% del total d'ingressos. A l'informe també es denuncia que les despeses de personal tenen un percentatge sobre la despesa "molt alt". Els diners que en l'etapa fundacional no acaben d'arribar, ara sí circulaven i ho feien cap a l'apartat de nòmines i col·laboradors, allà on l'empresa ara havia decidit apostar per invertir en professionals consolidats.

La nova programació encetada amb l'any 1985 va ser un èxit absolut i el creixement de l'audiència va ser espectacular. Segons els EGM que consten als arxius de la Corporació

³¹⁰ Entrevista personal a Jordi Daroca per a aquesta recerca 15/11/2021

Catalana de Mitjans Àudiovisuals, entre l'EGM corresponent al mes d'octubre/novembre de 1984 –encara amb la fórmula modular– i l'octubre/novembre de 1985 l'audiència augmenta d'un 154%, és a dir, passa dels 74.000 oients als 188.000 oients. Se situa, d'aquesta manera, segona del rànquing d'emissores en FM, molt per davant d'altres ofertes en català com ara Cadena 13 –també acabada de néixer– o Ràdio 4. I el seu creixement continuaria l'any següent a l'EGM per arribar, l'octubre/novembre de 1986, als 197.000 oients.

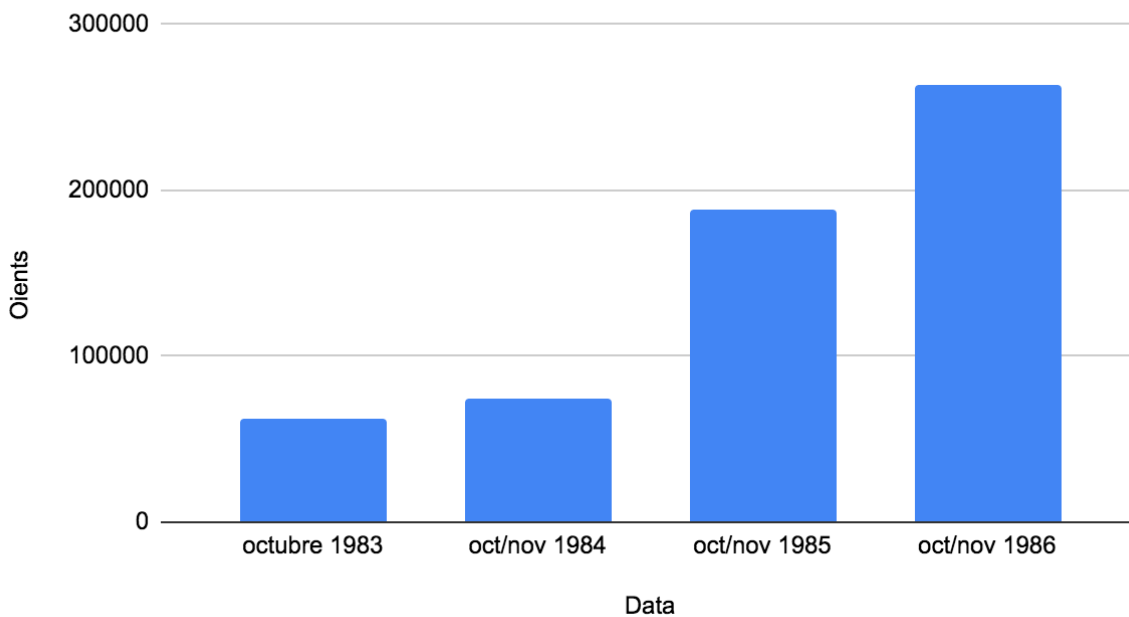

La valoració que en fa un estudi propi de la CCRTV sobre les dades d'audiència és d'un augment espectacular de l'audiència fruit del canvi de rumb introduït a l'emissora que ja es reconeix com la ràdio nacional de Catalunya: *“Aquesta evolució constant i progressiva s’ha produït en la darrera etapa després de la inclusió de nous professionals tant en els càrrecs directius com en la realització de programes”*.

El programa de màxima audiència va ser, justament, l'aposta matinal ja coneguda aquella temporada 1985/1986 com “El Matí de Josep Cuní”. L'estudi d'audiència situava el perfil de l'oient com una persona jove amb un poder adquisitiu mitjà i mitjà-alt.

L'augment progressiu de l'audiència es va consolidar estudi d'audiència rere estudi d'audiència tot i la crisi que va viure l'EGM en aquells anys per l'elevat marge d'error en el mercat català, on es feien poques entrevistes.

Audiència Catalunya Ràdio

El lideratge de Catalunya Ràdio en FM es va assolir a l'onada d'octubre/novembre de 1987 amb 264.000 oients, superant altres competidors en aquesta banda de freqüència com ara Radio Barcelona o Antena 3.

Que una ràdio en català aconseguís el lideratge d'audiència –i ho fes en FM– és realment un canvi d'era importantíssim en el camí cap a la recuperació de la llengua i la creació d'un espai mediàtic català. Era, de fet, el que des del final del franquisme havien estat reclamant tantes organitzacions socials i professionals –i diferents iniciatives que hem analitzat en aquesta recerca–. Ja no calia platenjar-se com havia de ser una ràdio en català, ja no calia recollir signatures per fer-la realitat, ja no calia anar amb peus de plomb per si la ràdio en català seria entesa pels oients –o pels anunciants–. Senzillament la ràdio en català s'havia fet un lloc al dial i, no només això, s'havia convertit en la més consumida pels oients. La fórmula havia funcionat.

El poder polític va entomar com a seves les demandes per fer una ràdio en català, i ho va fer entenent la creació d'uns mitjans de comunicació propis com una peça més de la gran construcció que donava entitat i solidesa al concepte de “nació catalana”. La Generalitat de Catalunya –que a les mans de Jordi Pujol aspirava a comportar-se com el govern d'un estat sense ser-ho– es va llençar a l'aventura de tenir la seva pròpia ràdio i televisió com les tenien la resta d'estats europeus amb les seves pròpies

corporacions públiques de comunicació, de França a Alemanya i del Regne Unit a Itàlia, per citar-ne només algunes.

Així va ser com Jordi Pujol, de la mateixa manera que va posar la primera pedra per construir un model educatiu català o una policia autonòmica pròpia, va crear la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, un pas de gegant a l'espai comunicatiu català que tots els grups polítics al Parlament van aplaudir amb entusiasme. Aquest ens, però, va néixer amb les limitacions pròpies imposades des del govern espanyol ja que estava encotillat per l'Estatuto de la Radio y la Televisión i les directrius de gestió i funcionament que marcava aquesta llei. Més encara, el nou ens català va haver de fer front a un boicot públic i persistent del govern espanyol i de RTVE que li van negar a la televisió de la Generalitat l'accés a uns enllaços internacionals que eren vitals per esdevenir un canal de referència. En el cas de la ràdio, el boicot va ser menor però igualment se li va barrar el pas a l'emissió des dels repetidors de RTVE i se la va obligar a crear –del no res– una xarxa pròpia de difusió que va duplicar costos i va dificultar l'abast territorial en un primer moment.

El que sí que la ràdio va haver de vèncer els primers anys de funcionament va ser el favoritisme absolut que la cúpula de govern de la Generalitat –i de retruc la pròpia CCRTV– van tenir cap al projecte de televisió. Allò era el “fetitxe” –com sovint recorda Jordi Pujol– i la ràdio era considerat com un mitjà de segona categoria. Això va fer que els recursos –i les energies– estiguessin centrades en la televisió, cridada a trencar el monopoli de RTVE i esdevenir el mirall de la construcció del nou espai polític català. A la televisió es destinaven tots els diners mentre que a la ràdio senzillament no arribaven. I la falta de planificació va fer la resta. Aquesta prioritització de la televisió va fer que el primer director de Catalunya Ràdio, Jordi Costa, deixés el càrrec cansat de veure com el projecte que ell liderava quedava sempre en un segon terme. La personalitat vehement i autoritària del director de TV3, Alfons Quintà, va empitjorar el sentiment de greuge. Els recursos i la planificació s'havien fet pensant en TV3 i els estudis que estaven naixent a Sant Joan Despí mentre que a l'avinguda Diagonal –a la seu de Catalunya Ràdio– no es podien ni pagar les nòmines.

La precarietat i les crisis que van marcar els inicis de Catalunya Ràdio van provocar que la posada en marxa de la programació regular de l'emissora s'endarrerís gairebé dos mesos. Un cop va estar en marxa, la fórmula modular es va distingir per la seva

originalitat i innovació amb la idea de retenir els oients que ja estaven a l'FM –habitats a escoltar música– i atreure els que fins aleshores estaven a l'OM –a la recerca de ràdio generalista–. L'objectiu era incentivar un canvi d'hàbits i accelerar un transvasament d'oients de l'OM cap a l'FM que ja estava en marxa.

Però podem concloure que els primers anys de l'emissora no van ser un temps perdut. D'entrada perquè la nova ràdio, amb la seva aposta per la innovació i les veus joves, va saber fer-se un espai al dial amb la imatge de ràdio moderna i alternativa a les velles estructures de les emissores dominants aquell 1983. En la majoria d'entrevistes per a aquesta recerca queda clar que el primer equip humà de l'emissora aplegava el talent i la il·lusió necessaris per tirar endavant un projecte per al qual no hi havia un model previ, cap plantilla anterior que es pogués utilitzar com a base. Molts ho recorden com la millor de les seves etapes professionals, treballant moltíssim amb el convenciment que aquella ràdio que naixia era la ràdio del seu país.

De la mateixa manera, el disseny dels enllaços –amb una gran implantació territorial– i l'estructura que es va donar a la seu de l'emissora a Barcelona van ser claus per aconseguir l'èxit de Catalunya Ràdio quan l'emissora es va reorientar a partir de la tardor de 1984. Sense l'obstinació del primer equip directiu per fer arribar l'emissora a tot Catalunya i la voluntat de tenir uns equipaments d'absoluta excel·lència –tècnics i d'estructura dels estudis de l'antiga seu de Víctor Sagi–, la consolidació posterior de l'emissora no hauria estat possible. Fins a tal punt la visió de la potència que havia de tenir la nova ràdio de la Generalitat –en capacitat d'enllaços, estudis i redaccions– va ser encertada per l'equip fundador de Jordi Costa i Josep Maria Francino que encara avui, Catalunya Ràdio viu en part de l'herència del primer dissenys d'infraestructures que van fer els dos primers directius de la casa. Ells també van posar el seu gra de sorra –mai reconegut– en l'èxit posterior de Catalunya Ràdio.

9. Bibliografia i fonts consultades

9.1. Llibres i articles

ALEXANDRE, VÍCTOR: TV3 a traïció. Televisió de Catalunya o d'Espanya. Proa, Barcelona, 2006

ALGARRA, XAVIER: "RNE-Ràdio 4, "la primera en català" dins FRANQUET I CALVET, ROSA I MARTÍ MARTÍ, JOSEP MARIA (EDS): 10 años de libertad de información en la radio española 1977-1987. Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat (UAB), Barcelona, 1989

ALSIUS, SALVADOR: Com TV3 no hi ha(via) res, Pòrtic, Barcelona, 2021

ÀLVARO, FRANCESC-MARC: "Les eleccions del 1980: Jordi Pujol, president de la Generalitat", dins DIVERSOS AUTORS: La transició a Catalunya (1975-1984) Volum 2 La Generalitat després del 23-F (1980-1984). Edicions 62, Barcelona, 2008

ALVINYÀ I ROVIRA, JORDI: "L'acció de la Generalitat en el món de la ràdio" dins *Quaderns del CAC*, número 4, Barcelona, 1999

ÁNGEL MENÉNDEZ, MANUEL: Historia de los medios de comunicación en España. La radio: la pelea por el sonido. Editorial El Ángel, Gijón, 2017

ARGENTER, JOAN A I ALTRES: "Una nació sense estat, un poble sense llengua" dins *Els Marges*, número 15, Barcelona, 1969

ARGUIMBAU, MIQUEL: Memòries de Radio Juventud. La ràdio "Al mil por mil". Diputació de Barcelona/Col·legi de Periodistes de Catalunya, Col·lecció Vaixells de Paper, Barcelona, 1999

ARTIGAS, PERE: "La ràdio autonòmica, con credibilidad y audiencias en medio de viejas polémicas" dins *Telos*, núm 42, marzo-mayo 1995, Madrid

BAGET I HERMS, JM: "La nostra". Vint anys de TV3. Proa, Barcelona, 2003

BALSEBRE, ARMAND (COOR): En Antena. Promotora General de Revistes, Madrid, 1999

– Historia de la radio en España. Volumen I (1874-1939). Cátedra, Madrid, 2002.

– Historia de la radio en España. Volumen II (1939-1985). Cátedra, Madrid, 2002

– “100 años de radio: la fuerza de la voluntad, la voz de los pioneros” en ‘Historia y comunicación social’, número 26(2), Madrid, 2021

BARNILS, RAMON; MONZÓ, QUIM I VENDRELL, JORDI: El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico, Empúries, Barcelona, 1987

BARSON, MICHAEL: Groucho i Chico, advocats. Columna, Barcelona, 1989

BASSAS, ANTONI I ALTRES: Alguna pregunta més? Antologia de 10 anys de disbarats. La Campana, Barcelona, 2004

BASSAS, ANTONI: Bon dia, són les vuit! Destino, Barcelona, 2018

BASSETS, LLUÍS: De las ondas rojas a las radios libres. Gustavo Gili, 1981

BASSETS, LLUÍS i PRADAS, RAFAEL: “Elements per a una política d’informació de la Generalitat” dins Actes del Primer Congrés de Periodistes de Catalunya [Material fotocopiats localitzats al Centre de Documentació Montserrat Roig], Col·legi de Periodistes de Catalunya, 1978

BELLÓN, FERNANDO: Los Informativos electrónicos. Editorial Cims 97, Barcelona, 1998

BONET, MONTSERRAT: “La situació actual de la ràdio a Catalunya” dins *Annals del Periodisme Català* núm, 23, juliol-desembre 1993

– La ràdio espanyola en el context dels grups de comunicació. Evolució de la indústria radiofònica 1924-1994. [TESI DOCTORAL] Departament de Comunicació Àudiovisual i Publicitat (UAB), Barcelona, 1995.

– La transformació de la ràdio local a Catalunya. Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona, 2001

– “Només una ràdio privada en català” dins Capçalera (Febrer 1994), Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona.

BONET, MONTSE I SELLAS, TONI: “La ràdio que es fa sentir. Periodisme amb segell propi” dins Història del Periodisme a Catalunya. De la transició al segle XXI. Volum 3. Sàpiens Publicacions, Barcelona, 2016

BUSTAMANTE, ENRIQUE: Historia de la Radio y la Televisión en España. Una asignatura pendiente de la democracia. Gedisa, Barcelona, 2013

CABANES, EUGENI: “Noves tecnologies aplicades a la radiodifusió” dins Noves tecnologies i exercici de la professió. Recull de Ponències i Comunicacions presentades al Segon Congrés de Periodistes Catalans. Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona, 1992

CANALS, ENRIC: “La ràdio i la televisió catalanes: “El camí més dur”” dins DIVERSOS AUTORS: La transició a Catalunya (1975-1984) Volum 2 La Generalitat després del 23-F (1980-1984). Edicions 62, Barcelona, 2008

CARDÚS, SALVADOR: Política de Paper. Poder i Premsa a Catalunya, Edicions La Campana, Barcelona, 1995

CARRERAS I SERRA, LLUÍS DE: La ràdio i la televisió a Catalunya, avui. Edicions 62, Barcelona, 1987

CAROL, MÀRIUS I ALTRES: La meva ràdio. 10 històries de cada dia i un dia a la ràdio. Columna, Barcelona 1994

CASALS, DANIEL: El català en antena. 20 anys construint el model lingüístic de Catalunya Ràdio. Onada edicions, Bnicarló, 2003

– Ràdio en català. Contribució de Catalunya Ràdio a la creació d’un llenguatge radiofònic català per als informatius. Publicació de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 2007

CASTELLÓ ROVIRA, Juan: *La radio amordazada*, Sedmay, Madrid, 1977

CATALÀ, JORDI JOAN: “La ràdio autonòmica” dins *Quaderns del CAC*, número 4, Barcelona, 1999

CATALUNYA RÀDIO. “Memòria 1983-1984”. Documentació fotocopiada que es conserva a l’Arxiu Corporatiu de la CCMA, 1984

CEBRIÁN HERREROS, MARIANO: Información radiofónica. Mediación técnica. tratamiento y programación. Editorial Síntesis, Madrid, 1994

– La radio en la convergencia multimedia. Gedisa, Barcelona, 2001

COL·LECTIU ANÒNIM: “La ràdio pública catalana” dins Periodisme i Empresa. Recull de Ponències i Comunicacions presentades al Segon Congrés de Periodistes Catalans. Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona, 1992

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA: Resolucions. Manifest i Documents. [4 volums]. Diverses Editorials, Barcelona, 1978

CORBELLA, JOAN M: La comunicació social a Catalunya, 1995. Centre d'Investigació de la Comunicació, Barcelona, 1995

CÓPPULO, SÍLVIA: Com neix COMRàdio. Angle Editorial, Barcelona, 2006.

COROMINAS, MARIA: Models de ràdio als països occidentals. Evolució i perspectives. Centre d'Investigació de la Comunicació, Barcelona, 1990

CUNÍ, JOSEP: Fora d'Antena. Què s'amaga darrere un micròfon, Planeta, Barcelona, 1996

– “Reinventar la ràdio” dins *Quaderns del CAC*, número 4, Barcelona, 1999

– La ràdio que triomfa. L'abecedari d'això que en diem magazín. Pòrtic, Barcelona, 1999

DE MATEO PÉREZ, ROSARIO i BERGÉS SAURA, LAURA: Los retos de las televisiones públicas. Financiación, servicio público y libre mercado. Comunicación Social Ediciones y Publicaciones, Sevilla, Zamora, 2009

DÍAZ, LORENZO: La radio en España, 1923-1993. Alianza Editorial, Madrid, 1992

– La radio en España, 1923-1997. Alianza Editorial, Madrid, 1997

DIRECCIÓ GENERAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ: “Ràdio i televisió de la Generalitat de Catalunya. Definició del Programa i Estudi Previ”. Documentació fotocopiada facilitada per Agustí Farré, 1984

DIVERSOS AUTORS: Actes del 1r Congrés de la Ràdio a Catalunya. Societat Catalana de Comunicació (IEC), Barcelona, 1977

– Autonomia i mitjans de comunicació. Institut de Ciències Socials de la Diputació de Barcelona, Barcelona, 1981a

– Chequeo a la Radio de Cataluña. IORTV, Barcelona, 1981b

– La televisió a la Catalunya Autònoma. Edicions 62, Barcelona, 1981c

– “Televisió de Catalunya. Publicació Informativa de Televisió de Catalunya, SA.” [PUBLICACIÓ PUBLICITÀRIA]. Emundo Montero y Asociados, Barcelona, 1987

ECO, UMBERTO: Como se hace una tesis. Gedisa, 1995

ESTEVE, Antoni: “Emissores municipals, la ràdio que es pot tocar” dins *Anàlisi*, número 5, UAB, Bellaterra, 1982

FAUS BELAU, ANGEL: La radio. Introducción a un medio desconocido. Latina, Madrid, 1981.

FONT, PERE: Ràdio 4 : la primera en català : història dels primers 25 anys, 1976-2001. Diputació de Barcelona/Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona, 2003

FONTANA, JOSEP: L'ofici d'historiador. Documenta universitària, Girona, 2010

FONTANA, JOSEP: Sobre la història i els seus usos públics : escrits seleccionats. Universitat de València, València, 2018

– La formació d'una identitat: una història de Catalunya. Eumo, Vic, 2014

FOZ, XAVIER: “La ràdio de la transició” dins *Annals del Periodisme Català* núm, 23, juliol-desembre 1993

FRANQUET I CALVET, ROSA: Història de la radiodifusió a Catalunya (Del naixement al franquisme). Edicions 62, Barcelona, 1986

– Ràdio Barcelona. 70 anys d'història. 1924-1994. Diputació de Barcelona/Col·legi de Periodistes de Catalunya, Col·lecció Vaixells de Paper, Barcelona, 1994

– Història de la ràdio a Catalunya al segle XX: de la ràdio de galena a la ràdio digital. Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Direcció General de Radiodifusió i Televisió, 2001

FRANQUET I CALVET, ROSA I MARTÍ MARTÍ, JOSEP MARIA (EDS): 10 años de libertad de información en la radio española 1977-1987. Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat (UAB), Barcelona, 1989

FRIGOLA, ENRIC: “La represa de la ràdio en català” dins *Annals del Periodisme Català* núm, 23, juliol-desembre 1993

FUSTER, JOAN: Ara o mai. Tres i Quatre. València, 1981

GARCIA ALTADILL, ELISABETH: TV3: Del naixement a la consolidació [TESI DOCTORAL]. Universitat Autònoma de Barcelona, 1989.

GARRIGA, TEODOR: La meva vida i Ràdio Associació de Catalunya. Proa, Barcelona, 1998

GIFREU, JOSEP (DIR): Comunicació, llengua i cultura a Catalunya, horitzó 1990. IEC, Barcelona, 1986

- Comunicació i reconstrucció nacional. Pòrtic, Barcelona, 1989
 - Sistema i polítiques de comunicació a Catalunya. Premsa-ràdio-televisió i cinema (1970-1980). L'Avenç, Barcelona, 1983
 - “La Generalitat de Catalunya i els mitjans de comunicació (competències, transferències, conflictes i expectatives)” dins *Anàlisi: quaderns de comunicació i cultura*, Núm 5, 1982
<https://www.raco.cat/index.php/Analisi/article/view/41014> [Consulta: 12-08-2020]
 - “Estructura y política de la comunicación en Cataluña. Una cuestión de estado” dins *Telos*, Núm 30, juny-agost 1992
- GIFREU, JOSEP I COROMINAS, MARIA: Construir l’Espai Català de Comunicació. Centre d’Investigació de la Comunicació, Barcelona, 1991
- GÓMEZ, MIQUEL I GONZÀLEZ, J. IGNASI: “Els mitjans de comunicació i el 23-F” dins *ANÀLISI*, número 4, UAB, Bellaterra, desembre 1981.
- GUILLAMET, JAUME: Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya. 1641-1994. Edicions La Campana, Barcelona, 1994
- GUIMERÀ ORTS, JOSEP ÀNGELS. Les polítiques de mitjans de comunicació durant els governs de Jordi Pujol. Proa, 2014
- GUTIÉRREZ, ÀLEX: Objectiu TV3. El relat definitiu d’una televisió sempre en el punt de mira. Ara Llibres, Barcelona, 2021
- GUTIÉRREZ MONTES, ELADIO: “Las transformaciones técnicas de la radio en España” dins *TELOS*,
- HERNÁNDEZ, GASPAR: Què pensa Josep Cuní. Dèria, Barcelona, Barcelona, 1995
- HUERTAS CLAVERÍA, JOSEP M: “La transició periodística (1975-1985)” dins Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya. Els mitjans de comunicació. Universitat de Barcelona. Barcelona, 2004
- IBÀÑEZ ESCOFET, MANUEL: “Pròleg” dins DIVERSOS AUTORS: Catalunya llibre de l’any 1978, Edicions 62, Barcelona, 1979
- JONES, DANIEL E.: “Bibliografía sobre comunicación y nuevas tecnologías en Cataluña (1980-1992)” dins *Telos*, Núm 30, juny-agost 1992

KRIPPENDORFF, KLAUS: Content Analysis. An introduction to its methodology. Sage Publications, Thousand Oaks, 2004.

LEWIS, PETER: El medio invisible: radio pública, privada, comercial y comunitaria. Paidós, Barcelona, 1992

MARTÍ I MARTÍ, JOSEP MARIA: Les emissores comarcals de Catalunya, IORTV, Reus, 1982

– Modelos de programación radiofónica, Feedback, Barcelona, 1991

– La ràdio a Catalunya. Centre d'Investigació de la Comunicació, Barcelona, 1996

– “Dos models molt particulars de programació radiofònica” dins *Quaderns del CAC*, número 4, Barcelona, 1999

– De la idea a l'antena. Tècniques de programació radiofònica. Pòrtic, Barcelona, 2000

MARTÍ I MARTÍ, JOSEP MARIA I MONCLÚS, BELÉN (EDS): Actes del 3r Congrés de la Ràdio a Catalunya. Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat, UAB, Barcelona, 2008

MARTÍNEZ ACOSTA, PILAR I MORENO MORENO, ELSA (COOR): Programación radiofónica. Arte y técnica del diálogo entre la radio y su audiencia. Ariel, Barcelona, 2003

MÉNDEZ, JUAN LUIS: “Audencia de la radio en España: 1977-1987” dins FRANQUET I CALVET, ROSA I MARTÍ MARTÍ, JOSEP MARIA (EDS): 10 años de libertad de información en la radio española 1977-1987. Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat (UAB), Barcelona, 1989

MADINAVEITIA, Eduardo: “Audencia de radio y nuevas tecnologías. Cambios profundos por etapas” dins *Telos*, número 26, Fundació Telefónica, Madrid, 1991

MERAYO PÉREZ, ARTURO: Para entender la radio. Estructura del proceso informativo radiofónico. Publicaciones Universidad Pontificia, Salamanca, 1992.

MIGUEL DE BUSTOS, JUAN CARLOS i CASADO DEL RÍO, MIGUEL ÁNGEL: Televisiones autonómicas. Evolución y crisis del modelo público de proximidad. Gedisa, Barcelona, 2012

MILIAN I MASSANA, MANUEL: “El règim jurídic de la llengua catalana amb l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 1979: balanç i perspectives” dins *Revista de Llengua i Dret*, número 47, Barcelona, 2007

MINOBIS, MONTSERRAT: “Ràdio 4” dins *Annals del Periodisme Català* núm, 23, juliol-desembre 1993

MINOBIS, MONTSERRAT: “Ponència: Mitjans Àudio-Visuals: Ràdio”. [MATERIAL FOTOCOPIAT] Congrés de Periodistes Catalans, Barcelona, 1978

MOLINERO, CARME i YSÀS, PERE: La cuestión catalana. Cataluña en la transición española. Crítica, Barcelona, 2014

MOLLÀ, TONI: Quina televisió pública. Amenaces i oportunitats a l'era digital. Bromera, Barcelona, 2009

MORAGAS SPA, MIQUEL DE: Espais de Comunicació: experiències i perspectives a Catalunya. Edicions 62, Barcelona, 1988.

MORAGAS, MIQUEL DE i PRADO, EMILI: La televisió pública a l'era digital. Pòrtic, Barcelona, 2000.

MORAGAS, MIQUEL DE i GIFREU, JOSEP: “Selecció de documents i referències estadístiques sobre els mitjans de comunicació a Catalunya” dins *Anàlisi*, número 6, 1982.

MUNSO CABÚS, JUAN: 40 años de radio (1940-1980). Ediciones Picazo, Barcelona, 1980.

– “RNE a Catalunya. Síntesi històrica” dins *Annals del Periodisme Català* núm, 23, juliol-desembre 1993

– Temps de ràdio. Memòries de Cadena Catalana (1978-1990). L'Esfera Llibres, Barcelona, 2006

PEÑAFIEL SÁIZ, Carmen: Las radios autonómicas y las transformaciones de la radio entre 1980-1990. Universidad del País Vasco, Leioa, 1994

POUS I MAS, MARIA TERESA: 10 dels 10 anys de TV3. Club Editor, Barcelona, 1995

PRADO, Emili: “Pròleg” dins FARRÉ, Francesc Xavier i ALTRES: Emissores municipals de Catalunya. Un fenomen de comunicació local. Patronat Municipal de Comunicació, L'Hospitalet de Llobregat, 1986

PUYAL I ORTIGA, Joaquim M: Aicnàlubma. Reflexions sobre la societat i els mitjans. Propostes per a la nova televisió. Columna, Barcelona, 2011

PUJOL, JORDI: Memòries. Temps de construir (1980-1993), Proa, Barcelona, 2009

QUINTÀ, ALFONS: Projecte de Tercer Canal de TV. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983

REVISTA ANÀLISI: "Els partits catalans i els mitjans de comunicació" dins *Anàlisi*, núm 6, Cerdanyola del Vallès, 1982.

SARSANEDAS, OLEGUER: "Catalunya Ràdio, la ràdio nacional de Catalunya" dins *Annals del Periodisme Català* núm, 23, juliol-desembre 1993

SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume i RIERA I VIADER, SEBASTIÀ: L'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia de 1979 [3 volums], Edicions 62, Barcelona, 1982

SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume: *L'Estatut de la Transició: l'Estatut de Sau (1978-1979)*, Parlament de Catalunya, Barcelona, 2010

SOLÀ, XAVIER I ALTRES: 20 anys de Suplement amb Xavier Solà. Un programa de ràdio amb l'aire i la cara dels caps de setmana. Entramat, Barcelona, 2007

SUNYOL OCÓN, Albert: *La meva, la nostra ràdio. Les ones de Reus (1922-2017)*, La Banya Edicions, 2018

TAPIA FERNÁNDEZ, Jesús: Noticias por la radio. Recuerdo y calidad. Ediciones Marzo 80, Barcelona, Barcelona, 1994

URPÍ, LLUÍS: A micròfon tancat. Una visió personal de la ràdio en català. Pòrtic, Barcelona, 2012

VIDAL, ANTONI: El servicio público audiovisual y la construcción del Estado autonómico: RTVE 1980-2006 [TESI DOCTORAL]. Departament de Publicitat, Relacions Públiques i Comunicació Audiovisual (UAB), 2013

VIDAL I JUANOLA, MARC: *Formats radiofònics "tot-notícies" a l'Estat Espanyol : naixement i consolidació de "Catalunya Informació"(1992-1997)*. Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Ciències de la Comunicació. 1997 <https://ddd.uab.cat/record/117103>

9.2. Revistes i publicacions periòdiques

INFORMES ANUALES DE LA COMUNICACIÓN SOCIAL. TENDENCIAS. Fundesco (1990-2001)

INFORME DE LA COMUNICACIÓ A CATALUNYA. Incom (UAB) (2000-2017)

INFORME SOBRE L'ÀUDIOVISUAL A CATALUNYA. Consell de l'Àudiovisual de Catalunya (1997-2008)

INFORME SOBRE LA RÀDIO A CATALUNYA. Departament de Comunicació Àudiovisual i Publicitat (UAB) (2006-2014)

INFORME ANUAL. CORPORACIÓ CATALANA DE RÀDIO I TELEVISIÓ.

DIARI AVUI (1980-1984)

DIARI EL PAÍS (1983)

DIARI EL CORREO CATALÁN (1983)

DIARI NOTICIERO UNIVERSAL (1983)

DIARI LA VANGUARDIA (1983)

SETMANARI LA HOJA DEL LUNES (1983)

DIARI OFICIAL DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (DOGC) (1983-1992)

BUTLLETÍ OFICIAL DEL PARLAMENT DE CATALUNYA (BOPC) (1983-1992)

9.3. Entrevistes personals

Adolf Beltran

Agustí Farré

Àngels Bronsoms

Armand Balsebre

Carles Pérez

Carles Vilarrubí

Cristina Ferrer

Emili Capella

Enric Frigola

Joaquim Maria Puyal

Joan Antón Ramoneda

Josep Maria Francino

Josep Maria Martí

Joan Granados

Jordi Daroca

Jordi Jordà

Jordi Lucea
Jordi Pujol
Josep Cuní
Josep Gifreu
Lluís de Carreras
Manel Sarrau
Miquel Calçada
Miquel Sellarès
Oleguer Sarsanedas
Santi Carreras

9.4. Arxius consultats

Arxiu corporatiu de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (Sant Joan Despí)

Arxiu Nacional de Catalunya (Sant Cugat del Vallès)

Centre de Documentació Montserrat Roig del Col·legi de Periodistes de Catalunya
(Barcelona)

10. Annexos

1. Programació Radio 1 de RNE Ona Mitjana Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
5:00	Al alba	Loles Díaz Aledo	DESCONEGUT
7:00	Espanya a las siete	Luis de Benito	INFORMATIU
9:00	Buenos Días	Alejo J García	MIXTE
12:00	Hoy en España	Silvia Arriete	MIXTE
13:30	Aquí Catalunya		MIXTE
14:00	El Parte	Magín Revilla	INFORMATIU
15:00	Tot plegat	Àngel Casas	MIXTE
16:00	Así es la vida	Andrés Aberásturi	MIXTE
18:00	Directo directo	Julio César Iglesias	MIXTE
20:00	Diario a las 20	Àngel Gómez Fuentes	INFORMATIU
20:30	Gaceta de los Deportes	Joaquín Palacio	INFORMATIU
21:00	Clásicos Populares	Fernando Argenta	MUSICAL
22:00	El ojo crítico	Carlos Blanco	MIXTE
24:00	Veinticuatro horas	Martín Medena	INFORMATIU
0:30	La noche que me escuches	Manolo Ferreras	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

2. Programació Radio 3 Freqüència Modulada Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
7:00	La jornada		INFORMATIU
7:45	Curso de inglés		MIXTE
8:45	Noticias		INFORMATIU
9:00	Radio 3 servicio		DESCONEGUT
10:00	(Consultori Mèdic)		MIXTE
11:00	La Barraca		MIXTE
14:00	Noticias y musica		MIXTE
14:30	(Ciència)		MIXTE
15:00	Diálogos		DESCONEGUT
16:30	Tertúlias		INFORMATIU
17:30	Noticias y musica		MIXTE
18:00	Ateneo		DESCONEGUT

20:00	UNED		MIXTE
23:30	Curso de alemán y francés		MIXTE
23:00	Tiempo de universidad		MIXTE
23:30	Diario		INFORMATIU
1:30	Tris tras tres	Carlos Faraco	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

3. Programació Ràdio 4 Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
6:00	Antena matinera	Joan Grau	MIXTE
8:30	Radiodiari	Pere Font Grasa	INFORMATIU
8:45	Català per a tothom	Xavier Bru de Sala	MIXTE
9:00	Temps obert	E.Frigola - M. Almendros	MIXTE
12:00	Totes aquells cançons	Àngel Casas	MUSICAL
13:00	Parlem-ne	Joan Lluch i Joan Barril	MIXTE
14:00	Radiodiari	Ferran González	INFORMATIU
14:30	Cafè concert	Víctor Alexander	MUSICAL
15:30	Andora actualitat	E. Frigola i L. Quintana	INFORMATIU
16:00	Radioactivitat	Eduard Delgado i Jordi Casanovas	MIXTE
18:00	Torçat l'agulla	J. Tortosa	MUSICAL
19:00	Musical 4	Xavier Sardà	MUSICAL
20:00	Aula d'Experiències	Ferran González	MIXTE
20:30	Llaminadures	Cèlia Motis	MIXTE
21:00	Radiodiari	Estanis Alcover	INFORMATIU
21:30	L'Esport	Jacint Felip	INFORMATIU
22:00	Música	El rock, amb Àngel Casas. / El flamenco, amb Toti Soler / La música clàssica amb Joan Lluch / La cançó popular amb Pi de la Serra / La música de cinema. amb Joan Pineda.	MUSICAL
23:00	De bona lluna	Maria Gorgues	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

4. Programació Radio 5 Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
6:00	Busquen a esa chica	Rosa M Fusté	DESCONEGUT
8:00	Portada		DESCONEGUT
8:15	Más Madero	Fernando Rodríguez Madero	MIXTE
11:00	Mediodía en la cinco	Antoni Serra	MIXTE
14:00	Deportes	Fernando Borderías	INFORMATIU
14:30	Música con Tino	Constantino Romero	MUSICAL
15:00	Passeig de Gràcia	Máximo Fernández	MIXTE
18:30	Novela		DRAMÀTIC
19:00	Mesa de redacción		INFORMATIU
20:00	La noche a punto	Tino Romero	MUSICAL
21:00	Deportes		INFORMATIU
21:30	Estrella la música	Joan Pineda	MUSICAL
22:30	Salud para todos	Carmen Pérez	MIXTE
23:30	El día en la cinco		INFORMATIU
24:00:00	En plenas facultades		MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

5. Programació Radio Cadena Española Ona Mitjana Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
6:00	Hola, qué tal	Sergio Valdivieso	MIXTE
7:45	Catalunya al día		INFORMATIU
8:30	RCE noticias		INFORMATIU
9:00	Las nueve en la radio	Luis Arribas Castro	MIXTE

11:00	Consultorio Francisc		MIXTE
13:30	Club 2001	José L Barcelona	ENTRETENIMENT
14:00	Antorcha	Francisco Solé Marsal	INFORMATIU
14:30	RCE Noticias		INFORMATIU
17:00	Hora Punta	Luis Arribas Castro	MIXTE
23:00	RCE Deportes		INFORMATIU
23:30	RCE Noticias		INFORMATIU
24:00	Hora cero	Pilar Matos	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

6. Programació Radio Barcelona Ona Mitjana Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
5:00	Aquí SER	Iñiqui Gabilondo	INFORMATIU
8:00	Matinal	José J Iriarte	INFORMATIU
8:30	Desayuno de Trabajo		DESCONEGUT
8:45	Primera hora	Josep Maria Balcells	INFORMATIU
9:00	Onda Libre	Fernando Gallo	MIXTE
12:30	Quienes son, como son	Josep Cuní	MIXTE
13:30	Lo toma o lo deja	Jordi Hurtado	ENTRETENIMENT
14:00	En Punta	Álex Botines	INFORMATIU
14:30	Notícies a dos quarts	Manel Borrell	INFORMATIU
15:00	Hora verda	Margarida Blanch	MIXTE
16:00	Encuentros		DESCONEGUT
17:00	Cita a las cinco	Basilio Rogado / Adelina Castillejos	MIXTE
18:00	Club de Tarde	Miguel Roso	MIXTE
19:00	Onda Nueva	Eduard Boet	MIXTE
20:00	Informativo de las ocho		INFORMATIU
20:20	En Punta	Álex Botines	INFORMATIU
21:00	Caspe Street	Charlie Diego	MUSICAL

23:30	Hora XXV	Manuel A Rico	INFORMATIU
1:00	El loco de la colina	Jesús Quintero	MIXTE
3:00	La chica de la radio	Isabel Garbí (Isabel Gemio)	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

7. Programació Radio España de Barcelona Ona Mitjana Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
5:00	La mañana es nuestra	Albert Malla	MUSICAL
9:00	A mi manera	Pedro Bernal y Riky Romero	MIXTE
10:00	Radio Fémina	Mario Beut y E. Guillén	MIXTE
12:00	Consultorio femenino		MIXTE
12:30	Hagan juego	Mario Gargallo	ENTRETENIMENT
14:00	Informativo CC		INFORMATIU
14:30	Café de las Ramblas	Fernando del Collado	MIXTE
17:00	Las tarde de Odette	Odette Pinto	MIXTE
19:00	Tocadiscos flamenco	Ricardo Romero	MUSICAL
20:00	Contraste de opiniones	José Luis Fernando Abajo	INFORMATIU
21:30	Canciones para después de una década	Pedro Bernal	MUSICAL
22:30	Barcelona ayer		MIXTE
23:30	La nit. Debate radio		INFORMATIU
1:00	Entre tu y yo	Cristina Serra	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

8. Programació Radio Miramar Ona Mitjana Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
4:00	Hoy es el día	Critóbal Fernandez	DESCONEGU T
6:00	En hora buena	Julia Otero	INFORMATIU
7:30	Niñolandia	Julia Bustamante	MUSICAL

8:00	Las buenas mañanas	Eduardo Espinosa de los Monteros y Julia Otero	MIXTE
9:00	Protagonistas vosotros	Luis del Olmo	MIXTE
13:00	Pareja feliz	Mary Santpere	ENTRETENI MENT
13:15	Musica a la carta	Pepe Antequera	MUSICAL
15:30	Mujeres	Enriqueta Linares	MIXTE
17:00	Caperucita y el lobo	Carlos Herrera y José Manuel Parada	MUSICAL
19:00	Consultorio Francis		MIXTE
19:30	Los 39 de EAJ39	Cristóbal Cervantes	MUSICAL
20:00	Andalucía en Catalunya	Claudia Torres	MIXTE
21:00	La cancion de la calle	Ricardo Aparicio	MUSICAL
22:00	Al día		INFORMATIU
23:00	Encarna de noche	Encarna Sánchez	MIXTE

[FONT: LA VANGUARDIA]

9. Programació Antena 3 Radio Freqüència Modulada Juny 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	GÈNERE
6:00	El primero de la mañana	Miguel A Nieto	INFORMATIU
8:30	Antena Abierta		INFORMATIU
9:00	Viva la gente	José Antonio Plaza - Mayra Gómez Kemp	MIXTE
12:00	Antena de Barcelona	Mónica Randal	MIXTE
14:00	Deportes	JM Muñoz	INFORMATIU
14:30	Crónica 3	MA García Juez	INFORMATIU
15:10	Usted Pregunta	A. Herrero	INFORMATIU
16:00	Buenas Tardes		MIXTE
17:30	Gente simpática	Amilibia y Yale	MIXTE
19:00	Los 33 de Antena 3	Paco Delafuente	MUSICAL

20:30	Antena Abierta		INFORMATIU
21:00	Deportes 3		INFORMATIU
22:00	Las calles de Babilonia	Moncho Alpuente	MUSICAL
23:00	Hora 0	José Cavero	INFORMATIU
24:00	Supergarcía en la hora zero	José María García	INFORMATIU
1:30	Polvo de Estrellas	Carlos Pumares	MIXTE
2:30	Noches de Antena-3	Almudena Belda	MUSICAL

[FONT: LA VANGUARDIA]

10. Llistat d'emissores existents segons el Congrés de Cultura Catalana el 1978

TITULARITAT	NOM DE L'EMISSORA	OM	FM
Cadena SER	Ràdio Barcelona	x	x
SER i Rato	Ràdio Espanya (ex RAC)	x	x
Particular	Ràdio Miramar (Badalona)	x	x
Movimiento	Ràdio Joventut	x	x
Estat	Radio Nacional de España	x	
	Segona Cadena		x
	Tercera Cadena	x	
	Ràdio Peninsular	x	
	Ràdio Quatre	x	x
Caixa-Bisbat	Ràdio Sabadell	x	x
Cadena Ser	Ràdio Terrassa	x	x
Movimiento	La Voz del Mediterraneo (Tarragona)	x	x
Sindicats	Ràdio Costa Dorada (Ulldecona)		x
SER i Rato	Ràdio Lleida (ex RAC)	x	x
Bisbat	Ràdio Popular de Lleida	x	x
Sindicats	La Voz de Lérida (Tàrrrega)	x	x
Movimiento	Ràdio Igualada		x
Particular	Ràdio Vic		x

SER i Rato	Ràdio Girona (ex RAC)	x	x
Sindicats	La Voz de Gerona	x	x
Bisbat	Ràdio Popular de Figueres	x	x
Part. adh. SER	Ràdio Manresa	x	x
Cadena SER	Ràdio Reus	x	x
Municipal	Ràdio Olot		x
Sindicats	Ràdio Tortosa	x	x
Cadena Ser (?)	Ràdio Móra d'Ebre	x	x
Rato	Radio Penedès (Vilanova i la Geltrú)	x	x
INDES	Ràdio Mataró		x
Estats Units	Radio Liberty (platja de Pals)	x	?
Pirata	Ràdio "mi amigo" (alta mar)	x	?

[FONT: CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, 1978]

11. Inserció de la campanya per una ràdio i una televisió catalanes

Crida al Parlament de Catalunya

**VOLEM
LA RÀDIO
I LA TELEVISIÓ
CATALANES...ARA!**
— 1980 —

El signants d'aquesta crida, conscients de la importància vital que tenen la ràdio i la televisió en català per a la recuperació de la nostra llengua, i en virtut dels drets que ens atorguen l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la Constitució espanyola, la Declaració dels Drets Humans i la nostra condició de contribuents a l'Erair públic :

a) Exigim que es doni compliment a la **disposició transitòria vuitena** de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, votat pel poble, aprovat a les Corts i sancionat pel Cap de l'Estat espanyol.

b) També exigim que els programes siguin **pensats i fets a Catalunya, en català, i amb el control del Parlament de Catalunya**. Que tinguem programació a **totes les hores d'emissió de TVE**, i que a més del que es preveu en la disposició transitòria vuitena, es passi la nostra programació en hores de màxima audiència per la **primera cadena VHF, que és la nostra programació en altres paraules, tocar un dels dos botonets i que la televisió ens parli en la nostra llengua**.

c) Volem que el Parlament de Catalunya legisi **un Reglament especial** pel qual s'hagin de regir **totes les ràdios i les televisions actuals i futures** dintre del territori autònom, que la Generalitat haurà de regular, a part de crear la seva pròpia televisió, com està legislada a la Constitució i a l'Estatut.

d) Demanem que la Generalitat iniciï contactes amb el Consell Interinsular i amb el Consell del País Valencià per tal de coordinar esforços de cara al futur, **pel que fa a la ràdio i a la televisió**.

Sense la ràdio i la televisió no refarem el país.

<p>Nom i cognoms</p> <p>Població signatura</p> <p>D.N.I.</p>	<p>Nom i cognoms</p> <p>Població signatura</p> <p>D.N.I.</p>
<p>Nom i cognoms</p> <p>Població signatura</p> <p>D.N.I.</p>	<p>Nom i cognoms</p> <p>Població signatura</p> <p>D.N.I.</p>
<p>Nom i cognoms</p> <p>Població signatura</p> <p>D.N.I.</p>	<p>Nom i cognoms</p> <p>Població signatura</p> <p>D.N.I.</p>

PER COMENÇAR HEM D'ACONSEGUIR 100.000 FIRMES
Feu 5 fotocòpies i envieu-les a 5 amics, i ells que facin igual.
Encara que sigui amb una sola firma, trameteu aquest full a:

Secretaria de la campanya: carrer de Maria Cubí, 2 — BARCELONA (6)

[FONT: AVUI 23/09/1980]

12. Inserció sobre la iniciativa Ona Cultura

Al servei de la radiodifusió catalana

Per a recatalanitzar el país, ens cal que la ràdio sigui catalana de parla i contingut

Ona Cultural ha estat creada per a produir programes de tot tipus i fer-los arribar a totes les emissores

El centre de producció de programes d'Ona Cultural està a disposició dels locutors, mestres, professors especialitzats, professionals del doblatge i totes les persones que vulguin contribuir a la normalització de la ràdio a Catalunya

Per a informació:
Carrer Consell de Cent, 474 Tel 246 50 20

[FONT: AVUI 25/01/1981]

13. Inserció sobre el programa especial de la Diada d'Ona Cultural

**L'ONZE DE SETEMBRE
A LA RÀDIO**

Ona Cultural, amb la col·laboració de la Conselleria de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, ha preparat amb motiu de la Diada un programa especial de ràdio sobre l'Onze de Setembre, programa que serà avui radiat per les emissores següents:

R.N.E. a Catalunya (Ràdio 1)
La Veu del Mediterrani (Tarragona)
Ràdio Miramar
La Veu de Girona
Ràdio Popular Lleida
Ràdio Sabadell
Ràdio Espanya de Barcelona
Ràdio Vic
Ràdio Popular Reus
La Veu de Lleida (Ràdio Tàrrrega)
Ràdio Joventut
Ràdio Terrassa
Ràdio Popular de Figueres
Ràdio Reus
Ràdio Móra d'Ebre
Ràdio Penedès
Ràdio Tortosa
Ràdio Joventut d'Igualada
Ràdio Olot
Ràdio Girona
Ràdio Mataró
Ràdio Costa Daurada (Ulldecona)
Ràdio Arrels (Perpinyà)

Ona Cultural agraeix a la Conselleria de Cultura i a les emissores esmentades la seva col·laboració en l'esforç conjunt per a la normalització del català a la ràdio.

 **AL SERVEI DE
LA RADIODIFUSIÓ
CATALANA**

[FONT: AVUI 11/9/1981]

14. Primera mención al nom de Catalunya Ràdio a la premsa catalana

Compra de locales para «Catalunya Ràdio». Ha quedado formalizada la compra de los locales Víctor Sagi, por parte de la Generalitat de Catalunya, situados en la avenida Diagonal, 614, esquina a Beethoven, para destinar allí los estudios centrales de Catalunya Ràdio, cuyas emisiones comenzarán en pocos días, como periodo de pruebas. Esta es la materialización de lo que ha de ser la radio oficial catalana. Foto: Guillermina Puig

[FONT: LA VANGUARDIA 09/06/1983]

15. Primer anunci de Catalunya Ràdio a la premsa

DIMARTS 5 DE JULIOL A LES 8 DEL MATÍ

Busqueu el Punt.

106.8 Fm. stèreo
Catalunya Ràdio

El vostre Punt.
Catalunya Ràdio 106.8 Mhz.

Emissora de la Corporació Catalana de R.T.V.

[FONT: AVUI 03/07/1983]

16. Fragments del guió de la presentació de l'emissora el 5 de juliol

“Diuen que la màgia de la ràdio consisteix, en bona part, en la seva immediatesa. Una immediatesa que fa que avui, en aquest precís moment, en punt, encetem la nostra relació quotidiana amb tots vosaltres.

Catalunya Ràdio es presenta. Aquells que tenen la perspectiva diran, potser, que aquest és un fet que marca una fita. S'arribarà a dir, tal vegada, que assistiu a un moment històric. En tot cas, per tots els que formem l'equip de la primera emissora de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió comença un compromís públic. Un compromís que assolim amb il·lusió, energia i rigor, amb voluntat sobretot de servir-vos, dins les nostres possibilitats, en bo i millor.

Us servirem el bo i millor, en punt, a través d'un mar de música poblada d'illots informatius i de programes temàtics específics. En la nostra navegació, tocarem tots els punts d'interès, tots els ports, propers i llunyans, en un rumb obert que recorrerà el mon. A bord, disposem d'una xarxa nova ampla i ben teixida que ens permetrà pescar-ho tot, allà on sigui. Els caps de setmana, fondejarem en badies musicals i els diumenges us proposarem una aventura inèdita: la ràdio amb suplement.

Us proposem, de fet, una programació alterna de música i paraula. Una programació alternativa amb un bon punt d'imaginació. Amb aquest vent, us convidem a solcar les ones amb nosaltres.

Un mar de música. 24 hores al dia. Perquè a Catalunya Ràdio estimem la música. Hi haurà música per tots els gustos i de tots els colors. Però no ens limitarem simplement a reproduir disc rere disc. El nostre equip musical s'encarregarà de programar el que soni, peça per peça. Un còctel sorprenent. Volem sorprendre, desintoxicar, distreure, fer participar a l'oient amb aquesta senzilla fórmula. Què sonarà a continuació?

I si la música és divertida i la música és cultura, això vol dir que la cultura és divertida. Divertida i en estèreo. La cultura entrarà a totes les cases i a tots els barrets de la gent que viu, treballa o s'arrossega a Catalunya. Teatre, cinema, literatura, música, escultura, pintura i fins i tot el ballet amb una freqüència setmanal de més de 12 hores de programació. La programació més llarga per l'emissora més 'cool'. Seran programes amb una independència absoluta de grups, entitats i tot tipus d'interessos privats o partidistes. Els espais culturals de Catalunya Ràdio els farem divertits, perquè s'ha acabat això de badallar amb la cultura. La cultura serà divertida o no serà.

Divertir, informar i també, per què no, educar. Els nostres tres objectius primordials. Sense marginar allò que tradicionalment és marginat. Ens anticiparem als esdeveniments, partirem de la més rabiosa actualitat i no oblidarem tanmateix aquells temes atemporals que siguin interessants. Això sí, fugint de trascendentalismes, amb un llenguatge planer, col·loquial, directe i suggerent. Farem la crítica de la crítica. No bandejarem els escàndols, les xafarderies i totes les bugaderies del safreig de les arts. Desbrossarem la palla del gra. Si alguna vegada la cultura us ha fet badallar, a Catalunya Ràdio us farà despertar interessos insospitats.

Parlarem del menjar, del que és, del que l'envolta, del que suposa, del que hi ha al darrere i al davant del menjar i de l'alimentació perquè tots sabem que amb les coses de menjar no s'hi pot jugar ni amb les altres, tampoc. Les altres no les

oblidarem pas, ni del davant ni del darrere, ni tampoc els seus entrellats. De dilluns a divendres ens barallarem amb al qualitat de vida, a veure si trobem l'alegria de viure entre els problemes de cada dia. No posarem pedres al fetge de ningú, serem optimistes que diuen que no és gaire car però serem crítics. Tocarem moltes tecles d'allò que se'n diu consum, procurarem afinar, ser clars, rigorosos i no crear més maldecaps sinó treure'n. Potser algun dia us solucionarem algun petit problema, us aclarirem alguna qüestió, us respondrem alguna pregunta o potser us injectarem el virus d'una nova afició o una nova curiositat.

Les cantarem clares. S'ha acabat això de mirar-se els nens i les nenes i només veure'ls la clenxa. Nosaltres els parlarem a la seva alçada i res no ens impedirà que, amb ells i des de la seva alçada, veiem el món per un forat. El món sencer.

Us informarem cada hora en punt. Seran tres minuts de síntesi amb l'actualitat de Catalunya, d'Espanya i d'arreu del món. Us servirem les veus dels protagonistes i les opinions més informades, les notícies més fresques i les més calentes. (...) I perquè ens interessa tot el que passa a casa nostra us oferirem des de les comarques, puntualment, l'actualitat del país. La informació de Catalunya per a Catalunya.

La farem rodar al gran estadi i al camp de terra. No ens quedarem a la Travessera de les Corts ni la carretera de Sarrià. Anirem allà on hi hagi esport, majoritari o minoritari. Buscant la participació de l'esportista. Us oferirem, és clar, les notícies capdavanteres però fugint de tot allò que sigui superflu. I parlarem de l'esport base, element indispensable per captar nous practicants. No començarem la casa per la teulada, la començarem pels fonaments. L'olimpisme serà un dels nostres elements més assenyalats perquè som en ple període pre-olímpic amb els Jocs de Los Angeles a un any vista i amb la perspectiva dels de Barcelona l'any 1992.

Seguirem la notícia del tema que sigui, definint-la i ampliant-la a través d'espais monogràfics. I l'aprofundirem amb exigència i objectivitat, fent aflorar el contrast d'opinions existents sobre la qüestió a través d'una participació plural. No en deixarem escapar cap. I plural serà també la presència d'especialistes en el tractament dels grans temes d'interès permanent. En el marc d'espais de divulgació científica, econòmica, cultural, cívica. I tot això, amb un llenguatge planer i entenedor.

A Catalunya Ràdio, l'única vedette serà la comunicació”.

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE LA GRAVACIÓ CONSERVADA A L'EMISSORA] <https://tinyurl.com/3p8d75nz>

17. Reconstrucció graella setmana 25 de juliol

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
09h	Què farem avui?	Llorenç Torrado	Alimentació i consum
11h	A l'ombra de l'art	Claudi Puchades	Programa sobre art
16h	Grec-83 / El Festival de Cadaqués	Toni Moreno	
18h	Programa infantil i juvenil	Jordi Jané i Teresa Duran	

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

18. Reconstrucció graella setmana 1 d'agost

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
09h	Què farem avui?	Llorenç Torrado	Alimentació i consum
11h	El cafè de la lluna	Toni Moreno	Tema: Grec-83 (dimarts)
15h	Els homes i els llibres	Joaquim Soler amb Carles Vinyoles i Mar i Sol Galdón	Tema: Mirall de glaç, revista comarcal (dijous)
16h	A l'ombra de l'art	Claudi Puchades	Tema: Castell de Montjuïc (dimarts)
18h	Programa infantil i juvenil	Jordi Jané i Teresa Duran	Tema: Colònies de recerca als Aiguamolls de l'Empordà (divendres)
23h	Jazz a l'abast	Maria Àngels Bronsoms	
24h	El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico	Jordi Vendrell amb la col·laboració de Quim Monzó	

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

19. Desplegament previst per la Diada de l'11 de setembre de 1983

ACTES PREVISTOS CELEBRACIÓ DIADA ONZE DE SETEMBRE 1.983

MONUMENT RAFAEL CASANOVA. Barcelona

De 10'00 a 12'00: Ofrenes florals davant del monument.

FOSSAR DE LES MORERES

12'00: Concentració independentista.

PARLAMENT DE CATALUNYA

12'30: Recepció oferta a les autoritats pel President del Parlament, Heribert Barrera.

SANT BDI DE LLOBREGAT

11'00: Ofrenes florals tomba Rafael Casanova. Església parroquial.

CARDONA

16'00: Jordi Pujol presideix des del balcó de l'Ajuntament el "corre-bou".

18'00: Ofrenes florals. Placa commemorativa. Parlaments.
(Monument onze de setembre)

MANIFESTACIÓ BARCELONA

17'00: Comença a plaça Catalunya. Arribarà fins el monument a Rafael Casanova.

FESTA INSTITUCIONAL

19'30: Plaça dels Països Catalans.

Durant el matí, diversos actes previstos a Tarragona, Lleida i Girona, A la tarda, actes festers.

De 08'30 a 14'30

Coordinador: Manel Sarrau. (Arribarà a l'emissora a les 08'30)

Ofrenes florals monument R. Casanova: Adolf Beltran (09'00)

Jordi Lucea (09'00)

Recepció Parlament: Cristina Ferrer

Jordi Lucea.

Manifestació independentista: Elisa Omedes (08'45)

Actes Sant Boi Llobregat: Joan Carles Peris (10'00)

Locutori: Elisa Omedes, Cristina Ferrer, Eva Algarra.

De 14'30 a 21'30

Coordinador: Josep Morell. (entrada emissora a les 14'30)

Actes Cardona: Rosa M. Canas (vindrà a l'emissora a les 16'00)

Manifestació: M. Alba Gilabert (16'00)

Aleix Ferrater (15'00)

Adolf Beltran (16'00)

Festa Institucional: Aleix Ferrater

M. Alba Gilabert.

Locutori: Eva Algarra, Cristina Ferrer.

[Documentació original aportada per Adolf Beltran per a aquesta investigació]

20. Reconstrucció graella setmana 26 de setembre

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
05h	Cançons de matinada	Carles Cuní	
07,30h	Primer informatiu	Carme Anglada	
08h	Serà notícia	Carles Cuní	
09h	Butlletí de notícies		I cada hora fins a les 21h
11h	A l'ombra de l'art	Claudi Puchades	
14h	Segon informatiu	Cristina Ferrer	
14,22h	L'Esport al punt	Lluís Canut	
16h	El Cafè de la Lluna	Toni Moreno i col·labora Mar i Sol Galdón	
18h	Programa infantil i juvenil	Jordi Jané i col·labora Teresa Duran	
20,35h	L'Esport al punt	Lluís Canut	
23h	Jazz a l'abast	Maria Àngels Bronsoms	
24h	El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico	Jordi Vendrell amb la col·laboració de Quim Monzó	

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

21. Carta de nomenament de Josep Maria Francino com a director de Catalunya Ràdio

GENERALITAT DE CATALUNYA
CORPORACIÓ CATALANA
DE RÀDIO I TELEVISIÓ

EL DIRECTOR GENERAL

Senyor Josep m^a Francino Arenilla

Per la present us nomeno Director en funcions del Departament de Ràdio d'aquesta Corporació. I per quan estigui constituïda la Societat " Catalunya Ràdio, servei de Radiodifusió de la Generalitat de Catalunya, S.A. " Director d'aquesta.

Al mateix temps us encarrego de fer present a tot el personal de l'emissora que copta, com vos mateix, amb la meua total confiança, i amb l'agraïment per l'obra tan ben començada sota la Direcció de Jordi Costa, el nom del qual quedarà per sempre lligat a " Catalunya Ràdio ".

Aquest nomenament té efectes des d'ahir.

Barcelona, 29 de setembre de 1983.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Pere Cuxart'.

- Pere Cuxart -

[Carta original aportada per Josep Maria Francino per a aquesta investigació]

22. Reconstrucció graella setmana 2 d'octubre

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
05h	Cançons de matinada	Carles Cuní	
07,30h	Primer informatiu	Carme Anglada	
08h	Serà notícia	Carles Cuní	
09h	Butlletí de notícies		I cada hora fins a les 21h
11h	A l'ombra de l'art	Claudi Puchades	
14h	Segon informatiu	Cristina Ferrer	
14,22h	L'Esport al punt	Lluís Canut	
15h	Els llibres	Quim Soler	
16h	El Cafè de la Lluna	Toni Moreno i col·labora Mar i Sol Galdón	
18h	Programa infantil i juvenil	Jordi Jané i col·labora Teresa Duran	
20h	Tercer informatiu	Eva Algarra	
20,35h	L'Esport al punt	Lluís Canut	
23h	Jazz a l'abast	Maria Àngels Bronsoms	
23,55h	Informatiu resum del dia		
24h	El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico	Jordi Vendrell amb la col·laboració de Quim Monzó	
03h	Negra nit		

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

23. Anunci aparegut a la premsa sobre el programa “Ui avui” on per primer cop s’hi reflecteix el llamp al logo de l’emissora

CATALUNYA RÀDIO
Diagonal, 614

DIJOUS, 20 d'Octubre, a DOS QUARTS DE SIS de la tarda

ui, avui !

Programa en directe a l'aire lliure
davant dels locals de l'emissora amb

Engegada de bombes de paper
i les actuacions de

Claret Poltrona
Dr. Soler
Jordi Bardàvio
Àngel Daban
Grup de Música El Sac de Gemecs

Reserveu les vostres invitacions al telèfon
322 49 19

UÍ, AVUI! UN PUNT MENUT A CATALUNYA RÀDIO!
GUÀ!

Un programa editat i presentat per Teresa Duran i Jordi Jané

EMISSORES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

[FONT: AVUI 20/10/1983]

24. Segon anunci de Catalunya Ràdio a la premsa

CATALUNYA RÀDIO: LA NOSTRA VEU MAI NO CALLARÀ.

Durant les 24 hores del dia, a partir de dilluns que ve, 24 d'Octubre, Catalunya Ràdio us ofereix la seva programació, sense interrupció, per FM i amb so estereofònic.

Per posar-vos a to, sintonitzeu Catalunya Ràdio a les freqüències següents:

- Centre emissor Tibidabo (Barcelona) 106.8 MHz
- Centre emissor Miralcamp (Lleida) 94.1 MHz
- Centre emissor Sant Jeroni (Montserrat) 106.3 MHz
- Centre emissor Girona 104.7 MHz
- Centre emissor Tarragona 100.2 MHz

Catalunya Ràdio us proposa una programació molt a to amb les necessitats del present: Serveis informatius cada hora.

Una extensa varietat de programes musicals. De la música clàssica al jazz, passant pel pop, el rock, etc i les darreres novetats, amb un programa especial de dicat a «Inèdits i pirates», sempre amb un so estereofònic de la màxima qualitat. Programes culturals com «A l'ombra de l'art», «El Cafè de la Lluna» que glossa el món de l'espectacle, «Pàgina 3», «Uí, Avui»...

El món de l'esport és tractat des d'angles molt diversos amb programes com «Esport al pati», «Fita olímpica», «L'esport al punt», «A toc de biela», etc

Programes magazine com «El lloro, el moro, el mi co i el senyor de Puerto Rico» i altres.

Catalunya Ràdio, una ràdio moderna, alegre, útil i de participació.

CATALUNYA RÀDIO

Emissores de la Generalitat de Catalunya

25. Tercer anunci de Catalunya Ràdio a la premsa

EN PIJAMA
El programa de Catalunya Ràdio que fa que gairebé tothom es llevi amb optimisme i ben informat.

L'ESPORT AL PUNT
L'esport tant majoritari com minoritari i des de perspectives ben diverses.

EL CAFÈ DE LA LLUNA
Tots podreu prendre cafè amb els nostres artistes i saber-ho tot de tots.

A L'OMBRA DE L'ART
Totes les manifestacions artístiques tractades pels nostres especialistes.

PÀGINA 3
La galàxia Gutenberg al món de les ones radiofòniques.

DIVERTIMENT CLÀSSIC
S'ha de fer cara seriosa a l'hora d'escoltar música clàssica?

JAZZ A L'ABAST
Del hot al swing passant pel be bop o sigui JAZZ amb majúscules.

**EL LLORO, EL MORO, EL MICO
I EL SR. DE PUERTO RICO**
El magazine que es fa ressò del món de l'espectacle.

INÈDITS I PIRATES
Dues hores oferint gravacions introbables.

Aquests programes i molts d'altres, sense oblidar els informatius cada hora, formen la programació de Catalunya Ràdio, que estarà al vostre servei les 24 hores del dia des de dilluns que ve, 24 d'Octubre.

Catalunya Ràdio, una ràdio moderna, alegre, útil i de participació.
Sintonitzeu Catalunya Ràdio amb so estereofònic, a les següents freqüències de FM

- Centre emissor Tibidabo (Barcelona) 106.8 MHz
- Centre emissor Miralcamp (Lleida) 94.1 MHz
- Centre emissor Sant Jeroni (Montserrat) 106.3 MHz
- Centre emissor Girona 104.7 MHz
- Centre emissor Tarragona 100.2 MHz

**LA NOSTRA VEU
MAI NO CALLARÀ.**

CATALUNYA RÀDIO

Emissores de la Generalitat de Catalunya

Arxiu Municipal de Girona. Avui. 23/10/1983. Pàgina 29

[FONT: AVUI 23/10/1983]

26. Primera graella programació regular de Catalunya Ràdio del 24 d'octubre de 1983

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
05h	En pijama	Carles Cuní	"1a Part: Cançons de matinada Un bon despertador amb bona música per anar-se traient la son de les orelles, cançons i, a més, informacions sobre el temps, santoral i altres tafaneries per als matiners espavilats, com són les fires i festes majors que se celebren arreu del nostre país"
07,30h	Informatiu del Matí i l'Esport al Punt	Carme Anglada	"Primera edició dels nostres informatius. L'actualitat del dia que s'ha produït fins aleshores i la que es produirà després"
08h	En Pijama	Carles Cuní	"2a part: Serà Notícia. Una hora de música i informació, avançant l'actualitat del dia, pel que fa a espectacles i actes culturals, a més de donar els titulars dels diaris de Catalunya"
09h	Butlletí de notícies		I cada hora fins a les 21h
09h	Tema d'actualitat		"Programa d'ampliació, aprofundiment, extensió o divulgació de qualsevol tema d'actualitat que s'hagi produït en les hores o els dies anteriors"
09,30h	Programa musical		"Mitja hora plena de música de tots els estils i colors"
10h	Tema d'actualitat		"Una altra mitja hora per aprofitar o divulgar qualsevol tema d'actualitat o interès"
10,30h	Programa musical		"Tornem novament a la música de tots els estils i tots els colors"
11h	A l'ombra de l'art	Claudi Puchades	"L'Art, la pintura, l'escultura, l'urbanisme, la moda, la ceràmica, totes les manifestacions artístiques dels homes, vistes sota el prisma dels nostres especialistes, amb l'òptica de l'estètica. Informació d'exposicions i actes referents al món de l'art, bé es tracti del

			considerat «clàssic» o de l'art al carrer o del carrer”
11,30h	Programa musical		
12h	Tema d'actualitat		“De nou, un altre tema dels que constitueixen l'actualitat més immediata o a terme mitjà serà tractat en profunditat o de manera divulgativa”
12,30h	Programa musical		
13h	Fil Directe		“Els batlles, els regidors, els consellers, els directors generals de les diferents institucions del nostre país faran acte de presència davant dels nostres micròfons per retre compte de la seva gestió als nostres oients, que hi participaran a través de la trucada telefònica”
13,30h	Programa musical		
14h	Informatiu del Mig Dia	Cristina Ferrer	
14,22h	L'Esport al punt	Lluís Canut	“L'actualitat esportiva condensada en vuit minuts d'informació a tot ritme”
14,30h	Programa musical		
15h	Pàgina 3	Quim Soler	“La galàxia Gutenberg al món de les ones radiofòniques. Els nostres especialistes oferiran al llarg de 30 minuts tota l'actualitat, les novetats, crítiques i comentaris del món de la literatura. No oblidem tampoc les efemèrides d'aquest àmbit que seran puntualment cobertes”
15,30h	Programa musical		
16h	El Cafè de la Lluna	Toni Moreno i col·labora Mar i Sol Galdón	“La lluna es desvetlla i els nostres homes dedicats al món de l'espectacle estan desvetllats dia i nit per oferir-nos la més completa informació del que succeeix al món del teatre, el cinema, la ràdio, la televisió, la música i, en general, tot l'espectacle. Això sí, asseguts, tot prenent un bon cafè”

16,30h	Selecció Musical		
17h	Tema d'Actualitat		"Programa d'ampliació, aprofundiment, extensió o divulgació de qualsevol tema d'actualitat"
18h	Ui Avui...	Jordi Jané i col·labora Teresa Duran	"Seixanta minuts dedicats al món dels més menuts i dels joves. L'esbarjo, els jocs, l'esplai, sense deixar-nos els temes considerats més seriosos posats a l'abast del nen. Es parlarà de música, de medicina, de literatura, del que passa al món dels "grans" amb un llenguatge no gens tibet".
19h	Divertiment Clàssic		"¿S'ha de posar cara seriosa a l'hora d'escoltar música clàssica? No, la música clàssica es pot gaudir. Diàriament, a l'hora dels embussos de trànsit, de la sortida del treball, amanim les ones hertzianes amb divertiments clàssics. Perquè cal gaudir de la bona música"
19,30h	Selecció Musical		
20h	Informatiu de la Nit	Eva Algarra	
20,25h	L'Exprés de la Nit		"Deu minuts dedicats a fer l'avanç dels programes que oferirem als nostres oients al llarg de la nit i fins a la matinada de l'endemà"
20,35h	L'Esport al punt	Lluís Canut	"Vint-i-cinc minuts dedicats a la informació del món de l'esport"
21h	Plàstics Dràstics		"Dues hores per oferir bona música i les millors informacions de tota l'activitat del món del rock i pop. Concerts, discos de recent aparició, còmics, cultura rock, cinema rock... Tot el que d'una manera o altra, té relació amb el món i la cultura rock, tractat al llarg de dues hores pels nostres especialistes en el tema"
23h	Jazz a l'abast	Maria Àngels Bronsoms	"Del cor del swing, passat pel be bop, o sigui el JAZZ, així, amb majúscules, tractat, escoltat i gaudit al nostre espai diari. Posant a l'abast de la immensa

			<p>majoria dels nostres oients la bona música de jazz que, massa sovint, és monopolitzada per uns quants.</p> <p>Però no us penséssiu que només hi haurà solfa a la nostra cava de JAZZ. Abastarem les novetats discogràfiques, oferirem peces inèdites, fins ara tancades a les discoteques dels col·leccionistes, i, a més, els dimecres oferirem gravacions de concerts en directe. Els dissabtes conversarem amb Tete Montoliu, i els diumenges explicarem les diferents històries del JAZZ a Catalunya”.</p>
23,55h	Resum Informatiu		“Vuit minuts per condensar tota la informació que s’hagi produït al llarg del dia, breument i amb claredat”.
24h	El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico	Jordi Vendrell amb la col·laboració de Quim Monzó	
03h	Negra nit		

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

27. Fragments de música i de guió del programa “El lloro, el moro, el mico i el Senyor de Puerto Rico”

a. Autors (i estil) de les cançons radiades en un dels programes conservats emesos l'any 1984

Alaska y Dinarama (Pop Espanyol) , Logic System (Electrònica Japonesa), Ray Martin (Música Lleugera), The News American Orchestra, Elis Regina & Antônio Carlos Jobim (Bossa), Sade (Rhythm and Blues), Fractal Dreamers (Electrònica Sueca), Rickie Lee Jones (Pop), Mink DeVille (Rhythm and Blues), Prince (Pop), Werner Müller (Clàssica) i John Miles (Rock Simfònic)

b. Exemples dels guions entre cançó i cançó que representen algunes de la gran diversitat de seccions del programa

“Gent del PSC, els prosoviètics, escolteu bé aquesta notícia. Als del PSUC tampoc us aniria malament. Des de fa dos dies és absolutament prohibit fumar a la plaça Roja de Moscou. L'ordre és el Comitè Executiu de l'Ajuntament de Moscou. La decisió municipal és per raó del caràcter sagrat, poca broma, del mausoleu de Lenin i la tomba al soldat desconegut. D'aquí tres dies, Lenin, Déu. Ole el materialisme dialèctic. De moment no hi ha notícies, sortosament, que a la plaça Sant Jaume per raó del caràcter sagrat del mausoleu que allà hi han doncs estiguin apunt de prendre cap mesura semblant. Deu nos en guard”

“Més ecos religiosos a la Mercantil, ràdio mística. El diari L'Osservatore Romano, principal proveedor de notícies humorístiques al Lloro junt amb Le Canard Enchaîné, diu que una senyora britànica hagi llogat l'úter perquè s'hi faci el fetus d'una criatura és com llogar un apartament. El teòleg que escriu l'article diu que el fet és gravíssim. No és més, diu, que concebre d'una forma remunerada separant la procreació de l'amor conjugal. És la destrucció total de la veritat de l'amor. Quines coses. I això sense parlar ni del bondage, ni de la pluja daurada, ni del grec, ni del petó negre.

Bústia de la Mercantil radioeròtica. Senyora jove i interessant llogari úter a senyora interessada a tenir fills i sense possibilitats de concebre'n. És un úter espaiós, amb dues habitacions, cuina, bany, terrassa amb vista la mar, calefacció... Úter amb preu a convenir. Interessades truqueu a Immobiliàries Ginecològiques de la Mercantil Radio-Procreativa. Telèfon 93.322.49.14”

“Al Caire, a Egipte, hi ha un zoo i en aquest zoo del Caire a Egipte hi ha un goril·la. I aquest goril·la del zoo del Caire a Egipte es veu que s'ha declarat en vaga de fam. L'animaló, el pobriçó, vol que li serveixin kebab o shawarma, amb les dues coses es conforma. El, goril·la es veu que es va afeccionar a la carn de xai un cop que els visitants del zoo li van donar a tastar. Els resposables de la cuina del zoo tenen problemes econòmics i els surt massa car comprar carn de xai per un goril·la. Que han fet? Doncs senzillíssim, com aquí, demanar subvenció al govern. Com el si el zoo del Caire caire fos la Generalitat. Què s'han cregut aquests moros? Què s'han cregut aquests egipcis?

“Parlant de subvencions... encara no n'has demanat cap, tu? Va vinga! De debò que encara no has demanat cap subvenció? Però de debò? Ni per fer un vídeo? Ni per fer una pel·lícula? Ni per fer una tesi? Ni per escriure un assaig sobre els mol·luscs del Maresme el segle XIII? Encara no has demanat cap subvenció a la «Genialitat de Catunya»? Rei o reina, si ho saben els diaris, demà surt a primera plana”.

“La regidoria d’Urbanisme de Sant Just Desvern ha sol·licitat a l’arquitecte Ricard Bofill l’estudi de solucions que evitin l’enderrocament de l’edifici Walden 7 dissenyat per ell i declarat en estat de ruïna. La promotora, una empresa que pertanyia al grup Banca Catalana, va instar la declaració de ruïna adduint que les reparacions que s’hi han de fer son de l’ordre de 500 milions de peles. El Ricardito Bofill va declarar que és possible reparar el Walden i que el seu estat no és pitjor que el de la Sagrada Família sense que ningú pretengui enderrocar el temple de Gaudí. És a dir, que el paio compara el Walden 7 amb la Sagrada Família i a ell mateix amb Gaudí. En bofill, realment, per comptes de Ricardito, s’hauria hagut de dir Modest de nom”.

“Notícies del regne vegetal a la Mercantil Radio-Ecològica. Aquests darrers cinc anys l’Ajuntament de Barcelona ha plantat un total de 1.199 palmeres en nombrosos parcs, jardins i places de la ciutat. Segons Parcs i Jardins, la majoria son del generes Phoenix o Washingtonia encara que també se n’han plantat d’altres d’altres més trolleres, d’una altura més reduïda. La cosa de les palmeres a Barcelona ha tingut tant d’èxit que fins i tot es parla de col·locar un parell de palmeres a l’escut de la ciutat de Barcelona. Dues palmeres al quarter de dalt a la dreta i dues abaix a l’esquerra, vermelles sobre fons groc. En capteu la jugada, titis?”.

“Per cert una bona manera d’aprofitar el cap de setmana, en comptes de veure vídeos, pel·lícules, futbols i galindangues similars és «fotre» un bon clauet, no? Ah! I si el fas no t’oblidis mai de fer-lo en català perquè la llengua és fonamental”.

Fins i tot amb el comiat del programa la irreverència era evident: *“Tot el que hem dit i heu escoltat fins aquí és una consigna del departament de normalització lingüística de la dallonses de la generalitat de la dallonsis”.*

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE GRAVACIONS CONSERVADES A LA WEB DE L’EMISSORA]
<https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/dies-de-radio/el-lloro-el-moro-el-mico-i-el-sen-yor-de-puerto-rico/audio/1007649/>

28. Primera graella programació Ràdio Associació de Catalunya del 2 d'abril de 1984

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
07h	Mel i Matí	Joan Anton Ramoneda	
07,30h	Primer informatiu		Connexió amb Catalunya Ràdio
08h	Mel i Matí	Joan Anton Ramoneda	Continuació
10h	Radioscope	Salvador Escamilla	
13h	Piscodiscos		
14h	Segon informatiu		Connexió amb Catalunya Ràdio
14,20h	Nosaltres els mediterranis	Josep Arasa i Rosa Romero	
15h	Sense límits	Pepa Palau	
19h	El sedant de les set	Rosa Romero	
20h	Informatiu del Vespre		Connexió amb Catalunya Ràdio
20,30h	L'Esport al Punt		Connexió amb Catalunya Ràdio
21h	La nit batega	Emili Julià i Marta Bovet	

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

29. Anunci del programa Fil Directe

322 49 14
"FIL DIRECTE"
AMB
ANGELS,
BARCELÓ
CATALUNYA
RÀDIO

A partir d'ora, a Catalunya Ràdio, Àngels Barceló us presenta "Fil directe".
 Cada dia, de dilluns a divendres, d'una a dues de la tarda.

Freqüències Catalunya Ràdio:
 Barcelona: 95,3Mhz Montserrat: 106,3Mhz.
 Girona: 96,6Mhz Tarragona: 100,4Mhz.
 Lleida: 94,2Mhz Amposta: 102,7Mhz.
 La Seu d'Urgell: 102,3Mhz Viella: 97,7Mhz.
 Osona: 99,4Mhz.

Emissors de la Generalitat de Catalunya

[FONT: AVUI 13/11/1984]

30. Graella de programació de Catalunya Ràdio del 7 de gener de 1985

HORA	PROGRAMA	PRESENTADOR	CONTINGUT
06h	En pijama	Carles Cuní	Despertador radiofònica amb música, entrevistes, titulars de la premsa, la previsió meteorològica i participació dels oients
08,57h	Un dia qualsevol	Josep Cuní	Magazine amb entrevistes, seccions, participació dels oients i connexions amb la unitat mòbil.
12h	Justa la fusta	Carles Pérez	Programa de curiositats amb la participació del públic
13h	Fil Directe	Àngels Barceló	Un tema, un personatge i participació dels oients

14h	L'Informatiu del Migdia	Eugeni Cabanes	
14,30h	L'Esport al punt	Lluís Canut	
14,50h	El temps d'Alfred	Alfred Rodríguez Picó	Previsió meteorològica
15h	Adelina Boulevard	Adelina Castillejo	Magazine de culturai espectacles
19h	Ui avui	Jordi Jané	Programa infantil
20h	L'Informatiu del vespre	Manel Sarrau	
20,30h	Miki Moto	Miquel Calçada	Programa musical
21h	L'Esport al punt	Lluís Canut	
21,30h	Plàstics Dràstics	Jordi Beltrán	Programa musical
22h DIMECR ES	Especial Marroc (23 de gener)	Josep Arasa	Programa monogràfic sobre aquest país.
22h DIJOURS	Ara fa deu anys (10 de gener) (17 de gener) (24 de gener)	Toni Rodríguez	Programa dedicat a recordar l'any 1975 setmana a setmana i a analitzar el període de la transició en general.
22h DIVEND RES	El cafè de la lluna (11 de gener) (1 de febrer)	Toni Moreno	El món de l'espectacle. Crítiques de cine, amb Àlex Gorina.
23h DIMECR ES	L'hora de la ciència (9 de gener) (16 de gener) (23 de gener)	Joan Senent-Josa	Avui neix aquest espai dedicat a la ciència i la tecnologia, dirigit per Joan Senent-Josa. Entre altres coses es parlarà de l'expedició catalana a l'Antàrtida i de la fecundació «in vitro».
23h DIJOURS	L'Ombra de l'art (10 de gener)	Claudi Puchades	El món de l'art
23h DIVEND RES	La nova música (11 de gener)	Albert Mallofré	Neix avui aquest espai dedicat als nous corrents de jazz, etc. En aquest primer dia d'emissió s'oferirà el recital en directe, des de la Cova del Drac de Toti Soler.
24h	L'Informatiu de la nit	Martí Farrero	

24,30h	El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico	Jordi Vendrell amb la col·laboració de Quim Monzó	
03h	La lluernia	Rosa Romero	

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DIARI AVUI]

31. Notícia sobre l'inici de la feina de la delegació de Catalunya Ràdio a Girona

Catalunya Ràdio, a Girona. — Catalunya Ràdio ja disposa, des de fa uns dies, d'una unitat mòbil per cobrir informativament les comarques gironines. A l'espera que s'inauguri, al carrer de Barcelona, n° 33, de Girona, del seu centre de producció de programes, la seu provisional de Catalunya Ràdio a la ciutat és a l'avinguda de Sant Francesc. A la foto apareixen Isabel Juanola i Ramon Rovira, els dos periodistes de Catalunya Ràdio a Girona. (Foto: C.)

[FONT: EL PUNT 13/03/1985]

32. Anunci de l'inici de les retransmissions de futbol de Joaquim Maria Puyal

ARA SÍ!

A TOT CATALUNYA

XX TROFEU JOAN GAMPER
AMB JOAQUIM MARIA

PUYAL

Emissores de la Generalitat

FREQÜÈNCIES CATALUNYA RÀDIO:

Barcelona: 95.3 MHz. Montserrat: 106.3 MHz. Girona: 96.6 MHz. Tarragona: 100.4 MHz. Lleida: 94.2 MHz.
Osona: 99.7 MHz. Amposta: 88.4 MHz. La Seu d'Urgell: 102.3 MHz. Vall d'Aran: 97.7 MHz.
Port Bou: 102.5 MHz. Platja d'Aro: 100.6 MHz. Sitges: 91.2 MHz. Mataró: 88.8 MHz.

Una exclusiva de

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONS

33. Tipologia funcional dels gèneres dominants a la ràdio espanyola segons MARTÍ, 1991

Mixtes

Són els programes que podem reconèixer com a magazines, on és rellevant la personalitat del presentador i la seva nòmina de tertulians i col·laboradors. Així, les entrevistes, els comentaris i els espais temàtics fixes s'encadenen en un continuum radiofònic de perfil "contenedor" amb una temàtica prou àmplia com per donar cabuda a l'actualitat del moment o de perfil "especialitzat".

Informatius

Es tracta d'una àmplia família de programes que tenen com a base la informació periodística que poden anar des d'un butlletí de notícies a un informatiu passant també pel debat o la tertúlia. S'hi compten els programes d'informació general i l'especialitzada (dins dels quals s'hi inclouen els programes i les retransmissions esportives)

Musicals

El contingut principal d'aquesta tipologia de programes és la música des d'un sentit molt ampli: des dels programes de llistes d'èxit a les retransmissions de concerts passant també pels programes de novetats musicals més especialitzats.

Dramàtics

Aquesta és una tipologia de programa en clara recessió en el moment històric que estem analitzant. Es tracta dels programes de radioteatre.

Entreteniment

Sota aquest epígraf hi trobem "aquells espais susceptibles de portar companyia i diversió als oients" que, en el moment que estem analitzant, serien bàsicament els concursos, l'humor i els programes infantils.

34. Inserció publicitària eleccions al Parlament 1980

llibertat d'expressió?

**TELEVISIÓ
CATALANA**

ERC
Esquerra Republicana
de Catalunya

**per les ràdios i
televisions lliures**

[FONT: REVISTA CANIGÓ 649 15/03/1980]

35. Posicions dels partits catalans sobre “la situació actual i i les perspectives de la comunicació de masses a Catalunya”

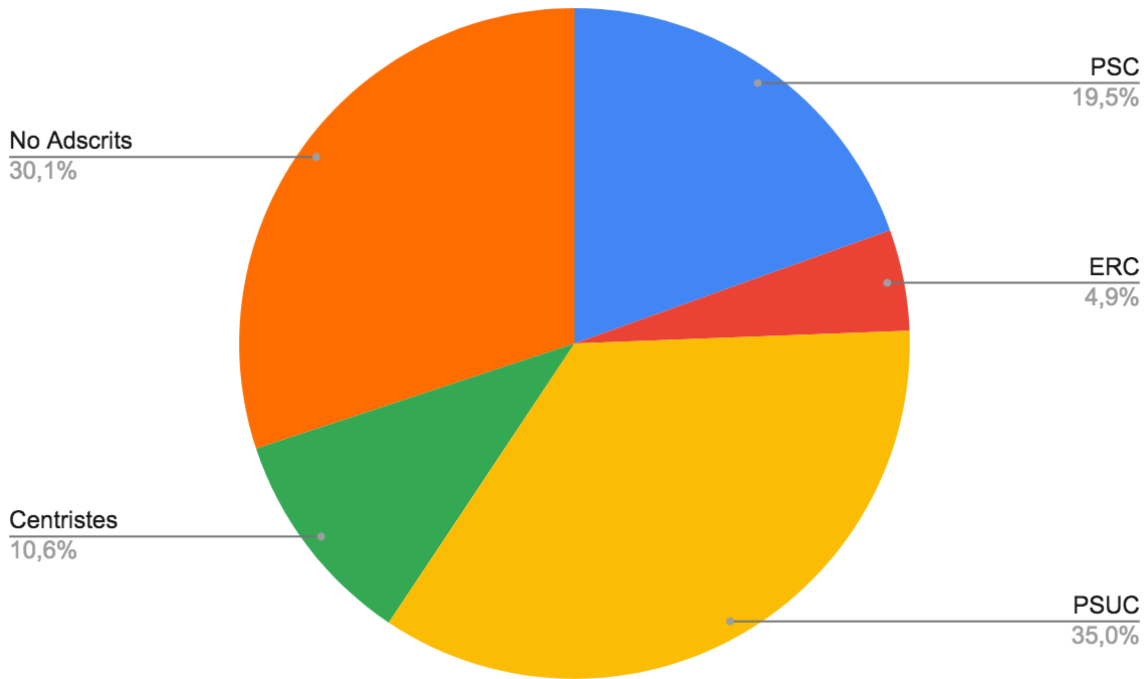
PARTIT	POSICIÓ POLÍTICA	CITA
Convergència Democràtica (CDC)	Govern	“Les competències que té la Generalitat en matèria de comunicació són migrades, car estan supeditades al règim bàsic que estableix l'Estat. El nostre Estatut únicament contempla el desenvolupament de l'esmentat règim, la qual cosa no permet fixar una política concreta i determinada que tingui en compte només els interessos catalans”.
Unió Democràtica de Catalunya (UDC)	Govern	“Les competències atribuïdes per l'Estatut de Catalunya a la Generalitat són força insuficients. El règim bàsic és competència exclusiva de l'Administració central. I, per tant, a Catalunya no li correspon més que el desenvolupament administratiu, la qual cosa limita de fet l'establiment d'una política comunicativa pròpia tal com seria desitjable”.
Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC)	Principal partit d'oposició	“En el marc de l'Estatut d'Autonomia pot arribar-se teòricament a una veritable política comunicativa pròpia. (...) Això no obstant, cal tenir en compte el risc que tot aquest marc competencial pugui esdevenir un simple miratge. Miratge que depèn de les lleis de bases de l'estat, a les quals les competències de la Generalitat estan subordinades. Avui per avui, i a la vista del que el Govern Central entén per legislació bàsica, el panorama és bastant descoratjador”.
Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)	Oposició	“L'Estatut, en aquest capítol, és ambigu i entén una situació de facto en la qual sempre s'establirà una competència desigual entre els mitjans estatals i centrals i els mitjans autonòmics. (...) La inèrcia dels hàbits receptors adquirits i instal·lats és un factor que treballa en favor dels mitjans estatals i centrals”.
Nacionalistes d'Esquerra	Oposició	“Les competències de la Generalitat sobre Mitjans de Comunicació són poques i, sobretot, poc clares. (...) La Generalitat no pot tenir una [política comunicativa] pròpia perquè no té mitjans de comunicació propis. Quan els tingui –el tercer canal de TV i una xarxa d'emissores de ràdio– serà en qualitat de “concessionària” d'un servei de l'Estat, i per tant amb les condicions que posi el govern espanyol”.

PARTIT	POSICIÓ POLÍTICA	CITA
Convergència Democràtica (CDC)	Govern	“És obvi que la creació de l’anomenat Tercer Canal de T.V. és quelcom indispensable que cal aconseguir amb tota urgència. Pel que fa a la resta de mitjans de comunicació, és desitjable que el nostre idioma hi sigui present en grau important, tant quantitativament com qualitativament. Els mitjans de comunicació a Catalunya han de ser, com a mínim, pensats en català”.
Unió Democràtica de Catalunya (UDC)	Govern	“Una decidida actuació dels poders públics –i en aquest cas, la Generalitat– de cara a potenciar els mitjans de comunicació ja existents en llengua catalana, però sense practicar cap mena de dirigisme informatiu ni cultural. Aquesta actuació possibilitaria, en el futur, l’aparició de nous mitjans en la nostra llengua. Són molt importants, en aquest sentit, el foment de les iniciatives radiofòniques que existeixen al nostre país i l’ajut a la premsa comarcal. (...) Pel que fa concretament a la televisió, cal lluitar per aconseguir definitivament la gestió del 3r canal per part de la Generalitat l’any 1982”.
Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC)	Principal partit d’oposició	“En primer lloc, i com a condició sine qua non, ens cal elaborar el marc legal adequat a partir del desenvolupament de l’article 16 de l’Estatut i una promulgació prèvia d’una llei sobre la normalització de l’ús del català”.
Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)	Oposició	“Primer que res, cal donar una batalla a fons per la televisió catalana. (...) La televisió i l’educació són els instruments hegemònics de fixació lingüística. És difícil, en canvi, lluitar per corregir la correlació de forces lingüístiques en el camp de la premsa i seria intel·ligent potenciar un policentrisme informatiu en català, estimulants premsa i ràdios comarcals i sectorials, que anés guanyant territori lingüístic als mitjans de comunicació centralitzats i d’audiència general”.
Nacionalistes d’Esquerra	Oposició	“La Generalitat hauria de reclamar els diaris del MCSE [premsa oficial del franquisme], utilitzar-los com a elements de normalització lingüística i gestionar-los democràticament, amb participació del Parlament, les institucions culturals (Universitats, Institut d’Estudis Catalans...) i els treballadors dels mitjans. El mateix tipus de gestió s’aplicaria al futur tercer canal de televisió i a la xarxa d’emissores municipals, que esdevindria la xarxa pública de Catalunya”.

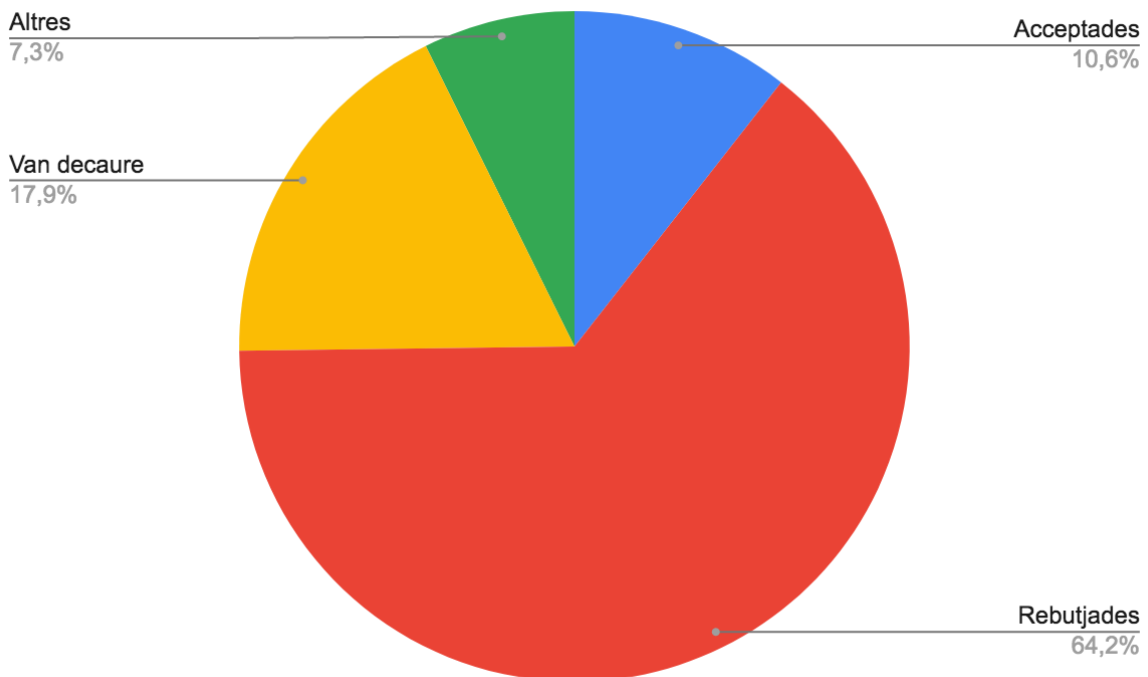
[FONT: REVISTA ANÀLISI, 1982]

36. Esmenes presentades, acceptades i per grup a la Llei de Creació de la CCRTV

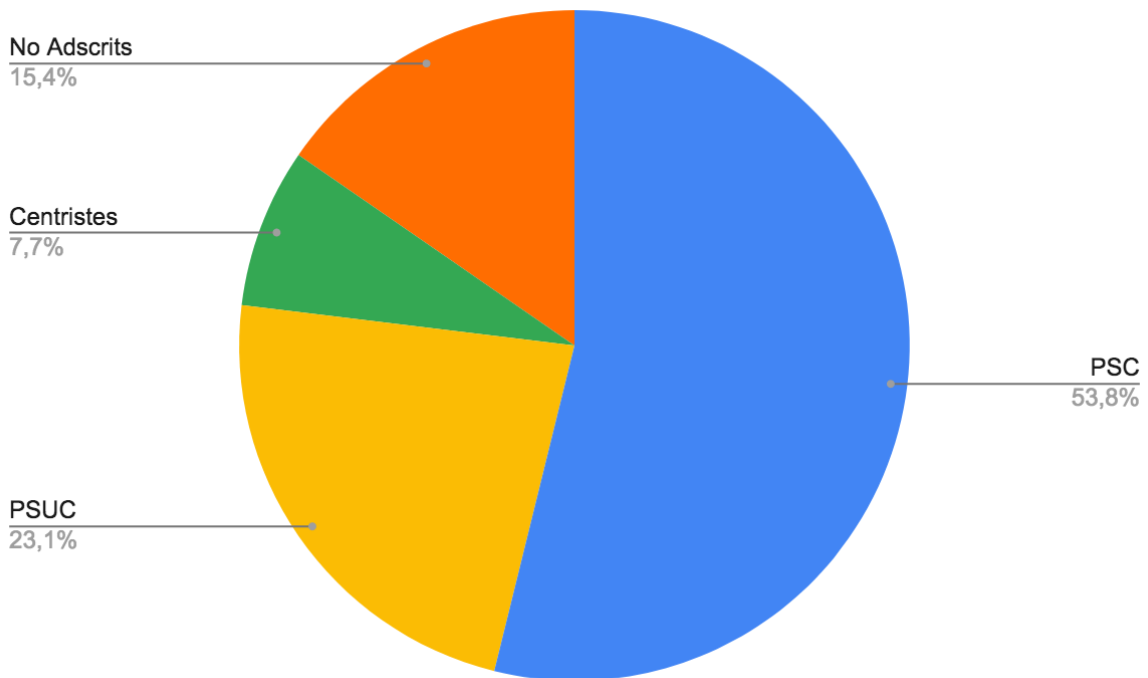
ESMENES PRESENTADES PER GRUP POLÍTIC

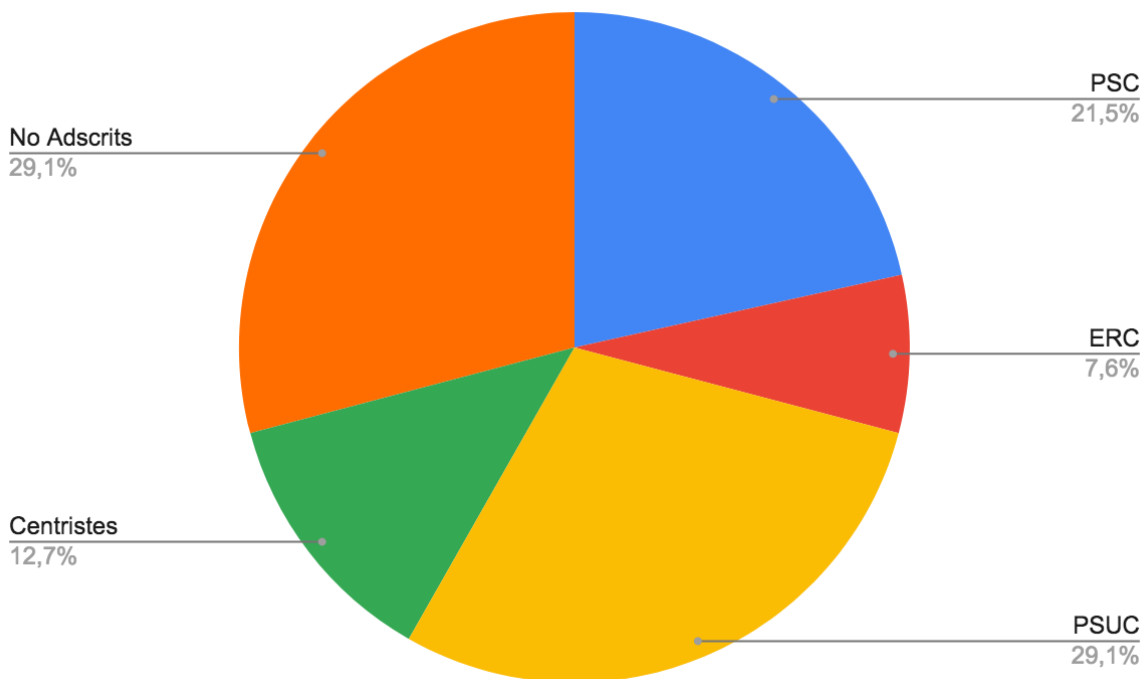
TRÀMIT DE LES ESMENES A LA LLEI DE LA CCRTV

ESMENES A LA LLEI DE LA CCRTV ACCEPTADES PER GRUP POLÍTIC

ESMENES A LA LLEI DE LA CCRTV REBUTJADES PER GRUP POLÍTIC

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL DIARI DE SESSIONS DEL PARLAMENT DE CATALUNYA]

37. Explicació de vot per cada grup polític al Parlament sobre la Llei de Creació de la CCRTV

CENTRE DEMOCRÀTIC SOCIAL

Quart grup del Parlament amb 18 diputats a l'inici de la legislatura

Intervé el diputat Ramón Viñals i Soler

“Estem molt satisfets que hagi tirat endavant aquesta Llei, que creiem que és important per dues coses: una, per a la realització de les aspiracions nacionals de Catalunya, que necessita els seus mitjans de comunicació propis institucionals i, segona, perquè creiem que la democràcia es va fent cada dia, es va fent a través dels mitjans de comunicació, i amb aquests mitjans que ara es podran crear amb la Corporació, a la democràcia se li dóna l'entorn de llibertat que necessita, llibertat que no existeix si no existeix un ampli pluralisme”.

CENTRISTES DE CATALUNYA

Quart grup del Parlament amb 18 diputats a l'inici de la legislatura

Intervé el diputat Agustín Luna i Serrano

“Esta ley es una pieza más del desarrollo de nuestra autonomía y, en ese sentido, el grupo Centrista le dió desde un principio su apoyo y ahora se congratula de la aprobación (...) de esta importante ley. Ley que ha sido prácticamente votada por la unanimidad y de la que sólo hay que esperar ahora que sirva efectivamente para aquel cometido de ser una pieza más de nuestro desarrollo autonómico, de ser un vehículo cultural en Cataluña”.

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

Cinquè grup del Parlament amb 14 diputats a l'inici de la legislatura

Intervé el diputat Miquel Porter i Moix

“Una ràdio i una televisió pluralistes i en català són necessitats urgents, i cal lamentar que no hagin nascut amb la primera Generalitat i amb el primer Parlament. En una societat del segle XX, els mitjans de comunicació no són només una possibilitat, sinó que són una autèntica necessitat, i jo diria que, socialment, són un deure”.

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA

Tercer grup del Parlament amb 23 diputats a l'inici de la legislatura

Intervé la diputada M. Dolors Calvet i Puig

“Nosaltres esperaríem que la ràdio i la televisió que acabem de votar, mitjançant la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, poguessin ser realment vehicles de cultura, de comprensió, de solidaritat i d'integració, i que realment contribuïssin a la reconstrucció nacional de Catalunya, i voldríem que aquesta nova televisió que poguéssim crear ens ajudés a sentir-nos identificats amb el que, des d'ella, es digui, cosa que no ens ha passat fins ara, i no ens està passant encara, amb la televisió que continua funcionant en aquests moments”.

PARTIT DELS SOCIALISTES DE CATALUNYA

Segon grup del Parlament amb 33 diputats a l'inici de la legislatura

Intervé el diputat Higin Clotas i Cierco

“La importància bàsica, fonamental, d'aquesta Llei, almenys per la nostre Grup, com a mitjà bàsic de reivindicació cultural i nacional per a Catalunya. Una llei –recordem-ho tots– que facilita tenir uns instruments i uns mitjans de comunicació durant llarg temps reivindicats per tot el poble de Catalunya. Aquesta és la llei més important que, en ràdio i televisió, podem fer des d'aquest Parlament; és la que facilita i concedeix els mecanismes per a inaugurar una ràdio nacional de Catalunya i una televisió, amb un tercer canal autòmic, gestionat, dirigit des d'aquí. (...) Fem aquesta llei com un organisme autònom d'ens públic de Corporació Catalana de Ràdio i Televisió amb un sentit molt clar i molt determinat, i és que, com a organisme autònom, estigui deslligat, tan com sigui possible, del que són les directrius d'un control polític determinat”.

CONVERGÈNCIA I UNIÓ

Primer grup del Parlament amb 43 diputats a l'inici de la legislatura

Intervé el diputat Ferran Camps i Vallejo

“Hem d'estar contents i satisfets perquè aquesta Llei és una fita que complementa una llei que no fa massa vam aprovar, (...) la Llei de Normalització del Català. (...) A les acaballes del segle XX, els mitjans de comunicació que proporcionen la ràdio i la televisió són fonamentals. I són fonamentals sobretot per a una cultura com la nostra, que ha sofert una duríssima i gravíssima persecució repetides vegades. (...) Aquest Parlament ha estat capaç de transformar en llei una aspiració popular, una aspiració de tots els catalans”.

[FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL DIARI DE SESSIONS DEL PARLAMENT DE CATALUNYA]

38. Mapa de centres emissors, repetidors i centres de producció de l'any 1983

[FONT: DOCUMENT INTERN DE L'EMISSORA DE 1983]